

Titel: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 16

Citation: "Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 16", i *Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 16*, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_016-shoot-d1e713.pdf (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 16

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

En saare mærkværdig Tiidragelse som er skeet i den Stad Antwerpen med et forhexet Drengbarn

der var en

Nisse

men omskabte sig til en

Skoebørste

med mere

som Historien fortæller.

Først skrevet i Hollandsk ved Heer de Calmuysen og i det Danske oversat ved Claus Lille, fordum Sogne-
Degn, og nu til Trykken befordret

ved

Casper Ebletoft,

samt hosføjet en

Lovtale over Skoebørsterne.

Kiøbenhavn, 1771.

2

Erindring til Læserne. Dette lille Skrift, som i Manuskript er funden for omtrent 11 Aar siden i Wartow, haver jeg besørget til Trykken i samme Form som jeg det haver fundet, uden at forandre Stil eller Skrivemaade, for derved des mere oprigtig at levere Oversætterens Arbeide.

3

Oversætterens Fortale.

Reest at tilbyde en og hver i Særdeleshed min kierlige Saludem, vil jeg herved tiene menige Mand med en oprigtig Oversættelse af dette Skrift. Man kand deraf see Satans og den onde Aands Koglerier, og hvorledes hand udi Vantroens Tiider hafver drevet sit Spil, samt kand mand og heraf lære den leede Diæfvls Koglerier, og hvorlunde hans aabenbare Gierninger hafve formindsket sig, ligesom Troens Lius hafver blevet større. Enhver lære heraf at vogte sig for Skiørlesnet, og ey at bemænge sig med Uteerlighed, paa det ei saadane Efventiurer og bedrøvelige

4

Historier skal vorde mere kundbare iblandt os. - Jeg haver fundet denne Historie udi en gammel Hollandsk Bog, og hafver met megen Flid uddraget og oversadt den udi vort Moders Maal, andre til en Advarsel, og et Speyl paa deslige Historier.

Gud lade Troens Lius daglig udbredes, og Helsvedes-Magt forstørres, Gud bevare enhver fra onde Idrætter,

og den forføriske fuule Aands Bedragerier. Dette onsker jeg enhver udaf mit Hierte. Amen.

Aar efter Gude Byrd

1696,

Klaus Lille,

Sogne-Degn.

5

1. Kapitel.

Udi den Stad Antwerpen boede i det Aar 1582 et Qvinde-Menneske som var saare genegen til Skiørlefnet og Horeries Synd. Denne Qvinde hedte Frue van Meerbuysen og hafvde allereede afvlet 3 á 4 uægte Børn, da det bemeldte Aar tildrog sig som efterskresuet staaer. Enhver bør af det efterfølgende lære, hvorledes mand først gjør en Synd, og siden for at skiule den for Verden, begaaer en dobbelt og saaledes størter sig af den eene Fordærsvelse udi den anden, for sin Ondskab at stiule det for Verdens Øyne som dog aldrig kan døllies. for Gud. -

6

2. Kapitel.

Da nu Frue van Meerbuysen hafvde atter, udi sit slemme uteerlige Lefvnet vorden frugtsommelig, men eengang var tilstæde udi en Forsamling, hvor Strenge Leeg, Dans og stor Gammen, saa hændede det sig, at een af de rilstædeværende, svin udi Naturen meget var forfaren saavel som udi Astrologien og allehaande fortrefelige og drabelige Konster, sagde til hende: at Hand tyktes hende frugtsommelig at være. Men Qvinden som herofver blev ilde til Mode, da just var nærværende et nyt Boelskab, som hun vilde bringe udi sine Snarer, hun begyndte at nægte og bande, sigende at hun ey var svanger og ifald saa var, rnaatte det være med en Nisse, en Skoebørste og mere saadan frække Talamaader. Men den fuule Aand som var med udi Spillet og i hendes Meeneed, toeg heraf Leylighed til at drifve sit Spil som vi siden nærmere skal faae at høre.

Heraf seer man de frække Synderes Maneer og Skik, at de først begaae allehaande Ondt, og det siden med syndige Eeder og Fagter bemantle, hvormed de fortørne den alvidende Gud, som lader saadanne forhærdede Mennesker geraade udi Diæfvelens Kløer, sig selv

7

til en velfortjent Straf og andre onde Mennesker til et Exempel, at de ey Guds Langmodighed skulle misbruge, men heller i Tide sig omvende. -

3. Capitel.

Om hvorlunde Djæfvelen aabenbarer sig for Frue Meerbuysen.

Frue Meerbuysen kom hjem ad fra Forsamlingen fulgte et nyt Boelskab med Hende, som ydermere foreholdte hende, det som udi Sælskabet talet var, men hun vedblev saadant at nægte og det med syndige Ceder og Bander at stadfæste. Endelig gik hendes Boelskab bort, efterat de sin Utugt med hinanden hafvde bedrefvet, og hun blef alleene. Eftersom det er bekiændt, at den leede Aand sig udi allehaande Skikkelser kand tilsiune lade, ja vel og med Guds sønderlige Tilladelse sig som en Liusens Engel kand fremstille; saa fremkom Hand og her til Frue van Meerbuysen, tiltalede hende med allehaande faure Ord og sagde: hun skulle ingenlunde vorde bange, han vedste meget vel hendes Leilighed, at hun var frugtsommelig og saadant ville fordølie, thi

8

ville hand herudi gaae hende til haande og det saaledes mage, at ingen skulle see eller fornemme, og ville Hand end ydermeere sige hende at hun var frugtsommelig med et Drengbarn, som hand med stor Lycke vilde forleene og besynderlige Egenskaber metdele, at hand udi Verden stor Lycke skulle fange og blive en drabelig Mand. Frue van Meerbuysen blev vel udi Førstningen noget bange, men som hun var forhærdet udi sin Synd, blev hun indtagen udi hans liuflige Tale og besynderlig deraf at hand ville

forhielp hende sin Skam at fordølie, spurde hvo hand var og om hun sig paa hans Ord kunde forlade? Djæfvelen svarede: Hand var en udi naturlige Konster meget forfaren og opliust Mand, hun skulle sig for hannem ingenlunde befrygte. Hand vilde hende allehaande Hielp og Tieneste bevise, og naar hun hafvde hans Hielp fornøden, skulle hun alleene trycke paa een Ring som hand antvordede hende, da hand strax

skulle komme tilstæde, og dermed forsvandt hand. Frue Meerbuysen som udi sin fordærlige Synd forhærdet, glædede sig over den Hielp hand vilde betee hende, hun betragtede Ringen og da den glimrede af allehaande Ædelsteene, blev hun saare fornøjet og stak den paa sin Finger, ligesom hun ved denne

9

Rings Hielp, mange underfundige Skalke-Stykker og onde Daad skal hafve bedrefvet, hvilket henhører til en besynderlig Historie. Imidlertid blev hendes Svangerskab ey mere tilsiune, ligesom hun efter Qvindens Skik ingen Ulejlighed fornam, men da Tiden var omme, bragte hun et Drengbarn til Verden, som var en Nisse, skjønt det var saare deyligt at see til paa sin ganske Krop, men som i sin Ungdom undergik adskillige Omskiftelser alt efter Historiens ydermere Liudende, som vi nu skulle nærmere afhandle. -

4. Capitel.

Om hvorlunde dette Drengbarn allehaande pudserlige Eventyr hist og her bedrefvet haver.

Da nu dette Barn voxede og tiltoeg, bedref det allehaande pudserlige Efventyrer, thi da det kom til en vis Alder maatte det efter den ugudelige og forhærdede Moders Forbandelse først blive en Nisse, udi denne Skikkelse drev hand først sit Koglerie uden for Staden Antwerpen, hvor Hand spøgede paa en Kiegle-Bane, hvor det var pudserligt om Aften-

10

stunder at see hvorlunde Keglerne bleve nedslagne og opsadte, uden at noget Mennene paa de Tider var derved. Men endda saa mere merkværdigt var det, at naar de om Dagen spillede Kegler, og satte Penger som de kalde det, ind i Potten, blev der altid hver gang 2 β. borte. Hvo som nu der udover bandede og skioldede, den havde ingen Lykke og Fordeel udi Spillet, men tabte alletiider, derimod havde den megen Lykke og Fromme som ei knurrede derover men loed det saa beroe. Dette varede udi et par Aars Tid og var det alle Mand bekiendt at Nissen var paa Kegle-Banen. Ja her lever endnu udi vore Tider gamle Mænd som hafve spillet Kegler paa den Bane hvor Nissen var, og som med deres egne Øyne denne Tildragelse have seet og hørt, og hvilke som Mænd af megen Troeværdighed, dette med sit Vidnesbyrd hafve bekræftet og stadfæstet. -

5. Capitel.

Om Nissens flere Efventyrer.

Endelig blev denne Kegle-Bane forstørret, og begav da Nissen sig derfra og hen kilen Mand som og boede uden Porten og imodtoeg Penge

11

af Reysende og Veyfarende (saadan en kaldes her til Lands en Skillings-Mand): der opholdte Hand sig nogen Tid, og var det Merkværdigt, at Hand ofte i Mandens Lignelse, naar hand ey var tilstæde, imodtog Penge af de Vandrende og Reysende, som ei vedste andet end det var Manden selv, skjønt Hand ey var tilstæde. Mange sagde at dette underlige Barn herved hafver samlet eendeel Penge, som siden hafve kommet ham til gode udi hans ældre Aar.— Dette ville vi lade staae ved sit Værd, og begive os til mere merkverdige Bedrifter udi hans Lefnet. —

6. Capitel.

Om hvorlunde hand omskabte sig til en Skoebørste.

Nu kom da den Tid at dette forherede Barn skulle blive til en Skoebørste, thi begav Hand sig fra sin Fødested og ind udi det Land Holstein, der kom hand ind udi en stor Herres Huns og skiulte sig blant en Hoben andre store og smaae Skoebørster paa en Hylde i et Kiøkken saa at ingen fik ham at see. Men om Natten da de andre sove, bleve Skoe, Støvler og

12

mere, saa net afpussede at ingen var i stand det saa net og godt at gjøre, og om Morgenen, naar Folkene komme, fandt de alleting i Orden, dette skeede den eene Dag efter den anden, men ingen kunde det begribe, endelig faldt de paa den Tanke at der maatte være en Nisse i Huset, som og saa i Sandhed var, men de lode det derved forblive og vare fornøiede med det som i saa Maader skeede. Men imidlertid dette forhexede Barn saaledes maatte være i en Skoebørstes Skikkelse i denne fornemme Herres Huus, fik han Stunder og Leilighed, hele Husets Tilstand at udspionere og af Folkenes Samtale Huus-Herrers Sindelav og Gemytte at udforske, hvilket hand sig til Nytte og Fordeel førede, da hand siden blev forvandlet til et Menneske, som vi nærmere skulle faae al høre i det følgende Capitel. —

7. Kapitel.

Din hvorlunde det forhexede Barn igien blev et Menneske og paatoeg sig en Tieneres Skikkelse.

Da nu den Tid var til Ende at det forberede Barn, efter Moderens Forbandelse, maat-

13

te være en Nisse og en Skoebørste, blev Hand igien til et Menneske i Skabelse og Skikkelse, endskiønt Hand altid beholdte det onde Hierte og Sind som ham af hans Formynder og Pleye-Fader, den leede Diæfvel og Satanas, i Moders Liv var tiltænket. Da hand nu igien blev til et Menneske, toeg han Tieneste i den samme Herres Huus, hvor han havde opholdet sig som en forhexet Skoebørste, og i den Tid erfaret Huusens Leylighed. Ingen maa undre over at Hand som en Fuxsvanser og Øyentiener, vedste at smigre sig frem hos den Herre hand tjenede, besynderlig da hand som en der havde været en Skoebørste, vel forstoed at børste Herrens Skoe og Støvler. Kort han tiltoeg mere og mere i Naade hos den fromme Herre som ey kiendte hans Diæfvelske Art og Natur, men loed sig aldeles betage at hans Smigrerier, og blev hand hans fortrolige Tiener. Nu hendte det sig at hans Herre var Eyere af adskillige gamle og brøstfældige Huuse, som han en uden Skade kunde sælge. Denne sin Brøst og Mangel klagede hand for sin fortroelige Tiener som loed sig kalde Hans. Hør, sagde Herren, min kiære Hans, da jeg befinder dig i allehaande Ting meget snild og klog at være, saa torde du vel vide mig et Raad, hvorledes jeg mine gam-

14

le Huuse uden nogen besynderlig Skade og ydermere til nogen Fordeel kunde qvit og ledig vorde, da jeg dig hæderligen skal belønne ifald du mig i dette Stykke troeligen kand og vil gaee til haande. Tieneren lovede herudi at gjøre sin fromme Herre til Villie, og tænkte herved at finde en goed Leylighed, til at stadfæste sig i sin Herres Gunst, og at bekomme en anseelig Belønning, thi hand var altid opblæst og hovmodig og tragtede efter meget store Ting, skiønt hand ikkun var en liderlig Skiøges Søn, som endog havde forbandet ham i Moders Liv, og for at døllie sin Uterlighed og slemme Horeries Synd havde indgaaet Forbund med den leede arrige Diæfvel. Men vi ville igien begive os til Historien, og see hvorlunde det sig videre tildroeg, og hvorledes hand snildeligen vidste at udføre det Løfte hand sin Herre hafvde givet.—

8. Capitel.

Om hvorlunde det forberede Barn forrettede Huus-Kiøbet og derfor blev belønnet.

Denne forberede Øyentiener begyndte derpaa at handle med sin Herres Huuse, og

15

som hans Pleye-Fader Diæfvelen i allehaande var ham behjælpelig, saa hialp hand ham og herudi at forblinde alle Folkes Øyne, saa at hand i en Hast bortsolgte alle Husene til stor Fordeel og uforventet Gevinst, sin Herre til stor Baade. — Hans Herre som herudofver blev saare fornøiet, lovede sin onde Tienere, og holdte rundelig sit giorde Løfte, thi strax derefter hialp hand ham til en offentlig Betjening, hvorudi han faa vel vidste at skikke sig at hand immer mere og mere steeg op til uforskyldt Ære og Værdighed. Ja endeligen ved sin fromme Herres Ære og formaaende Recommendationer bragte hand der saa vidt, at han endelig blev Raadsherre i den Stad Haag udi Holland. Hvo skulde have troet at denne forberede Dreng skulle have kommet til saa stor Ære og Værdighed? heri kand man see at Diæfvelen som alle Løgnens Aand dog holdte det Løfte som hand havde givet Frue van Meerbuysen, nemlig, at denne Dreng skulle komme til stor Lykke og Værdighed. Nu ville vi faae at see hvorledes hand sig i denne Lykke siden hafver skikket, og hvorledes hand sig viidere hafver opsvinget, samt stor Riigdom og Ære forhvervet, saa at hand af meenige Mand blev frygtet og fast afgudisk tilbedet. Vi ville da nærmere begif-

16

ve os til Historien, og see hvad sig hafver tildraget. —

9. Capitel.

Om den forhexede Drengs videre Lykke og Opførsel.

Som nu Hofmod og Gierrighed er Diæfvelens Art og Egenskab, saa var den og paa denne hans Yndling og Skiøde-Søn fortplantet, men saasom Snedighed tillige hør Diæfvelen og hans Engler til, saa vidste og denne mesterligen i nogle Deelee at skiule og forstille sig, helst for de Eenfoldige, ja for desto bedre at forvare Skalken, stillede han sig an som hand var saare gudfrøgtig, og mellem hvert uddeelede Penger til de Fattige som han hafvde bedraget og uretteligen tilvendt sig fra andre. Ja hand loed som hand toeg sig alle fattige Enker nær. Men Aarsagen var denne, at hand som var afvlet udi Hoer og Skiørlevnet, var og overmaade dertil genegen, og under den Forevending at være de fattige Enkers Forsvar, drev hand hemmelig Boelskab

og

17

Uteerlighed med dem, og faaledes mesterligen skiulede alting under Barmhjertigheds og Kierligheds falske Kaabe. Ja denne Falskhed drev hand saavidt, at den umelig kunde blifve skiult for de Kloges Øyne. Imidlertid var hand fuld af allehaande Uretfærdighed, saa at hand fordreyede alle deres Ret som hand ei holdte med, og begiægnede hand alle dem med Ondskab og Efterstræbelse, som ey vilde smigre for ham, og kunde hand saa meeget meere sin onde Id og Billie udføre, saasom hand fik alle andre i Raadet paa sin Side. Fuld var hand af Hovmod, og derfor ville begiægne alle Mennesker som Slaver og Lifegne, og var hand dem alle saare fiendsk som understode sig at nefvne en Skoebørste, da der var alle Mennesker vitterligt, at hand hafvde været en ringe Tiener og Skoepudsere, skiønt saare saa vidste hans rette Historie og dens Sammenhæng. Imidlertid fik hand den eene Æres Post efter den anden, ligesom hand tillagde sig store Midler, med megen Tredskhed, thi, naar nogen døde, vedste hand altid saaledes at mage det, at hand fik deres Gods og Midler i sine Hænder, ey betænkende, at de Umyndige og Faderløse derved bløfve fornærmede og berøfvede. Men som Diæfvelens Koglerie ei er bestandigt og Ondskab

18

engang blifver belønnet, saa gik det og her, hvilket vi med stor Grue og Skræk ville see af det følgende Capitel. —

10. Capitel.

Om den forberede Drengs ynkelige Endeligt.

Saasom Æblet altid falder naar det blifver modent og Straffen kommer eengang over de Ugudeliges Hoved, saa gik det og her. Efter hand i mange Aar havde stor Vold og Uret mod menige Mand bedrefvet, og mange Midler sig falskeligen tilvender, hvorføre hand sig stort Had og Guds Forbandelse havde paadraget, men ingen hannem kunde fælde, fordi Diæfvelen stoed ham bie, saa hendte det omsider, da Guds Langmodighed var udrunden, at en Mand som i Theologien meget var forfaren, kom til denne Stad Haag, og da hand saae og hørte denne Mands Uretfærdigheder, begyndte hand udaf Bibelen at besvære hannem, hvormed hans Magt forsvandt og hans Uretfærdigheder bleve mere og mere aabenbare, men

19

da hand ei meere kunde øve sine onde Stykker, og var kommen under Guds og Folkets Forbandelse, saa skeede det, at Fanden toeg ham levende, hvilket tildroeg sig paa følgende Maade. —

11. Capitel.

Om hvorledes Fanden tog ham.

Een Dag som denne forhexede Dreng med meegen Pomp og Stads var i sin Karette udfaren, og just skulle fare paa en Broe over Vandet, stoed der adskillige Mennesker ved Broen, som hand forhen havde forurettet. Desse da de finge ham at see, begyndte at udøse Sukke og Forbandelser over ham, men just som hand kom midt paa Broen, begyndte Hestene at fryse og standse, og see da saae mand hvorlunde Diæfvelen skinbarlig loed sig see i Luften og svævede noget over Vognen, derpaa kom han ned, og tog ham ud af Vognen, hvorpaa hand med stor Bulder fløy op med ham i Luften, og lode sig paa den Tid tilsyne adskillige underlige Gestalter af gloende Skoebørster, og

20

hørte mand hvor hand ynkelig skreg, samt saae at Diæfvelen sleed ham i mange Stykker med sine gruelige Kløer. — Saaledes blifver Uretfærdigheds Ende. Vogter Eder derfor, alle I, som giøre Uret, og speyler Eder i den forberede Drengs bedrøfvelige Ende. —

Casper

21

Casper Ebletofts

Lovtale

over

Skoebørsterne.

22

23

Uværdige Apis og Osiris, hvo haver gjort Eder til Afguder? Hvo haver lært Mennesker at dyrke Slanger og Oxer? Hvi har man ei forlængst begrebet, at intet Creatur fortjener mere Dyrkelse og Tilbedelse end Svinene? Give! alle Mennesker vare sindede som Jøderne i den Post, aldrig at æde Svin. Give! man vilde oprette de lykkelige Creaturer Altere og Æres Templer, og bevise dem den fortiente Dyrkelse! Naar skal dog engang Fornuften opklares, naar skal man eengang lære at kiende de ædle Creatures store Værd og væsentlige Fortrin frem for alle andre umælende

24

Creature? Lad Løven rose sig af sin Styrke, Hesten af sin Modighed, Hjorten af sin Hurtighed, og Tigern af sin deilige Hud; det er alt intet imod dine uforlignelige, nyttige og formaaende Børster, du stolte Soe! som alle Tider bær paa din Ryg, i Børsterne, utalte store Mænd af Raadsherrer, Dommere og velfortiente Embedsmænd. —

Ethvert dit Børst er herligere end Pyrrha og Deucalions Stene, thi af dem opkom vel Mennesker, men af dine Børster udspringe store og fornemme Mennesker. —

Ingen Kunst, ingen Videnskab, har gjort Menneskeligheden større Ære, end Børstenbinderiet. Hil være den Haand, som først opfandt den Kunst at bringe Børster i en Form, og belegge dem med Træe, og sætte Skafter Verpaa! Archimedes Opfindelser ere Solegran imod Børstenbinderes herlige Opdagelser. Du ædle Skoebørst! du Kunstens Mesterstykke!

25

du Lykkens Vevisere og Gudernes rette Cornu Copiæ! O! at man eengang tilfulde maatte paaskiønne dine store Egenskaber! Guderne gave engang Midas den Gave, at alt det han rørede ved blev til Guld; men Guderne have forlenet dig den fortreffelige Egenskab, at alt det som rører ved dig bliver idel Værdighed og Ære! Naar man afbilder Lykken, burde hun holde en Skoebørste i Haanden. Naar man afbilder Ærens Tempel, burde en Skoebørste ligge paa dens nederste Trappe, betegnende, at uden den kan ingen komme op til Ære.

—

I ædle Skoepudsere! I Lykkens Sønner! og det rette Plante-Beed, hvoraf en Tiidlang alle Embedsmænd have udsprunget, hvi vise I Eder saa glemsomme og uskiønsomme imod Eders Hielpe-Gudinde? Hvi føre I ikke en Soe i Eders Vaaben, og en Skorbørste i Eders Skildt? Vi have levet den Tid i Verden, at Børstenbinderere vare Raads-

26

herrer, da bleve Fortjenester paaskiønnede. Vi Have levet den Tid, at Skoebørster have dannet store Mathadorer. Hvi paaskiønne vi da ei Skoebørsternes Værd? O! lader os af alle Evner berømme de aldrig nok ophøjede Skoebørster! Istemme dem en Lovsang, alle I, som ei have andet end dem at takke for Eders Lykke, I som saa længe have pudset til I have pousseret Eders Lykke! I som saa længe have seet paa Eders Herrers Skoe og Støvler, at I til Slutning have seet andre over Skuldrene! I som saa længe have smurt andres Skoe, at hver Mand nu maa smørre Eders Hiul! Ærer og tilbeder dog denne værdige Befordrere, og naar I i Eders pudrede Alonser kiøre i Eders forgyldte Vogne, da glemmer ikke, at Skoebørsten er Middelet, hvorved I ere ophøjede. — Seer alletider høit i Veiret, naar I ere i Selskaber, men naar I ere i Eenrum, da seer paa Eders Skoe, ja fysser dem som Eders

27

Lyksaligheds Kilder! Skoebørsten er Eders Lykke, Skoevoxt Eders Forfremmelse, Svampen Eders Kundskab og Befordring. — O! værer da ei utaknemmelige imod Eders Befordrere! Tilbeder Svinene, som Eders Lykkes første Grundvold, ja ærer dem dobbelt, fordi I selv, i Henseende til Forstanden, ere dem meget lige! Befordrer Børstenbinderne, som have skabet Eders Lyksaligheds Midler; Priser Skoebørsterne, thi de, de ere Eders Velstands og Æres Kilder!

O! at jeg i min Ungdom havde blevet en Skoepudsere! Hvor havde da min Tid været vel anvendt?

Jeg seer jo daglig den lyksalige Hob af dem som paa Svine-Børster ere opstegne til Ære. Af dem, som have sprunget lige fra

28

Carethen og ind i Værdigheden. Af dem, som have udtrykket Lykkens Nectar af Fruens Svamp.

Kan da nogen noksom berømme de ædle Skoebørster. Kan da nogen Lovtale være dem ypperlig nok. Nei,

ingenlunde; O! I Høiædle Velbaarne, Høiædle Velbyrdige, Vekædle Velbyrdige, Velædle Vel-Viise, samtlige gunstige Herrer Skoebørster! Jeg vil tilbede Eder Morgen og Aften. Jeg vil oprette Eder Æres Templer og Altere. Jeg vil skrive Eder Lovtaler og Ære-Digter Jeg vil udlede Eders Herkomst fra Soen, og Soens igien fra Syndfloden. Jeg vil bevise, at I ere de ypperligste og herligste Hænders Gierninger, som den menneskelige Kunst har kundet opdage, og Menneskers Hænder har kundet bruge. Fra Eder need-

29

stammer al Forstand, Ære og Værdighed. Ved Eder befordres al sand Fortieneste. Og I, I have dannet tusinde Tieneres Tienere, og gjort tusinde Tienere til Herrer. Kort, I ere og blive der Ypperste nogen Dumrian kan ønske sig, og den sikreste Vei til Mæglighed for den Uværdigste.

Kort; I med Eders Dyrkere og Affødninger nedstamme alle fra Svinene, og i Sviin ere, fødes, gøres og leve I.

af

Casper Ebletoft.

30

1

Æreminde over Sallig Hr. Etatzraad Nissen.

Kiøbenhavn, 1771.

Trykt i det Konge!. Universitets Bogtrykkerie hos A. H. Godiches Efterleverske.

2

3

Erindring til Læseren.

Hverken Hyklerie eler Egennytte

har bragt mig til at opsætte disse Linier, thi saa megen Afskye som jeg har for det første, saa lidet skat og det sidste bringe

4

mig nogentid til at føre min Pen. Kun Kierlighed til Sandhed, kun en sand Høyagtelse for den Hensovedes Dyder, og Rygtet om hans ædelmodige Gierninger har frembragt disse Tanker. Det er ikke givet noget Menneske at læse i andre Menneskers Hierter. Han seer deres Dyder, han veyer deres Værd, ikke efter Forsæt og Billie; det kan kun den, som seer nøye indtil Tanker og Begieringer, men Mennesket veyer dem efter det Gode, som derved udbredes i Verden. Han ønsker sine Medborgere til

5

Lykke med enhver dydefuld Gierning, Det er dydige Gierninger, der bevarer Menneskeligheden fra Undergang, der opholder Rigerne, der beskiermer Staterne. Det er upaatvivleligt at en Mand, som gjør vel imod Mange, en Mand som man ikke kan beskylde for nogen Last, fortienet at kaldes en retskaffen og en ædel Mand, hans Gierninger maa man ære, og kalde ham en Dydens Ven. Hyklerie, Egennytte og Ærgjerrighed kan efterabe Dyden, men aldrig bestandig, aldrig til sit Lives Ende, aldrig med

6

Beredvillighed og Lyst, og dette gjorde den Mand, hvoraf jeg her har malet nogle Træk. Maatte kun min ringe Roes være ham saa værdig, som for: tient, da skulde jeg smigre mig med den Lykke, at have været mine Medborgeres Tolk til Menneskevennens og Patriotens Ære

7

Det er Menneskelighedens Pligt, at begræde den Retsindiges Tab; thi hvor faa ere de Retskafne i Landet? hvor faa ere de som elsker Sandhed og Dyden? hvor faa ere de hvis Glæde det er, at være de Fortrængtes Hielp, de Forladtes Trøst, og de Ydmyges Forsvar og Stytte.

- Æren er Dydens sande og fortiente Belønning. Den følger altid med enhver dydig Gierning, enhver Bestræbelse efter at gjøre det Gode, men kun altid den sande,

8

som er Hiertets egen Overbeviisning om vore Gierningers Rethed, saavidt Retskaffenhed kan være i de menneskelige Handlinger. Denne sande Ære er altid Dydens skjulte Løn. Dyden boer helst i Ydmyghedens Hytte. Den kiender selv de menneskelige Dyders Ufuldkommenhed, og den maaler sine Gierningers Ringhed efter sine egne Ønsker og sit Forsæt, men Dydens udvortes Belønning, de Frommes, de Retskafnes Bifald og de Forstandiges Roes bliver og undertiden Dydens Løn. Den søger ikke selv efter Roes; thi Daarens Roes er ligesaa forfængelig, som hans allerskammeligste Beskylninger afmægtige til at forringe Dydens Værd. Den bliver evig uforglemmelig i den Retskafnes Siæl. Han seer Dydens Gierninger, beundrer den, og glæder sig.

Intet Menneske kan belønne de Retskafnes Gierninger. Kun det alvidende

9

Forsyn belønner dem i al Evighed. Han har optegnet dem for sit Ansigt, og han tæller de Retfærdiges Skrit, men det hører Menneskene til, at skiønne paa det Gode, og at opmuntre hverandre til selv at gjøre got.

Et skammeligt Hyklerie er ligesaa lidet i Stand til at gjøre Laster til Dyder, som en skammelig Dumdristighed kan belage Dyden sin Roes. Den første handler af Egennytte, og den sidste af Misundelse, og det ugudelige Forsæt, at undertrykke det Gode, at hans egen Ondskab ikke skal sees af Sandhedens Øye og hans Gierninger ikke straffes med deres fortiente Løn. Han vil ikke selv være blant de Gode, og han kan ikke heller taale, at andre maae være det. Maatte alle blive som han, da var hans Laster ingen Skam. Dog, den Daarlige! naar alle bleve som han, hvor gik det da til i Landet?

10

Men lader os vende vort Øye fra den Uretfærdiges Boelig til den Mands Huus, som grønnes ved Ædelmodighed og Sandhed. Her høres den Fortrængtes Graad, og de Forladtes Suk at anraabe om Hielp. Hvorfor søger saa mange saadanne hen til hans Boelig. For, der ere saa mange Fortrængte, men saa faa, som vil hielpe. De søge derfor hen til det Sted, hvor de finde Redning og Frelse. Seer! med hvilket medlidende Øye Menneskevennen ynkes over deres Jammer; med hvilken Agtsomhed og Medynk han horer deres Klage, hvor villig han er til at meddele dem alle, dem han aldrig kiendte, dem han aldrig havde seet, for det Øyeblik de anraabte ham om deres Hielp. blegner Misundelse! skielver Frekthed! søger forgieves at bruge eders skarpeste Vaaben! lad Utaknemmelighed raabe høyt, og Dumdristighed fortælle fin egen Skam!

11

Det er Menneskets høyeste Ære, det er hans sande Liv, at have gjort mange lyksalige, at have været den Fortrængtes Arm og den Forladtes Haab.

Saa var Han, hvis Støv nu hviler ved hans dydefulde Frues. Han kiendte Livets sande Værd. Han vidste, hvor uværdigt det Liv er, som ikke føres til vores Medborgeres Vel, naar vi har Evne til at hielpe. Dette var den Belønning, hvormed Forsynet kronede hans menneskelige Ønsker, hans ædle Bestræbelser for hans Medborgeres Velfærd, at den satte ham i Stand til, at gjøre vel imod mange, og at være de Fortrængtes Ven.

O! at mange af dem, som priser Dydens Fortreffelighed og Skiønhed, men som selv vise saa lidet at svare til deres egne Ord, maatte af ham lære, hvad det er at være dydig, og at de, som søge

12

at drive Spot med Dydens Navn eller at forvende dens Ære, maatte kiende og udøve Dyden, som allene kan gjøre os sande lykkelige her i Verden, og følge os ind i Evighedens glædefulde Havne, hvor Ufuldkommenhed ikke mere skal blande sig i vore Gierninger, hvor Misundelse og Bagtalelse ikke mere skal fordømme vore Handlinger, men hvor den Ugudelige skal høre op at plage den Retskafnes Siæl.

Det er ikke Fødselen der kan gjøre os til dydige og retskafne Mennesker. Den kan ikke forskaffe os nogen virkelig Ære, Den er en Beskikkelse af Naturen, og kan ikke gives os af os selv. Det er altid roesværdigere at være født af en ringe og ubekendt Stamme, og at have fortient ved sin Flid, sin Indsigt og Oprigtighed at forfremmes til en Høyerer, end at være født af en adelig Slægt og ikke at vise sig fom en ædeltænkende Mand.

13

Det er altid Patriotens Pligt, at forvalte sine Sager med Retsindighed og Flid, og at foregaae andre med et efter: følgelsesværdigt Exempel. Det er en retskaffen Mands Ære at have været flittig i sit Embede, oprigtig i sine Ord, nøyagtig i sine Løfter, venskabsfuld mod sine Venner, og menneskekerlig imod alle.

Saaledes var den Mand, hvorom der nu høres af alle; Ak! at den Retskafne døde; ved hvis Død saa mange maae klage: vor Velgiørere er ikke mere. Hvor retsindig vandrede han ikke alle hans Lives Dage. Med hvilken Retskaffenhed i sit Embede, med hvilken Kierlighed til sine Medborgere, med hvilken Tienstvillighed mod de Ringe, med hvilken Iver for det Gode, med hvilken Ømhed for sin Frue, med hvilken Oprigtighed i sit Venskab, og med hvilken almindelig Kierlighed imod Alle.

14

Hvor sandrue, hvor oprigtig i sin Tale, hvor ordentlig, hvor utrettelig i sine Forretninger, hvor langsom til at dømme om andre, og hvor beredvillig til at tænke vel om enhver. Hvor tarvelig uden Karrighed, hvor gavnmild uden Ødselhed, uden Stolthed, uden Egennytte. Hvor let til at tilgive, at forglemme al Forurettelse og Utaknemmelighed.

Hvor ofte saaes hans mandlige Øye at henflyde i medynksomme Taare, nu over den beste Ægtefælles Smertes og Jammer, nu over Dydens Undertrykkelser og Modgang, nu over den Faderløses, den Forladtes Uselhed og Suk.

Nu maatte han see den kierligste Mage at gaae ind for ham i Evigheden. Dette var hendes sidste Ønske for de Bedrøvede og Forladte: at hendes Ven, hendes Mage maatte endnu leve længe til at være deres Ven og deres Fader. Taare

15

strømmede ned af den Frommes Kinder , han bad med hende til deres evige Forløser, og saae henrykt af Glæde, med hvilket Haab hun indgik til Dydens Løn.

Snart, ak! alt for snart maatte han følge hende efter, efterat han havde nydt endeel af den Eviges Belønning: At et langt Liv skal mætte den Retfærdiges Siæl. Kort for dem, som savner ham her i Verden, men et Liv som havde været langt for ham ved hans retffafne Vandel. Thi det er efter vore Gierninger vore Dage skal tælles. At have levet et Aarhundrede, uden at have gjort Got, er at have levet kortere, end den Unges Liv, der dør i sin blomstrende Alder, men hvis Dage ere tegnede med mange retskafne Gierninger.

O Dyd! hvor herlig er din Ihukommelse for den Retskafnes Siæl! Hvor lykkelig er den, som vandrer paa dine

16

Veye. Fred og Lyksalighed skal omskygge ham her i Verden, og evig Glæde stal omfavne ham hisset. Lad Livets Storme bruse; lad Misundelses, lad Bagtaleleses og Ondskabs Aand gjøre den Retfærdiges Dage bittre; med en rolig Smiil vender han sine Øyne til Himmelen , hvorfra den Eene Retfærdige med sit alvidende Øye skuer hans inderste Tanker, og demmer hans Siæl; Han kiender hans Aand; han veyer hans Gierninger. — Ulyksalig er den, hvis Gierninger han finder for let!

1

til
den vanartige
Æbeltoft,
eller

Forfatteren

det forhexede

Drengebarn,

sammensat

af

Tiener-Lauget.

Sævit atrox Volfcens, nec teli conspicit usquam Auctorem, net qvo se ardens immittere possit

Virgil.

Kiøbenhavn, 1771.

Trykt og faaes til Kiøbs hos August Friderich Stein, boende i Skidenstrædet.

2

3

Hr. Æbeltoft!

Det er Deres ret vanartige Skrift, og liderlige Skrivelses-Maade, hvorom jeg i Aften alvorlig hav i Sinde at skrive Dem til. Alle Gader lyder af Æbeltoft og Umenneske, og hvad meener De vel? De tør endog paastaae at tale om Dem, paa en barmhiertig Maade, som siger: Hr. Æbeltoft har menneskelige Gaver, men Dievelske Hensigter. Siig mig! Bor jeg ikke troe, hvad jeg seer, bør Sands heds-Elskere forgiæves have lært denne Sand,

4

hed, at man kan slutte fra Virkning til Aarsag.

Jeg har lært, at et hvert Skrift bør være et Vidne om Menneskelighed, et Maal for Opbyggelse, en Skueplads for Pligter og forsynet med reene Hensigter. Er delte ikke en Sandhed? Med disse Fordringer læste jeg og Deres Skrift; Jeg læste og ledte, jeg fandt og græd. Tør De vel troe dette? Jeg fandt kun et Skilderie paa Forfatteren selv, af selvtilegnende og Platfodede Træk, med Underretning om et ægte Lidenskabers Rov i skummende og susende Forfatning.

Menneste-Kierlighed er en Pligt, een af mine kiereste Pligter; men at benytte mig heraf til Deres Undskyldning, det var Forbrydelse imod Sandhed.

Jeg vil da af et fuldt Hierte sige Dem reent ud, hvad jeg tænker, og hvad jeg tænkte,

5

da jeg læste Deres dyrebare Siels vanartige Bestræbelser. Jeg ansaae dem, som et ulykkeligt Foster af den lastefuldeste Pens Heede, et udtrykt Billede paa det uværdigste og neddrigste Gemyt. De skiuler sig, og man veed ey hvo De er. Jeg tilstaaer, at man vel ikke behøver at lade andre vide sine Handlinger; men de bør dog

alle være saaledes, at de kan viides. Men som Tabet paa Deres Ære vilde blive for stort, saa skiul De kun Deres Navn.

Hvo De er, ved vi da ikke, men hvad De er, det seer vi, at De er den allerskadeligste Skabning, et Hierneløs vittig Menneske, fuld af Ondskab, Dumdristighed og Løgn, der opofrer sig gandske til hemmelig Forræderie. Men hvorfor tør De ikke offentlig? hvorfor paa saadan Maade? Sandheds« Elskere behøver en at frygte, naar De taler Sandhed og har redelige Beviiser.

6

Med deres Tilladelse, Hr. Æbeltoft! De er en Løgnere. Troer De vel selv, hvad De har skrevet? Har De ikke forbeholdt sig en hemmelig og nagende Tvivl? og dog vil

De andre skal troe det? Græsseligt er

det, at De tør hidkalde de vankundige Tider igien, som bedrog og .forvildede de vilde ubevogtede og forkoglede Hjerter. Dievelsk er det, at Løgnens Fader, den forældede Dievel skal finde Vantro, Overtroe og Løgn paa Jorden; men fordømmeligt er det at være en Gienstand for denne tilskyndende Magt. At da der, hvor den hersker, og har lagt Sielens Kræfter i Vanens og Lydigheds Lænker.

Løgn holder immer Sindet til at tænke, for at udfinde sin Sags Besmykkelse, og paa den Maade let kan give Leylighed til at smigre med en fortryllet og falsk Vittighed, der paadigter andre Laster, for selv at blive befriet fra dem, benægter andre gode Egenskaber for selv at være deres fuldkomne Besidder, angriber som oftest dem, der meest bur-

7

de forskaanes, for at Viise, hvor dybt man kan see.

Hr. Æbeltoft! Jeg vilde være en Abe, om jeg Stykviis vilde afhandle og følge Dem i Deres Skrift; Af saadan Format har De nok nylig seet Deres Billede hos et Latinsk-Menneske og Slutningsformige Jurist. Jeg vil allene paa Dansk gjøre denne ene Slutning: At Deres Skrift er en Ærerørende Usandhed, og de altfaa en Løgnere. Nu kan jeg bygge saa meget jeg vil paa denne Slutning. Løgn var den første Synd paa Jorden, det første Leed i Lasternes Kiede, Hvorfra de øvrige fik Vext. Og med denne Last, med Løgn, opsvinger De sig, Hr. Æbeltoft i Luften, blandt en Sværm af gloende og optænkte Byrster, liig Løgnens Fader paa sin Luft-Flugt i Træet, der blev nedstyrtet for at krybe paa Bugen i Støv. Tænk paa dette, De vil da en anden Gang maaskee skrive det, man kan troe, og ikke ydermeere

8

være en Løgnere, der ikke engang selv troer og veed, hvad han skriver.

Vidste De, som saa uindskrænkt og endeligt dømmes Deres Medmenneske paa den græsseligste Maade at andre derved ere blevne skyldige til at bruge sin Ret til at bedømme Dem paa en Maade, som De ligesaa lidet troer, som vi troer Deres Skrift, De havde da aldrig skrevet, uden at viide Veye og prøve hvad De skrev. Vidste De, at man intet bør haabe hos en anden, uden det han kan haabe at finde igien, at Kierlighed er den rette Løn for Kierlighed, Redelighed for Redelighed, da skulde De maaskee og have vidst at Deres hele Skrift og Skrivelses-Maade er den allerukierligste, umenneskeligste, Verden har seet.

Men tør De i alt dette troe, at heele Skriftet underretter kun om sin Forfatter allene, at De kun har beskrevet Dem selv, og

9

forklaret os Deres eget vanartige og lastefulde Hierte. Troe mig! Deres Indbildningers uægte Øyne De har brugt at see med, vil omsider viise Dem selv, som Gienstand, naar den hidsige Forvirring, som Deres bedragne Siel er sat udi, engang maatte ophøre.

Skoebyrsten, siger Deres vankundige Saft- og Kraftløse System, skaber lige med et Spring høye Embedsmænd. Mig synes denne Beskyldning er for stor imod den Høyere Magt, der vælger. Desuden skal jeg erindre Dem, at et Menneske stiger ikke op uden Trin eller noget der ligner,

En fattig Karl bliver da efter Deres Sprog, Skoepudser. Han er oplagt og aflagt med Naturens gode Gaver, og Dem vil De Han skal nedgrave? Ney! han gjør sig værdig til noget større, bekymrer sig om sine Pligter. Det lykkes ham. Han bliver Skriver, Fuldmægtig, Forvalter & c. Stiger fra et Værdig-

10

Heds-Trin til et andet; Alt dette kalder jeg efter mit Sprog et Menneskes virkelige Ære, og ikke den, jeg faaer paa laante Vinger fra de Dødes Graver.

Kommer imidlettiid en uværdig saa høyt; Erfaringen gjør det mueligt; Hvorfor stal Byrsten og de arme Sviin være Skyld? Jeg vilde med redelige Beviiser, heller kalde den uretsindige Herre, til hvis Skoe Byrsten brugtes, den virksomme Maskine, hvis Luftrør driver Skummet faa høyt, og der uden stort at fortænke andre. Jeg er vis paa, Hr. Æbeltoft! at De skulde være meere end forfængelig nok til at modtage det Embede, hvortil De endog var det uværdigste Kreatur. Beundre Dem da ey, hvorfor De i Deres Ungdom ikke blev Skoepudser. Jeg er desuden vis paa, at om De skiønt var bleven det, De havde været der endnu, med mindre De havde troffet for en Herre, hvis Øyne vare fortinnede. Det skal allene være redelige Hierter, der skal for-

11

skaffe sig Velyndere og Befordere hos de Veltænkende Store, Kierlighed og Høyagtelse hos de fornuftige Mindre. Deres er ey mægtig hertil.

Med hvor misundelige, forte og uroelige Bevægelser fremluske De ikke, som Ære-Tyv paa: en skulende og skumrende Maade, i Deres sidste offentlige Bestræbelser og dog kun blotter Deres egen forfængelige og ret hulkende Længst! efter at komme af Deres fattige og trængende Tilstand, hvortil han, den store Han, der seer Alt, nok har seet Deres Hierte for Lastefuld. Vil De troe mig, Hr. Æbeltoft! at Deres Skrift, Deres misundelige og vankundige Skrift, skiuler Dem paa et Sted og blotter Dem paa et andet; men just under denne Vankundigheds lumske Klippe skiules Øglen, den Dievelske Øgle, af hvis Verdens Elementer, De belevs for at døe. Maatte De kun see. den skiulte Magt, der Driver Dem, det hemmelige Forræderie, der aabenbar for-

12

raader Dem, De skulde vist selv begræde Deres egen Daarlighed.

De har fældet den ubarmhiertigste og umenneskelige Dom; De har optænkt de løgnagtigste og nedrigste Maader, og De har til et Slagtoffer for Deres Æreløse og forbittrede Misundelse, søgt at opofre den, hvis dyrebare Liv den skiønsomme, trængende og retfærdige Verden tiender og ærer, saa at De allene i alt dette har intet andet viist, end hvad De selv er, en giftig Jeg er med Pladtfodede Piile, som brydes i Deres egen Skygge langt fra Sigtet, sværmer om, træffer og standser der, hvorfra de kom. Saa grusom Forbindelse har Deres Luftflugt med sin Forfatter, og han med de Gergeseners Sviin.

Trædskhed og Forræderie røber Mangel på Duelighed og Fornuft, paa grundige og oprigtige Beviiser: Imod den da, som Beviiserne ere grundige, aabenbare og fattelige for-

13

klarede imod, der, der er Maalet og Sigtet for Deres Skrift, og hvor bange er jeg nu for Dem selv. Et Menneskes Ære, er som det fiineste Flor, hvis Rister ingen Forstand og Kunst med ald sin Hemmelighed kan døde: Dyden kan overvinde alle menneskelige Elendigheder i Verden; men vanskelig denne, og hvor bange er jeg nu atter for Dem, og for Deres i Luften omsvævende Afgudinde?

Ak kunde De kun faae Øyne at see med, De skulde maaskee og faae Øyne til at græde med, til at græde og begræde den Vanskabning blandt det menneskelige Kiøn, som til saa umenneskelig Daarlighed havde opofret saa dyrebart et Nærværende, for at Viise Verden, hvor fordievlet han omtumles og kryber i Støvets neddrige og misundelige Lænker.

Troe mig, Hr. Æbeltoft! jeg er alvorlig. Det gjør mig ont for Deres forførte Hierte og i Fare svævende Siel. Maaskee

14

Skillerums-Veggen imellem Tiden og Ævigheden, den Veg, der bestemmer Deres ævige og uigienkaldelige Skiebne, er tyndere end De troer. Et Pust af Luften kan gjøre det. De zitrer, synker, daler hen i Døden. Hvor er De nu? Himlen anseer aldrig med Ligegyldighed hvad de Værste øver, og hvad de Gode lider. Nægt ey hvad De følger.

1

Lygtemændens, Heldhestens, Varulvens og Marens, Fødsel og fuldkomne

Liv og Levnets

Beskrivelse

indtil denne Dag.

Skreven

af

Simon Troldkarl.

Kjøbenhavn, 1771.

2

3

... ridentem dicere verum Quid verst? .. Horat. Da alle Nationer stedse har vidst at tale meget, og fortælle mange haande underlige Ting om disse fire artige Skabninger, Lygtemanden, nemlig, Heldhesten, Varulven og Maren, og dog ingen vidste fuldkommen Beskeed om dem; saa har jeg af Lyst til at tjene og fornøye de Uvidende, opsat disse velmeente Blade. I det tre og tredivte Aar efter Floden levede en Herremand i Fyhn, ved Navn von Lumskenfeldt. Hans Historie er denne. Der var en stor

4

og mægtig Landsbye, og alle vare Bønder, alle Ligemænd, som brugeligt var kort efter Syndfloden. Lumskenfeldt var da og Bonde, og hede Lumske Peer. Han købte sig en Tønde Brændeviin, og lige saameget gammelt Øl og Mød (saa gamle ere disse Drikke her i Norden, omendskiønt der almindelig paastaaes, at Brændeviin for to hundrede Aar var her ubekiendt). Han opfandt Kort, Terninger og Kegel-Spil. Saaledes skylder hele Verden Norden disse Opfindelser, omendskiønt fremmede Nationer har opsnappet Æren fra os, saa vel for disse, som for mange andre vittige Opdagelser. Det kommer af vor Taushed og Myndighed i Historien.

Vil vi vide vor egen Historie, saa maae vi læse Romerske og Franske Skribentere. Det er artigt nok! men der ere flere Ting artige. Dog uden at gjøre for store Afbigelses, er det nok best at komme til vor Peer igien. Han indbød de andre Bønder, gav dem at drikke og lærte dem at spille. I Førstningen skede det for Tidsfordriv, og som de gamle Nordiske vare meget magelige (nær havde jeg sagt

5

dovne) saa takkede og beundrede de Peer, som havde opfundet saa behagelig en Maade at dræbe Tiden paa. Da de nu nogen Tid havde spillet for Tidsfordriv, lærte Peer dem at spille til Øls, og siden om Vahre (thi der var den Gang hverken Penge eller Papiir i Norden, undtagen det som blev brugt til Kort) Peer loed dem vinde i nogle Dage, saa at de bleve meget hidsige til at spille. De vandt nogle Tønder Øl fra ham, Rug, Ærter, Kiør, Faar, o. s. v. Da nu Peer havde faaet dem, som han vilde, begyndte han at udføre sit første Forset. Han pakkede Kortet, tillagde sig falske Terninger, og besaaede Kegelbanen med smaa Stene. Nu kunde han give sig selv, hvad Kort han vilde, kaste med Terningerne, hvad Øyne han ønskede. Kegler spillede han ikke selv; thi han havde stedse en stiv Arm. Han loed derfor de andre slaae, og holdt Feileren. Stenene gjorde, at Kuglen sprang stedse af, og Gevinsten i Peers Lomme. Peer loe, fik alle de andre Bønders Gods, og, da disse

nu havde slet intet tilbage, og vare nær ved at omkomme

6

af Sult, bleve de tvungne til at give sig i Tjeneste hos Peer. Ikke fornøyet med at have ødelagt denne Landsbye (thi naar lader en Erobrer sig fornøye?) toeg han sig for at ødelegge endeel andre, og det lykkedes ham. Han blev Herre af mange Landsbyers Eyendomme. Folket, for ikke at sulte ihjel, maatte tjene ham. De maatte rygte hans Qvæg, saae og pløye for ham. Da Peer nu mærkede, at han havde store Fordele af dem, vilde han just ikke heller sulte dem reent ihjel, men gav dem saa nogenledes det daglige Brød og Tamp til. — Hvorfor sammenvandt de sig da ikke imod Peer, dræbte ham, og toge Tampen tillige med deres Eyendomme fra ham? — Peer havde lært den store Konst at gjøre dem alle ueenige. De sterkeste af dem; de som havde meest Mod, dem behandlede han lidt bedre end de andre, bragte dem paa sin Side, og de bleve hans Spioner, Fogder og Forsvarere. — Han vilde nu ikke mere hede Lumske Peer, men Lumskenfeldt, og foran det Ord Mand lagde han Herre, og kaldte sig Herre-Mand. Det-

7

te et kortelig hans Liv og Levnets Historie. Omsider døde han, mæt af Dage mæt af Kneeb. Nogle Bønder slog ham ihjel, og kastede ham i en Mose. Aldrig saasart var han kommen der, førend det hele Legeme brændte i een Ild, som Tegn paa hvad han havde fortjent. Deraf er Lygtemandens Opkomst. Ingen Under, at han endnu er saa meget for at drille Bønderne, vise dem gal Ven, og bringe dem i Vilderede og Ulykke! — Ligesom Træer og nogle Dyr kand forplante sig, ved at kaste Sæden fra dem, saa kunde og denne Lygtemand, ved at kaste Gnister fra sig, avle andre Lygtemænd, og saaledes ere Lygtemændene kommen ind i Verden. De Lærde vil vel herom, som om mange andre Ting, væve os en Hoben for, og indbilde os, at Lygtemænd ikke er andet, end Svovel-Dunster, som opstige af Jorden. — Men hvilken Sladder! — Hvad skulde bevæge Svovel-Dunster til at forføre godt Folk, og saaledes at drille de stakkels Bønder, Vognmænd og Kudske? — Enhver kan derfor let indsee, at min Hi-

8

storie er ligefrem, naturlig og sandfærdig, og at de Lærde gaae Sandhed forbie.

Med Heldhesten har det saadan Beskaffenhed. Aar 363. efter Syndfloden døde en Procurator. Stedets Byefoged havde stedse redet paa denne Procurator, og giort underlige Turer. Han forede ham godt (dog af sine Sportler) og blev selv tyk og feed. Byefogden døde kort efter, og de kom begge til eet Land. Gammel Vane bider best. Byefogden vilde atter op og ride paa Procuratoren. Denne var og strax føyelig; thi han ventede det gamle fede Foer. — Men som han havde her ingen Stigebøylor eller Bidsel, faldt han af Procuratoren; stødte sit Been, og i Mangel af Læger blev stedse lam. Denne lamme Hest er Heldhesten, og som han stedse havde været sine Medborgeres Pest, lader han sig endnu altid see og høre, naar denne Straf truer et Land. — Her gjør de Lærde atter forferdelige Indvendinger, og sige reent ud, at der ikke engang ere

9

Heldheste til, da dog saa mange hæderlige, sanddrue og gamle devote Matroner grandgivelig saae ham her i Kiøbenhavn kort for den sidste Pest; hvilket deres Børn og Børne-Børn endnu med Eed kand bekræfte, og hvem vilde vel sverge sig Fanden i Vold for en Canaille af Heldhest? — Men hvad negte ikke de Lærde! De negte jo og Nissen. Dog ogsaa mueligt, at han nu er ikke mere til; thi det var et snue gammelt Best. Han loe saa hiertelig, naar han kunde narre Folk. Det gror mig endda ikke saa meget ondt, ar de negte Nissen, som naar jeg hører, at de tillige negte Spøgelsor, da det dog spøger fast i hvert Huus. Her spøger en fuld Kone, hist en gal Mand. Her Tjenestefolkene, der Herskabet. I et Huns Sønne, i et andet

Datteren. Men Satire til Side, hvoraf jeg er en Ertshadere, da paastaaer jeg endnu, som før, at der ere Spøgelsor til, Beviis Ole Vegter, som ikke tør raabe et vist Sted paa sin Post, alene af Frygt for at faae Halsen knekket af disse Krabater. — Saaledes negte de Lærde og

10

Varulve, da dog en af dem nær havde revet den gamle Else ihjel, da hun lavede til Barsel med lille Kirsten. Spørger hende selv derom, og hun skal, saa Mænd! ikke lyve eet Ord.

Med Varulve har det den Beskaffenhed. Vanartige Mødre, for at saae en let Forløsning, krybe igiennem noget

— ja jeg vil ikke nævne det, at andre ikke skal benytte sig deraf, og styrte deres Fostere i lige Ulykke — Naar de nu ere krøbet igiennem dette noget, føde de uden Smerte. Er det et Pige-Barn, bliver det Maren, og er det en Dreng, bliver han en Varulv. Maren rider paa Mandfolk, naar de sove, og kand aldrig blive frelst. Men Varulven kand frelses paa toe Maader, enten derved, at en siger siger ham lige i Øynene, at han er en Varulv, eller og ved selv at rive

Fosteret ud af en Barsel Kone, for at

drikke dets Blod. — Der ere mange Maader at blive qvit med Maren paa; men det allersikkerste er, at udrydde af sit , 1 Eye alle Slags Metaller, og alle de Ting,

11

som kand forandres til Metaller. Jeg veed nok, at vittige Skribentere for mig have paastaaet, at man just skulde fordrive Dem ved Metal. Men denne Lærdom befindes aabenbare falsk; thi det er just efter Metal, disse Tæver løbe, besynderlig, naar det har en vis rød Skær. Simon Nielsens Søn arvede fem tusinde Ducater. Saalænge han havde dem, kunde han aldrig blive Maren qvit. Men, da han havde faaet dem alle forødt, forloed Maren ham godvillig af sig selv, og kom aldrig mere til ham i Sengen. Imod Varulven derimod er ingen Raad, uden Prygl; thi han er glubsk som andre Ulve. Artigt nok er det, at han selv bliver frelst, naar nogen siger ham lige i Ansigtet, at han er en Varulv. — Du er en Varulv, sagde Knud tit Jeppe. — Mange Tak, svarede Jeppe, nu er jeg frelst, og siden blev han aldrig Varulv mere. — Kunde alle Slags Menneske-Ulve saa let helbredes, og blive sande Mennesker, da var det herligt. — Men man maae skrive og sige til dem, hvad man vil, saa ere og blive de Ulve, stedse de samme, stedse

12

uforandrede. Endog i Præstestanden findes Ulve. — Farlige; thi de gaae i Faare-Klæder, ihvormeget de end tordne imod Maskerader. — Men man kand kiende dem af deres Frugter. — Pastor Negligens sover, æder og drikker, spiller og fladrer de sex Dage bort af Ugen. Paa den syvende staaer han lidt tiligere op, end sædvanligt, faaer sin Tobaks-Pibe og Postil fat, og saa prædiker han, hvad den gode Mand har skrevet ham for i Postillen, enten det saa passer sig eller ikke. Fuldkommen vel forstaaer han at gjøre det ti! Rettigheder, som i sig selv kuns ere Villigheder, og at udsue de Allerrfattigste i Sognet. Jeg troer, det er en Ulv. — Der var en Politie-Mester i det gamle Africa, længe førend det blev saa vildt og barbarisk, som det nu er. Han skulde have Opsigt, saaledes var Hoffets Ordre, med Laugene, at de ikke fik Lov til at ødelegge den øvrige Almue. Der kom mange Klagemaal for ham fra de Fattige, snart at de bleve udsuede af Kiød- og Brød-Handlerne, snart af Most-Bryggerne, og andre flere. De Anklagede forte Kiød,

13

Brød, Most, rede Penge, o. s. v. ind i hans Huus, og de Anklagende bleve afviste med de allerstørste Grovheder, og mange Trudseler. — I ere nogle Keltringer, sagde Politie-Mesteren. I klage over heelt Skind, og alle disse Folk, som I klage over, handle ganske oprigtigt, og efter Landets Love. I burde jages ud af Byen, sagde han til de fortrykte Fattige; thi I ere Rebellere. De fattige Skiøger kom i de offentlige Tugthuse, og de Forgyldede levede med Fred, Herlighed, og Overflødighed i prægtige Værelser. Han loed, siger den Africanske Krønike, haardelig afstraffe de smaa Tyve. Den melder intet om, hvorledes han bar sig ad med de store — — En mærkelig Feyl i denne Historie. Men hvad er ganske fuldkomment; derfor har den gamle Horass sagt:

— Nihil est ex omni parte beatum.

Det er paa Dansk:

Der var kuns faa, som fik Fuldkommenhedens Gave, Thi Mængden Feyl paa Feyl i Deres Blindhed have, Hver tænker best om sig, belcer og ynker den. Som dog af sund Fornuft og Dyd er bedre den.

Men allerivrigst, meest nidkier og flittig var han i at lade opspore, fængsle og pine

14

Udlevede, Halte og Krøblinger, som søgte den ringeste Hjelp hos deres Medborgere. Denne og Tyvene loed han pakke i eet og det samme Hul, og behandle paa een og den samme Foed. — Det er da meget bedre og fordeelagtigere, sagde nogle fattige Africaner, at vi stiele end tigge. Gribes vi, er Straffen den samme. Saalenge vi derimod undkomme og gaae frie, leve vi langt bedre ved Tyverie end ved Tiggerie. Man kand stiele sig riig med eet eeneste Snit, da man neppe har det tørre Brød ved al sin Betlen; thi vi Africaner trengre fast alle til at trygle, og hvem veed, sagde de, om man ikke, naar man var saa lykkelig at gjøre en god Choup, kunde blive gode Venner med sine Forfølgere; thi en vis Mand har sagt :

Romæ Omnia suunt venalia:

Det er paa Dansk:

Vi Afrikaner kand med Guldets Alting gjøre,

Og rige Tyve man til Galgen ey kand føre.

— — Jeg troer, at denne Politie-Mester var og en Ulv.

15

— — Africanerne vilde engang have Fabriquer, ligesom Asien. En af deres omme og patriotiske Fyrster overdrog til nogle Herrer at indføre og bestyre denne nye Plan. Fabriquernes Opkomst laae ikke disse Herrer paa Hierte. De havde langt finere Tænekraft. Fyrsten gav dem rigelig Penge af sine Kasser, hvilke de skulde uddele til duelige Fabriqueurer, som Forskud. Men disse gode Herrer brød sig ikke meget om, enten Fabriqueurerne vare duelige eller uduelige. Nok at det var en Asiat, som mældte sig. Strax fik han anseeligt Forskud. Misundelse og Bagtale sige at Herrerne delede Forskuddet med ham. Asiaten løb bort med Pengene. Det gik heller ikke Inspecteurene til Hierte. De glædede sig heller, at Asiaterne ved deres Undvigelse tog Skylden med dem, hvorved deres Kneeb kunde begraves i evig Taushed. — Hvilke Ulve ! — Men hvem kand og hvad har jeg nødtigt at opregne alle disse Arter af Ulve, som paa alle Maader søge at opsluge deres Medmennesker? Jeg har jo alerede opfyldt mit Titel-Blad. Gid

16

de Lærde vilde gjøre ligeledes! saa skulde man ikke saa ofte give fine Penge ud i Blinde og unyttig. Dog jeg skal have Arket fuldt. Det er og en Lov for en Bogmager. Hvad skal jeg da skrive mere i Tage fat paa Ulvene igjen? Det er vel ikke værd. Maaskee det er forligt? mueligt de vilde rive mig ihjel. Men Argus setter Mod i mig. Han er ikke meget bange for disse Ulve. Overalt griber han dem an, og det som en Mand, der baade har Klogskab og Mod. Man behøver ikke heller at være saameget bange for Ulvene, saalenge Løverne forsvare os. Jeg faaer da Mod nok, og vil tiere give mig i Kast med disse glubende Dyr. For Denne Gang vil jeg lade dem gaae, for at hvile mig lidt ud, og samle nye Kræfter.

1

Pilati

Livs- og Levnets-Beskrivelse

fra hans første Ungdom op, indtil han blev

Dommere.

Med hosføiet

Register eller Catalogus

paa adskillige rare Sager,

som ved offentlig Auction bleve bortsolgte, deels efter Pilati, deels efter Herodes Død i Jerusalem.

Beskrevet af en Gallilæer, og til Trykken befordret af en spansk Munk,

og af Spansk igjen paa Dansk oversat

af

F*****

Kiøbenhavn 1771.

Trykt hos Joh. R. Thiele, boende i Peder Huitfeldts-Stræde, og findes sammesteds tilkiøbs.

2

3

Fortale

af den spanske Oversætter

Det er og bliver altid en rosværdig Sag, at bevare Forfædrenes Bedrifter til Eftertidens Erindring. Det nærværende og næst foregaaende Seculi merkværdige Mænds Historier bliver og ere med største Nøiagtighed optegnede. De Ældgamles Historier derimod ere meget dunkle og til Deels aldeles forglemte.

Det vil vel derfor ikke ganske være curieuse Læsere ubehageligt, her at see en Mands Historie, som har levet

4

for næsten 1600 Aar siden, helst saadan en Mand, som i den Theologiske Historie har megen Indflydelse, nemlig, den i vor Passions-Historie faa navnkundige Pilatus. Jeg har fundet den i et græsk Manuskript i et Kloster i Audalusien, og har jeg oversat den Ord til andet i det Spanske Sprog, deels for at redde dette rare Manuskript fra Undergang, deels for at gjøre mine Landsmænd en Tieneste med denne ubekiente Efterretning. Autors Navn stod ei paa Manuskriptet, men allene det Ord Gallilæer.

Jeg leverer Ord til andet, hvad jeg har fundet i Manuskriptet, og har ei mere Deel deri, end Oversættelsen. Skrevet i Madrid d, i5October 1605.

af Oversætteren

Sebastian dell Ferdinand Gonzala.

5

Pilati Liv- og Levnets-Historie.

Denne Pontius Pilatus er fød Aar efter Verdens Skabelse 3943, i det Jødiske Gebet af middelmaadige ringe Forældre. Han blev i sin Ungdom skikket til Grækenland, og holt til Studeringer, hvori han gjorde nogenledes god Fremgang, besynderlig i de Romerske Love. Efter sin Tilbagekomst til Rom, blev han offentlig Lærere i en Skole; men da han got forstod ar smigre, blev han under Augusti Regiering i der Aar 3961 efter Verdens Skabelse, udnævnt til Censor Morum.

6

I dette Embede vidste han got at snoe sig, og ved at hykle for de Store, og tage Penge af de Mindre, tillagde han sig lov» lig store Midler. Uagtet han selv var et uretfærdigt Menneske, forfulgte han dog mesterligen alle Dem han hadede, under Retfærfærdigheds Skin og Maske; thi han kunde selv got skiule Skalken, og ved sin Kund» stab i Lovkyndigheden fordreiede alle Ting for de mindre Indsigtsfulde. Endelig da Han nogen Tid havde værer Gensor Morum, blev han Aar efter Christi Fødsel 32 Landsherre. I dette Embede var det han spillede sin største Rulle ved den Uskyldigstes Dom.

Man maa vide, at omendskiønt Jøderne den Gang vare under de Romeres Aag, saa havde de dog mange Venner til Hove, og ved Penge kunde udvirke store Ting, det var derfor ingen Under, at de kunde bevæge Pilatum til at fælde den Uskyldigste; thi Judas fik kun af den ypperste Præst 30 Sølv Penge for at forraade ham, men Pilatus derimod fik 300 Centner for at dømme ham.

Ellers skal Hoved-Aarsagen til Pilati Opkomst have været denne: At han engang blev udnævnt til Dommere i en Sag, som

7

angik Kejserinden Livia, da han for at føie og fornøie hende, skal have dømt en Uskyldig til at miste al sin Ret og Frihed. For denne uretfærdige Gierning blev han ophøiet til Romersk Ridder, og siden en Tidlang conserverede sig i Naade derved, at han mesterlig vidste at vende Kaaben efter Veiret, og at hykle for dem som vare i Naade ved det Keiserlige Hof.

Men som Uretfærdighed gjerne tageren lumpen Ende, saa gik det og med denne Uretfærdige; thi under Skin af det Almindeliges Nytte, gjorde han engang det Forslag, at den halve Deel af det Romerske Folk skulle miste sin Borger-Rettighed. Aarsagen til dette Forslag var denne, at han derved kunde berige sig selv, naar de havde mist sin Rettighed; thi Da kunde enhver kiøbe sig Borger-Ret og Friheder, og af de Penge derfor blevne givne, fik han tillige sin Andeel.

Dette Forslag, omendskiønt det var grundet paa idel Egennytte, og i Fald det havde faaet Fremgang, havde

aldeles declineret det Romerske Folk, var det dog belagt med saa mange glimrende Argumenter og Skingrunde, at det nær havde faaet Frem-

8

gang, hvis ikke en paa samme Tid levende Tribunus Plebis, med en grundig Igiendrivelse, havde beviset dets skadelige Følger, og lagt tydelig for Dagen dets Egennytte.

Herved tabte den falske Pilatus sin formeente Anseelse, og ei allene blev forhat af Folket, men og ved det Keiserlige Hof anseet for en egennyttig Hykler.

Det er bekient, at han ved den Uskyldigstes Dom, blev en Ven af Herodes, og siden den Dag spillede disse under Dækket, og ved fælles Overlæg og Hielp udrettede mange hemmelige Stræger, til den Romerske Regierings Skade og Folkets Fornærmelse. Endelig da hans Stræger mere og mere bleve aabenbare, blev han afsat fra sin Bestilling og Værdighed, og som Uretfærdigheden krævede Himmels Døm, fik han at finde at det er haart at stampe imod Braaden, og blev han belagt med saadan en Tære Sygdom, at han spyttede Stykker efter andet op af sin Lunge, indtil han endelig døde. Saaledes bliver Uretfærdigheds Ende. ,

Give alle Pilati og falske Dommere, maatte faae den samme Skiebne; men des-

9

værre! de uddøe neppe mens Verden staaer, og der gives alt for mange af dem, som toe sine med Uretfærdighed smittede Hænder, naar de have dømt og fordømt den Uskyldige, enten af Interesse, Misundelse eller Had.

Efter hans Død blev han begravet i Jerusalem, og satte Een følgende Gravskrift over ham:

Hic Jacet Pontius ille Pilatus, pauperis é Parentibus

natus.

Adulatione & Arte elatus, vela vertit secundum

Flatus,

Judicio & morte innocentis, Muneribusque

Judaicæ gentis,

Impietas ejus emergit, qvam nec Aqva nec

Ignis abstergis;

Ablue Manus Adulator! Cæli Terræ? & omnium Sator,

Te luere faciet æterno, Amico cum Herode in

Inferno.

Oversat:

Her ligger Pontius Pilatus, som var fød af fattige Forældre, ved Hyklerie og List kom han i Veiret, og vendede altid Kaaben efter Vinden. Ved den

10

Uskyldiges Død, og de derfor bekom« ne Foræring af det Jødiske Folk, vises hans Uretfærdighed, som hverken Ild eller Vand kan udslette. Tvæt kun dine Hænder Hyklere, Himmels og Jordens Fader skal nok komme dig til at betale i Evighed, tilligemed din Ven Herodes, i Helvede.

Register eller Catalogus

paa adskillige rare Sager , som ved offentlig Aucion bleve bortsolgte, dels efter Pilati, dels efter Herodis Død, i Jerusalem.

1 En Journal, hvori Pilatus har optegner alle de Stikpenge han har faaet for uretfærdige Domme, og hvori tillige fin« des antegnet, at han den 3 Aprilis 34 Aar efter Christi Fødsel, om Morgenen Klok. 8. ved den ypperste Præst Caiphas Tienere, blev tilsent 300 Centner, for at dømme dem til Velgefal.

2 Det Kruus Herodes og Pilatus drak af den Dag de bleve Venner med en Skue-Penge i Laaget.

3 Den Haanddug Pilatus tørrede sine Hænder paa, og det Porcelains Fad han toede

11

sig. i, ganske ubeskadiget, tilligemed den Sæbekugle han brugte, som har den Egenstab, at den aldrig kan forbruges.

4 Den Pung Caiphass skikkede Pilatus Pengene i, virket af Silke med 12 Rum i, men beskadiget paa Laasen, saa den aldrig kan lukkes til.

5 En Tandbørste, giort af de Haar man har plukket af Nebucadnezar, da han gik paa 4 Been.

6 Det Speil Ester speilede sig i den Dag hun skulle gaae ind til Ahasverus, lider beskadiget paa Rammen.

? Det Fad Johannes den Døberes Hoved laae paa da der var afhugget, af Kobber, med en messing Hank i.

8 Den Feltseng, hvorpaa Holophernes laae da Judit afhuggede hans Hoved, hvorpaa er en Blodplet som aldrig kan aftoes.

9 Der Zitar Keiser Nero spillede paa i sine Dage, mangler 2 Streng.

10 En af Samsons Haarlokke, som Da lisa afklippede, sort af Coleur, men noget æt af Mider.

11 En rund Paryk giort af Samsons Haar, som havde tilhørt en af Philistemes Øver-

12

ster, men blev ham frataget i et Feltslag, og til Afmindelse var ophængt i Jerusa» lems Tempel, hvorfra en Levit hemmelig havde udtaget den, og foræret den til Pontius Pilatus, som gemeenlig brugte den naar han reiste nogen Steds om Sommeren.

12 En Trense med Capsun, som Bileam havde paa sin Aseninde den Gang hun taledes, af hvid Skind med Duster, hvoraf 2 mangler.

13 Dronning Wasti Erme-Kaabe, garneret med Brabanske Kniplinger, efter nyeste Facon.

14 Bersabeæ Brystbillede, tegnet efter Originalen, som viser at hun har haft en en Lykke-Vorte paa Den venstre Kind.

15 Uriæ Liig-Svøb optaget 3 Dage efter hans Begravelse.

16 Dalilæ Natbord, Dækket i Stykker revet.

17 Herodes Tobakspibe, Hovedet af Merstum, saa stort at det rummer et fierding Pund Tobak.

13

18 Keiser Calligulæ Lommekniv, med hvid Elfenbeens Skaft, Odden afbrækket.

19 den Dolk hvormed Brutus stak Julius Cæsar, noget forrustet.

20 En Stege-Pande, hvori Rut bagede Fleske-Pandekage til Boas, paa tre Fødder, den ene Fod er krum.

21 De Israelitiske Dommeres Portraiter, alle i Messing Ramme, paa de 2 ere Coleurerne forandrede.

22 Den ypperste Præstes Caiphass Portrait i fuld Corpus, ved Siden af hannem er malet en Hare og et Horn.

23 Den Syriske Konges Senacheribs Nei» Støvler, af Engelsk-Læder med stive Kraver.

24 Troldqvindens i Endors Laterna Magica, eller Hexe-Lygte, igiennem hvilken hun præsenterede Samuels Billede for Saul, tilligemed et stort Lagen, hvorpå« hun præsenterede Schatten an der Wand, med 33 diverse Stykker til at præsenterede adskillige Forestillinger.

14

25 Den tydske Lucretiæ Billede med en Rift i. 26 Julii Cæsariss Pennekniv, hvormed man kan skiære 2 Penne paa engang 27 Tolv Par sølvskafte Knive, som have tilhørt den rige Mand, tilligemed en Bord-Serviet, som han havde for sig den sidste Dag han spisede.

29 Den Samaritanste Qvindes Vand-Krukke, Hanken afslaget, og i Skeden paasat en sølv Hank, saa snæver at man ikke kan faae Haanden ind i den.

29 Den Strikke Judas hengte sig i, som er gaaet i Arv i Familien 200 Aar, men siden er kommet i fremmede Hænder.

30 En høiskygget Hat som Noah brugte første Gang han bad Fadder.

31 Den Tobaks-Daase Caiphas tog sin en Pris Contenance af, naar han sad i Raadet, med lit spansk Tobak i.

52 Et Collegium Juridicum, skrevet af den store Lærere Gamaliel, hvori det fornemste

15

Kapitel er om Arve-Retten, i fransk Bind, 3 Ark i 4to. Manuskript.

33 Aarons Brøstspende med Bømske Steene indfattet i Sølv.

34 En Krukke fuld af nedsaltet Manna, at bruge som Asia.

35 Den Cananæiske Qvindes Underskiørt, af blaat Filt, med en høi Skoe under.

36 Udskrift af et Kierligheds-Brev, som Por tiphars Hustrue tilskrev Joseph, da hun vilde forføre ham til Ukydskhed.

37 En Flaske Sminke-Vand, som Bersabea brugte at toe sig med hver Gang hun gik hen til Kong David, Flasken er skabt som en Aux de Lavande Flaske.

38 Trende store Fortænder af de Hunde som slikkede Lazarus, temmelig Ormædte.

Alle disse ovenstaaende Sager bleve solgte paa en Auction i Jerusalem, men saasom ingen Liebhabere indfant sig, bleve de solgte for halv Værd, og opkiøbte af Joderne, som siden Jerusalems Forstørring skal

16

have bragt dem hist og her omkring i Verden, hvor den meste Deel igien til høie Priser skal være kiøbt af Christne. Ja, Pilati Journal, som findes under No. 1 skal allene være betalt med 800 Dukater, uagtet den efter første Kiøb paa Auctionen, blev solgt for 4 Shestertier.

Jeg gad gjerne vide, om ei er eller ander Stykke af disse Rariteter kan forefindes hos de som ere Elskere af Antiquiteter. — De Roman-Katolske, som kan fremvise saa mange Reliquer kunde maaske eie nogle af disse med.

1

Det
Gevaudanske Dyr
i Dannemark.
Dets Rasenhed og Ødeleggelse
først i Jylland dernæst i Norge.

Samt

hvorledes dette skadelige Dyr endelig blev ødelagt, med mere som Historien udviser, beskrevet af en Jæger og til Trykken befordret af en Krybeskytte.

Kiøbenhavn 1771.

Trykt hos Joh. R. Thiele, boende i Peder Huitsfeldts-Stræde, og findes sammesteds tilkiøbs.

2
3

Fortale.

Jeg troer det er noksom bekient, hvilken Opsigt det Gevaudanske Dyr i en lang Tid gjorde i adskillige Lande. Alle Aviser vare opfyldte med dette Dyrs Beskrivelse, og Historier om dets Heltegierninger.

Mangen General, som ved sine Troppers Hielp myrder mange tusinde Mennesker, bliver neppe mere navnkundig end dette Best, som med sine Tænder og Klør, kom en heel Provincie fast

4

4 Fortale.

til at skielve, og gav andre Lande nok at tale om, i al den Tid det huserede.

Man er ei endnu tilfulde forsikret om, enten dette Dyrs virkelige Grusomhed, Avissskrivernes frugtbare Opfindelses-Geist eller de Franskes Banghed, har gjort dette Dyr meest navnkundig. Nok er det, Rygtet har fortalt store Ting om det; men jeg vil hviske Læseren noget i Øret: Der gives dem som troe at dette Dyr aldrig har været til i Virkelighed, men at det allene er et Digt, ja vel en Satyre, da man slutter, at under Navn af det Gevaudanske Dyr, forstaaes en eller anden Lands-Ødelegger og Udsuere i Frankerig. Det kan gjerne være mueligt; thi Frankerig saavel som andre Lande, have nok sine Plage-Fogder

5

Fortale. 5

og Udyr som opæde Landet og dets

Indbyggere.

Imidlertid er det afgjort af Frankerig som et Land der er frugtbar paa meget nyt, frembringer adskillige Udyr, som endog forurolige andre Lande, ja ofte anstifte Ødeleggelse, som er værre end de, det Gevaudanske Dyr efter Rygtets Beretning, har anrettet.

Jeg vil lade alle Ting staae ved sit Værd, jeg vil hverken nægte eller bekræfte dette Dyrs Existence; men jeg vil allene berette en sandfærdig Historie om et Udyr, som i Jylland og Norge har anrettet en ubodelig Skade.

Jeg kalder det, det Gevaudanske Dyr, fordi det af sin Skadelighed er bekient, og desuden da det er et fransk Navn, haaber jeg det behager, thi

6

6 Fortale.

det franske pleier almindelig gjøre en stor Indtryk hos os. Imidlertid vil jeg berette Historien ligesom den er tildraget, og maa det staae enhver frit for, at antage og forkaste, at troe eller nægte den; saa meget vil jeg sige: man kan tilforladelig troe, at den in. deholder mere Sandfærdighed, end det Avissskriverne har debiteret om det Gevaudanste Dyr. Historien er optegnet af mig i mine ledige Timer, og har jeg, som en Jæger, havt Leilighed at observere Dyrets Natur. Jeg forbliver Læserens hengivne Tienere

Jæger.

7

Det Gevaudanske Dyrs Grusomhed i Jylland.

Dette forfærdelige Dyr, hvis Lige man ei før har seet her i Landet, var af en egen Skabning, det saae magert,

skarp og spitssnudet ud, det var meget varsomt og listigt, og derfor ei let at fange. — Man tillegger Biørnen stor Forstand, men kan med større Føie tillegge den dette Dyr. Det var meget eensomt, og uagtet det havde en Mage, strejfede det gjerne allene, og dets Mage gjorde ingen Skade, det havde heller ingen Unger. Det gav et Lyd fra

8

sig som var meget uforstaaelig, og lydede næsten som naar man nævner det franske Ord: par Dieu!

En Deel gamle Folk meenede, at dette Dyr skulle være en Yngel af en stor dansk Hund og en Ulvinde. Men dette kan ei siges med nogen Vished. Det er ellers merkværdigt, at dette Dyr havde altid i Sælskab med sig en gammel Ræv, ret ligesom den kunde være dets Veiviser og Ledsagere i de ubekjendte og fremmede Lande.

Angaaende dets Egenskaber, da var det meget Rovbegierligt, og dets Tilbøielighed til at skade, var saa stor, at det endog med sine skarpe Tænder og stærke Klør, nedrev og nedgravede alle de Mure og Bygninger det kunde komme af Sted med; man skulde snart falde paa de Tanker, at det forstod sig paa at anrette Ulykker, og at det var som en Plage udskikket, for paa alle muelige Maader at ødelegge Folk og Land. Man har nok hørt tale om adskillige Dyr, som Have ødelagt Mennesker, Men endnu har man ei hørt tale om et saadant

9

Dyr, som har ødelagt Mure og Bygninger. Et Beviis paa dette Dyrs Snedighed man det være, at det søgte først og fornemmelig at ødelegge de beste Hunde ved Hiorden, men de unge uduelige Hvalpe lod det gaae urørte, ja, de logrede endog for Dyret. Forunderligt er det, at det ei dræbte Hundene, men allene lemlæstede dem, og gjorde dem reent udygtige til videre Tieneste. Da nu Hundene vare borte, ødelagde det Dag for Dag Bøndernes Hiord, saa at den som for havde eiet 100 Kreature, ei beholdte mere end 30, faaledes ødelagde det alle Steder et vist Antal, ligesom med et Overlæg, for at udmatte Folk og betage dem siden al Leilighed til Velstand og videre Opkomst.

Mange Mennesker i Jylland troede sikkert, at dette Dyr var en af de sorte Konstnere, som havde paataget sig denne Skikkelse, og var sendt herind, for i et Dyrs Lignelse at tilføie os saadan stor Skade. Man kan just ei troe alt saadant, men ikke desmindre syntes dette Dyrs Snedighed at være overnaturlig, og fast at ledsages af et

10

Slags Overlæg. Dette Dyr gik ei i Vandet, men gjorde allene Skade til Lands. Man fortæller, at da det engang vilde vove sig ud i Vandet, blev det af en gammel kiek Søemand jaget tilbage, og havde næsten omkommet i Vandet, hvis det ei havde været saa snedigt.

Merkværdigt er det, at da dette Udyr havde ødelagt og formindsket Hiorden allevegne, nedrev det ogsaa Staldene, ligesom det vilde med et Overlæg vise, at man ingen Stalde behøvede naar man ingen Kreature havde.

Den ubodeligste Skade det Kreatur anrettede, var iblant Hestene i Jylland, hvilke de til en ubodelig Skade for Landet ødelagde og adspredde, saa der neppe blev en at finde, og de skønne jyske Heste bleve ved den Leilighed, ynkelig adspredde og fordervede. Et tydeligt Beviis er paa dens giftige Tænder, at naar det beed de skønne store sterke Heste, faa bleve de contracte, sammenskrumpede og smaae som Heste-Føl, saa at Hvor man før havde sterke, store og

11

overalt berømte Heste, har man nu ikkun nogle usle uanseelige Skintmærer, ikke engang i Tallet saa mange som før. Man formener, dette er medvirkende Aarsage til vort Cavallerie ei er nær saa smukt som før, dette vil jeg lade staae ved sit Værd, og kan ei saa lige sige om man kan tilskrive det Gevaudanstke Dyr den Virkning.

Heel Merkværdigt var det med dette Dyr, at det i Besynderlig hadede, forfulgte og ødelagte alle dem som bare røde Klæder og Gevær. Ubevæbnede Folk lod det nogenledes passere, men hvo som bar Væрге, den var ulykkelig.

Efterat dette Dyr en Tidlang havde huseret i Jylland, tog det med et Veien op til Norge, hvor det anrettede samme Ulykker, skjønt ei saa høi en Grad som i Dannemark. Kort, det er ubeskriveligt, hvad Skade dette Dyr paa begge Steder forvolte. Hist sad en Kone og græd for sin saarede Mand, hist Forældre for deres Søn, hist sade gamle duelige Folk, og bejamrede at dette Udyr havde tilføjet dem større Ulykke,

12

end de Krigens Blesurer de kunde fremvisse. Hist laae Folk døde paa Veie og Stier, som vare ilde tilrede af dette Dyr, og maatte crepere af Sult, fordi Udyret havde borttaget deres Hiord og Levnetsmidler. Det Havde ellers tilfælles med det Gevaudanske Dyr, at det gemenlig kun attaqverede Mandfolk, men ved at ødelegge dem bleve mange Koner og Umyndige Brødløse.

Ja, Forskrækkelsen for dette Dyr var saa stor, at mange habile og duelige Folk reiste ud af Landet, saafom de ei hiemme vare sikkre for det Gevaudanske Dyrs Klør og Tænder. Ynkeligt var det, at see hvor tomt Landet var for Folk, og hvor mange øde og sløfede Bygninger hist og her stode, som dette Udyr havde kuldkastet.

Ja havde dette Dyr blevet længere i Landet, kroer jeg det hele Land Havde blevet aldeles øde for Folk og Bygninger; midt i denne almindelige Forskrækkelse, vidste alle at klage over og bejamre det Gevaudanske Dyrs Rasenhed, men ingen havde Hierte til at angribe det, eller Forstand nok til at

13

overlægge hvorledes det best kunde udrede des fra dem.

Man var ofte paa Jagt efter det, men forgieves, man kom hjem med blodige Pander, og Dyret vedste altid at undgaae.

Endelig indsaae nogle erfarne Jægere, ar man forgieves vilde eftersætte Dyret, saalænge den omtalte gamle Ræv fulgte med det; thi saasom det Gevaudanske Dyr var fremmed i Marke og Skove, kunde man maaskee have besnæret det, hvis ei den gamle Ræv som var Landet bekient, Havde været det en troe Veiviser. Man bestuttede derfor at stræbe paa, hvorledes man kunde forjage Ræven, eller skille dem fra hinanden, for des lettere siden at fordrive det store Dyr.

Efter lang Møie lykkedes det omsider at faae Ræven fordreven. hen i en anden Eng, denne Fordeel hialp en Hoben; thi Udyret blev strax noget roligere, og omendskiønt det ei ganske ophørte, bleve dog dets Streiferier og ødelæggelser mindre end før,

14

ja, efter nogen Tids Forløb, blev det en kort Tid ganske borte. Strax opvækkedes en almindelig Glæde, og man herte Fryde-Skrig over Dyrets Bortgang, men den Glæde varede kun kort; thi det kom strax igien, og syntes da ret med en dobbelt Dristighed og Bitterhed at ville rase; thi en meget listig og varsom Maar fulgte da med det og var dets Ledsagere.

Men til al Lykke varede denne Skræk ei meget længe, thi inden man enten formodede det, eller vedste et Ord deraf, løb Maaren bort. Da nu det Gavaudanfike Dyr blev ene, og man efter Haanden lærte at kiende dets Trækker, fik man endelig omsider Bugt med det, og efter megen Møie, til stor og almindelig Glæde, med Stok og Steen fik det reent jaget udaf Rigerne og Landet.

Men uagtet nu Udyret er borte, vil man dog ei saasart kunde glemme dets Nærværelse, thi dets Ødeleggelse vil nok i de første 20 Aar blive kiendelige, og knap i den

15

Tid med al vor Vindskibelighed igien kunde oprettes.

Man glæder sig nu i det Haab, at man ei mere skal faae det at see, give det Haab maatte blive opfyldt! men en Ting synes at gjøre Fornøielsen liden og Haabet usikkert; thi man har fornummet at den bekiendte gamle snedige Ræv, som fulgte det Gevaudanske Dyr, er endnu hemmelig tilstæde her i Landet, og saa længe den er der, kan ei Frygten hos Jyderne for det, saa reent forgaae.

Hvo veed da vel, om ei dette trædske og falske Best, der ei selv har Magt nok til at udrette alle Ting ved sin Snedighed, ikke engang kunde lokke det Gevaudanske Dyr her ind igien, og saa var Ulykken vist dobbelt. —

Give den slemme Ræv med, enten engang maatte falde i Jægerens Hænder eller og blive steenet ud af Landet, saa blev vor haab sikrere og vor Glæde større, ja vor

16

Sikkerhed vilde blive vedvarende, og maaskee fuldkommen.

Denne er det Gevandauske Dyrs rigtlge og naturlige Beskrivelse, hvis Sandhed Erfarenheden desværre tilstrækkelig nok har lært os, og endnu daglig bekræfter for os, og som endog i Eftertiden vil blive følelig for vore Børn og Børnebørn.

Ende.

Den forvandlede Gedebuk, en forunderlig Tildragelse

kiøbt i

Manuscript

efter en afdød Hyrde,

og nu

for sin Selsomhed udgivet i Trykken

ved

Sandrue.

Haag 1771.

2

3

Dedicatio.

Denne forunderlige og selsomme Historie, er jeg i Tvivl om, til hvem jeg skal dedicere. Det er vel en Coutume, at fremsende ethvert Skrift til en eller anden stor Herre,

4

som man holder for at være sin Velynder; Men hvem skal jeg insinuere dette, som er en Beskrivelse over en latterlig Gedebuk? hvem skulde finde Gout i saadant ringe Skrift! som handler allene om et Dyr.

Jeg har længe disputeret med mig selv, og endelig falden paa den Tanke, at insinuere samme til Vognmændene; thi de Folk holder mange Heste, og jeg har ladet mig sige, at dette Slags Dyr ere meget nyttige i en Heste-Stald: Maaskee jeg ved denne Æres-Beviisning kunde faae frie Be-

5

fordring til et eller andet Sted, eller og en Chane-Tour. Men naar jeg betænker, at han blev forvandlet til en Abekat, falder baade Projectet og Fordeelen bort, siden det er bekiendt at Abekatterne er ligesaa skadelige som latterlige, og altsaa tilføyede saadanne Folk meere Skade end Gavn baade paa Bester og Foder.

Jeg har derfor besluttet at dedicere det til enhver, som vil og kand tænke; Da jeg troer, der dog gives nogle, som ey holder dette for blot Tant, men gjør sig samme Begreb om det,

6

som jeg, nemlig: At der kand gaae meget for sig i Naturen, som man ey kand begribe, men dog ey bør negte, og at en Deel deraf skeer andre til Advarsel og Exempel.

7

En gammel Gedebuk, som gressede og opholdt sig gierne paa den beste Høy nær ved et Faare-Huus, fik formedelst sin Skabning og særskilte Brægning Hævd paa at opholde sig der sin Livs-Tid, og var som Forstander for en Hoben Geder og Bukke.

8

Denne gamle Buk var Fader til adskillige Bukke, iblant hvilke var en ung Buk, hvis Historie Eftertiden til Forundring er optegned. Hvis mine gode Venner, som jeg haver Troen til, ey havde forsikret mig om Historiens Sandfærdighed, og helligen bekræftet, at denne Buk endnu var til i en anden Gestalt, som og at Author selv, saa vidt sees af Historien, haver levet paa samme Tid, havde jeg aldrig ladet den trykke; thi at fare med Tant er aldeles ey min Maade.

9

Jeg haver læst saa mange underlige ja nesten utroelige Tildragelser i adskillige Reise-Beskrivelser og Historier, hvilke uagted man er uvis om deres Virkelighed dog have amuseret. Jeg haaber derfor saa meget meere at fornøye mine Læsere, som jeg selv haver været Øyensynlig Vidne til denne, forunderlige og selsomme Hændelse.

10

Denne unge Gedebuk blev, saasomt han kunde nemme, anført af sin skiæggede Fader i alt hvad hans Stand egnede og anstod, og begyndte saa snart mueligt, at slegte sin Fader paa baade i Myndighed og Skakkerie. Han var ellers i sin spæde Ungdom vild og gal, saa det blev et Ordsprog iblant de andre Dyr i Nærheden, naar de vilde betegne et Springs-Dyr: Han er saa gal som den unge Buk. Ligesom han tiltog i Alder, voxede tillige hans medfødte Indbildning om sig selv og Foragt for de andre Dyr. Ingen skulde troe det, men jeg veed det vist: Han fik en af sin Faders Bukke saaledes under sit Herredømme, at han maatte tiene ham til Hest og bære ham: Hvad skeede? Engang kom han paa Ryggen af denne Buk, thi at ride og færdes var han meget for; Men Bukken, som havde sat sig for at spille sin Cammerad et Puds, spillede af med ham og gjorde en Tour ind igiennem neste Bye; Den stakkels Rytter, som mere maatte tænke paa at sidde fast end komme af, passerede mange forbie, og bekom derudover Navn af Gedebuk-Rytter. Han blev nok noget vreed paa Bukken, men formedelst sammes

11

underdanigste Afbigt og ydmygste Forsikringer om, at det skeede allene for at fornøye ham, erholdt han Pardon; Thi Bukkene vidste meget got, at ved Flatterier og Complimenter kunde den unge Buk allene forsones.

Han havde mangfoldige Narrerier og Pudserier fore, som jeg ey vil opholde Læseren med at opregne, og altsaa ey tale om, at han allerede i sin Ungdom vennede sig til Jux, hvorved hans Faders underhavende Bukkeløse Geder skal have lidt endeel, saa at ingen Buk var saa rask, at han jo ved ham kunde forraskes.

Det maae være nok, at man seer af heele Historien, at han haver været et Monstrum, som Naturen haver spillet Gæk med, og maaskee fremstillet ham som et Speil for Narrerier iblant Menneskene; hvo veed det?

Mange faldt paa den Tanke, at han ey var en virkelig Gedebuk, men . . . . Ja jeg troede det ey heller selv. Jeg vil derfor nævne ham herefter med det ham

12

almindelig tillagte Navn: Gedebuk-Rytteren.

Da nu Skiægget begyndte lidet at pippe frem paa vores Rytter, søgte hans Fader at overtale ham til et meere forestilt sat og alvorligt Væsen, leggende til, at om han vilde ligne ham og blive til noget i Verden, samt gjøre sig nogen Fordel, ligemeget paa hvad Maade, maatte han give sig en Air, og ey blotte sin naturlige Tilbøyelighed.

Dette gjorde vel nogen Indtryk paa Gedebuk-Rytteren, men hvo kand forandre sin Natur? Fordeel og Myndighed vare hans Arve-Passioner, men til at give sig en Høyærværdig Air var han endnu alt for raa og ufornuftig, og tilmed var han ey begavet med hans Faders Mæle.

Han gjorde sig dog saa meget mueligt Umage for at følge sin Faders Raad, og til den Ende, ved Faderens formaaende Mellemandling blev optagen i Munke-Ordenen og parrede sig med en ung Ged, som ey tilforn

var skeet, i det ringeste ey publicque i

13

den Orden. — Den gunstige Læser maae ey opholde sig over sligt, men bestandig ansee vores Rytter for Naturens selsomme Uhyre og Spectacle.

Nu begyndte vor Rytter at faae Horn, og dermed voxede tillige Myndighed og indbildt Anseelse. Han tumlede stedse omkring paa Landet, og maaskee for Løyer Skyld, blev indskudt i et Consilio, hvorudi han skulde være Præses, og deele imellem de andre Dyr, samt fælde dem i deres Disputer. Man kunde umelig bare sig for at lee, naar man saa ham sidde ligesom midt for et oval Bord og give sig en forunderlig Air iblant de andre Dyr, som manglede Kraft, Bravour, Hofmod og af Mod nok til at støde ham ud, men hans skiæggede Fader havde forskaffet sig saa stor Anseelse, at han snildelig kunde understøtte sin Race. Ja vor Gedebuk-Rytter vidste og selv at vinde Ulvenes Hierter, som havde Sager ved denne Ret, hvorom vidner den foerede Pels, som han om Vinteren var bedækket med, ved denne Complisance skal disse Ulve have funden deres Regning.

14

Læseren maae troe, at den Orden, han var kommen udi, var ham ey til liden Fordeel. —

Han slog sig nogen Tid igiennem i dette Consilio, og var ofte tilbudet af andre Dyr, som kunde profitere ved det, endskiøndt de i Hiertet stal have Heleet ham. —

Vor Gedebuk-Rytter havde nu faaet Smag paa at komme ind i noget og det gik ham, som det gaaer med Menneskene, sans Comparaison, at naar de først bliver til noget, er siden ingen Værdighed dem høy nok. Tænk engang! han bragte det endog dertil, at tvende af de største Bukke maatte trække ham omkring i en Æske, og de stakkels Dyr maatte stedse trippe og dantse afsted med ham; thi deri fandt han sin største Plaisir, og en stakkels Babian havde han faaet afrettet til at kiøre dem.

Denne Stald-Knegts, jeg vil saa kalde ham, forunderlige Gestalt, saavel som hans Herres, gav en latterlig Parade for samme iblant Dyrene, men opvakte Forundring og Ærbødighed hos andre, som

15

maaskee gjorde sig den Tanke, at Fanden kunde bruge sit Spil med ham til at forraske andre: Men denne Meening er ey orthodox.

Hvordan det gik eller ey, blev han dog formedelst den Orden, han var kommen udi, som altid haver været anseet for exemplarisk, udvalgt til Forstander for en hoben Bukkeløse Geder, hvis Føder han vidste saa vel at forvalte og Uddeele, at de ey havde nødig at gaae og træde i det; thi han vidste at hvad der var sparet havde han fortient, som Ordsproget lyder: Det skal kræves af din Haand.

Jo fleere Ting han sprang ind i, jo meere blev han af en Hoben anseet, og dette gjorde at han blev saa forvoven, at han lod sig udraabe iblant de andre Dyr for en stor Theologant, hvilket var noget forskrækkeligt. Betænk engang! at give sig saa hæderlig en Earacteer for desbedre at kunde forraske og bedrage, er en afskyelig Ting, og med Lykke at fremture derudi er heel forargeligt: Men alt dette havde han arvet efter sin skiæggede Fader, som laante an-

16

dre trengende Dyr et Pund Foder og tog ti Pund igien, hvorfor han og, uagtet sin udvortes Anseelse, skal være bleven anseet, og sadt, da han allereede var til Alders, i Paralell med glubende Ulve, som bedækker sig med Faare-Hud. Man bør altsaa ey fortænke ham, men betænke hvad Tydsken siger: Art von Art.

Hvordan gik det vel vores Gedebuk-Rytter? forskrækkelige Methamorphosis! Han vognede en Morgen op, og da han efter Sædvane speylede sig, ventelig i en Bæk, saa han sig med Bestyrtelse forvandlet til en Abekat. Hands Staldknegt kom ind, og da han saa sin Herre saaledes omskabt, studsede han noget, og havde en kiendt ham, hvis ey Trækkene med Munden endnu var bleven tilovers, hvoraf kunde sees, at han havde været en Giedebuk. Stald-Knegten taledede ham derpaa til, og viiste den største Glæde over at see ham i denne Gestalt, forsikrende, at nu turde han spaae ham langt større Lykke end tilforn; thi, sagde han: Denne Skikkelse haver i rum Tiid forskaffet visse stor Ære, som allene haver stræbet at ligne Dem; De er det virkelig, hvad skulde da være i Veyen.?

17

Mine Camerader, sagde han videre: ville alle saavelsom jeg selv være villige til at tiene den i alt, hvad vi formaaer, efter som vi Stakler ere formedelst vore store og stærke Lemmer ey af Skiæbnen udseet til andet end til Arbeide for de af eders Slags, som ere begavede med fiinere Lemmer. Kunde vel nogen Client

snedigere flatere sin Patron end denne Bavian?

Vores Abekat begyndte selv at elske sin Skikkelse, og jo meere han betragtede sig, jo bedre kunde han lide sig selv; Saa at det, som skulde have været ham en Advarsel for hans Galenskab, tiente ham tvertimod til at fremture derudi, saa at man maae sande det gamle Ordsprog: Naturam expellas furca tamen usque recurrit, som paa Dansk er udlagt: Eselen blev Borgemester men blev dog et Esel. vid. Antiquit. Rom.

Besyderligt nok var det, at denne Forvandling derangerede ham aldeles in-

18

tet, han vedblev endnu alle sine Forretninger, og blev ligesom meere agted af andre Dyr; ja hans Ged selv syntes at præferere denne Figur for den forrige. Sælsomt nok.

Alt hvad man kan sige, er, at hans Time var endnu ey kommen, og at det er sandt, som man siger: den drukner ey i en Mødding, som skal ombringes i et Gade-Kær. Alle Abekatterne saavelsom og Babianerne fattede saa store Tanker om ham, at de ansaae ham for et Oracel. Han betiente sig og deraf, og logrede saa lunge med sin Hale, at han avancerede ind i et større Concilium, hvorudi gaves meere Leilighed til at mætte sin Begierlighed og Indbildning. Han var aldrig saa snart bleven et Lem i dette Raad førend han pønsede paa at udviide sin Myndighed og forskaffe sig større og større Anseelse. Han sleskede saaledes for de andre i Raadet, at de, maaskee for at see Udfaldet, paa hans Forsikringer om sin Indsigt i Land. Væsenet som Abekat, overdrog ham Opsigten og Bestyrelsen med deres Løkker,

19

som dem fra gammel Tiid skal være overdragen, men laae for langt borte fra den Høy, hvor de skulde samles for at holde Raad, og hvor de desforuden ey manglede Overflødighed af allehaande dem til Føde tienlige Ting, hvor af vores Abekat ey glemte at tage sin Deel. Den retfærdige mangler ofte Brød.

Nu var han ret kommen i sit Ess. Her havde han ret Leilighed til at færdes og tumle. Han gjorde sig adskillige Lyst-Tourer, og hver Gang han kom hjem, havde han som Henric i Comoedien, falvå Reverentiâ, faaet et nyt Indfald i Luften, som de andre dog ey altid approberede; thi nogle havde saa megen Fornuft, at de kunde indsee at det var Abekatterie.

I Raadet sad han ey og sov, men vrissede stedse med Hovedet og mimrede med Munden for at synes geskæftig og fik og undertiden sit Votum indført; thi han var der nu, og sandt at sige, havde han og nogle

20

paa sin Side, som maaskee enten fandt sin Fordeel derved, eller søgte at see ham ved Leilighed prostitueret.

Ustadig var han ellers i alle sine Beraadslutninger, hvad han bejaede i Dag benægtede han i Morgen, naar derved ikkun kunde profiteres noget. Alle hans Bestræbelser gik ud paa egen Interesse, da han dog i Henseende til det Raad han var hopped ind i, burde have øvet Redelighed; Men jeg forløber mig, det var en Feiltagelse, han var en Abekat.

Goddædighed vilde han, uagted alle sine Intriguer, gierne være udraabt for, og til den Ende hialp han paa andres Bekostning en og anden, dog altid sit eget Slags og Anhang, som derfor maatte udraabe ham iblant de andre Dyr for ædelmodig og godgjørende; hvo skulde ellers falde paa den Tanke. Ærlighed blev ham endog tillagt, som var noget absurd, af dem som blev el-

21

ler søgte at blive hiulpen ved ham. Hvad gjør man ey for Fordeel.

Endskiønt han ey var Præfes i dette Raad, thi der var 4 à 5 over ham, vilde han og gierne ansees derfor, og saae gierne, at Dyre-Mængden troede, at alting maatte gaae igiennem hans Hoved.

De store og arbeidsomme Babianer havde han saaledes med sit Abespil forblindet, at de kappedes med hinanden om at vide hans naragtige Gunst og ofre paa hans forraskelige Altere. De Stakler toge sig ey i Agt for, at Abekatten ofte bidder den, som giver ham Brød. Han tænkte nu fornemmelig paa hvorledes han kunde benytte sig af disse Babianers Fortroelighed, hvilket og lykkedes ham, som her efter vorder at see; thi i Underfundighed og Filourerie havde han iblant Dyrene neppe sin Liige, men aldrig sin Overmand, saa man gierne kunde kalde ham, den sande Ugl-Spils Overmand. Saa rask var in-

22

tet Dyr, at han jo spillede eller i det ringeste søgte at spille dem Prævenire, hvilket i mine Tanker lykkes kuns til en Tid. Hvo som bliver reen gal settes i Daare-Kisten.

Babianerne brugtes, som er bekiendt, til svært og stærk Arbeide, som for Exempel til at hente de andre Dyrs Foder og andre svære Ting lang Veys fra, som de ey selv enten formaaede eller gad bære, item til at holde Passagerne reene og passable, hvorved disse Dyr fortiente det fornødne Foder til sig og sine Slæbe-Dyr, Bukkene.

Disse Babianers Eenfoldighed og Troeskyldighed førte han sig og til Nytte, og under Prætext, at forskaffe dem større Fordeel, beriigede han sig selv, og skildte dem ved en anseelig Deel af deres Forraad, i det han agerede deres Anførere og Beskyttere; han gjorde tilsidst disse Stakler saa godt som umyndige, og fandt i en Vinkel eller Afkrog, en snedig Abekat, paa hvis

23

Troeskab han kunde forlade sig: Denne fik han indsadt som Opseere og Under-Formynder over de arme Babianer, som saaledes saae til for dem, at naar de manglede det fornødne, var han i Stand til at laane dem, dog med anseelig Fordeel, og altsaa jo længer det varede, jo meere bleve de den sammes Gieldbundne, og maatte saaledes nødtvungne finde sig i disse Abekatters uretfærdige Behandlinger.

Vores Abekat, som Formynder og Entrepreneur vidste altid at skyde Skylden paa sine Underhavende, eller brugte andre snedige Udflugter, naar nogen af disse Babianer besværede sig, som dog for Frygt Skyld var rart; thi han havde saaledes kiørt omkring med dem, at de vare gandske forbausede, og tilmed maatte de og have Respect for ham, saasom han i visse Maader, i Henseende til det han presenterede, var deres Superieur. Ja det var ret forunderligt, hvorledes han spillede og snoede sig.

24

Man kunde vel falde paa at spørge, hvor kunde de andre i Raadet taale saadant et Udskud? Men jeg maae herpaa svare, han søgte at faae en Deel om ikke alle paa sin Side ved Flatterie og indbildt Fordeel; endskiønt enhver, som begreb det, maae tilstaae han tog Fløden, som efter Babianernes Sprog er udlagt: Den der haver Svøben kiører. Ikke desto mindre, paa det han ey skulle synes, at ville sluge alting i sig, forestillede han Raadet, at den Fordeel, Babianerne havde ved Passagerens Eftersyn, var heel profitable, som dog ey af Babianerne blev efterkommet som den burde, og at det vilde blive en Smaus om Raadet antog sig samme. Kunde han vel tage dem paa omnere Siide? Hvad gjør ey Tydsken for Penge, sagde Franskmanden, han saae Abekatten. De fleeste af Raadet nikkede ad Abekatten, og han fik sit Project fuldført; Men

25

merk! han accorderede sig Bestyrelsen derover og Opsigten dermed. De elendige Babianer maatte altsaa see sig skildt ved denne Nærings Vey, og gaae, som man siger, fra Huus og Hof.

Her havde vores Abekat friske Anstalter: Dette Læe-Huus, som laae ey ret langt borte, var som et Lyst-Sted for ham at divertere sig paa om Sommeren. Her fik han og Leilighed til at employere fleere af sine Clienter, de smaa Aber, som alle under Brøds Fortabelse maatte see paa hans Beste, som deres Herre og Forfremmere. Uerkiendtlighed er endog en Last iblant Dyrene.

Ved Indkiøb og Consumation af Foderet til de paa dette Sted holdende Bukke, mumlede adskillige iblant Dyrene om et og andet Abekatterie, som for Ex. At han og de der underhavende smaa Babianer tog fremmede Bukke og andet Kræg ind til Leye paa det Foder, som af Raadet allene

26

var kiøbt til de paa dette Sted bestemte Bukkers Underholdning.

Hvad skal man sige, herved kand og have været noget at malke. Dog var det et stort Skielmstykke, om det var sandt. En ærlig kand jo ey være frie for Bagtalelse. Med Babianerne, som foerede og rygtede Bukkene, var han dog Monfrere og Cammerad, hvilket borttager denne Mistanke; Med mindre de haver forstaaet hinanden, som jeg lader være udsagt.

De i Raadet, som havde Horn i Næsen, saae paa det Reelle, og ey ved et Haar lod sig dreye som en Fiæder, syntes aldeles intet om disse Abekatterier.

Iblandt de store Babianer vare og nogle, besynderlig Een, som ved andre meere formaaende Dyrs Hielp fik ham udaf sit Formynderstab; men den omtalte liden Abekat, som han fik indsadt, gik den Gang frie, thi han krøb igien i en Vinkel til Stor-

27

men var forbie. Den som gjør reent overaltdt feyer og i Krogene, derfor tag dig i Agt.

Nu havde vores Abekat allene at observere, hvorledes han kunde hytte sig iblant de andre i Raadet, hvoraf vi

haver hørt, at nogle allerede, saa at tale, havde observeret Juxerierne og derover giort Opmerksomheder, saa Snittene ved denne sig tilsnegne Administration ey kunde skee saa hemmelig glubsk som tilforn. Vee den! som bruger sig, naar han kand til andres Skade.

Da vores Abekat nu merkede, at det var kommen for vidt med hans Luurendreierier, og at endog de Dyr, som contribuerede til Passagernes Istandholdelse knurrede over hans slette Administration, blev han noget forsagt, dreyede sig tredskelig udaf det, og slap saaledes, skiøndt besudlet, da han havde sadt det i yderste Decadance, som siden vorder oplyst.

28

Hvordan det siden er gaaet ham, saavel som og enten han er død eller underkasted fleere Forvandlinger, er mig ubekjendt. Imidlertid opsettes hannem følgende til velfortient Efterminde:

Du Gedebuk og Abekat Flux hialp kuns dine Liige, Deri din Retviished var sat, Gav Vota saa at siige:

For Verden Du Spectacle var.

For mange Dyr en Plage, Og Bukkeløse Geder har Selv Aarsag sig at klage; Men Babianer glæder sig,

At de slap nogenlunde,

Just da Du søgte tredskelig At see dem gaae til Grunde, De ønsker, at du aldrig var Til saadan Abe bleven!

At flere Dyr ey ilde faer So lang als Hirschen Leben!

29

NB. Uagtet jeg ey er Poet, kand jeg dog nok see, at Author ey haver været født Poet, som fornemmelig røbes i sidste Linie, hvori mine Tanker ligesaavel kunde have staaet paa Dansk: Saa længe Hiorter Lever, og været conform med hans øvrige Udtryk; Men jeg maae troe, det haver været for Riimet Skyld. Der findes dog adskillige Ord, som i mine Tanker kunde riime sig, som for Exempel Kneben, Greben og uddreven med fleere af samme Lyd.

30

1

Sandheds-Elskeres Besvarelse mod Sandrue i Andledning af den forvanlede Giedebuk.

Valbye, 1771.

2

3

Tredobbelt Nar! du har i største Ondskab skreven; Men Lykke var det, om din Pen ey slap var bleven.

Er du som Abe selv almægtig til at skabe?

Kan du forvandle Folk til Geddebuk og Abe?

Skriv frit; — men troe og viid at Avind er en

Lyde,

At gribe Laster an, dig ingen vil forbyde;

Men naar du paa et H som paa en Buk vil ride, Bør Bukken flaae dig af og Rytteren besk. * *

Du Sandrue nævner dig, din Siel dog falsk

maa være. —

Den største Falskhed er at klippe Nestens Ære.— Du tænker meget stort; men ulyksalig Stymper!

Har Overlæg det gjort? — her Sielens Orm sig

krymper.

4

Lad Støvet, ja lad selv kun Asken blive borte; Du hovne, som du vil, du Æren ey kan korte. Lad du kun Bukken gaae paa Græsbevroede Enge — Hans Fader Hyrde var — gid Hiorden aldrig

trænge.! —

En Jøde — kan en Buk paa Græsset Jøde være, Endskiønt hans Brægen ham tilbragte Roes og

Ære? —

Du nævner beste Høy — hvad Høy? — Enhver let skiønner.

Misundelse ey just Veltalende belønner.

Lad den Graaskiæggede, dens Yndling æret

blive.

Lad hin sit muntre Kid i fede Enge drive;

Det græsses hvor man vil, dog kan ej Græsset skorte Da Bukkens Tænder er for Græsset alt for korte. Lad Bukken være vild, og gal. Hans Moed aftager, Om end hans Faders Buk, som modig Hest ham

drager;

Lad denne flaae ham af, fordi han glemte Svøben. —

Et Kid forstaaer dog ej de gamle Bukkes Løben;

Lad dette unge Kid fra unge Gedder tage;

Der bliver derfor nok for disse Dyr tilbage.

De andre Bukke har selv Græsbevroede Høye,

Lad disse (om de kan) med deres Foer sig Nøye.

5

Et Monstrum var han ey, du selv maae Monstrum blive,

Som kan saa magert om de fede Bukke skrive. Naturen spiller tit, men aldrig spillet haver,

Saa den blant Dyrene gjør Mennesker til Slaver, Men holt! du standser her; din Ondskab dig bestemmer.

Du Skaberen og dig, og alt det Skabte glemmer; Du veed ey, om du Buk, ey Mennesk' ham skal

kalde. —

Vee dig, som tør saa frit fra Sielens Tanker

falde! —

Nu Skiægget pipper frem, hans Fader Regler

giver,

Og disse Regler, mod din Tanke, rigtig bliver; Han siger, at han skal i Fædres Fodspor træde,

Og (hvis det lykkes ham) da fremmens Slægtens

Glæde.

Her staaer Misundelse paa nye falske Toner, — Ey Egennytte en graahærdet Ærlig Kroner — Hvi skal en Fader da til Søn og Arving sige:

Søg kun din Ære i din Næste at besvige?

Lad Bukken være ung, han savne Faders Mæle, — Man Skaberen ey seer paa engang at besiele,

De Skabte med det Got, han skabende tiltænkte; Men efter Skabelsen det gradeviis dem skienkte.

6

Men kan en Buk sig vel i Munke-Orden

give?

Lad end Hans Faders Raad den største Skytte

blive;

Saa veed man derfor vist, og ingen derpaa tviler Æy en uskiægged Ged i Munkens Arme hviler.

Dog — hvad? — Du har del sagt — maaskee

for at bedrage,

At Myndighedens Horn begyndte at tiltage. — begyndte at tiltage. —

Lad Bukken gaae paa Græs for Spøg, men lad

ham søge

Det, som kan eget Vel og Fælles Vel forøge.

Lad Kraft, Bravour, og Moed og hovmod

vilde fælde,

Hans Fader levede, — en Faders Røst bør

gjelde; Lad andre ham belee, naar dette Kid befaler, Nok. er det, at han viis og efter Forskrift taler, Han fandt Fornøyelse i ridde og at kiøre,

Lad andre, hvem der vil, selv samme Optog føre. Stalknægten lever frie, mens Herren gjør Parade, See! det et Optog er, som ingen er til Skade. Kan Fanden Bukke-Siel, som Menneskers omdreye, Men! herpaa tviler jeg; thi Dyr ey Siels eye, Du bruger Fanden for dit Abe-Spil at smykke; Men frygt og bæv, han vil din høye Nakke trykke.

7

Du siger, han blev sat for Bukkeløse Gedder.

Hvis Foer, hvor rig den er, Han aldrig reent

udreder;

Men ak! er dette sandt, mit ømme Hierte bløder, Naar slig Fornærmelse for Faderløse Møder.

Theologant — hvad Ord? — Hvad Navn

skal jeg det give?

Guds Lære maa det vist i mine Tanker blive. En Fader født ved den, opdragen i dens Lære,
Han Selv og Sønnen ey kan Ulv blant Hiorden være.

Men den Forandring som din Tanke nu beskriver,

Forskrækkelig og fæl ja snart utrolig bliver;

Du saae en Geddebuk, men nu; du seer en Abe. Du sværger, større Dyr saaledes sig omskabe. Du føler hos dig selv og ved din Herres Lykke

En Sag, som kun din Siel, som Staldknægts

kan samtykke.

Du troer Omskiftelse af Abe du paatager Din Herres Tænkekraft af samme Tanker smager.

8

Lad hele Verden, ja lad redelige dømmme;

Sov du, og om du vil, lad dine Brødre drømme.

Du bliver hvem du er, lad kun din Herre

være. —

Den Fyrsten ærer, bør og hele Folket ære. Besynderligt, ja meer forunderligt det bliver,

(Som din selvraadig Pen, i Vilderede skriver,)

At denne Abekat blev meer og meer ophøjet.

Da han med Vidende ey nogen Ret har bøyet.

Du siger, Timen ey endnu for ham er kommen.

Du troer, han er for let, og al Ting tomt i

Lommen;

Du vælger ham en Grav, for selv Naturen

kalder.

Et Gadekiær for ham for dybt og skiden falder Det større Raad hvori din skabte Abe sættes,

Hvori Begierlighed og Æresyge mættes,

Der mangler ikke Brød. Gid du det maatte

smage!

Gid du retfærdig, som din Abe det maa

tage!

9

Nu var han i sit Es; men hvad skal Hendrik

gjøre,

Skal nu din Abekat et Menneske opføre?

Skal Raadetr hielpes ved de Raad, ham Luften

giver? —

Jeg troer, at Aber ey i Raadet regnet bliver. Du siger, han ey sov. — Hvad Under! —

Hvem vil være

Søvnagtig, naar man skal i Byens Ting erklære?

Hans Hoved vrissede, ey Skiægget Mimren

glemmer;

Er dette ikke nok, naar Fælleds Pligt han fremmer?

Sæt du som Ulv kun al din Bitterhed tilside,

Du skal Uskyldighed ey graadig sønderlide.

Siig en, han andre Dyr just ved at kunde bræge Til Rov, til Underslæb og Lister kan bevæge.

At hoppe i et Raad; hvad vil vel dette sige? Fant denne Abekat i Raadet ey sin Lige? Goddædighed han vil paa andres Regning tegne, O skam dig! du maa og som Skumlere her blegne

10

Din Ondskab gaaer forvidt, ey lader af at skrige. Du siger: Aben vil nedstyrte sine Lige,

Just for at klavre selv, og øverst Trind at tage. — Her Ulgspil falder selv i Ulgspils Svælg tilbage Naar Ære bydes, man den ikke bør foragte; Men altid med Fornuft til større Ære tragte Naar andre lade dum og sidde som i Blinde Bør den, som selv er blind ved disse Lyset finde. Du Daarekisten vil for denne Buk oplukke,

Men vogt dig, at du selv ey just deri skal

sukke.

Beskyldninger er let, men disse at besvare,

Det er for en Forrykt den allerstørste Fare.

Du Babian! hvad vil de Babianer sige,

Som du fortæller os, han fik udi sit Rige? Man bør i alle Ting for Fælles Beste stræbe; Lad Babianer da, som Babianer flæbe;

Lad ham Beskyttere for Babianer være?

Lad ham sig feede og de andre kun ernære.

Nok er det: disse maae og bor til Takke tage,

Naar større Babian i Aag med dem vil drage,

11

At give Løfter ud blandt Dyr kan ikke gielde. — Hos Menneskerne selv de tabe Magt og Vælde. Opseeren bør først sit Hiul paa beste smøre;

Lad saa Hans Fuldmagt, som hans egen svøbe kiøre; Lad Babianerne i Fuldspring gaae og kiøre,

Lad Løfter deres Haab og Svøber længer giøre;

Den Slutning staaer dog fast: man Fogderie

ey finder,

Hvor Fogden ikke selv en liden Fordeel vinder.

Han snoer sig vel omkring, og hvem kand det

fortryde?

Den fede Suppe bør jo først til Kokken flyde.

Naar Skummet skummes af du Nar da den

kan tage.

Bundfaldet bliver just for slige Folk tilbage.

Du siger Tydsken kan for Penge alt udføre, Kun naar en Babian vil Babianer smøre,

Men Fettet er for dyrt, og Smørret bitter smager, Skjønt den som smører best den største Fordeel tager.

Et Raad, hvad Raad er det? Hvor Abekatte sidde.

Kan disse Dyr indsee det Mennesker ey lide,

12

Men mærk, en Abe kan ey alkid Abe være,

Han kommer i et Raad. Han fremmer Raadets

Ære.

Lad denne Nærings Vey hans Brødre end fratages.

Lad disse eftersee, lad hele Lasten vrages. — Hver Babian faaer sit, skjønt Babianer drage; Lad den som fedes vil da Krafte-Suppen smage.

Dit Læe-Huus, hvor er det? Det neppe langt er

borte,

Da du forsyne vil din Abe med dens L** Maaskee at Lugten alt din svage Hierne svækker; Dog det man ønsker meest man graadigst efterrækker. Men en Indvendelse mig her paa Stedet møder, At sine Bukke han med andres Føde føder; Men fødes Bukkene: Hvorfor skal Kræet faste, En slig Godgiørenhed hos Aber man bør laste. Erkientlighed en Dyd; men uerkientlig være Er allerstørste Last, som Steen af Bye bør bære. Jeg troer, og alle troer, det bliver evig Glæde, At Herren hvo Han er, bør have sikker Sæde.

13

Lad andre Bukke, lad dem laste, mumle, tale, Lad disse dem og ham, og flere Dyr afmale;

Jeg seer dog uden Tvil og for en Sandhed

sætter,

At hine deres Feyl ved dennes Dyd udslætter.

Et Horn i Næsen man i Norden sielden møder. —

Hvis Hornet stanger ret, vist mange Næse bløder. —

En Fier — hvor skal den hen? Kan Luften

den ey tage;

Thi Horn er ikke skabt for Fiedere at plage. Men kan en Abekat, og en Formynder være?

Sæt dig i Abens Sted, søg Abens Roes og

Ære

Hans Hale logrede, jeg dine Ord bør tage; Men laan — tag Arven ind — gak i dig

selv tilbage.

Vel have Bukke-Horn, men Forskiel man dog

finder,

Den som de Største har, de mindre overvinder;

14

Dog kan den Minste Buk sig vel en Vinkel søge, Hvori han Foeret maa med større Lyst forøge, Han bruger sig og det just til sin Næstes

Skade.

O vee dig! alle bør jo mistænkt Ondskab hade.

Du nævner Lasterne, men Dyder stedse glemmer.

—

Der som nedstyrter En, en anden just forfremmer. Men kan din skarpe Tand og hvasse Tunge bide,

Tør du paa andres Ryk, og Navn og Ære

ride;

Saa viid hvis Navnet er, leg Svøben, lad den

falde;

Thi ellers man maaskee Græs-Rytter dig vil

kalde.

Lad ham nu være den, han var og kunde

være,

Enhver forsørge sig, lad Skumleren sig

nære

Med Snak, med Lørgn, med Digt; det dog en Sandhed bliver;

Den Fyrsten ærer, hver tilbørlig Ære giver,

15

Kneb, Greb, Uddrivelse — o ædle Dumheds Gave!

Hvor kan saa mat en Siel, som din slig Tanke

have?

Hver feie for sin Dør, og Veien reen skal blive. Du feie for dig selv; jeg dig vil Kusten give.

16

1

**Merkværdig, sandfærdig og tilforladelig
Beretning
om
den bugede Ræv,**

som var bleven

Proviant-Forvalter

i

Niels Klims Rige.

Kiøbenhavn, 1771.

2

Bor Ræv, som havde faaet det Navn Lumske Bug, fordi han saa lumsk vidste at fylde Bugen paa sig, havde en Fader, som var Proviant-Forvalter. Da denne mærkede, at Lumskebug røbede strax i Barndommen en sleben og skalkagtig Hierne, antog han dette (thi alle Fædre, dog mest Modre, dømme stedse paa det fordeelagtigste om deres Børn) som et stort Tegn paa, at Sønnen var ret oplagt til Studeringer, og at der af ham vel kunde fremspire en Griffenfeld. Han fik da tiligen Informator; men, ihvor troeligen han end blev informeret, saae man intet Griffenfeldiansk hos ham, ingen Skiønsomhed, ingen Vittighed til Bogen, men vel en Slags Lumskhed og oplagt Hierne til Skielmsstykker. Han blev da endelig Student; thi Faderen, som Proviant-Forvalter, havde baade Flesk og Smør at smøre med. Da Faderen nu merkede, at der var ingen Forhaabning om Griffenfeldter, ja, at han ikke engang duede til at være Skoleholder paa Landet, og som Lumstebug selv ingen Lyst havde til Studeringer, blev der i Tide gjort Ansøgning om, at han skulde være sin Faders Eftermand i Brodet, en Tieneste, som han ret var stikket

3

til; thi hans Forfødder lignede Magneten, og havde en overmaade rar tiltrekkende Kraft. Faderen dør, gammel og mæt af Dage og Jux, dog til al Lykke ikke, førend han havde fra først og tilsidst oplært Lumskebug (der dog selv var lumsk og skalkagtig nok af Naturen; thi Tydsken siger: Art von Art) i alle Trekker og Kneeb. Faderens Død gav ham mange Penge, og den feede Bestilling at være Proviant-Forvalter ved Floden. Hør nu engang, hvorledes Lumskebug bar sig ad. Der var saa omtrent fire tusende Kiør, der tiente for Matroser: af disse vare stedse et got Antal frie for Klims Tienester, fik Lov at reyse paa deres egen Haand til Gøes, for at øde sig i Sømandskabet, og giøre sig andre Fordele. Disse frie Kiørs Proviant skulde høre Klim til; men man vil sværge paa, at Keyseren fik aldrig nogen Underretning derom, men at Lumskebug beholdt Provianten, som skal have udgiort forfærdelige store Penge-Summer. Det var ikke nok dermed, men han snød endog de Kiør, som gjorde Klims Tieneste; thi Baade kiøbte han under Prisen, og alle Ting for ferre Penge, end de, han oppebar af Klim; til hvilken Ende han aldrig brød sig

4

om, hvad Afskrab han samlede tilsammen til Kiørerne, naar han kuns kunde faae got Kiøb, og skakkre paa alt; som for Er. 4ts. paa et Pund Smør, og saa videre efter Advenant. Og dog oven i Kiøber gav han ikke Matroserne den fulde Vegt engang, som Keyseren havde tilstaaet dem. Saaledes snydende baade paa Indkiøb og Vegt, fik han en forfærdelig tyk Bug, og det smukke Navn DE Lumskebug. Men alt dette Snyderie var dog saa got som intet imod al den Mængde Frie-Kiørs Kost, som han gandske og reent ud beholdt. Klim fik dette at vide. Han kom i Arrest. Alting blev ham overbeviist, og hans Straf blev at miste Brødet og alle sine Midler. Det var en meget haard Straf, meente man; men Lumskebug løe kuns deraf. Han havde i Tide udtransporteret sine Juxerier, og det man fandt i hans Værelser hiemme hos ham selv, forholdt sig kuns dertil, som Een til Halvfemsindstyre. Lumskebug, saaledes fluppen fra Strikken, hvis værdigste Candidat han stedse havde været, tog ud paa Landet, under Foregivende der at søge og tilbetle sig det daglige Brød hos nogle af sine Venner. Men her havde Ræven sine mange Tyve-

5

Koster, og levede Fyrstelig, dog i Førstningen incognito. Siden efterhaanden udvirkede han ved Breve og Stikpenge, at han fik en Bestilling igien paa en frisk. Nye Bestilling, nye Juxerier. Lumskebug kunde nu have været lykkelig, hvis han havde kunder ladet være at stiele; men Forfødderne vare alt for virksomme. Keyseren (thi Klims Aarvaagenhed er af alle bekiendt) fik atter hans Kneeb at vide, samt hvorledes han forrige Gang havde faaet udpractiseret sine Juxerier, ved hvis Hielp han siden var kommen til Brød igjen. Klim meente, at det denne Gang ikke burde gaae saaledes til. Lumskebug maatte lugte Strikken; hans bestukne Patroner og Medholdsmænd fik og en Rem af Huden, og alle hans Juxerier blev den Gang rigtig opspurgt, fundne og confisqueerte. Man havde ondt ved at faae ham op ad Stigen, saa tyk og forædt var hans Bug; men han blev dog omsider lykkelig og vel hængt. Det var en almindelig Mode den Gang i Klims

Rige, at alle Embedsmænd, som frygtede for Virkningen af deres Kneeb, udtransporteerte deres Penge, som de Perfas og nefas havde samlet sig, til fremmede Banqvæt, for siden

6

i den onde Tid at have noget at holde sig vel med, foruden Stikpenge til Vedkommende, for derved at snige sig ind i Naade og Embeder igien, naar den første Storm var forbi. Klim kom i Erfaring om dette, og lod den Forordning udgaae, at de Dyr, som førte saaledes deres Penge udaf Landet til fremmede Stæder, skulde uden al Eftergivelse strax ophænges; og, som Livet er kiert, endog for Dyrene, indjog dette saadan en Skræk, at Pengene forbleve i Riger. Denne Proviand-Forvalter havde nogle Halv-Brødre som ligeledes maatte see Kiøge Høns. Vanskabningen med Hunde-Hoved og Ræve-Kløer, som gjøede saa ubarmhiertigt-hundsk af Borgere og Almue, og som havde gjort til Stats-Maxime, at de undbilibteerte Dyr skulde hver Uge have fire Faste-Dage, og klippes til Vinteren i Frost-Veyr, maatte paradere ved Siden af Lumskebug, som endog fik Sælskab af en anden Halv-Broder, som, efterat have spillet tre Gange Fallit, fandt Midler og Udveye til at blive en stor Herre, Excellence og Indcasserer. Han tog rigtigt og nøyagtigt nok imod Skatten; men Klim fik kuns det mindste deraf. Der var nok

7

en Halv-Broder, som under Klims Formand havde samlet Keyserlige Rigdomme, tildeels ved at bortsælge alle Embeder og Æres-Titler, ved at tilbageholde Fyrstens Revenuer, og tildeels ved de overmaade store Skenkaser, som Fyrsten gav ham, saa ofte han, formedelst en vis Drik, hvis Brug dette sledske Dyr havde lært ham til sin egen store Fordeel, var bleven alt for meget lystig, saa at ligesom henrykt og uden for sig selv, druknet i Fryd og Glæde, han ikke var sin fulde Forstand mægtig, men feylede lit paa sine Concepter. Dette lumske Dyr blev ogsaa efterseet, og fik sin tilbørlige Løn, og Klim fik hans Penge samlede, ihvor vidt og bredt de end vare ud- og adspredte. Da Keyseren saaledes var kommen i Færd med at straffe luxerier og alle Uretfærdigheder, faldt og i Unaade det upatriotiske Dyr, som stedse ved sin Slidder-Sladder og Forestillinger havde trukket saa mangfoldige Fremmede ind i Riget, for at give dem de Rigdomme og den Ære, som tilhørte og burde tilfalde Landets Indfødte. Hvad skulde disse mange Fremmede gjøre? De skulde gjøre Vind; thi herpaa manglede der meget i Klims Rige. De oppustede ogsaa en Vind, som nær havde blæst hele Klims Rige om. Da de nu i lang Tid havde gjort et rasende Uveyr, løb de bort med Keyserens Penge i Millionviis, og lod Stormen blive tilbage, hvis bedrøvelige og sørgelige Virkninger Landet endnu føler. Klim vil nu ingen fremmede Vindmagere mere have; han vil endog dempe det indenlandske Vindmagerie, og i Henseende til alle Forfremmelser allene see paa virkelige Fortienester. Men at komme tilbage igien til den bugede Proviand Forvalter, da skal han (at forstaae, førend han blev hængt) have ladet sig forlyde med, at vilde aabenbare tusinde og tusinde Renker hos andre til største Fordeel for Keyseren. Men Klim lod svare, at han desuden skulde blive nødt og tvungen til at fremsige alt hvad han vidste, saafremt der var Anstalter og Tampe i Stokhuusene. Den arme Ræv maatte da, førend han blev opklynger, fremsige alt hvad han vidste, baade løst

8

og fast, hvorved mange Betientere ved Floden fik en haanlig Straf; og der blev saa stor en Reforme ved Proviand-Gaarden, at faa eller ingen af de forrige Betientere forbleve i Tienesten.

LumskebugsSvanesang langs af Veyen og op ad Stigen. Væ mig elendige, som nu skal klynges op,

O væ min tykke Bug, o væ min arme Krop!

Ak! at mit Snyderie saaledes vorder hevnet,

At Livet en engang i mig stal blive levnet.

Hvis alle Snyderere med mig nu qualte blev,

Som havde mod Niels Klim og Dyrene brugt Kneeb, Da vilde Brændet, som saa dyrt nu sælges, blive saa dyrt, at Velstand selv ey Kulden kunde drive. Klim blev da lykkelig, og hele Folket med,

Den viise Keyser fik opnaaet sit Øyemeed;

Men om det mueligt er hver Snyderere at hænge.

Det er en Sag, hvorom jeg tvivler har saa længe. Indtil jeg endelig dog selv nu klynges op.

Og strekkes jammerlig udi min tykke Krop.

Lad Kornpugerne, som Folket pine, plage Som jeg, ved Strikkerne og ende deres Dage;

Til dyre Aaringer de giemme deres Foer,

Og alt for ofte der til fremmed Lande gaaer.

Lad dem, som Banqverot i Rigdoms Skiød tør gjøre, For at beholde alt, hvad Næsten ryer, høre

Den samme Dom, som jeg; saa Excellence-Skab I Hast forvandlet bliv til Ærens, Livets Tab.

Søg de Almisser op; som Fattige bør nyde.

Som deres Alderdom ernære skal og fryde.

Hvad gielder, at endeel af disse Penge er For de Forvaltende, som Arve-Skillinger.

Lad dem da ogsaa see, man dem kan attrapere,

Saa at de ey omsonst skal Keyseren fixere;

Saa at de ey omsonst skal pine Armod ud,

Og drive Spot med alt, Religion og Gud.

Kort: Gid hver Snydere man Strikken vilde sender: Men Spørsmal ene bliv: Hvor faaer man alt det Brænde?

1

Den saa kaldede nye Autor-Igle. En vigtig Opdagelse for

alle skiønsomme Insekt Elskere.

2

Den mægtige Berømmelse som de kritiske Lærde uddele til dem, der kan aabenbare os noget om Myggens, Fluens og Edderkoppens Egenskab, item deres sande Maade af forplante sig paa, og Det seremonielle (*) derved, med utallige fleere lykkelige Opdagelser, haver endelig ansporet mig til at blive nøye seende, paa det jeg og hos de lærde Karle kunde komme i Anseelse.

Jeg begyndte at stirre, og see meget nær an paa det jeg vilde læse, efterdi jeg mærkeds at det var en ligesaa lærd som lykkelig Egenskab. Det jeg saaledes af Skalkhed gjorde for at blive anset for lærd, er bleven til en Vane hos mig, saa at jeg nu pliirer ligesaa stærk som den allerlærdeste. Og da jeg altsaa be-

(*) ceremonielle.

3

sidder ej allene Lærdom, men endog lærde Grimaser, faa. bør Akademiet i det mindste belønne mig med en Doktor- eller Magister-Titel; det værste er, at jeg kommer noget sildig, lhi da vi allerede have Professorer og

Doktorer baade eller 3die og 4de, saa maa jeg sedere (*) 4 eller 5 Ordener. Dog i denne Tiid siger en liden Rang meget, efterdi Meriter og Rang skal følges ad herefter.; Vi yngste i Rang vil dog vist komme til at staae iblant de overste Klasser udi den nye poitiske Merite-Rang-Bog.

Dog! jeg bygger Kasteller i Luften, jeg har jo ikke engang fortient karakteren endnu, og vil dog have den, det lader forbandet ilde. Men frisk Mod! jeg haver Forgiængere som have ingen anden Fortieneste, end at de har kundet berømme sig af fremmede Egenskaber, og af de Virkninger som gode vægtige Ducater og undertiden allene et velsmagende Maaltid haver havt den største deel udi, og dog bære de prægtige Titler. Da jeg nu ved en lærd Opdagelse agter at gjøre mig meriteret, saa seer mit skarpe ØyeBelønnigen for-

(*) dvs: cedere.

4

ud, saa meget vissere som umeriterede Personer ikke kan spille mig Prævenire.

Men jeg maa fortælle mine flittige og for det menneskelige Vel overmaade nyttige Opdagelser, saavel som Anledningen dertil. En Dag, da jeg sad halv nedslaget i Sindet over mig selv, fordi jeg ikke endnu havde giort nogen Dekuverte, hvorved min Lykke kunde vogne, thi den var falden i en dyb Søvn, saa at den endog ved Gevalt ikke vilde lade sig opvække, see! da stuede er stort Knald, hvorved min Lykke med et vognede, saa at det som jeg ikke ved al min Flid kunde udrette, erholdte jeg nu ved en puur Hændelse.

Lykken tiltalede mig strax saaledes:

Du er noget for gammel til at blive lykkelig, Penge er mig og umuelig at skaffe dig, thi dem ere der kun faa af; jeg kunde ikke bare mig at falde Lykken ind i Talen, og spørge om Storcken tog dem med sig, Ney, sagde Lykken, Men de faae der have dem, ruge og puge møysommelig over dem, af Frygt for at miste dem, thi mange vil laane, men faa vil betale. Som da Sirkulationen er hæmmet, gjøre disse liggende Penge ikke mere Virk-

5

ning end om de aldrig vare til (Maaskee, tænkte jeg, Pengenes Indsluttelse skal forebygge, at hvad hos de fleeste med Synden er kommen, med Sorgen stal ikke forgaae)

Men jeg vil derimod, sagde Lykken videre, give dig Leylighed og Held til at naae Ære og Gase (*) under den Forbintlighed og Kondision, at du skriver alle gangbare fremmede Ord paa en dansk Maade og Udtale; thi omendskiønt det i de fleeste Henseender er et puurt Pedanterie, hvorved mange Ord gøres ukiendelige, saa bliver du dog derved anseet for en lærd Mand, og du kan vente at blive Sekretær i et eller andet lærd Sositæt, ja, som er det fornemste, erholde en berømmelig Kritike hos de lærde Sjournalister.

Lykken gav mig derpaa et Øyenglas, sigende: dermed kan du see de mindste Dyr lige ind udi Indvolden. Giør dermed nye Opdagelser, Giv dem i Trykken, og faae en eller anden lærd Sjournalist par Resong til at berømme dine nyttige Bestræbelser, og see! alt andet skal gives dig.

(*) osv: Gage.

6

Jeg applicerede strax mit Glas og blev vaer paa en for mig liggende nye udkomne Pjese som jeg nylig havde ley et, en liden krybende Orm. Jeg raadførte mig strax med Lykken hvad denne Insekt hedte, jeg fik til Svar: Den er just til din Opdagelse konserveret, og siden den lever af at makulere og fordærve nye trykte Skrifter, og gjøre dem Usælgelige, saa vil vi kalde den: Den Nye Autor-Iggle, thi ligesom Iglen udsuer Blodet af andre Creature, saa udsuer denne Blodet af Autorerne ved at gjøre deres Arbeyde usælgelig. Men du maae være hurtig i dine Anmærkninger, thi der er foruden denne ikkun en eeneste af samme Slags, og da de ere af et Kiøn uddøe Arten med dem. Jeg var ej seen at gjøre mine Antegnelser, thi Lykken maa man hurtig adlyde, jeg befandt, at denne Igle var af Kolør hvide graae næsten som en Møller naar han staaer udi sit Værksted eller Mølle, den var temmelig smal efter sin Længde, den havde to Forbeen og to Bagbeen, maadelige Øyne og en temmelig vel proporsioneret Næse, som sad imellem Mund og Øynene; man kunde mærke, at der var Ansat

7

til et par Horne, men om de vare afsrødte eller endnu skulde komme, kunde jeg ikke ret siysere. Men med største Forundring saae jeg grant, at den opsøgte og fortærede ey andre end disse Bogstaver A. O. R. T. U. hvoraf det Ord Autor bestaaer. Som jeg da havde antegnet disse opbyggelige og nyttige Anmærkninger, og var i Forfatning med at gjøre flere Opdagelser hos denne Autor-Iggle, kommer dens Kamerat antrækkende, hvisker den første noget i det eene Øre; thi hver af dem havde to, et ved hver Side; under denne deres

Deskors eller Samtale, som varede en god Minut, observerede jeg saa meget, at naar nogen vil spørge. mig kujus generts vare de, kan jeg under Fed bekræfte, Maskulini generis ligesom jeg og anmærkede, at den stedse saae fristere ud af Øynene end den forrige, hvilket anlediger mig at troe at samme var meget ung imod den første, Hvorfor jeg og til Forskiæl markerede den hos mig for den unge Autor-Igle, saa var og denne sidste noget mørkere i Koløren. Derpaa forlove de mig meget iilfærdig, og erfarede jeg, at de kunde temmelig hastig komme af Stæd

8

ved at bultre sig frem i en Rundhed, ligesom Staal Ormen. Jeg forfulgte dem med mit Glas, og saae, al de tog Veyen op ad Østergade, og da de kom til et vis Hiørne strækkede de sig ud, og med et smuttede de begge ind under en Stolpe i et gammelt forfaldet Huus. Med første og saa snart de dertil udfordrende store Omkostninger kan udfindes, agter jeg at holde en ordentlig og med alle høytidelige Seremonier geleyder Disputas over denne Insekt. Indtil saadant skeer vilde de nidkiære Velyndere af Insekt-Historien lade sig opbygge ved denne korte Beskrivelse over disse for de nye Skrifter saa skadelige Autor-Igler. Kiøbenhavn den 21 Martii 1771.

1

**Den Gierriges
Urte-PM.
Sammenskrevet
af
Claus Klompe,**

og

til Trykken befordret

af

Christopher Langkaal.

Forsendt med Posten fra Randers den 12 Januarii 1771.

Kiøbenhavn, 1771.

2

3

Denne liden Piece lader jeg komme for Lyset, for der ved at lade hver Mand see og erfare hvor gierrig mange Mennesker er, for at samle og praktisere sig en stor Høb Penge, og der ved at fornærme sin Næste og Medborgere; dette har man mange Exempler paa, men et fornemmelig: om en gammel krogrygget V. Svend, som havde en Deel

4

Penge, han fortrød paa, at Mesterne

havde god Aftræk paa deres Haandværk, denne gierrige krogrygget J. fik dog sin Villie frem ved en Mester,

M, som mestendeels var af samme Sort som han. Just maatte jeg spørge om dette var ret giort i Thi den, som tager Brødet af Munden paa sine Medborgere, de maatte ligesaa gierne dræbe ham. Naturen maa jo selv svare paa Spørgsmaalet, og det kan ogsaa hver fornstig Menneske selv begribe; vi ere jo allesammen Mennesker, vi vil jo allesammen leve. Nu er der intet andet tilbage end Spørgsmaalet: hvorledes det vil gaae saadanne falske Menneskert Gud kan jo intet andet end straffe dem; thi de søger intet andet

5

end at formere sin Penge-Hob, og derved at fornærme og drage Næringen fra sin Næste, det kan jo gaae denn som det gik Fordum med den rige Mand, da han levede i Vellyst, at Gud sagde til ham: i denne Nat skal din Siel tages fra dig; hvem skal; høre til, som du haver samlet, eller, som Corah, Datan og Abiram der sank levendes need i Helvede, saaledes kan det og gaae dein, at bande de og deres gamle forrevne Hnnse kan falde, foruden hvad Straf de burde have; her indstilles til hver Mands gotbefindende Skiønsomhed. Saasnart vor allernaadigste Konge Kong Christian den 7de havde givet Trykke-Friheden, indsankede han alle disse smaa Pieser,

6

hvorover han har ladet udgaae en Fortegnelse; kan jeg sige det er andet end at fornærme sine Medborgere: naar en gaaer hen saasnart der kommer en Materie ud og strax kjøber den, derefter holder den til Fals for Leie, i steden for at samtlige B. skulde sælge dem, for deraf at udredde deres paafølgende Udgifter til Kongen og Lauget; men alle M vare falske, saa var den B. ligesaa, men man siger for et gammelt Ordsprog: hvad der kommer paa saadant en Maade gaaer Fanden i Vold, paa tusinde andre. Jeg kan ei mere skrive, thi det er for vitløftig; men tilføier en Lykønskning:

7

farvel min M og J

Jeg ikke meer kan skrive, Jeg ønskede, at I

Nu kunde omvendt blive Fra Eders Gierrighed,

Og takke Gud derfor Af Hiertens Ydmyghed.

Jeg vil og ønske med,

At deres gamle Huus

Maa falde til Jorden need Og flaaes i tusind Gruus.

8

1

Den skadelige Borger. Et Original Stykke dediceret

til

Kritike-Direktøren

af

Anders Sand.

Kiøbenhavn 1771

2

3

Velædle og Højlærde

Hr. Kritike-Direktør!

Den gode gamle Skik at dedicere sine trykte Skrifter til en eller anden god Patron, for at være i en lykkelig Ihukommelse, haver Deres Velædelhed nu bragt udi Gang paa nye.

For saadant bør Dennem baade Ære og Tak

Begge Dele gives Deres Vel. ædelhed herved offentlig.

4

Det maa dog kildre Deres Velædelhed lige ind til Deres lille bette Sjæl, at de kan see Deres Vittighed og Indfald saa høyt paaskjønnet, saa meget meere som De med Dem selv og Deres altid ømme Samvittighed ved, at Deres sande Fortjenester haver den største Deel herudi.

Men ligesom partikulære Hensigter gjerne haves ved alle slags Dedikationer, og ligesom Deres Velædelhed maaskee haver havt Haab ved Deres Dedikation at faae Skifte-Akter og Protokoller til Indbinding, saa haver jeg og ligeledes partikulære Hensigter med denne min ydmygste Dedikation.

Deres Velædelheds Indsigt er saa stor og bekjendt, at det vilde være forgjæves, om en Author søgte at skyvle endog den mindste Tanke ved sit Arbeydes Udgivelse; jeg gjør derfor

5

af Nødvendighed en Dyd, og tilstaaer, at ligesom Deres Velædelhed kan have havt 2de interesserede Hensigter med Deres Dedikation, nemlig:

1. At faae Arbeyde udi Hustruens Værksted, thi selv er De jo, som bekjendt, Studiosus.

2. At faae Afgang paa den af Dem bekostede Oversættelse, i Tanke at dersom Værket i sig selv ikke kunde finde Liebhabere nok, vilde Dedikationen som noget nyt,skjønt opkaaget Tøy, dog skille Dem ved de fleeste af Exemplarerne.

Saa haver jeg iligemaade 2de Hensigter med denne min Dedikation, nemlig:

1. At erhverve min Person Deres Velædelheds Behag og Patrocinium, nu jeg vil begynde at fremtræde paa Skue-Pladsen og med mine mange til Pressen færdig

6

liggende Haandskrifter at fremviise

mig en flittig Author.

Hvorned jeg altsaa kan være forvisset om, at mine Traktater vil erholde gode Kritiker udi Deres høytformaaende Fortegnelser.

Og naar saa skeer, opnaaes min anden Hensigt, som er 2. At faae god Aftræk paa mine

Skrifter.

Hvorved jeg ey alleene vil blive skadesløs for mine Omkostninger, men endog, ligesom min Herre, see min umage, Sveed og Spekulationer skikkelig belønnet.

En Pieces lykkelige eller ulykkelige Forhandling flyder og følger af dens Berømmelse eller Forringelse udi min Herres skjønne Fortegnelse, men dens Berømmelse eller Forkastelse af det Venskab eller Uvenskab,

7

som Author kan staae udi hos Dem selv, Deres Haandlangere eller Fuldmægtige;

Dette haver jeg forlængst lagt Mærke til, og er samme tildeels Aarsag at jeg har grebet mig saa stærk an med mine Komplimenter, og at jeg med saadan stor Devosion søger at faae Deres Velædelhed paa min Side, thi Deres Betjentere maa lystre Ordre, og naar min Herre siger: Denne Piece skal berømmes, denne skal lastes, denne, som jeg ey veed Author til, kan skrives saa løselig om; Men denne, hvis Author jeg har et hemmeligt Had til, skal skruffles dygtig af, saa bør de som lydige Tjenere og tjenstagtige Aander efterkomme under Embedes Fortabelse det anbefalede.

Og da jeg, efter saa stor en Prøve paa eu sand ærbødighed, ikke kan

8

vente mig andet end Deres Velædelheds Venskab; saa synes mig allerede, at jeg seer en særdeles Lovtale ey alleene over denne, saavel som mine øvrige til Trykken i Tiden befordrende Piecer, men endog over min Person og Qualiteter; hvorefter jeg altsaa, foruden god Aftræk paa mine Exemplarer, kan gjøre mig Haab om at erholde en eller anden vigtig Betjening.

Og for end videre at gjøre mig skicket til min Herres Høyagtelse og Venskab, haver jeg forkastet det franske eller latinske (c), saavidt som det bemærker (k), saa og det Bogstav (t), saa ofte det skal læses som (s), og meener derudi at finde Bifald af de Allerskjønsomste; omendskjønt jeg imod Kritikens Kiæledegges maade beholder disse Bogstaver, naar de skal læses efter deres egen Lyd.

9

Til Slutning maae jeg ærbødigt erindre Dem om, at De gjorde meget vel udi, om De, for at faae Oldsagerne komplet, vilde ved næste Leylighed lade Deres Udgave ziire med smukke Lykønskings-Vers, helst efter Formularen i Dorothe Engelbrechts Siunge-Chor; og kunde disse Gratulations-Stropher, jo fleere jo bedre, beqvemst og med mindst Bekostning skee af Deres Haandlangere, siden dog sammes Navne ere ubekjendte for den offentlige Deel.

Lidt mindre reen Papiir end i Deres sidste Udgave, ønsker jeg at finde i Deres tilkommende Værker, paa det at underlige Mennesker ikke skal faae Anledning at tale ilde om Dem, og beskyldte Dem for, at De tager 4 Sk. for et Ark reent Tryk Papiir. Naar Bladene ere tætte og fulde, kan det være ligemeget, hvormed. Thi Tryk betaler Publicum; men de reene Bla-

10

de skjærer for meget i Øynene paa visse særsindede Smaa-Sjæle. Jeg forbliver med vedbørlig Respekt
min Herres

Sandhedsborg den 1 October 1771.

tienstærbødige Tjener

Anders Sand.

11

Ved en Borger forstaaer jeg udi disse Anmærkninger enhver Undersaat, som er kommet til en Borgerlig Alder eller Forstand, og altsaa haves ikke ved samme nogen Hensigt til et vel erhvervet Borgerskabs-Brev.

Ligesom derfor en god Borger kan være uden for den særdeele Borgerstand, saa kan den og kaldes en ond og skadelig Borger, som i og for sig selv er en ond og skadelig Undersaat, og det uden Forskjæl af Stand eller Værdighed.

Denne Distinktion er nødvendig for fine Kritikusers Skyld.

Det er alleene nogle visse Træk af den skadelige Borger, jeg har foretaget mig at

12

udmærke; thi at forskjellige den gandske Karaktær, strider baade imod min Tid og mit Forsæt. Kritiken kan legge der Ord Evnen til, saa har den dog engang sagt et vigtig Ord.

Den Karrige er en skadelig Borger; thi ligesom han ikke under sig selv noget, paa Set han ey skal lade sin Skilling komme ud, andre til gode, saa hindrer han Cirkulationen af sine Midler.

En Bazet-Bankerer er en skadelig Borger; thi Vinde-Syge er hans Fører; og at ødelegge sin Næste er hans

Profession.

En Aagrer, som tager 8, 16, 30 a 40 pro Cento, er en skadelig Indvaaner; ja der ere de Jøder, som kræve og faae 4 a 8 Skilling af hver Rigsdaler om Maaneden, som da gjør 50 4 100 pro Cento.

Det var at ønske, at vore nidkjære og paapassende Commissærer kunde udfinde et Middel til at komme efter dette fordærlige og ødeleggende Onde.

13

Maaskee de gjorde Staden og de Fattige bedre og vigtigere Tjenester dermed, end med alle deres andre Forretninger, hvoraf endeel ere mere til Inkommendation, end nogen virkelig Opkomst for Borgerskaber og Indvaanere.

Ugudelige og tyranniske Projektmagere, især naar de have saa stor Indflydelse udi Regjærings-Sagerne, at deres Forslage lettelig kan blive antagne og finde Vey til Approbation, ere høystskadelige Borgere.

Hyklere i Almindelighed ere skadelige Undersaatter; men deriblant ere de hykkelske Kritikuser de allerskadeligste. Thi som Arbeyderne udi Kritiken stedse udgive sig for ærekyære, sandrue, vittige og upartiske Mænd, saa lider Sandheden og det Almindelige allermeest ved disse Slags Hyklere, naar de kalde Got ont, og Ondt godt.

Naar nidkjære og retsindige Undersaatter angribe de offentlig isvang-gaaende Indgreb udi Religion, Menneskelighed, naturlig

14

Billighed, o. s. v. da er strax den hykkelske Kritikus ved Haanden og affærdiger disse redeligfinede Patrioter paa en ret ubarmhjertig Maade, ja, er næsten færdig at udtømme Gammelstrands-Matron-Lexikon, for at faae grove og gemeene Expressioner udstødte imod saadanne ærlig sindede Skribentere.

Den Minister, som rekommenderer og understøtter Tal-Lotterier, er en skadelig Herre; thi jo fattigere Undersaatterne ere, jo mere vove de udi saadant Lotterie, som lover dem Guld-Bjerger, og viser store Præmier for en ringe Skilling.

Tresker det ind, ar nogle saa kan vinde et hundrede Daler eller to engang, imellem alt det store Tab, som ellers er almindelig for Indsætterne, strax bliver saadant med ophøyet Stemme i de offentlige Efterretninger fra Kollektørerne udbasunet, og saa megen Støi og Væsen gjort af et Par Amber og en toe Skillings-Terne, som der var vunden en hel Herregaard med sin fulde Besætning. Lutrer Lokkemad, som udkastes for ar fange den taabelige Fisk.

15

Kollektørerne oprette Kompagnier paa mange Nummere, gjøre store Forklaringer og Forsikringer om en mægtig Gevinst, lige indtil der ringer med Klokker og Kassen skal snoes, da falder det dem først i Tanke, at det maaskee kan hændes, at Gevinsten vil blive liden. Men, naar Tallene ere med stor Pomp udtrokne, saa adskilles Læberne, saavel paa Kollektørerne, der undertiden selv vove af et got Hjerte en temmelig Summa, som og paa den gandske Skare; undtagen nogle faa, som ere bestemte til at gjøre sig lykkelige.

Imod Træknings-Tiden fortrække heele Mængden med hurtige Skridt og glade Ansigter, og endeel gjøre allerede Overslag paa, hvortil de vil anvende Qvarternen; Men, naar Trækningen er til Ende, og enhver har faaet sin Skjæbne til Livs, da aftrække de besynderlig langsom hjem ad, ligesom de frygtede for at komme udi deres Eenlighed, eller i Tale med Slægt og Venner.

Det er meere at ønske end haabe, at Lotto-Administrasjonen maatte blive befalet at fremlegge for Publikum hver Træknings Bi-

16

lanz; Maaskee de Enfoldige kunde, om saa skeede, blive derved noget bedre oplyst og overvunden fra deres ulykkelige Tillid og Fordomme. Af bare Resonnemangs og Forestillinger lader vores danske Publikum sig ikke konvincere; thi, saafremt det var muelig derved at overvinde Mængden, maatte det have skeet efter den stærke Advarsel og de oprigtige og hjertelige Bønner, som derom ere udstædte i den af Forlæggeren altid berømmelige Kannevorfiske Fortegnelse, i Anledning af de adskillige imod dette Tal-Lotterie udstyrede Piecer.

Naar Minervæ Kjeledegge og Viisdommens Sønner ikke kan bevæge Gemytter ved udstuderede Overtalelser, saa kan intet uden haandgribelige Argumenter, og saadanne, som man ikke, uden at fornægte sine Øyne deres Virkninger, kan imodstaae, overvinde et falsk Haab.

Den, som er Aarsag udi Kronens umaadelige Gjeld, har været en skadelig Mand for alle Undersaatter; men den eller de, som hindrer en retfærdig Examinasion, og kan,

17

men ikke vil, udvirke en Kongelig Ordre om Tilbagegivelsen, ere endnu værre end Misgjerningsmanden selv.

Thi saadant vilde give Anledning til at indkalde og ophæve den for de Fattige saa haardt nedtrykkende og den sidste Smule bortførende Extra-Skat.

De, som tage hemmelig Stikpenge for at vedligeholde en eller anden fornærmelig Indretning, ere skadelige, efterdi de lade deres egne og andre private Mænds Interesse overbalancere de publiske Fordeele.

De, som udvirke Befordringer efter den puure Yndest eller Rekommandasioner, men ikke fornemlig anseer paa Graderne af Qualifikationen, ere adelige Mænd, og tiene Kongen og Landet utroe og partiisk. Dette nægte endog ikke Hyklerne selv; men de kan ikke lide, at man oplyser Kongen og Regjæringen, at der virkelig befindes saadanne Befordrings-Herrer. Thi da Hyklerne

have Haab om at tilvinde sig Yndest, og

18

under denne Yndest at tilveyebringe sig en god Betjening, eller om de have den, da Rang og Høyhed: saa frygte de for at blive kuperet i deres Lykke, og derfor udskrige, baade mundtlig og skriftlig, Sandheds-Sigerne for grove Skribentere, som ikke ere værd at reflektere paa.

Hvad skal man gjøre med Sandhed, naar man ikke maae bruge eller anføre den?

Mon vores Danske Ærlighed skal ligesom vores Danske Myndter forviises Riget?

Bare der ingen Hælere, bleve der ingen Stjælere; og havde vi ikke den mægtige Hob af dristige og Samvittigheds-løse Hyklere, som vi virkelig allevegne ere opspændte med, da skeede aldrig saa store Anfald paa Religion, Menneskelighed, Patriotismus, naturlig Billighed og andre Dyder, som der nu skeer.

Det er vore offentlige Kritikemagere, der, i Stæden for at skjende og laste de ærlige og troegivne Undersaatter, burde stække Vingerne paa vore hykkelske Skribentere; Men da disse Mænd, som burde være Sandheds Elskere og dens Berømmere, selv afgive

19

sig med Hykle-Posen, og blæse hver Dag Vind der, saa kan de paa ingen Maade fordrage, ar derpaa skeer nogen Anfald, men ere færdige som halve Bødler og Skarprettere, at hugge Næse og Øren af brave Mænd, fordi de tale hvad Sandhed og Ret er.

Men ligesom vi have oplevet den Tid, da Pietismus er bleven forvandlet til Naturalismus og Atheismus, Ærlighed til Falskhed, og ligesom Hyklerie haver fordrevet Sandhed; saa vil vist den Dag komme, at Religionen bliver stadfæstet med Exempler, Naturalisten fordømt, Falskheden udstødt, og Hyklerne faaer sin høystfortjente Løn.

Naturaliske og fanatiske Skrifter, rettede lige imod vores helligste og salige Religion, bedømme vore lærde Kritikuser med en Facilitet og Ømhed, som viiser, at de ere ikke meget bedre sindede imod Gud og Religionen end Forfatteren selv.

Derimod, saasnart en Author rører noget ved en af deres Afguder, da ere de færdige at bevæge Himmel og Jord; Himlen

20

for at berede ham et Helvede, og Jorden for at opsluge ham levende.

Ey allene enhver ærlig Skrift-Forfatter, som seer sine redeligste Hensigter skamslikkede, fordreyede og forhudlede af disse hykkelske og partiiske Bedømmere, haver Ret til at udpiibe saadanne slette Aktører fra deres kritiske Theater, men endog enhver Læser, som bedrages af de urigtige Beretninger, som disse Kritikmagere uden for Sandheden give, have Aarsag at være misfornøyet med dem, og at lade deres Fortegnelser ligge ukjøbte hos Forleggeren, indtil han tilligemed sammes Forfattere gjøre en alvorlig Poenitense, og renser deres Udgaver fra alle personelle Partiiskheder.

Det nægtes ikke, at nogle slette Skrifter ere bedømmede efter Fortjeneste; men det er ligesaa vist, at alle hykkelske Skrifter ere imod Fortjeneste ophøvede; da andre sande og med patriotiske og ærlige Hensigter

og Iver geleydede Skrifter ere imod ald redelig Upartiiskhed af puure Philautie blevne fornedrede, og med Foragt og Skjeldsord, i Stæ-

21

den for en vittig Berømmelse, blevne behandlede.

Ja, disse Piece-Dømmere ere ofte saa malicieuxe, at de, enten af egen Drift eller efter Mesters Ordre, nævne Forfattere, deels positive, og deels med Omsvøb, tvertimod deres egen Regel pag. 113. hvor det heeder: „at det er vist utilladelig at udpege, skjønt paa en forblommet Maade, den, som man formoder at være Forfatter af det Skrift, som angribes; i det mindste naar man ikke med upaatvilelig Vished veed det.,, Jeg vil tillegge, at det vist er Tegn til et nedrig, skadelig og til Fortræd hengiven Gemyt, at nævne en Forfatter, som ikke nævner sig selv, om man endog efter Gjetteværk og Bye-Snak synes at vide det; thi at nævne upaatvilelig Vished, hvor Forfatterens Tilstaaelse mangler, og Tingsvidne derom ikke haves, er Kontradiksion og lutter Sladder, som Børn og gale Folk alleene reflekterer paa.

22

De som forvirre og forbitte Undersaatterne ved deres interessede og deels urimelige Forslage, som de vide Vey og Leylighed til at gjøre antagelige, ere skadelige Herrer; Deriblant hører den, som kan have Hjerte og Tilbøyelighed til at kaste Foragt paa Rationen, og udsøge tydske Mænd til Medlem udi en dansk Magistrat; Tydskere, som ikke forstaaer det Sprog, som de Folk tale, der skal dømmes eller orddeeles.

Enten maae disse Sproget Ukyndige tie, og altsaa være unyttige Embedsmænd, eller og have en Tolk, paa hvis Redelighed en Stads Velfærd skal ankomme; Men Følgen deraf bliver dog denne, at den, som kan meest Tydsk og deri best forklare sig, haver den største Ret, men den der stammer og ikke kan komme fort i det Tydske, maae lade sig nøye, om han faaer denne Afviisning: Hvem som stammer, den lyver, uagtet at ikke Sagen, men Sproget er Aarsag udi en seen Forklaring, og at Talerens Tanker maae være mere henvendte paa Ordene end paa hans Sags Nødtørft i sig selv.

23

Den bare Erindring, at saadant var mueligt, kunde føre enhver redelig sindet Undersaat og Borger udi et tungt Homør, men at Virkeligheden deraf er til, maae bringe endog det taaligste Gemyt, naar samme har den ringeste Deel af en sund og ærekjær Patriotisme, udaf ald sin Kontenance og Taalmodighed.

En Stad er aldrig saa liden, at jo deri maae findes nogle faae ærlige og udi Stadens Partikularier kyndige Borgere, og altsaa bliver det ikke efter Nødvendigheden men efter Kaprice, at man forbigaaer ey alleene Stadens men endog Rigets indfødde og boesatte Borgere.

Til Beslutning herpaa vil jeg alleene erindre, at naar saa tydelig oplyste Sandheder ikke skal blive antagelige eller til Forandring reflekterede, er det forbie med ald Moral og Forbedring hos os, og den Nytte, som Trykke-Friheden burde frugte, vil altsaa blive til et Chimere og bestaae udi den puure Indbildning.

24

1

Velmeent Erindring

til

Hr. Πολυπράγμων.

Af IDIOMELES.

1771.

2
3

Min allerkiæreste Ven!

Jeg veed, De er en meget høilærd Mand, som ved Deres Kunst-Erfarenhed

har gjort et stort Spring i Verden. Jeg erindrer mig meget vel, hvad Aar det stod i de Lærde Efterretninger, at De da med Berømmelse studerede til Oxford; Deres adskillige Reiser Hist og

4

her omkring i de Franske Provinser, ere mig for den største Deel desværre ubedte- ligesom jeg ei heller veed Deres Reise-Route igiennem Tyskland herind; dog alligevel, da vi nu ere Borgere af een Stat, og derfor at ansee som Lemmer eet og det samme Legeme, saa kan jeg ikke andet, helst da jeg har seet det fortroligste Venskabs Prøver af Dem, end erindre Dem om en Forbrydelse imod det Almindelige, som mig er kommen for Øren, at De skulle være skyldig udi.

Grækerne, som have været lykkelige i at lænke deres Tanke-tegn net tilsammen, og udfinde beqvemme Kunst-Ord, kalde den Forseelse, som De beskyldes

for, Πολυπραγμό σύνη.

De veed selv, min allerkiæreste Ven! hvor hæslig, afskyelig, andre Med-

5

mennesker fornærmelig, og for Staten skadelig denne Last er; dersom jeg kunde tænke mig til, at De, som en lærd Mand, ikke havde tydelig og fuldstændig Begreb om denne Lastes Afskyelighed, vilde jeg tage mig den Frihed, at henvise dem til den grundlærde Zehner (Cent. I. adag. 29. item Del Reo. T. 2. adag. p. 185.) Hvilke syndig, net og flygtig have afhandlet denne Materie.

O! kunde jeg være saa lykkelig, at føre Dem, min allerkiæreste Ven! fra Deres Vildfarelsers Irr-Vei, da vilde jeg indbilde mig, at have gjort en fortienende god Gierning.

vi Danske, som længe have været befængte med den Syge, at besprænge vor Moderne Sprog med Franske og Tyd-

6

ske Gloser og Talemaader, have ei endnu, (saavidt jeg veed,) været lykkelige i at udfinde et Ord, ved hvilket vi denne Last kunde betegne. Maaskee man kunde kalde det Fleeræmbdsighed, Nærighed, eller andet.

Paa det Tydske Sprog, hvilket jeg veed De forstaaer saa godt, som det var Deres eget Moders Maal, kaldes denne Udyd Fürwitz, og har sin Oprindelse af Für und Witz, q. f. Für andere witzig, og betegner altsaa den, som bilder sig ind at være klog og vittig fremfor andre, og mænger sig i fremmede Handlinger.

Min allerkiæreste Ven! at denne Last er i sig selv afskyelig og farlig, vi-

7

ser den viise Salomon i Ordsprogernes 12, v. i i. Den, som dyrker sit Land, skal mættes med Brød, men den, som jager efter unyttige Handler, fattes Forstand. Hvilke Ord den Sl. D. Lutherus i sine Rand-Anmerkninger saaledes kortelig forklarer: Wer sein Acker bauet, dvs. Wer deß seinen wartet, in seinem Beruff und Stand, sonst heißt es 14 Handwerk, 15 Unglück.

Sprach, som just heller ingen Bogfinke var, formaner derfor saaledes: De Ting, som ere dig foranbetroede, grund paa dem heiligen dvs. redeligen og oprigtig-

8

gen, thi du har ikke fornøden at see de skiulte Ting med dine Øine, gjør dig ikke Umage forgieves i ufornødne Gierninger Syr. 3, v. 21, 22. Apostelen Paulus siger om dem,

som drive ufornøden Handel (περιεργαζομένοις)

at de vandrer uordenligen dvs. de gaaer uden for deres Cirkel og den Orden de ere fatte i. 2 Thess. 3, v. 10. Den, som mænger sig ind i en fremmed Bestilling, han bliver af Apostelen Petro sat paa en og den samme Rang-Trappe, som Mordere og Tyve. 1 Petr. 4, v. 15.

9

Jeg veed, min allerkiæreste Ven! at De snart bliver kied Guds Ords Hørelse, derfor vil jeg ikke bestride Deres Feil med flere bibelske Sprog, som ville falde Dem kiedsommelige, men hellere søge at overtøye Dem, som en overhaands vittig Mand, om Deres Vildfarelse, af hedenske og verslige Skribentere.

Hvad har vel Digterne (især Ovidins Metamorph. Libr. 2) villet andet sige med deres Phaeton, hvilken, for at blande sig i fremmede Ting til andres Skade, blev ved Jupiters Torden-Straale styrtet ned i Floden Eridanus.

10

Cleon bliver jo hos Plutarchum sat i Rette for, at hans Hænder vare paa et Sted, og hans Sind og Tanker paa et andet.

Lad Fornuften tale, enhver bør jo med Rette passe paa sine egne Ting. Den, som har mange Jern i Ilden paa eengang, faaer jo gemeenlig et af dem forbrændt.

Jeg tilstaaer vel, at det af Naturen vilde Menneskes forkastelige Hierte, helst i Forhaabning om Gevinst, er tilbøvelig til at mænge sig i fremmede Ting,

11

og derved forglemmer de Ting, som det i Kraft af sit Kald, Embede, Stand eller Haandværk, skulle og burde beopagte og paapasse.

Plautus klagede allerede i sin Tid over Mængden af slige Folk, naar han siger:

Sed curiosi sunt hic qvam plures mali,

Alienas res qvi curant studio Maximo

Her alt for mange er af onde Mennesker, Som sig befatte vil med andres Gierninger.

Man burde jo med Villighed tiltale saadanne fleeræmbdsige, og i den dem

12

ovedkommende Handling uforholdig beblandende Personer, med den gamle Menedemi Ord til Chremes hos Terentium: Ak! Chremes! har I selv saa lidet at tage vare paa, at I har Tid til at bekymre Jer om andres Sager, og endnu saadanne, som slet intet kommer Jer ved Heautont. 1 Act. 1 Scen.*

Befinder Du Dig da, min allerkiæreste Ven! iblant deres Tal, som har for mange Jern i Ilden, og er Du iblant dem, som efter Bye-Rygtet befatter sig

* Her er brugt den Danske Oversættelse af Terentio.

13

med de Dem og Deres Stand uvedkommende Ting; da betænk det gamle Ordsprog: Ne sutor ultra Crepidas dvs. Skomager bliv ved din Lest.

Jeg veed, Du er belest i Historierne, drag derfor til Eftertanke den berømte Johannis Funccii Endeligt, som, fordi han bemængede sig i de ham uvedkommende Ting, blev Aar 1566 til Königsberg i Preussen, i sit Alders 49 Aar halshugget, da han for sit Endeligt opsatte dette eftertænelige Vers:

Disce meo Exemplo, mandato numere fungi, Et fuge ceu pestem τῆ u πολυπραουμοσίνην.

dvs. Af mit Exempel lær, paa egne Ting at agte, Og flye Fleeræmbdsighed, som mig om Livet bragte.

14

Eftertænk iligemaade den berømmelige D. Justi Jonæ mærkværdige Svane-Sang, Aar 1567.

Qvid juvat innumeros scire atqve evolvere vasus, Si facienda fugis, si fugienda facis.

dvs. Hvad nytter det at du erfaren er i meget, Naar du fleeræmbdsig er, og passer ei dit

Jeg haaber, at Du selv efter Din Høye Vittighed og Forstand indseer Hæsligheden og Afskyeligheden af den,

andre i deres Næring fornærmende Last, for hvilken Du offentligen i hele Byen maae løbe Spidsrod igiennem Mundens Svøber. Intet skal være mig kiærere, end Du vil kiende, erkiende, og underkiende din For-

15

seelse. Og da jeg veed, at intet har saa rørende som Kraft paa Din Siel og dit Hierte, som gamle Antiquiteter og Oldsager, da, for at vise Dig min oprigtige Nidkierhed for Dit sande Vel, vil jeg meddele Dig et ældgammelt, rart, og ei endnu udkommet Skrift, som er bleven fundet ved et brøstfældig Taarns Istandsettelse, hvilket Ord til andet lyder saaledes:

Min Ven! jeg raader Dig, Du Dine Sager retter Saaledes ind, at Du Din Hu og Tanke setter Paa den Ting udi sær, som er Din Hoved-Sag; Pøns Du og pynt paa den med Tænkning Nat og Dag-Men, hvis fra en Ting Du til anden Ting henløber, Din Ufornuftighed Du tydeligen røber;

Enhver Fornuftig vil Dig holde for en Nar,

Naar Du paa mange Ting tillige Opsigt har.

16

Thi Du da ligne vil * hiin tøffed Bygnings Mester. Som paa sin, Bygoing ei sit Sind og Tanke fæster, Grundrigningen var skiæv, og om i Bugter gik, Og for dens Reisning han kuns Spot og Blaine fik. Spør Du, hvi Skorstenen nedfaldt, skiønt nys opbygget, Hvi den i stille Veir fra Hvile-Punkt blev rykket? Da viid: Bygmesteren var Bygnings-Inspecteur Men han for Brændeviin var og Entrepreneur. Naar han i Bondens Vogn skal efter Dunker kige, At intet Brændeviin paa Landet sig skal snige. Døm da fornuftig om hans Bygning passes kan Naar Pose-Kigerie han passer som en Mand.

* Berosus Rerum Babyloniarum. Libr. IX. Cap 65. pg. m. 599.

1

LovTale

over

Sko-Børsten

holden som en Indvielses-Tale

ved Skobørste Templens Oprettelse

i Gammel-Grønland

2

3

Lov-Tale

over

Sko-Børsten.

4

Forerindring.

Paa Mardehuus øverst i Norge, blev i Aaret 1757. en Auction holdet i Commendantens Huus, paa adskilligt Gods, som var kommet did ned fra Grønland efter en gammel Missionarius. Denne Mand havde i sin Tid været meget agtet iblant Grønlænderne.

Han havde begyndt at samle paa en grønlandsk Historie, hvoraf man fandt Levningerne, men som den af Søevand var bleven vaad, var den mange Steder bleven saa fordervet, at det var umuelig at samle eller læse den. Blant hans Papirer fandtes nærværende Efterretning om Mester Erik, tilligemed Lov-Talen. Den sidste har været noget længere, men nogle Blade af den vare bleven forkomne, derfor er den her saa kort.

5

Kort efter Ny-Danmark i Aaret 1619. var bleven opfundet af Capitain Jens Munk *) paa den vestlige Deel af Jord-Kloden, var der en Skipper, navnlig Gunner Lange, som feilede fra Randers didhen, i Haab, at han i Hudsons-bayen skulle gjøre en anseelig og fordeelagtig Fiskefangst.

Borgemesterens Tiener der i Randers feilede og med denne Skipper didover, baade for at fortiene sig noget ved Reisen, som og for tillige at faae Kundskab

*) See Danske Mænds og Qvinders berømmelige efter- mæle 2. Part, Sid. 526.

6

4 om et Land, hans Hosbonde vilde han i Fremtiden skulde handle paa, i Fald han saae det ville lønne Umagen saa rundelig, som der gik Ord af.

Paa dette Fartøy gik og en gammel Magister om Bord; Samme var Mester Erik, med Tilnavn Skive, barnfødt i Randers. Denne Mester Erik havde i sin Ungdom lært sin Bog meget vel, besad og mange grundige Videnskaber, men som han manglede Velyndere, eller Adgang til de Store, og kiededes ved daglig at trænges blant Svermen af de Uvittige i Rigs-Raadernes Forgemakker, maatte han leve kummerlig i Kiøbenhavn. Han fik sit Ophold ved at undervise unge Mennesker i Sprog, og især i Matematigven. Da han saae at det ei kunde hielpe ham, at han havde afiaagt mange offentlige Prøver paa sin grundige Kunskab i Videnskaberne, reiste han hiem til Jylland til sin Føde-Bye.

Her hørte han en Dag, han spiste hos Borgemesteren, tale om det nye forestaaende Tog; Han beslutter derfor strax at ville drage med, for at øve sig i Styrmands-Konsten.

7

5

Det var en let Sag for Mester Erik snart at blive færdig, thi han eiede kun en sort Plydses Kiøle, som han gik udi, en Bibel, nogle mathematiske Redskaber, samt Bøger af samme Slags.

Borgemesterens Tiener Lars Knub havde bedre Vilkaar; Han var et ungt Menneske 23. til 24. Aar gammel, som et par Aar havde gaaet i Byens offentlige Skole, men som han selv merkede, at hans Hoved ei var oplagt til Bogen, vidste han af Erfarenhed, at han vel engang i Tiden kunde komme til at sidde i Raadet med, dersom han først gav sig til at tiene Borgemesteren for Dreng. Det stod ham for Øine, at det saaledes var gaaet med et par af hans Faders Kammerater, der havde tient tvende Raadmænd saalænge, til de selv kom i deres Hosbonders Sted.

Lars var troe og aarvaagen i sin Herres Tieneste, derfor havde og den gamle Borgemester, som var en stærk bemidlet Mand, lovet ham, at han skulde blive Vrager der i Byen, naar den gamle Vrager ved Døden afgik, men som dette drog noget langt ud, raadede hans goddædige Hosbonde ham, at han i værende Tid skulde gjøre en Reise med Skipper Gunner Lange til Nye-Danmark; Derved kunde han legge sig en

8

6

Skilling til beste. Lars havde Lyst til at see Verden, derfor seglede han ogsaa med.

Lykken var dem der i Landet saa gunstig, at de fik en meget riig Ladning inden Borde; Efter tre Maaneders Forløb hidsede de Segl igien, i Tanke at gaae fornøjede hiem, men som de havde biet noget vel længe ud paa Aaret, overfaldt dennem meget Uveier paa Reisen. De vare alt kommen forbi Skotland, derfor tænkte de, nu var al deres Nød overstanden, men da gik den først for Alvor an; En græsselig Storm reiste sig om Natten; Den oprørte Havet fra Bunden af; Master og Stænger gik over Borde, og som de i det samme, til al Uheld, mistede deres Roer, maatte de lade Skibet flyde som et Vrag.

I trende Dage kunde de ingen Ende see paa deres Angest, thi Vinden og Strømmen drev dem bestandig fort,

indtil de tilsidst kom saa højt op i Nord, at de kunde see et med Snee bedekket Land forud, og mange Iisbjerger blinke sig i Møde. Endnu haabede Skipperen at bjerge Skibet, men den følgende Nat kom de ind mellem Driv-Isen, som skiød Skibet for sig saalænge, til der en Planke blev stødt i tu. Deres Jammer og Nød var her ubeskrivelig; De søgte

9

7

vel at stoppe Hullet, men nogle Timer derefter sad Skibet reent fast i Isen, og inden de vidste et Ord deraf, løb det alt fuld af Vand.

En liden Fierding Veis fra dem laae det faste Land; Enhver skyndede sig derfor at tage saa meget af Provianten, som de kunde bære. Isen var en stærk Bro, paa hvilken de tryggeligen kunde gaae til Landet, men neppe havde de sadt Foden paa samme, førend en stor Iissskole trængte hart ind paa Skibet. Ved den paaskyllende Søes Heftighed, kandrede den først Skibet, siden skiød den sig saa længe hen over det, til det omsider sank med Takkel og Tov.

Dette var et bedrøveligt Syn! Det var en ond Dag! Ulykken var saa meget større, som ingen kiendte Landet man var kommen paa. Efter Styrmandens Gisning maatte det være det gamle Grønland. Kulden var saa heftig, at to af Skibets Mandskab frøs ihjel endnu for Aften. Der holdtes Raadslag, hvad man i denne Yderlighed skulle begynde? De fleste Stemmer faldt paa, man skulde stræbe at komme ind i Landet, for at finde nogle af dets Indbyggere, og hos dem noget til Livets Ophold; Man vandrede

10

8 afstæd; Reisen stod paa i tre Dage, i hvilke elleve Mennesker omkomme i Snedrivene.

Omsider fandt man en Flok vilde Grønlænder, som vare paa Jagt efter tvende hvide Bierne. Det er uvist, enten de mere forskrekkedes, eller mere forundredes, da de først saae disse nye Ankomne. Som ingen forstod deres Tungemaal, maatte man med Fagter forklare sig for dem; De bragte disse Fremmede til deres Hytter, og vederqvægede dem med Melk af deres Rens-Dyr; men hele Mandskabet var saa forkommet af Kulde, at de alle i en Tid af otte Dage døde, saa nær som Lars og Mester Erik.

Disses fornemste Bestræbelse var at lære Landets Sprog. Et heelt Aar gik dermed næsten til Ende. Da de vare kommen saavidt, at de meget vel kunde forklare sig med hinanden, indkode Grønlænderne sig i Samtale med dem om Lyksalighed, og de Maader man hos dem kunde opnaae samme paa. Endskiønt man nu vel vidste, at samme siger kun lidet hos dem, lode Grønlænderne sig dog forstaae med, at de meente, intet Folk var lyksaligere paa Jord-Kloden end de.

Mester Erik syntes han burde betage dem denne Indbildning; Derfor fortalte han dennem adskil-

11

9

ligt om andre Landes Lyksalighed, og Indbyggernes Fortrin baade iblant sig selv, og i Almindelighed for Grønlænderne. Nogle af de Fornuftigste faldt da paa at forlange, han skulde sige dem, paa hvad Maade man vissest kunde komme til saadan Lyksalighed i Verden?

Mester Erik begyndte med et mildt Aasyn at beskrive, hvorledes Ungdommen i de Syndre Lande blev opdraget; Derpaa talte han meget om den Maade hvordan man skulde lære at kiende og dyrke den ene sande usynlige Gud; Tilsidst afmaalede han de Mennisker, som de lyksaligste Borgere, der havde opofret sig til Videnskaberne, og der havde gjort der til deres Hoved-Sag, med deres Forstand og Kyndighed at tiene deres Fæderne-Land. Han viste dem vidtløftigen, baade hvor tungt der er, at komme til nogen grundig Indsigt i Videnskaberne, som og hvor ulige begyemere saadanne Mennesker ere til at tiene det almindelige, end andre der ingen Ting haver lært: Hans Raad blev derfor: De skulle først lære at kiende de Christnes Gud, og dernest lade sig, tilligemed deres fornemste Ungdom undervise i de første Grund-Regler af de mest fornødne Videnskaber; Han tilbød sin Tieneste til begge Dele.

12

10

Grønlænderne indsaae snart de Besværligheder der fulgte med dette Tilbuds Antagelse; De spurgte derfor: Om de blant de Christne, holdtes for de Ypperste, som havde de beste Hoveder, og tillige havde anlagt deres Tid vel? Iligemaade: Om de, frem for andre, bleve forfremmede til Statens anseelige Betieninger og Embeder, som havde opnaaet en grundig Indsigt i Videnskaberne?

Mester Erik trak paa Skuldrene, men dermed vare Grønlænderne ei fornøiede; De vilde Have et reent Svar. Han sagde da: Han maatte, desto verre! tilstaae, at det ei alle Tider hialp blant de Christne, at et Menneske besad mange Videnskaber; han maatte desuagtet, som tiest, staae tilbage for mange Vankundige og ganske Ulærde, men derved leed Landet og i mange Hensigter! Ei! Hvi skulde vi lade Verden blive os saa suur, raabte Grønlænderne, naar vi ei dermed skulde vinde et Fortrin frem for andre mindre duelige! Lars smilede: Dette blev Grønlænderne xaer; De adspurgte ham derfor: Hvad han syntes?

Lars slog til Lyd med Haanden, thi der var et temmeligt stort Murren iblant dem, og sagde: Jeg vil vise eder en langt lettere Vei! For mig kan I be-

13

11 holde den Troe I haver, thi jeg troer, enhver bliver salig ved sin Troe. Naar I kun lever vel her, og det efter eders Phantasie og Maade, kan det jo være eder ligemeget, hvad der skal hænde eder efter dette Liv, om man ellers skal troe der er noget!

Mester Erik faldt ham med Hæftighed i Talen, og spurgte ham paa Dansk: Om han skulde tale saa Ugudelig, og bibringe eller styrke disse Vilde Uoplyste... Grønlænderne faldt over Mester Erik, og den Fornemmeste af dem, der af Laderne kunde skiønne, der var ei rigtig, gav ham med sin Harpun-Stang et Drag over Nakken, sigende med Hæftighed: Han skulde holde sin Mund! Denne var deres Mand! Hans Lære havde de Lyst at høre, maaskee og at følge; Derpaa bade de, at den gode Lars end videre vilde aabne sine Tanker om Lyksalighed?

Lars blev da ved: Videnskaber behøves ingenlunde! Der, hvor jeg er kommet fra, blive flere, som ei have lært noget, hiulpen, end de, som haver lært noget. De faaer Embeder; derpaa lære de, ved lang Øvelse, hvad der udfordres til deres Embeder, og bliver omsider temmelig anseete Mænd. Man kan let slaee sig igiennem Verden, uden at have lært noget. Videnskaber! ha! ha!

14

12

hvad ere de? Et forrøget Skolefuxerie, som jeg maae tilstaae kan være artig nok for en Mand i en sort Plydses Kiøle, til at forstaae Tiden og Griller med, men til at komme frem i min Verden, hielpe de kun lidt, behøves ei heller. Skulde jeg ei kunde forestaae et Embede, eller dømmen en Dom, ligesaa got som den best Studerede, uagtet jeg kun haver seet min Hosbonds Lovbog uden paa? Jeg kan jo læse Bogstaver? Det er sandt! Er den just ei saa ganske ret, saa er den lidt kroget, men det kan være ligemeget. Det kommer ei saa nøie an paa en Haandfuld Noder, naar man forstaaer Mu- siken. Den der haver hiulpet mig frem i Verdendet er Sko-Børsten!

O store Afgud! raabte alle Grønlænderne med een Mund, dig ville vi ogsaa tiene. Kiere Lars! Du kommer os saa snild og vakker for! Dig have vi Lyst at høre og adlyde; Siig os: hvordan seer denne din Afgud ud? Vi vil sette ham over alle vore andre Guder i vore Boliger!

Vil I endelig tilbede Sko-Børsten, som en Afgud, svarede Lars, det staaer til eder. Jeg haver just ikke faldet paa Knæ for den, men dog alligevel Holder jeg af den, ja agter den høit for dens gode Virk-

15

13 ninger. Den er den Dunkraft, der skruer mig og Mine Lige i Veiret.

Jo vi synes bedre om dig og din Afgud, raabte Grønlænderne, end om Mester Erik og hans Forslag! Hvordan skal vi dyrke din Afgud ? Hvordan. seer han ud?

Lars havde engang saa løseligen hørt, da han stod og vartede op bag sin Hosbonds Stoel, at Rectoren i Randers, som var til Giest hos Borgemesteren, havde fortalt over Bordet om Mahomed, hvilken en anseet Mand han var bleven til blank Tyrkerne ved at opfinde en ny Religion; Det randt ham derfor nu i Tanker, det kunde være en artig Sag, om han opfandt en nye Guds-Dyrkelse, og forplantede den blant disse vilde Mennesker. Han foreslog dem derfor strax, at de skulde bygge en smuk Tempel til denne deres ny Afgud; Han vilde selv forfærdige hans Billede, og være hans Ypperste-Præst; Men paa det Mester Erik ei skulde forglemmes, da skulde han nyde den Maade at tiene under ham som Tempel-Vogter eller Degn.

16

14

Herved vægrede sig Mester Erik; han foreholdt den anden, at det var en himmelraabende Synd, saaledes at forføre denne vankundige Høb. Men Lars, som havde alle Grønlænderne paa sin Side, fik dem lettelig til at true ham paa Livet, hvis han ei villig efterkom alt hvad han befalede ham, bad ham og, han skulde kun lade

ham raade, thi dertil var han oplagt.

Templen blev bygget, og det prægtig efter Landets Evne og Maade. Nu faldt Lars paa der skulde holdes en Indvielses Tale i samme. Grønlænderne vidste i Førstningen ei hvad det vilde sige, men da det var bleven dem forklaret, paastode de, at den Ypperste-Præst selv skulde holde den; Men han tilstod reent ud, han var ei i Stand til at sammensette den; saadant var ei hans Sag; Mester Erik kunde let gjøre det. Grønlænderne synkes noget underligt herom; Da Lars merkede det, sagde han: Det er vel en Regel i andre Lande, at naar en faaer et Embede, staaer han og Forstanden med det samme, dog slaaer det Feil imellem, som nu her; Men just og derfor haver jeg taget denne gamle Pedant til min Fuldmægtig. Hin Side Havet er det meget brugeligt, særdeles blant de Store, at naar en benaades med et Embede, som han som oftest ei forstaaer, holder han en god Fuld-

17

15

mægtig; Denne maae opsette og skrive alt hvad der forefalder i Embeds Sager; Endskiønt nu Herren selv mange gange neppe veed, om det er ret eller galt Fuldmægtigen har sammenskrevet, skriver han dog sit høie Navn derunder, og see! dette er alt nok for ham, baade til at kunde værdigen forestaae sit betydelige Embede i mange Aar, som og tillige en gyldig Grund at tage imod al den Ære der følger et saadant Embede. Hvad skulde nu hindre mig at følge store, ja betydelige Mænds Exempler. For at ligne dem, haver jeg antaget Mester Erik til min Degn og Fuldmægtig; Lader ham gjøre mit Embedes Skyldighed, thi just derfor ere saadanne Pedanter til.

Da Grønlænderne hørte, at det var en brugelig Skik i andre oplyste Lande, fandt de sig omsider derudi.

Mester Erik fik da Befaling, at holds en Indvielses Tale til Tempel-Herrens Ære paa den bestemte Dag. Han krympede sig overmaade, men vilde han være sit Liv sikker, maatte han finde sig deri. Nød bryder alle Love.

18

16

Den bestemte Dag kom. Det var en deilig Dag i Grønland, thi det var ei alene et meget klart Soelskins Veir, men og derhos en faa reensmagende og klinger Frost, at der samledes Klumper Iis i Mester Eriks store vidt udhængende Øienbryne af Aanden, der udgik af hans Mund og Næse.

Lars var prægtig iført paa grønlandsk Viis. For at have Deel i Fæstens Ære, havde de overrroiske Qvindfolk foræret ham en lang nedhængende Kiortel, sammenstykket og forfærdiget af vilde Andrekkers glindsende Nakke- og Hoved-Skind, hvis Fiære blinkede mod Solen, som Guld blandet i grønt. Hans Støvle vare af fiint u-fødde Sælhundes Skind.

Med sin egen Haand havde den Ypperste-Præst i mange Dage tilforn forfærdiget en stor Mængde Sko-Børster af allehaande Skikkelser, langskaftede, aflange, fiirkantede og runde. Med samme, der forestilte Afguds-Billedet, havde han gjort en hellig, hos Grønlænderne høit anseet Foræring til enhver, som skulde møde ved Fæsten.

Ingen maatte lade sig see i Tempelen, uden han havde et saadant Afguds-Billede i Haanden. De

19

17

langskaftede tillod han alene Hovederne, eller Anførerne for hver Hytte, at prunke med; De aflange forætte han Qvinderne; De firkantede gav han alle dem, der paa nogen Maade havde været ham imod, eller vildet hindre denne nye Afguds-Dyrkelse, men de runde glædede han dem med, som med en grønlandsk Enfoldighed havde troet alting, og ladet sig alting vel befalde.

Øverst i Templer; var en overnaturlig stor Sko-Børste opreist, som paa sin lange noget plumpe Skaft stod fast i Jorden. I steden for Øine, vare tvende Børster udrevne. For ved den havde fire krogede Grønlændere opreist et stort Alter, pyntet med mange afhugne Biørne-Lapper og Rensdyr-Horn.

Da nu alle Grønlænderne med Qvinder og voxne Børn vare komne i Tempelen tilhaabe, gik den Ypperste-Præst frem, og tog fire Tutter Skovox op af sin Lomme, dem han, efterat have gaaet trede gange omkring Alteret, med megen Ærbødighed lagde paa samme. Han havde ved et Misgreb stukket dem hos sig, den Tid han merkede Skibet skulde forgaae af den paatrængende Iis, i Tanke det havde været lige saa mange Tutter med Otte-Skilling-Stykker, Han havde gjemt i sit Skrin.

20

18

Saa snart han havde stillet sig for Alteret, blev paa et afrundet Stykke Hvalfiske-Been frembragt en stor Deel Ild, som blev lagt midt imellem Tutterne. Da det var skeet, bøiede den Ypperste-Præst sig, og gik tre gange tre Skridt baglends tilbage fra Alteret, hvorpaa det ei varede længe, førend Ilden smeltede Skovoxet, og da Tælgen kom til Gløderne, stod hele Alteret paa Øieblikket i lys Lue.

Grønlænderne viste en stoer Glæde ved dette Syn. Da Luen sagtedes, og hele Tempelen var bleven opfyldt med een for dennem behagelig sterk Tælge-Damp og Stank, vinkede den Ypperste-Præst ad Mester Erik, at han skulde trine frem. Han havde intet uden sin sædvanlige sorte Plydses Kiøle paa. Han holdte da for Alteret, til alles af Forundring gabende Grønlænderes største Fornøielse, følgende Tale paa Landets Sprog, som af Grønlandsk paa det nøieste oversat, lyder saaledes:

21

19

Okausit manniunartut

Ullok ivna ussornartuinnarsoarme

GUDETARSUB SKOBÖRSTERSUB

innermet.

Det er:

En allerydmygst

Indvielse-Tale,

paa den utroelig store Dag,

da en Tempel indvies

den nye Afgud,

den mægtige Sko-Børste

til Ære.

En i sig selv liden ja ringe Ting, er som tiest Anledning til noget stort i Verden. Hvor ofte haver ei en liden Gnist optændt en stor Ildebrand? Store Floder leder sig fra de smaae Vandbække; Af den liden Gran-Knop opløber et

22

20

Maste-Træ, som kneiser mod Skyen! Daarlig var derfor den, som af den ringe og uanseelige Begyndelse stedse vilde slutte sig frem til en Giernings, Tings, eller Forehavendes videre Fremgang og Udfald.

Forunderlige Sko-Børste! Du ene est nok for mig at tale om! Hvor est Du ei, i Henseende til Dit Væsen ringe, men dog høistbetydelig! I Hensigt til Dig selv uanseelig, men forskaffer dog Dine Tienere, som tiest, besynderlig stor Anseelse og Ære.

De Lærde! Bog-Ormene! De ansee det for en ringe Begyndelse, naar den raae Dreng triner frem med Dig, anseelige Sko-Børste! i Haanden; Men monne dette Folk ei er slagen med Blindhed? Er det ikke Dig, der viser den rette Gienvei til Hæder ja Embeder? Monne disse Dine Trælle, de dummeste Drenge, ei vinder Anseelse af Klogskab ved Din smutsige Kraft? Monne de ei løftes i Veiret blot paa Grund eller i Anledning af deres Troskab imod Dig? Sligt er og ret; De bør gaae ind, hvor Videnskabernes Dyrkere maae staae uden for.

23

21

Tillad derfor mægtige Sko-Børste! at mine Tanker i Dag ved denne Din Tempels Indvielse tør endevende Dig! At jeg tør anstille Betragtninger over Dig selv og Dit Væsen! over det Du est sammensat af, og over det Du saa forunderligen virker; Vox-glindsende Afgud! Du Dine Tilhængeres sværtede men mægtige Forfremmer! Jeg beder Dig, tillad at jeg, hvis Kald det aldrig har været at famle Dig med Hænder, tør trine

for dit børstefulde Aasyn! Forlad! Forlad ! det jeg dierves at begrandske alt det Dig tilhører; Dit Udvortes og Indvortes!

Underlig nok est Du skabt og bleven til i Moders Liv! Af Guder-Historien er os Dødelige først bleven bekiendt, at Gudinden Skada, som boer paa Biergene, og er gift med Niord, Vindenes Gud, engang lavede til Barsel, men hun kom for tilig ned; Hun fødte et utidigt Foster, og see det var Dig. *)

*) Vel taler Edda ei noget herom, dog er Historien ganske vis, og lige saa sandfærdig, som alle de andre i denne gamle Danske Guder-Historie.

24

22

Hverken min Tunge eller Pen kan beskrive hvor utrøstelig Gudinden blev, da hun saae Din børsterige Skabning! I den første Skræk snappede hun Dig i sine Arme; Hun skyndte sig derpaa over Broen Bifrost, den Menneskene ansee for Regnbuen, fra Jorden op til Himmelen. Der fløi hun igiennem Guder-Boligen Asgaards Porte, begav sig saa hastigen ind i deres Forsamling, hvor hun i Olfader Odins Fraværelse kastede Dig for Krigs-Gudens Thors Fødder.

Hun bad væmodig, at han vilde dræbe Dig, paa det Du ei skulde være hende til daglig Qval og Drøvelse! Men see! Som der stak noget mere end almindeligt, en virkelig Guder-Art i Dig, kunde det ei skee.

Hele Guder-Mængden tog Deel i Bierg-Gudindens Bedrøvelse, thi der blev et kort Stille over. den ganske Guder-Sahl; Men imedens alle Guderne tav, kom Odin.

Nu blev man en blusende Nyfigenhed vaer, som malte sig paa alle Gudindernes Kinder.

25

23

Blant Himmel-Boerne bestaaer denne Lidenskab i en velgrundet Attraae, at vide alle saadanne Omstændigheder ved en Hændelse, hvoraf noget got kan uddrages til den Lidendes Nytte. De Nordiske Gudinder have siden vildet fortplante denne Dyd paa det smukke Kiøn blant Menneskene, men den udartede saaledes, at den er bleven til en Soet, hvis Virkning daglig kiendes, naar de Syge brænde af Begierlighed at vide alting, særdeles deres Medborgeres Feil-Trin.

Denne roesværdige Nysgierrighed bragte Gudinderne til at anmode Gudinden Skada, hun vrlde berette dem, hvorledes; hun var kommen afstæd? Hun fandtes villig at efterkomme deres Begiering: Man veed hendes Ord vare disse:

„Jeg var gaaet fra Biergene ned i Lunden, for at lade Niord, min Herre, blæse mig en frisk Urt- og Blomster-Lugt i Møde; Min Tilstand krævede det; Jeg gik der heel fornøied omkring en deilig Plæt Jord, hvilken den flittige Bonde havde besaaed med Hamp.

26

24

Ved det den sterke Hamp stod i sin beste Grøde, og var voxet meget høi, gik jeg og forlystede mig med at see paa den, som paa en lille tyk Skov, i hvis Toppe Vinden spillede frem og tilbage, mig til Behag.

Den sagte Bevægelse i Røret var næsten at høre paa, som naar et velklingende Cither er langt borte fra det lurende Øre. Længe har jeg ei været saa vel til Mode, gik og derfor med Lyst omkring den tyk bevoxne Jord.

Jeg maae sige, at denne Egn i sig selv var mig frem for andre saare behagelig. Det var ei alene for Stedets Beliggenhed, som den smilende Natur indbyder enhver til, da Ageren, som ligger for Enden af en Fiske-rig Søe, er tæt omgiærdet med Himmel-høie Gran, og de rankeste Æske-Træer, Bierge og Skov nogensinde kan fremvise, men mest fordi disse unge Æske-Træer ere just opløbne af det Frø Vindens Gud, mig til Fornøjelse, har blæst didhen fra den store Ask, under hvilken Guderne holde Ret.

27

25 Mine fortroelige Veninder, de tre Valkyrier, som bestandig opholder sig under den store Ask, nemlig Urd, som raader for det Forbigangne, Werandi, som byder over det Nærværende, og Skulde, som befaler over det Tilkommende, disse Tre, der raade for Menneskenes Dage og Alder, hvor længe de skal leve, og hvorledes det skal gaae dem bestandig i Livet, de have øst Vand af den i Nærheden overløbende Kilde, kaldet de forbigangne Tings Bek, hvormed de have vandet dem saalænge, at de ere opløbne til den omtalte mageløse

Høide.

Det var en temmelig Tid jeg havde vanket omkring denne Jord, førend jeg tilsidst uformerket kom til Agerens Ende. Paa dette Sted var just et sumpigt Sted, i hvilket trende Vildbasser laae og soledede sig mod Solen. Ved det jeg, uden selv at vide det, var pludseligen kommen over dem, forfærdedes Svinene, og fore ud af deres vaade Leje lige imod mig. Jeg derimod, som hidindtil havde fløttet Fødderne fordybet i en stille Roe, forskrekkedes end mere, og vilde have flygtet; Men ak!

28

26 I Guder! Her hendte just den Ulykke, som gav dette Misfoster sin Skikkelse! I det jeg vilde have flygtet til Siden, faldt jeg over det ene Sviin, som maatte treffe sig, just var det mest tilsølede, og det mest urene blant dem alle. „

Bierg-Gudinden standsede noget paa dette Sted i sin Tale, eftersom der blev et stort Murren iblant Guder-Hoben over det, som hendet var.

Vred-ladende reiste Skiønheds-Gudinden Freya sig op, og raabte: Der har vidst den tredske Lokke været! Misundelses fortrædelige Gud! Men Odin! Saa utilladelig en Gierning

maae dog umuelig gaae ustraffet bort.

Monne vel noget sligt maae kunde hændes en Gudinde? Olfader Odin skaffer vidst Ret, Gudinde! naar hun fremdeles har fortalt os, hvad hun end videre oa tilsidst haver udstaaet.

Mægtige Sko-Børste! Gudinden Din moder fortsatte da Din Fødsels-Historie suk- kende saaledes:

29

27

„Jeg glemmer aldrig denne Dags Vanheld! Det Fald jeg gjorde, var endog saa uhældig i sig selv, at havde jeg ei med den ene Haand faaet fat paa en ung Ask, og med den anden i nogle Hampe-Stængler, havde jeg ufeilbarlig busset over Ende med Ansigtet ud i Svine-Sølen. Men mægtige Odin! I hielperige Guder! Hvad jeg end haver lidt, vil jeg dog ei kræve Hævn over den, som haver tillavet mig dette Bad, dog vil jeg aabenbare Eder, hvo der haver været Ophavsmand til samme. Rigtig nok reiser det sig altsammen fra Lokke, Misundelses glatkievede Gud.

Han havde hørt, det Videnskabernes Gud Brage taledede med mig. Det angrede ham, at samme lovede, det hans Sønner paa Jorden skulle dyrke mine Døttre: At de skulde ansee det Foster jeg bar under mit Bryst, som deres Forlystelsers Gudinde, og Skialdrenes besynderlige Tilhold; For at spille mig denne Fornøielse, fandt han paa dette Stykke.

Virkningen af hans Skalkesfund følede jeg, desto værre! strax. Fra det samme Øie-

30

28 blik jeg styrtede over Svinet, fornam jeg til et svart Hold i min venstre Side. De dermed følgende Smerter forøgedes daglig saalænge, indtil at Fødsels Pinen i u-rette Tid nærmede sig. Naturen kunde ei hielpe sig. Jeg er derfor Gudinden Iduna en evigvarende Tak skyldig, at hun vilde komme mig til Hielp i Nødens Tid. Hun aabnede min venstre Side, ak! med en sønderbrudt Offer-Kniv! Af denne Aabning væltede strax dette ulyksalige Guder-Foster frem, og plumpede til min Sorg ud i Verden. „

Guder pleier ei at forfærdes, dog saae man her, hvad man ellers aldrig faaer at see! Ved det første Øiekast Gudinden Din Moder skiød hen paa Dig, store Afgud! overfaldt en saa utroelig Skrek og Redsel hendes hele Væsen, saa hun bævede værre end et Menneske! Hun skielvede som et Espe-Løv! Forbauset over Din Skabning, skreeg hun op mod Skyen. Hun løb derpaa til, næsten som i Vildelse, og svøbte Dig sit utidige Foster, i et kostelig tilberedt Kalveskind, det en Jydsk Skomager nyligen tilforn havde ofret paa hendes Alter i Leire Skove.

31

29 Hun fløi mere end hun gik med Dig igiennem Himmel-Boligen Asgaards Porte; Men aldrig haver nogen teed sig saa vaanefuld for Guderne, som da Skov-Gudinden trinte ind for deres Forsamling; Alle saae hun var forskrekket, thi Angest-Perlerne stode paa hendes forkøsnede Aasyn.

Men værdiges nu at høre mig Du selsomme, ja endog i de sildigste Tider mægtige Afgud!

Imedens Din Moder Skada forlangede af Krigs-Guden Thor, han med en Lynild skulde omkomme Dig, eller

giøre Dig til et Intet, krøbst Du, mægtige Afgud! omkring blant Gudernes Fødder; Du viskede med Dit loddene Ansigt, Bryst og Bug al Støven af deres Fodblade. O! herlige Sindbillede paa Ydmyghed. Store Exempel! Priisværdige Adfærd!

Odin selv raabte til Dig: Stat op, Du haarede Halv-Gud!. men Du vilde ikke.

32

30

Deiligheds Gudinden Freya, nødtes derpaa at reise sig anden Gang af sit Sæde, da Du vilde krybe under hendes Skiørt; Med pene Fingre greb hun Dig om Livet; Hun tog Dig op, og viiste Dig frem for hele Guder-Hoben. Man fandt, at Du var haard paa Din Ryg som et Træ; Man saae sterke trevlede Seener ligge paa denne Din Ryg; Men de stiveste Børster skiulede hele Fordelen af Din Krop. Da blev det kundbar, at Din Frue Moders Fald, det hun ved den Lejlighed greb efter, og det hun holdte sig ved, var Aarsag til Din fordervede Skabning.

Nu raadsloge Guderne over Dig; Men Odin selv fældte Dommen: „Fordi Du bestandigen holdte Dig til de nedrige Dele, skulde Du og herefter gives den nedrigere Deel blant Menneskene til Beskyttere og Gud; Imidlertid skulde Dig dog undes Magt at forfremme Dine Dyrkere til ufortient Ære og Værdighed i Verden; Du skal endog have Magt at løfte dem af Støvet, paa Dommer-Bænkene og saare betydelige Ære-Sæder.,,

33

31

De andre Guder lagde dette til: „Vi vil taale at denne krybende Halv - Guds Dyrkere Mage opstaae under Nord - Polen som Brillen, der af Nødvendighed stal fettes paa alle de Embeds-Mænds Næser, somere foddei taager Veir. Disse Brillen stal kaldes Fuldmægtige, og under dette Navn forunde vi dem Magt at bestyre hele Provintser og Amter. Naar de komme op at ride, da vil den, hvis Næse disse tyk-stebne Brillen findes paa, ei kunde see eller skiønne anderledes om forekommende Embeds-Sager, end som Glasstue i Brillerne vil forestille det. Border imidlertid Taagen ved Brillens Kraft forvandlet til et yderligt Mørke, førhielpes Brille-Bærereren strax til et neget klarere Syn, naar Vedkommende forstaae uformerket med krumme Næver at forgylde Brille - Boilen ordentlig.,,

Herpaa blev Dit Offer bestemt. Det blev tilladt, at samme torde frembringes i smaae Kurve, fyldte med Kønrog, sammensmeltet Tælg og Vox, og lidet grøn Sæbe, sag vel som al anden stags Sværte.

34

32

Heimdal, som er Gudernes Herold, fik den store Befaling offentligen at udraabe, at Dine Dyrkere bestandigen skulle have Dit Billede for sig, thi naar Din Efterlignelse ideligen samledes i deres Hænder, kunde de bedre ihukomme den Ærefrygt de vare Dig skyldige.

Men see! Det er nu Tid at vende min Tale til Eder, Skind-pelsede Tilhørere og høitærede Venner! I veed selv, Hvorledes jeg er kommen til at tale for Eder i Dag. Den oplyste Deel blant Eders Folk haver begiert af os at vide, hvilken der var den tryggeste Vei til Ære og Anseelse under Nord-Polen, og hvilken blant Guderne man burde holde sig til for at naae saadant sit Øiemeed. De, mine Venner, lagde dette til, de vilde sette dette Afguds Billede over alle deres andre Guders; Uden Forbehold haver den Ypperste-Præst skriftet Dem Sandheden: Han haver sagt Dem, at Sko-Børsten eiede i saa fald største Magt. At den haver hiulpet mange, og gjør saa endnu den Dag i Dag er.

Virkningen af deres Tillid til den Ypperste-Præstes Ord, sees her i Dag. Denne mod

35

33 Field-Ryggen opførte Bygning, denne efter Landets Maade prægtige Ære-Tempel, skal blive Efter-Slægten et evigvarende Mindes-Merke om eders Nidkierhed for Gudernes Ære og Troe til de hielpssomme Guder. Den børsterige Gud skal igien lade Eder vederfares Naade; Endog de, der neppe have sund Sands, de der ere mest vankundige og dumme iblant eder, skal komme til Ære ved ham. Jo mere smutsige hans troe Tienere, i al Enfoldighed, haver gjort deres Fingre og Hænder, til hans Tieneste, jo mere skal han fette dem over de best fortiente i Landet, paa Ærens bløde Hynder.

Mig er befalet, ved Indvielsen at holde en Lov-Tale til Tempel-Herrens, den mægtige Sko-Børstes Ære; Men jeg vil uden Blusel bekiende min egen Uformuenhed.

Skulde jeg opregne halvdelen af det, der hører til at beskrive denne anseelige Afguds Vælde, vilde den

længste Dags Lysen her under Nord-Polen, ei strekke til for mig. Blant den store og forskrekkelige Mængde af det, der kunde, og maaskee burde siges, vil jeg derfor

36

34

alene foretage mig at vise, hvad vores Afgud egentlig fordrer af sine nidkiere og rette Tilbedere.

Som man er selv, saa ønsker man og gjerne at sinde andre. Vores Afgud seer selv Hiertelig enfoldig ud. Eders nye Afgud elsker og derfor Enfoldigheds Anseelse over alle Ting, om den endog gik til Taabelighed.

Videnskaber, med Kundskab i verdslige Ting, fordrer han saa lidet, at han snarere afskyer disse Egenskaber, fordi de der have besiddet dem, sielden have villet dyrke ham. De der have lært noget retskaffent i Verden, især de, der fra Ungdommen af har lagt Vind paa boglige Konster, ere ham saare forhadte. Han haver merket, at disses Hob haver været spæ over ham og hans Hielp; De have forhaanet hans Dyrkelse, og troet sig for ædel-tænkende til, at ville frembære ham noget Offer. Afguden haver og derfor i sin Harmen skieldet dem; I sin store Vrede kaldede han dem, Viisdommens Sønner, hvilket i Sko-Børste-Sproget er det mest forhadte Skiolds-Ord, der kan optænkes.

37

35 Men endog her seer vi intet skeer uden tilstrekkelig Aarsag. Vores Afgud haver havt største Føie til det han haver gjort. Erfarenhed haver viist ham, at den bog-lærde Flok staaer i de vrang Tanker, at det bør dennem at gaae alt længere og længere frem i deres Kundskab. De vil see dybere ind i Sandhederne, og adskillige Tings Natur og virkelige Sammenhæng, end andre have gjort. De vil ei lade sig nøie med hvad andre have gjort for dem. De finde paa Nyt, ja de prøve det; Men Daarer! Hvor farligt er ei sligt? Dog mest farligt for en værdig Tilbeder af vores Sko-Børste. Til det første hører megen og god Kundskab, men til det sidste iblant ogsaa Lykke, naar saadanne nye Forsøg og Opdagelser skal iverksettes og prøves. Saadanne Foretagender ere almindeligen underkastede megen Fare; de ere geleidede af ei forud-seete Fortrædeligheder. See! for alt saadant bliver I fri, opmerksomme Tilhørere! naar I kun beflitter Eder paa denne af vores Afgud høit anpriste Dyd. Med Sølv-Bogstaver og Guld-Stifter skal derfor ogsaa disse hans Bud-Ord indklamres i en Aske-graae Marmor-Tavle:

38

36 Du maae aldrig gaae længere, end Din Formand gik for Dig.

Bliv uryggeligen ved at følge de gamle Formularer, uden at undersøge, om de ere vel indrettede, eller ei.

At undersøge en gammel Skik, er allerede Synd, men at forandre den, bringer Dig Fordærvelse; Thi vide maae Du: De Gamle have ingen Narre været.

2.) Den som dernest ved denne vores børsterige guds Hielp vil gjøre sin Lykke, maae i Begyndelsen ei være Ære-kier. Ære i Verden kommer af sig selv; Naar han længe nok haver bøiet sig, kan han være vis paa, han skal komme til at reise sig desto høiere. Hvad er billigere, end at den, der længe haver staaet bag ved en Stoel, tilsidst selv setter sig paa den, og det som Hosbonde og Herre.

3.) Dumdristighed er en ypperlig Dyd! Den bør enhver høiligen at beflitte sig paa. Den kan gjøre Ier-Tegn!

4.) Alt hvad han ei forstaaer, det skal han foragte. Videnskaber skal han ansee som

39

37

Giækkerie, og al Lærdom for idel Tant, vel betænkende, at man gjerne kan blive lykkelig i Verden, uden at have lært noget.

5.) Endskiønt vores Afgud er en stor Hader af

al grundig Indsigt, seer han dog igiennem Fingre med, om nogen skulde besidde en naturlig Beqvemhed til at kunde forrette en og anden Haand-Gierning. Sunde og føre Kroppe kræver han; Derfor lider han ingen iblant sit Folk, som enten er een-øiet, halt eller lemlæstet paa Hænder og Arme. Dum maae de gjerne være, men ei døde eller stumme.

6.) Sluttelig kræves som en Hoved-Sag, at

han maae forstaae troeligen at kunne børste et Par Støvler. Dette er det sværeste. Her er Enden men og

tillige Knuden. Det er ei saa ringe en Ting, at børste et par Støvler regel-ret, som Folk i Almindelighed troer; Skam at tale om, saa ligger i denne ene Handling mere Matematique skiult, end nogen tager sig i Agt for. Rundhovede Tilhørere! Jeg vil bevise hvad jeg siger.

40

38 Den som vil børste et par Støvler regelmæssig, bruger virkelig, dog uden selv at vide det, næsten alle de Linier, baade krumme og lige, som den matematiske Lære nogensinde fremviser. Agter kun nøie, om han ei griber Støvlen horizontal med Gulvet udi Borgerstuen; Derpaa holder han den ret paa tvers for ved sig. Naar dette er skeed udstrækker han sin Arm over Sko-Børsten, og lader den igien synke lige ned i en perpendicular Linie, for at tage sit Afguds-Billede vertical i Haanden. Det er Ærbødighed, som kræver, at han skal vende samme lige op og ned. Naar dette er skeed, føres Afguds-Billedet udi en parabolisk Linie til Støvlen, hvilket da skeer udi en saadan Bue-Linie, som man almindelig seer Bomber tage i Luften. Herpaa begynder han forsigtigen at børste med Paralel-Linier, eller rigtig afpassede Mellemlinier. Jo nøiagtigere dette skeer, jo bedre. Til Hælen og Foden, til Skaffet og til Kraven, bruges ganske adskilte Linier; De hyperboliske Linier, der ere, som det Strøg Cometerne iagttage i deres Løb, bruges egentlig til Hælen, men Spiral-Linien til Foden. En Cirkel-Linie kan beqvemmeligst bruges til Skaf-

41

39

tenes Blankning. Til Støvle-Kraven derimod hører den elliptiske aflange Linie, fordi den gaaer frem paa den Maade, som Planeterne bruge i deres Løb. Resten vil Tiden ei tillade at tale om, for ei at trette Eders Øren.

Merker nøie! Saa megen Kunst hører til at børste et Par Støvler. Hvo skulde have troet, at saa meget Hovedbrud var forbunden med saadan Gierning. Det vilde være umuelig at overkomme et saadant Arbeide for en læg Mand, dersom ei denne Eders nye og mægtige Afgud havde erhholdet den Gunst hos de andre Guder, at alle hans sande Tilbedere skulle see sig denne Færdighed medfødt.

De besidder naturlig-viis al den Beqvemhed, der hører til saadan Gierning. Er det ei noget stort? Andre derimod, som lægger sig efter Videnskaber, besidde intet forud af Naturen. De veed intet uden hvad de møisommeligen maae lære. Deraf er den Slutning visseligen draget, at den, som af Naturen besidder Beqvemhed til et, besidder den og til et andet. Den som de milde Guder i Søvnne skienker noksom Styrke og

42

40 Beqvemhed til at børste en stor Mands Støvler, den har de ogsaa skienket overflødig Beqvemhed til at forestaae alle slags Embeder.

Mægtige Sko-Børste! Du haver alt længe i andre Lande uddeelt Embeder, som velfortiente Belønninger for de med Dig forrettede vigtige Tjenester; Men aldrig endnu er man faldet paa, at oprette Dig nogen Tempel. Hvo skulde have tænkt, den første skulde opreises til Din Ære saa høit her oppe i Nord. Jeg falder selv i en ligesaa billig som hellig Forundring. Lyksalige de, som blive Dine Tilhængere. Lykkelige de, som Du under Sted i Din anseelige Orden.

Er det mig tilladt at ønske noget, da vil jeg ønske, at Din Tempel maae staae, indtil Lærdom forskaffer sine Besiddere Fortrin for de Vankundige. Gid hverken Snee eller de skarpe Vinde maae beskadige den, førend de saa kaldede smukke Videnskaber skal bane Veien til Forfremmelse for deres Dyrkere. Skeer det, da tør hænde, Du vil see Din Ære-Tempel Moesgroet af Ælde.

1

Børsternes Endeligt 1771.

Beskreven af Jens Gaardskarl.

Kiøbenhavn.

2

Tanker ere Toldfrie.

3

Skøebørste ! hvor er din Ære? Klædebørste! hvor er din Triumph ? C være Lov og Tak, som tæmmede, eder ved sin Viisdom!

Fordomme, hvilke Uhyrer! man kan fælde dem og vil ikke; man vil fælde dem og kan ikke. Der var et Land idet gamle America, (Navnet har jeg glemmt) dette blev beboet af et elskværdigt Folk, Folkets Navn kand jeg ikke erindre; men Histo-

4

rien er denne: Landet var en omflødt Øe, og deri laae Lyksaligheds Havn. Alle strømmede derhen, saavel fra det faste Land, som nær omliggende Øer. Alle kunde der gjøre deres Lykke, besynderlig de, som kunde gjøre Vind, og Skindpelsene. Findlænderne maatte da være meget lyksalige der, vil man sige; thi de kan gjøre Vind og Veyr. Rigtig nok; men deres Vind duer ikke. Det skal være Tyrkisk, nær havde jeg sagt Tydsk Vind. Men, apropos! om den Finlandske Vind, da har jeg Hørt følgende: En Finn gav sig ud for at kunde forud sige tilkommende Ting. Alle troede ham (hvorfor skulde man ikke troe Løgn, da man ikke troer Sandhed? noget skal man dog troe). Denne Finn paastoed, at Sielen ved Hielp af nogle visse Grimaser forlod Legemet og løb hen og hentede Kundskab om alle Ting. Til den Ende, naar han vilde spaae, gjorde han opdigtede og forstillede Convulsioner, bar sig ad som en Besat, og

5

kastede sig paa Gulvet, saa lang som han var. Han strakte sig nu ud paa Gulvet/ og Sielen var ude. Alle beundrede ham. Men til al Fortred skulde der just være en Vantroende tilstæde. Jeg skal strax, sagde denne, give ham hans Siel tilbage, og derpaa gav ham nogle dygtige Slag af sin Stok. Finnen skreeg, og maatte tilstaae at han havde Siel og Følelse. De andre bleve vrede paa ham, som havde bragt dem af Drømmen, saa sødt er det for Pøbelen at blive løyet fuld, og saa bittert at høre og erfare Sandheder. Der var en ung Dreng, som i Mangel af Forældre, Slægt og Venner, maatte tilig fortjene sit Brød. Hvad skulde han gjøre? Han greeb til Børsten, og det paa en ganske nye Facon. Han var kuns en Pog paa en aatte à nie Aar; men, hør hvilke Indfald i saa spæd en Alder! Naar Folk spadserede om Sommeren, passede han paa/ naar de gik ind af Stadens Porte. Bevæbnet med sin Bør-

6

ste, bad han om at være dem til Tieneste. Han børstede Støvet af deres Skoe, og derved fortjente Brødet. Da han nogen Tid havde drevet dette Haandverk, falder een af de Afbørstede paa at spørge Rollingen, angaaende hans Forældre, medvidere, og da han havde udhørt Drengens Skiebne, ynkedes han, og tog ham hiem med sig. Drengen vover til, og Manden sætter ham paa sit Contoir. Han blev af Nødvendighed engang Skriverskarl. Han havde lært mangfoldige rare Ting: at staae bag paa en Vogn, at skrive Bogstaver, at skiere Penne, at gjøre Forskiel paa sort og blakket Blek. Nu begyndte Fyren at gjøre sig tyk. Han var snu, og bar sig derfor ikke ad som De andre Skriverskarle. Han havde toe Slags Penne, et Slags for Mandfolk, et andet for Fruentimmer. Manden havde en Datter af en gemeen Tænkemaade. Han brugte sin Fruentimmer-Pen, og malede hende en Dreng af. — Hvad skulde Fade-

7

ren sige? Han forundrede sig, ak den ene Dreng kunde male den anden, saa livagtig, at alle ansaae det for et levendes Barn Saaledes fortæller man om Pericles, ak han har malet Vindruer saa livagtige, at Fuglene lode sig bedrage, og vilde spise deraf. — Stor Kunst at tegne levendes Vindruer, naar man i vore Tider kan tegne levende Børn. Faderen, i Betragtning af denne Vittighed, søgte den Americanste Fyrste, som toeg Skriverskarlen i sin Tieneste ved Hoffet. Nu var han Fyrstelig Domestik, nu børstede han ikke Skoe mere; men havde smaae Borster under sig igien. Han betragtede Fyrstens Kiøkken. Han

merkede, at det var godt at tiene her. Han søgte og fik her en Skrivers-Plads. Han

havde god Løn, som han meget overflødig

forbedrede ved sin nye Skrivemaade, og artige Regninger. Han blev nødvendig riig og hans Rigdom satte ham i Anseelse. Han avanceerte, og fik snart en anden Tie-

8

neste, som gav ham Baade mere Anseelse og større Indkomster. Der var en ung Adel ved det Americanske Hof. Den nye Æmbedsmand havde lært at kiende dem ved Hoffet; han vidste, hvem af dem der var af

største Herkomst, og følgelig sin Lykke nærmest. Disse inviterede han jevnlige, gjorde Giestebudde for dem, forstrakte dem med Penge, og beviste dem mange smaae Artigheder. (Mueligt han og forskaffede dem Maitresser). Denne unge Adel af de høyeste Huse, voxer snart til, og faaer store Æmbeder. De finde sig erkjendtlige, og alle stræbe at hielpe deres Velgiørere. Denne steeg alt Høyere og Høyere, nærmede sig i Rang og Stand til sine høyeste Befordrere, og blev nobiliteret, som stede ved det Americanske Hof, ved at legge en Stavelse til Navnet for og bag. — Det var ikke den eneste, der fra Fyrsten af havde giort slige Sving. Det var en almindelig Sædvane, og snart som en given Lov, at man skulde børste og

9

lade sig børste. — Skindpelsene gik en anden Vey. De toge Træeskoe paa, og børstede Øl-Tønder. Af denne Børsten paa Tønderne fremgnistrede mange underlige Syn, og eengang (hvem i al Verden skulde tænke sligt) en PORTEPEE. De med den Tydske og Franske Vind søgte en anden Tour. De gjorde lutter Projecter. Ilden skulde slukke sig selv. Træe skulde løbe paa Havet, som Lynild, og jeg veed ikke alle de Mirakler, der skulde skee. Der skede dog ingen, undtagen dette, at Projektmagerne fik anseelige Penge til For-, Mellem- og Efterskud, og at Amerikanerne bleve ved at lade sig narre. Imidlertid at Vind, Træeskoe og Børster saaledes tumle sig, sukker

Folket. De Lærde, de Vittige, Patrioterne, alle sende deres Klager op til Himmelen. Americanernes Skyts Engel ynkedes.

Han lod sig see i Skyerne, og holdt et gyldent C i den høyre Haand

10

med Overskrift: Ved dette Tegn skal du vinde. Projektmagerne sittrede og bævede for Engelen og for Cet, og i største Hast forlod Landet og Staden, Lyksaligheds Navn. Skindpelsene krøbe ned i Huler, og torde ikke mere see Dagens Lys; men lode sig nøye med at plage og udsue fattige Folk i Mørket. Skoebørsterne sank med en forferdelig Stank, Knagen og Bragen, ned i Afgrunden. Folkets Glæde var ubeskrivelig. Børsterne sank! raabte de. Skoebørste! hvor er din Ære! Klædebørste hvor er din Triumph! C være Lov og Tak, som tvang dem formedelst sin Viisdom! Andre udtønde.: Projektmagere! Eders Vind har lagt sig, Skindpelse vogter eders Huuler, og tænker aldrig meer paa Commando-Stave. Alt Folket velsignede det gyldene C, og Himlen blev opfyldt med Taksigelse. Hvem bliver tret af at ønske, og hvem veed ikke, at det

11

Gode kan blive bedre? Folket ønskede, at slet ingen maatte komme i offentlige Æmbeder, med mindre de offentlig havde viist Prøver pag, af de duede dertil, og havde alle de fornødne Indsigter, som udfordredes. Naar nogen derfra søgte et offentlig Æmbede, loed man sig ikke nøye med den gamle Stue-Examen inden fire Vægge, geleider af nogle Guldstykker, som fordem havde været brugeligt i America. Sollicitanterne maatte overhøres i en talrig Forsamling. Der var ikke nok, at de sædvanlige Professores overhørte dem; thi disse kunde bestikkes og som Mennesker feyle. Andre lærde Mænd, og dygtige Æmbetsmænd gave tillige Qvæstioner, og man loed sig ikke nøye, førend den Ansøgende fik, foruden Professorernes Biefald, Roes og Priis af flere andre dygtige Mænd. De Bestillinger, som ikke udfordrede nogen Indsigt, som Gravere, Klokkere, Skil: lingsmænd, Visiteurer, Politie-Belientere,

12

o. s. v., gaves derfor ikke til Børsten; men til skikkelige Folk. Regjeringen var kommen i Erfaring om, at en Gravers Len kunde stige til et Tusind Daler, og at en Klokkers Indkomster steeg til 3 à 4000 Daler. Man begreb, at en Børste burde ikke komme saa høyt. Man gav disse Bestillinger bort til Folk med Hoveder, som i deres mangfoldige frie Timer kunde arbeide til Landets Lyksalighed. Man saae snart Frugter af denne herlige Anordning. En ypperlig; men fattig Poet (som de sædvanlig pleye at være) blev Graver. Han havde nu ikke meer nødig at spille Tiden og skrive Hykle-Vers for det tørre Brød. Nu var hans Sang-Gudinde frie, og sang i ædle Toner. Nu gjorde han et Heroisk Digt over en Amerikansk Prins, snart ædelmodige Sørge-Spill, og snart noget af et andet Slags. Gud være lovet! sagde Folket, nu have vore Gravere Ho-

13

veder. En u-hjulpen Jurist blev Klokke. Han blev ikke saa tyk som de andre; thi, mens disse sov, vaagede denne, og skrev prægtige Sager til Lovenes Oplysning og Forbedring. Gud være lovet! sagde Amerikanerne, nu vaagne vore Klokkere af den dybe Søvn. En forladt Astronom blev Skillingsmand. I sine ledige Timer gjorde han Astronomiske Beregninger til Nytte og Ziir for Landet og fordybet i disse, glemte han at decourtere Porte-Pengene, som man roeste hans Formænd for. Men han, fornøyet med den Berømmelse, som Astronomien tilveyebragte ham, forlangte ikke sine Formænds Roes. Da nu kloge Folk tillige bleve Visiteurer, Politie-Betientere, o. s. v. saae man overalt de ønskeligste Virkninger. Det var nu ikke mere dens høyeste Konst at flæbe en paa Raadstuen, eller at gramse i en Pose. Ved at være saa meget ude og stedse blandt Folk, udstude-

14

rede de Byens Tilstand, og om samme gave tilforladelige og oplysende Efterretninger til Magistraten , som nu ogsaa børstefrie, vare oplyste Mænd, og derfor havde Kræfter at dømme. Snart forklarede de Magistraten, hvorledes Høkerne udsuede fattig Folk, hvorledes den nødvendige Drikke blev for dyr. Nu taledes De om Slagternes, nu om Bagernes udsuende List. Man vilde give dem Stik-Penge; men det hialp intet- De havde aldrig været Skoebørster og forstoed sig derfor ikke paa Audience Penge. Tilmed Vare de oplyste, havde Samvittighed, og vidste, hvad en Eed var. Videre var Borgernes Kierlighed saa stoer til dem, ar den langt overgik de muelige Stik-Penge. Da nu Hele Folket saaledes svøm» mede i Glæde, sang een af de Amerikanske Poeter følgende:

15

Skoebørsten falden er, o Hvilken Fryd og Glæde! Dens høystnødvendig Fald ey Nogen vil begræde, Dog holdt, vist Børsterne sig selv begræde vil,

Saa længe Børsterne i Verden ere til.

16

1

**En brødløs Lakeys
begrædelige Skrivelse
til
sin Farbroder
vel bekiendt Kornpuger i Jylland angaaende**

Rugens faldne Priis

og

den ædle Skoebørstes Forhaanelse i Dannemark

til Trykken befordret af

Rasmus Ligefrem

som giver de brødløsse Skobørster et godt Raad igien at komme til Ære og Værdighed.

Kiøbenhavn 1771.

2

Hierte kiære Farbroer!

Vi lever i en ulykkelig, ja i en ulykkelig Tid. Det er langt fra ikke som I tænker. Verden bliver stedse verre, og det tegner sig kuns slet baade med jer og mig. De 500 Tønder Rug, som I saa sparsommelig og møysom har samlet sammen, og som I efter Eders Beretning har opkiøbt i Fierdingkar og Skiepper, vil langt fra ikke indrente Eder den Fordeel, som I tænker. Sælg dem! Sælg dem, om det og skulde skee under Indkiøbs Prisen; thi sælger I dem ikke i Aar, saa kommer I vist til at give dem bort i det tilkommende Aar. De Folk her i Byen, som spiser Grovbrød, have kundet hver Dag faae Rugen for 3 Rdlr. Tønden. Ingen maa mere brænde

Brændeviin af Ruug; og Friebagerne, som uagtet de have ladet male paa deres Vindvesskaade: Konge-

3

lig privilegered Friebager, dog mangel Gang hverken kiende Klinte eller Heyre, og som, tillige med Brændevinsbrænderne, have tilforn hiulpen Eder til en god Gevinst, kan nu ey heller være Jer til Nytte. Disse skulde sælge Brød til de Fattige; men hvorledes skulde disse kunde kiøbe Rugen dyre, naar hine daglig kan faae Brød paa 3 Stæder næsten 3 Pund for 4 β. Efter denne Forklaring, saa kan I vel tænke, at I denne Gang har gjort falsk Regning til førstkommende Snapsting at forøge Eders Kapital ved Fordelen af denne Handel. Ney Ney desverre! Det bliver nu lettere at føde Folk i Hovedstaden end et fede Sviin og Stude i Jylland. Er det da ikke en ulykkelig Tid? Slet for Jer; men langt slettere for mig.

Kiere Farbroer! Alle Eders Lærdomme og gode Raad, som hidindtil haver været mig til saa stor Nytte, ere nu paa engang bleven frugtesløse. Jeg er ulykkelig, ja evig ulykkelig. Naar jeg sammenligner den forrige Tid med den nærværende, da kan jeg ikke bare mig for Graad, ja jeg burde græde Blod, og naar jeg eftertænker, Fremtiden da man jeg gyse. Hvorfor vil I vel spørge? Ak kiære Farbroer! I veed, at et Par Træestoe, en Vadmel's Vest og 6 smaa Sølv 8 Skillinger udgjorde min hele Formue, da jeg reyste fra Eder. Neppe var jeg kommen paa Kiøbenhavns Toldboed,

4

førend Lykken gik mig i Møde, jeg blev Gaardskarl hos et fornemme Herskab. Jeg iværksatte Eders ypperlige Lære-Regler, som, jeg for at vise Eder, at jeg ikke har glemte dem, her vil igientage, de vare: Spar paa Skillingen, kommer Du til Værdighed, da vær underdanig ydmyg imod dine Overmænd ligegyldig mod dine Ligemænd, og stolt imod dine Undermænd. Derved vil du erhverve dig de førstes yndest, og de andres Høyagtelse og Ærbødighed. Ved at iagttage disse herlige Formaninger forskaffede jeg mig i en kort Tid en almindelig Yndest i Gaarden og Høyagtelse af alle de andre Gaardskarle i Naboelavet. Jeg hialp Kudskan at strigle Hestene og denne, som var en dygtig Karl, lærte mig de 4re Specier af Regnekunsten; jeg hialp Herrens Tiener at støbe Skoevox og børste Skoe, og han lærte mig at skrive zirlige Bogstaver. Ved den førstes Kunst lærte jeg at multiplicere mine Indkomster, og ved den sidstes at gjøre mig skicket til et offentlig Embede.

Min Løn som Gaardskarl var vel ikke ret stor; men ved i beleylig Tid at nægte Herren hjemme, og forskaffe adskillige Suplicantere Audience, vidste jeg at forøge den. Jeg sparte paa Skillingen, i det første Aar var jeg Eyere af 40 Dalere. Siden lærte jeg at laane

5

Penge paa Pant imod Douceurer, og dette formerede min samlede Capital anseelig. Jeg mærkede, at en god Kiøl og et frisseret Haar gielde mere end Forstand og Dygtighed, derfor flettede jeg mit Haar i en net Pidsk, og skaffede mig en sirlig Gaardskarls Eqvipage, et par store Sølv-Skoespænder og et stort Lommeuhr. Kort at sige, i en Tid af 2 Aar var jeg en Karl paa 200 Daler og tillige den netteste og mest yndede og agtede Gaardskarl i hele Naboelavet.

Engang da Fruens Tiener var ude, kaldte hun paa mig for at forrette et Ærinde. Jeg iværksatte det med min sædvanlige Hurtighed. Hun roste mit Forhold. Jeg kastede mig ned for hendes Fødder, og, for at vise min Erkiendtlighed, kyssede jeg Sømmen af hendes Forklæde. Staae op Jens, raabte hun meget naadig, I fortjener en bedre Lykke. Kan I lære at accommodere, da skal I blive min egen Tiener. Neppe havde hun udtalt, førend jeg som et Lynild fløy hen til en Haarskiærer, til den berømte Msr. La Criniere, og efter at jeg havde givet ham 10 Dukater, lærte han mig i en Hast ligesaa got nu at omgaaes med Menneske-Haar, som tilforn med Hestenes. Jeg aflagde min Prøve paa Fruens naadige Hoved, og de Hænder, som tilforn vandt Kudskens Bifald i Stalden, erhvervede sig nu Fruens Yndest ved

6

Natbordet. Hun gav mig 3 Dukater til

Fæstepenge.

Her begyndte efter mine Tanker min Lykke at fæste Rødder, jeg saae mig nu paa den Vey, som fører lige hen til Embeder, Indkomster og Værdighed. For at naae Maalet maatte jeg strax tilsidesætte en af Eders Regler. Spare paa Skillingen kunde jeg ikke længere. Jeg maatte nu forandre min Eqvipage. Broderede Manskietter, Silkestrømper, Fløyels Buxer, mindre Spender og et mindre Uhr koster Penger. Mine 200 Daler kunde altsaa ikke formeres. Desuden maatte jeg lære de ziirlige Videnskaber. Jochum Brakar lærte mig at gjøre en Compliment efter Moden; og Stephan Grenadeer lærte mig at spille Piqvot og parlere Fransk paa engang. Og da Øvelser er det fornemmeste ved disse Videnskaber, saa blev jeg nødt til at søge Sælskaber for at gjøre mig mere fuldkommen. Jeg naaede Maalet. Fruen sagde til mig: Jens I er en tout á fait Laquais, og da denne Roes den Tid var paa anden Dansk, saa meget som Jens I er ey alene skicket til at faae et Embede; men I

skal endog faae Det, saa gik disse Udgifter mig ikke til Hiertet. Mine 200 Daler vare forsvundne. Jeg skulde endog selv have kommet til at laane paa Pant, hvis jeg ikke havde forstaaet mit Embede som Tiener; og hvis jeg ikke havde havt saa naadig en Frue. De øvrige Lære-Regler beholdt jeg. Midt i min Lykke var jeg saa ydmyg mod Fruen som en Orm, og ved en vis fier eller stolt Mine forskaffede jeg mig Anseelse i hele Huset. Begegnede man mig med Koldsindighed, vidste jeg at hævnne mig. For Exempel Mester Hans glemte engang at kalde mig Monsiør, han maatte derfor bie et halvt Aar efter sine Penge, og ved Regningens Afbetaling, blev han tillige afkortet. Kort at sige, jeg var æret og agtet og næst den lille Manille var der ingen, i hele Huset, som Fruen bedre kunde li-

7

de end mig. Hun rekommenderede mig derfor til det Herskab, hvor jeg nu er, og fra hvis Karether saa mange Embedsmænd ere udspirede. Jeg har, ved Eders lærerige Grundregler, ved min behagelige Opførsel, og prægtige Levemaade, forskaffet mig samme Yndest og Agtelse her, som det andet Stæd. Fra simpel Tiener er jeg bleven til Kammertiener, og fra Kammertiener til Herrens Sekretær. Det var nu ikke mere som forhen slet og ret Jens, ey heller Msr. Jens; men efter Eders Stammenavn Hr. Dyrkiøb. Min Lykke var nu paa sin høyeste Spidse. Jeg ventede kuns paa et par Mænds Dødsfald, for at faae et vigtigt Embede, for ligesom

mine Formænd, selv at komme til at holde Lakeyer.

Men Ak! Hertil er jeg kommen og ey videre. Forleden Dag da jeg vilde erindre min Herre om hans Løfter, svarede han mig gandske kort: Jens er I ikke fornøyet med den Tieneste, I nu har, saa faaer I at skaffe Jer en selv, jeg kan ikke hielpe Jer. Jeg er fornøyet naadige Herre svarede jeg, i det jeg faldt ned paa Knæe, Men. Her hielper ingen Men, svarede han mig i en mere naadig Tone: Jens Sekretær Kan I ikke være længere, I maa blive Kammertiener, og skulde Tiderne end mere forandre sig, saa maa I finde Eder i at staae bag paa min Vogn igien.

Hvad synes Eder, kiære Farbroer! var det ikke et Fandens Afslag, og har jeg ikke Aarsag ligesaavel som I, at beklage mig over Tiderne? Jeg tænker jo. Ja, jeg kunde vel græde Blod, naar jeg betænker den forbigangne Tid. For lang Tid siden havde jeg kundet havt en god Dommer-Controleur- eller Toldertieneste; hvorefter mangan en Student og Skriverkarl har sukket i 20 Aar; men det var mig ikke fornemt nok. Ak! jeg Tosse, jeg Erketosse! Jeg er nu allerede forringet fra Sekretær til Kammertiener, lever jeg lidt, bliver jeg slet og ret Tiener- og døer min Herre, førend jeg, saa kommer jeg vel til at pudse deres Skoe, som jeg for kort Tid siden med en

8

foragtelig Mine har dreven ud af min Herres Forgemak-Ak! disse Betragtninger komme mig til at gyse! Hvad skal jeg elendige gjøre? Giv mig et godt Raad. For at fordrive Sorgen, tager jeg nu sidste Gang min Domino paa. Maaskee jeg midt i min Ulykke kan være lykkelig paa Maskeraden, og med de 2 Ducater, som jeg endnu eyer, kan jeg kanskee vinde et Par Hundrede. Vist nok er det, at Folk klager over Contanter her i Byen. Men paa Maskeraden kan man see, at der ligesaavel er Guld- og Sølv-Myndter i Kiøbenhavn, som jeg af Eders Brev kan see, at der er Ruug i Jylland. Jeg henlever med største Bedrøvelse Eders

Kiøbenhavn den 22 Febr. 1771.

ydmygede Brodersøn.

Jens Dyrkiøb. Gunstige Læsere!

Her er Brevet; det er ingen Opdigtelse, men et virkeligt Brev, som jeg en Morgen tidlig fandt uden for det danske Comoedie-Huus. Jeg har givet det, ligesom jeg har fundet det; duer det ikke til andet, saa kan man dog deraf see, at de Vittige, som har ivret sig imod Skoebørsternes Værdighed, ikke har havt Uret. I brødløse Lakeyer! Jeg har lovet Eder et godt Raad: Jeg elsker Korthed: Giv Eder i Krigsstanden. Naar I saa pudser Eders egne Skoe, og iagttager den militairiske Nøyagtighed; saa kan I med Tiden blive befordret til Under-Officier; og maaskee da Tiderne saaledes kan forandre sig, at I kan faae nogle af de Embeder, paa Eders gamle Alder, som I i Eders Ungdom har foragtet. Hermed Gud befalet.

Rasmus Ligeftrem.

1

2
3

Ak! at mit Herredom nu ikke meer skal være, Jeg, som saa mange før har bragt til største Ære, Fik nu mit Bane-Saar, og iler til min Død; O Haandhed, fuld af Skræk! o pludselige Stød!

Hielp, hvem, som hielpe kan! hvem vil min Læge

blive?

Den, som helbreder mig, jeg første Brød skal give; Han blive skal Justitz, Etatz, og al Slags Raad; Men jeg først hielpes maa, saavel med Raad,

som Daad.

Fra Arilds Tid jeg var i beste Sundheds Dage Jeg prunkede, var stolt, og kunde alt indtage; Men nu forsvunden er med eet min Herlighed, For Død og Undergang jeg ingen Redning veed. I mange hundred' Aar jeg herlig har floreret, Endogsaa Herrer selv mig have respecteret; Hvorfor? thi jeg i Hast dem overvoxede,

Og, før de faae sig om, alt meere var end De.

4

Ak! jeg fortvivle maae, jeg kan jo ikke andet,

Mit Fald, min Undergang med Spot er sammenblandet;

Jeg i min Velstand før drev Spot med hver

og en,

Nu troer jeg, at man vil betale mig igien.

Saa lader Hofmod da I Lykkelige! fare,

Den stedse været har for Velstand Fald og Snare;

Selv Lysers Engel faldt i Dybets Afgrund ned,

Saasnart at Hovmod fik Hos hannem Plads

og Sted.

Da Cræsus først blev stolt udaf sin store Vælde,

Begyndte Lykkens Vogn for hannem strax at helde;

Han blev en fangen Mand, han misted Regiment,

Og det var meget nær, at han var bleven brændt.

Han alt paa Baalet var, og saae sin Morder-Lue,

For slige Scener jeg ey nødig har at grue,

Man ey vil fengsle og langt mindre brænde

mig,

Jeg Børste er og blir, som ey forandrer sig.

Dog holdt! forandret nok, forandret til min

Smerte,

Min store Nød og Sorg bør røre hver Mands

Hierte;

5

Men see! der ingen er, som Medynk Har med

mig,

Fordi at jeg var stolt, da jeg var lykkelig.

Hver raaber: at jeg nu den rette Skiæbne haver, Til forrig Velstand og den mindste Ret og Gaver, Særdeles Bogen er fornøyet, at jeg faldt;

Ja alle troe, at jeg er gandske vel betalt.

Men jeg bør trøste mig med andres lige Skiæbne, Og med Taalmodighed, saa got, jeg kan, bevæbne; Der mangen bleven er med et ulykkelig,

Som for et Øyeblik har stærk hovmodet sig. Hvad om nu Klokkerne og fik en Rem af Huden? Men de for rige er, og det er hele Knuden; Den, som har Penge nok, saa let ey velte kan;

Thi, hver vil reyse ham, som har Metall-Forstand.

Jeg gierne ønskte dog, de Svindsot fik i Lommen; Thi deres Indkomst er til voldsom Høyde kommen.

Fem virksom Embedsmænd var tiende med den

Løn,

Som disse Karle faaer for Amen til en Bøn. En Graver kunde og paa Lønningen noget lide,

At lukke Stoele op, bør, som enhver kan vide,

Er være Veyen til et tusind Dalere,

Det er for stor en Sum for Hovedløsede.

6

Hvad om nu Laugene casseerte kunde blive,

Det Menneske-Gestalt og mangen vilde give, Som nu af Dovenskab og lutter Fylderie See ud som mæsked' Sviin, der fødes paa en

Stie.

Maaskee at Bryggerne Omgangen snart maae

savne,

Det vilde Borgerne unægteligen gavne;

En duelig Bryggere ey noget tabte; men

Langt større Vinding fik, end den, han nød forhen.

Men see! alt dette mig kun liden Glæde giver, Jeg ulyksalig er, jeg ulyksalig bliver;

Men holdt! jeg finder Trøst udi min store Nød, Jeg vel afmægtig er, dog ikke gandske død. Skiønt jeg ey mere selv ophøyes kan til Ære, Jeg dog et Middel kan til andres Lykke være; Jeg og kan styrte den, som min Unaade har, Om det den klogeste, ja Dyden selv end var. Min Herre troer paa mig, jeg alt ham kan indbilde, At Grønland er poleert, at Fransmænd ere vilde; Han ofte trængende er og til mine Raad, Saa at jeg troelig er hans Hielp i Raad og Daad. Jeg Fruentimmerne i Huuset ofte fryder,

De stundum Tieneste udaf min Børsten nyder;

7

Jeg i det gandske Huus derfor byde kan,

Snart voldsom og snart lumsk min Sag jeg

griber an.

Jeg denne Herlighed vil føre mig til Nytte,

Og for min heele Løn den Vinding ey ombytte; Jeg stedse nægter, at min Herre hiemme er, Naar den Ansøgende ey giver Skillinger.

Og skal det hende sig, han kommer ham i Tale Imod min Villie, jeg ham da skal afmale Med sortest Farve, saa han vist skal Afslag faae, Og ingen Nytte af sin megen Møye naae. Naar Folk saaledes seer, jeg Spillet kan regiøre, Saa nødes de vel til, at gjøre mig al Ære:

De neye dybt for mig, ja meget dybere,

End de for Fruen selv og Herren bukkede.

Min Herre! sige de til mig, er Herren hjemme? Og, hvis den Spørgende sin Skyldighed vil

glemme,

Saa svarer jeg strax: Ney, endskiønt han

hiemme er,

For Audience just at give til enhver.

Om nogen vide vil, hvad Skyldighed betyder, Da er det en Douceur, som kloge Børster nyder For given Trøst og Hielp til Supplicantere, Der ellers gandske vist forladte sig maae see.

8

Vel tør en Skumlere det Stikke-Penge kalde; Men slige Skoser kan mig ikke bittre falde;

Thi mangen Herskab og det samme Haandværk

har;

Saa han og Børsten er et ret vel troffen Par. Men Synet smerter dog af gamle Camerader, Som jeg i Vogne seer at slide Byens Gader, Forgylde, glimrende, af andre Børster tient, Af Rigdom, Rang og Stand i heele Byen

kiendt.

Hvad hielper, at jeg kan en Supplicanter snyde, Den skidne Vinding kan mig ikke meget fryde? For Eftertiden jeg af Angest skielve maae.

Da jeg har intet lært og intet Brød kan naae. Naar Herren tager nu sit Liberie og Snorer, Jeg ingen Udvey meer til nogen Redning sporer; Siig da, i hvilken Stand jeg skal begive mig, Og om jeg ikke er da høyst ulykkelig.

Til mægtig Brygger-Gaard min Lomme sig ey

skikker,

I denne Handel alt for mange Penge stikker,

For Resten er det smukt at være Bryggere; De tvinge, som de vil, jo alle Borgerne?

I Brænd'viins-Lauget jeg mig kunde vel begive;

Men Spørsmal: om det Laug skal længe varigt

9

Maaskee at Brændeviin med et afskaffet blir. Og til Vestindisk Rom sin Seyer-Fahne gier. Jeg en Spekhøkere maaskee vel kunde være.

Jeg just behøvede ey denne Kunst at lære;

Thi jeg er oplagt til, og flink til Snyderie, Hvorfra hver Høker er ey gandske reen og frie. Men jeg den Skindpels kan paa Kroppen ikke lide, Som er dog det Signal, af hvilket alle vide.

At man med Ære og Respect Høker er. Som Fløsk og Skillingen af Hiertet haver kier. Jeg ved Øltapperie ey megen Vinding skuer, Med mindre Spil er hos, for hvilket jeg dog gruer, En Eed mig skrækker; jeg er af de Hellige, Skiønt jeg vel stundum kan agere Snyderere.

At være Marchendiis; det kan vel profitere; Men Tyve-Hælen kan i Hast og ruinere;

Jeg, som lidt gierig er, kan let forløbe mig; Thi sandt at sige, vil jeg gjerne være riig.

En graadig Marchandiis er stedse udi Fare, Han stedse skielve maae, som Espeløv og Hare. En stor Koldsindighed til denne Handel vil; Men jeg for hidsig er, og ikke skabt dertil. Hvis Lucifer ey var, jeg troer, jeg blev en Jøde, Men Skræk for denne Karl mit Forset kan omstøde;

10

Han seer saa garstig ud, det har jeg stedse hørt; Og til Medlidenhed han aldrig bliver rørt. For Resten Jøderne har meget gøde Dage,

De veed af Skakkerie den rette Frugt at tage; De lee os Christne ud, vi lee af dem igien; Men hine Penge har, naar vores Pung er reen. For deres Snydene at ville Grændser sette,

Og deres mange Kneeb at ville noget rette,

Er en umuelig Sag, da det er dennem let At eludere Lov, Forordninger og Ret.

De lære denne Konst og Talmuden tillige,

Og naar ved Snyderie de først er vorden rige, Maaskee en Christen Siel øg Stikkepenge taér, Og Jøderne i Kraft deraf ustraffet laér.

Dog sandt! vi megen Skyld selv have udi dette, Og vi Bebreydelser kan gjøre os med Rette;

Thi vi fra Haandværks Ret dem udelukket har, Saa Jøden snyde maae; han ellers var en Nar. Tillad dem Haandværks Ret, at de sig kan ernære, Hvis ey, da burde de i Landet ikke være;

Det jo ubilligt er med tvungne Snydere At fylde Landet op til Folks Fordervelse.

Men ak! Hvad haver jeg med Smauserne at gjøre. Min egen Jammer kan mit Hierte noksom røre.

11

Endnu tvivlraadig, og uvis, om hvad for Stand Jeg til Forfremmelse som helst skal gribe an. Som Marquetenter jeg vel herlig kunde klæde.

At pine Maden ud, det ogsaa var min Glæde, Jeg og Tallerkener er vandt al bære frem, Forstaaer og meget vel den Konst at slikke dem. Top an: jeg troer, at jeg vil Marquetenter være, Ey borge nogen: see! det er min første Lære,

Al Resten lær sig selv; thi det er ingen Sag, Om Maden falder tynd, og haver ingen Smag. Jeg brav for Giesterne min Mund vil lade høre. Og med al Verdens Prat døv gjøre deres Øre, Saa glider Maden nok; men nu det Spørsmaal

skeer:

For hvilken Art af Folk jeg holder Spiisqvarteer?

De høye fornemme Folk Credit vil gjerne have, Desuden have de en alt for kræsen Mave,

Den høye Gout, som dem en dyrket Afgud er, Forbyder mig for dem at holde Spiis-Qvarteer. Den Middelstand, som man det Navn honette giver, Vil gjerne borge, og bestandig skyldig bliver,

Jeg da for Pøbelen min Mad vil lave til;

Jeg den behandle kan, saaledes som Jeg vil.

12

Jeg dem Slampamper gier; de maae fornøyet være, Jeg tager Skillingen forud, før jeg laér bære

Den mindste Mundfuld Mad for dem paa

Bordet frem,

Det er jo mageligt; den Handel haver Klem. Honette Folk man ey paa denne Fod kan tage, De før Betalningen vil gjerne Maden smage, Og, naar de have spiist, man ofte høre maae: I Morgen, kiere Vert! De Pengene skal

faae. Men denne Morgen blir af Almanaken borte,

Og dette meget kan udi min Regning skorte,

Jeg ba for Pøbelen min Mad vil rette an, Dertil jeg haver Lyst, og en oplagt Forstand.

Men holdt! jeg troér, jeg vil min heele Plan

forandre,

Og til en anden Stand fra Sløv og Kiedel vandre, Det dog saa smudsigt er at være Marqvetent, Og Jeg er stedse vandt, at alt skal være pent. Jeg ey saa gammel er; jeg kan et Haandværk lære,

Men siger, Kiere! nu, hvad Haandværk skal det

være,

I et har Mesteren den største Fordeel, og I andet Svenden; ja endog hans Lære-Pog. Saa længe fremmede Karether indført blive,

Kan Hiulmands Lauget ey for megen Indtægt

13

Maaskee at andet meer saaledes bliv indført, Jeg i det mindste har saa sagte dette hørt.

O Contreband! hvad skal man vel til dette sige, Det er en Pest og Gift for Fædreland og Rige, Haanværker, Handelen, og alt fortæres maae, Hvis Viisdom ikke kan den Gift uddampet faae, Maaskee jeg Griller faaer, og vil til at studere Jeg kjøber en Donat, og laér mig informere, Lad være, Deposik mig saa af Bene giér, Det ingen Hindring i min ventet Lykke bliér, Om uden Caracteer jeg to Examens tager, Derfor ingen, som kan tænke ret, mig vrager. Jeg har Patroner, og en Lomme-Skilling: See Det heele Grunden er til min Forfremmelse. I Verden mangan Præst blev skabt paa denne

Maade,

Snart ved den rene Myndt, og snart ved Fruens

Naade,

Hvad andet Sted er skeed, vel Moden blive kan Hos os, som dog har Lyst at følge fremmed Land. Det var et artigt Syn fra Børsten at afvige,

Og sig som Kiereste Aurora at tilsige;

Men hele Verden er riig paa Forandringer, Og Vi omdannes tit, Vi arme Mennesker.

14

Men jeg er bange, at mit Hoved en kan fatte, Donatens Regler, og Auroræ Morgen-Skatte, Der maae dog lidt Forstand til disse Studia, Jeg kuns en Børste er, hvor skal den komme fra? Ak! jeg omkomme maae, min Svanesang jeg ender, Og mine Børster jeg med Sorrig ned ad vender, Jeg Børste er og bliér, og jeg fortvivle maae, Maaskee jeg af en Skiald kan saadan Gravskrift

faae: Her Børsten hviler, mat, forladt, Som før gav Ære, Rigdom, Skat; Dens Vinger stekked' ere, Den maae paa Jorden være. For den i Luften hæved sig, Blev æret, mægtig, lykkelig, Nu i en Afkrog giemmes. O du, som mægtigst Børste var, Til lykkens Spidse alle bar,

15

Du skulde døe og dræbes,

Og udi Skarnet slæbes!

I Skarnet, som du børster af,

Er nu din Vaaning, Levnet, Grav, Du Luftsyn meer ey bliver,

Som en Beundring giver.

Lad ingen Tider mere see Skoebørsterne opvaagnede,

Det Staten blev Vanære,

Dens Pest vist skulde være.

Da Capo.

16

1

Samtale imellem tvende Piger om Skoebørstens Fald, holden

fra Nye-Gaden til Amager-Torv.

Til Trykken befordret af

Morten Langsom.

Börsten har givet Brød.

2

Mette.

Ey see! god Dag, kiære Syster! nær havde jeg gaaet Hende forbie, dersom jeg ey havde kiendt Hende af Hendes Klæder; thi Hun seer saa ilde ud; ja, jeg maa sige: at Hendes forhen rosenfarvede Kinder ere mangfoldig falmede, saa at de ligner mere Rosen, naar den falder af, end naar den staaer i Blomster.

Catrine.

Ja, Syster! Hun har gandske Ret! jeg troer selv, at jeg snarere ligner et Scelet, end et Menneske.

Mette.

Men, hvad kan være Aarsagen hertil, kiære Syster? Hun pleyer jo dog stedse at ligne Venus selv i Hendes beste Prydelse, og nu er Hun paa engang bleven saa forandret? Hun har dog vel aldrig været syg i fyrretive Uger? Ney, hvad siger jeg, lagt paa Hospitalet?

Catrine.

Ney, kiære Syster! tænk dog ikke det; man maa ikke strax tænke efter Møden; vel er det sandt (imellem os sagt) ar det ikke havde været den første Gang; men dog er det ikke denne Gang Aarsagen til min slette Farve.

3

Mette.

Men, hvad feyler Hende da, kiære Syster? Vi har jo dog stedse været fortrolige Veninder? altsaa kan Hun jo gjerne uden nogen Samvittigheds-Nag aabenbare mig denne Hemmelighed.

Catrine.

Ach! jeg kan umelig tænke derpaa, Uden største Græmmelse! jeg, som havde tænkt, at jeg engang i Tiden kunde have havt nogen under mig, maa nu ey være betænkt paa andet, end hvorledes jeg med mine Hænder kan erhvæve den Smule, hvoraf jeg skal leve; og om jeg engang skulde faae Monsieur Lars Børst, saa seer jeg dog ikke andet, end Kummer og Elendighed for mig.

Mette.

Ey! hvilken Sluder-Slader! Monsr, Lars Børst er jo en velskikket Karl, hvad vil jeg sige. Tiener? han kan jo accomodere, barbere, og det som endnu mere er, tale Fransk; Vi leve jo i Tider, hvor man skiønner paa disse Videnskaber; hvorfor skulde han da ikke naae det Maal, som baade han og Hun i nogen Tid har ønsket, allerhelst da han er Tiener hos en Herre, som formaaer meget i denne Tid.

Catrine.

Ja, gid dette kun var sandt, da vilde jeg ret være glad! ja, jeg vilde virkelig gi-

4

ve Hende, kiære Syster! ti Rixdaler i dette Øyeblik; og det, som mere er: jeg kunde da endnu have Haab om at naae det Maal, som han har lovet mig, nemlig at blive æret af alle.

Mette.

Men hvorfor skulde det ikke være sandt? jeg kiender jo saa mange, som ved Børsten ere blevne anseelige Mænd; ja nogle af dem kan jeg dagligen see kiøre paa Gaderne i Deres smukke Vogne, som dog før har tient i Gaarde med mig, og nu ere anseelige Mænd

Catrine.

Ja, her har jeg ikke et Ord imod; men viid, at Tiderne snarlig forandrer sig; ja, desto værre! de har allerede forandret sig, saa jeg, som jeg før har sagt, skiælver og gruer.

Mette.

Ey hvad! skiælve, grue! den, som er saa bange, skal staae Skildtvagt; thi da har man ey nødig at grue for, at han bliver skudt ihiel.

Catrine.

Ja, got nok, kiære Syster! jeg hører nok, at Hun ey veed det, jeg veed; thi, dersom Hun vidste det, da talte Hun gandske vist af en anden Tone.

5

Mette.

Ih saa siig mig det dog, kiære Syster! Tiden er saa knav for mig, og dersom jeg ey faaer det at vide, kan jeg ey sove de tre første Nætter, Catrine.

Ja, jeg vil gjerne sige Hende det; men hun maa ey tage sig det for nær.

Mette.

Ney saa mænd vil jeg ikke; jeg er i alle Ting lige glad; og jeg har lært den Konst, at jeg ikke tager mig Verden for nær.

Catrine.

Ja, gid jeg havde samme Sind, da var jeg ret lykkelig! Men ach, min Lars Børst! jeg kan ikke glemme hans slette Skiæbne.

Mette.

O! gjør mig dog ey Tiden saa lang! jeg har allerede sagt, at Tiden er knap, jeg kan vist ey bie længere; dog vilde jeg gjerne vide, hvad der ligger Dem paa Hiertet, hvorover De saa hæftig klager.

Catrine.

Ja! ja! jeg skal sige Hende det: har De ikke hørt, at ingen Tiener mere maa faae en Betiening, ja ey engang blive Raadhuus-Tiener, da dette dog var, imellem os sagt, saa feedt et Stykke Brød.

6

Mette.

Ey! det kan aldrig være mueligt, det var jo reent galt! hvor skulde da alle de arme Tienere hen, som dog ikke har lært andet, end at børste et par Skoe og Støvler, og denne Videnskab var det jo, som bragte dem den Ære, som jeg før talte om.

Catrine.

Jo! jo! troe mig kun, det er alt for sandt, kiære Syster! og derover er det, at jeg har mistet mine rosenrøde Kinder.

Mette.

Dersom jeg ey kiendte Hende desto bedre, skulde jeg snart troe, at Hun var tosset. Min lille Søren Kudsk kunde allerede for længe siden have været euren Politie- eller Visiteur-Betient men han vil ey have saa ringe en Tieneste; ney, han vil være Raadstue-Tiener; ja, han har sagt mig og det for nogle Uger siden, at dette var den neste Tieneste for ham, allerhelst, da han hverken kan skrive eller regne; men Hun maa troe, han har lært at begiere to Rixdaler, naar en vil tage sit Borgerskabs-Brev, (NB. til dem alle fire) thi hun veed nok, det gaaer, som man siger i Ordsproget: Vi tigger alle til en Pose.

Catrine.

Ja Hun har Tids nok, kiære Syster! troer Hun det, saa troer Hun rigtig Feyl;

7

en Kudsk, som ey har lært andet, end at strigle et par Heste, skulde blive Raadhuus-Tiener; ney, det Exempel har man aldrig havt før, endog i de gyldne Tider; nu har Monsieur Lars Børst allerede længe søgt efter saa feedt et Stykke Brød; ja, han har lovet mig, at saasnart han et Aar havde været det, vilde han give mig en Fløyels Polenese og en brocheret Kiol; og nu, da jeg havde det beste Haab om, at han skulde blive det, som han og jeg saa længe har ventet, seer jeg i Avisen, at ingen Tiener mere maatte blive brugt til offentlige Embeder; jeg har endnu Avisen hos mig, og for at overbevise Hende, vil jeg lade Hende læse det; nu kan Hun let tænke, hvorledes jeg blev til Mode herved.

Mette.

O lad mig see, endskiønt jeg allerede er færdig til at daane af Forskrækkelse! dersom dette er sandt, troer jeg vist nok, at jeg taber min Forstand.

Catrine.

Der har Hun den, læs, og Hun skal see, at jeg ikke lyver.

Mette.

Ey! Ey! ach, det er alt for sandt! nu er jo alt mit Haab forsvunden! O! jeg elendige! Men, hvad er det, den Mand staaer der med paa Amager Torv? jeg

8

troer rigtig, det er noget Rart, lad os gaae hen, for at see, om vi ey kan oplive os lidet dermed i vor store Sorg.

Catrine.

Ja, lad os det; min Ven! hvad har I der? Jeg har Skoebørstens Fald- eller rettere sagt, Monsieur Børstes Nedstødelse fra Ærens Bierg.

Mette

Gaae I Pokkeren i Vold med heele Eders Perspektiv-Kram! der er vel ikke nok, som kan vise dem deres Fald, uden I ogsaa skal være med.

Catrine.

Nu kan Hun see, kiære Syster! at det er sandt, Hun behøver nu ey længere at tvivle herom.

Mette.

Ja, alt for sandt! kom, lad os gaae, for i Stilhed at beklage vores Skiæbne. Jeg maa sige, Hun har havt Aarsag nok til at tabe Hendes Skiønhed. Mine Been ryster allerede under mig af Forstrækkelse. Jeg havde et got Haab; men det er nu paa engang bleven til Vand.

Catrine.

Ja, lad os det; vi faaer, som man siger, skikke os i Tiden, da vi dog neppe kan vente, at enten Søren Kudsk eller Monsieur Lars Børst kan naae det, hvorefter baade de og vi saa længe har ventet.

1

**Et forunderligt Syn ssm blev seet en Nat i
W*Ib** Skole der forestillede en Liigbegængelse
med Skoebørster samt en
Liig-Tale
som blev hørt
af underjordiske Folk.
Optegnet og til Trykken befordret ved Mogens
Skolemester.**

Kiøbenhavn, 1771,

2

De Frække og Vantroende til Overbeviisning men de Svage og Vankundige i Særdeleshed mine kiere Skole-Børn og alle andre gode Christne til Lærdom og Underretning skrevet i W*Ib** Skole 1771.

3

Fortale.

Jeg veed nok, der gives mange vantroe Mennesker, som aldeles tvile paa at der gives Phantasier, Spøgelser og underjordiske Skabninger, ja endeel ere saa formastelige, aldeles at nægte de ere til. -

Jeg forbigaaer Dievelens Abespill og Koglerie, da det er noksom bekiendt, at han fremstiller sig i ad-

4

Fortale.

skilliget Skikkelser; men jeg vil aleene om, at der gives Skabninger som for vore Øine ere usynlige, og kun ved særdeles Hændelse kan blive sigtbare. Hvor smukt og tydeligt afhandler ei den lærde Herman Ruge

dette, og hvor mange troeværdige Beretninger haves ei om Gienfærd af adskillige gamle troværdige Folk; mon ei Kiøge Huus-Kors, og Lucas Jacobsen Debes om Satans Anfægtelse og Spøgelse i Færøe, med flere saadanne paalidelige Skrifter, tydelig bevise, at der gives Spøgelse, Aander, Underjordiske og Nisser, etler hvad man vil kalde dem? Jo! intet er vissere; thi Skabningens Deelee ere uendelige, og vort svage Syn kan ei see

5

Fortale.

alt det materielle, mindre det elementariske og ætheriste Væsen. Stemme ei alle baade gamle og Rne Skribentere overeens i at tale om Spøgelse, Spectra, Bierg- og Skov-Trolde, med videret mon ei Disse Skrifters Overeensftemmelse, ledsaget af saa mange ældgamle Menneskers Vidnesbyrd, er et tydeligt Beviis? Man maa ei sige at de alle ere eenfoldige Folk; Nei, lærde Mænd selv have tilstaaet og erfaret det. Blev ei den store Guds Mand, den Himlens Herold, Vantroens Forstyrre og Lysets Udbredere, vor uforlignelige Doctor Morten Luther, selv anfægtet i Mon ei denne Mand kunde skille Løgn fra Sandhed, og mon nogen tør sige, at han

6

Fortale.

var en Fanaticus, som af Blodet, Imaginationer og Griller lod sig bedrage. Mon ei Anfægtelser og Fristelser har været Anledning til den Bog vor lærde Jersin har skrevet under det Navn: Troens Kamp og Seier? Hvo vil da tvile om, end sige nægte, Aanders og Spøgelers Existence eller Tilværelse? Ikke Hedningerne engang have nægtet dette, mindre skulle man forvente det af oplyste Christne. —

Jeg har kiendt dem som med største Halsstarrighed saadant have benægtet, men dyrt have maattet betale deres Benægtelse, da de tildeels af Spøgelse med et vældigt Ørefigen ere blevne regalerede, deels

7

Fortale

hovedkulds af Trapperne nedstyrkede, da de siden (skiønt forsilde) have maattet bekiende deres Vildfarelse, naar de derom have faaet en saa følelig Overbeviisning. — Best derfor, ikke at nægte det man ei begriber, og ei at tvile paa en Sandhed, som med saa mange Vidnesbyrd er beseglet. Der gives de Mysteria Fidei, eller Troens Hemmeligheder, som vi ei kan begribe, men derfor ei tør nægte; hvorfor stulle vi da nægte Mysteria Naturæ eller Naturens skiulte Hemmeligheder, fordi vi ei begribe dem? Vort Begreb er ikkun svagt, og kan ei overrække de meest synlige mindre de usynlige Skabningens Deelee. —

8

Fortale.

Kort: Enhver maa Troe hvad han behager. Jeg fortæller ikkun det jeg har seet, og lader de Vantroer gjerne drive Spot dermed. Nok er det, at følgende er en virkelig Tildragelse. —

9

Et forunderligt Natte-Syn af Spøgelse eller Underjordiske.

Jeg har i min Ungdom ofte hørt meget tale om Underjordiske og Spøgelse. Jeg har baade hørt mine egne Forældre og andre troeværdige Folk at fortælle, hvorledes de om Natte-Tider, deels i Brøgger- og Bager-Huuse deels i Staldene, have seet smaa underjordiske Folk med et lille blaate Lys at Have omvanket og med adskillige af vore menneskelige Gierninger at have været sysselsatte, ja baade at have røgtet Heste og Køer, og endog at have malket de sidste, som derved overmaade vel skal trives. Men aldrig haver jeg med egne Øine selv seet noget, førend jeg

10

var 17 Aar gammel, og det just paa en Skiertorsdags Aften Kl. imellem 12 og 1 Slet, da jeg i mine Forældres Gaard vilde gaae hen i Brøggeret for at see om Ilden var slukket, hvor jeg da skinbarligen saa en lille Kone i en blaae Trøje og Skiørt at sidde ved Skorstenen og svøbe et Patte-Barn; i det jeg kom ind, løb hun bort med Barnet, men glemte Svøbet i den Skynding. Jeg slog Kors for mig, og var saa forsigtig, at jeg med Jldklemmen tog Svøbet og lagde det stille hen i en Vraae. Jeg faae derpaa efter Ilden og gik saa ind i min Seng, befalende mig Gud i Vold, men neppe havde jeg lagt mig, førend den samme lille Kone, som jeg saa i Brøggeret, kom og bankede paa mit Sengekammer-Vindue, sigende: Det var din Lykke, at du ei med dine blotte Hænder rørte ved Mit Barne-Svøb. Enhver kan tænke, at jeg herover blev heftig altereret. Den

følgende Dag fortalte jeg det til mine Forældre og andre Husets Folk, men ei førend jeg havde spiset og Soel var opstaaet, (thi fastendes maa man ei tale om faadant,) de

11

forsikrede alle, ofte i Brøggeret at have seet denne Kone, og at hun havde sin Bolig der.— Siden den Tid har jeg seet og hørt adskillige Ting, og gaaer neppe nogen Uge forbi, at jeg jo seer noget i denne Skole, hvor her ei er aldeles trygt; men Gud være Lov, det jeg har seet og hørt, har aldrig tilføjet mig nogen Skade. — Men aldrig har jeg seet noget saa betydeligt, som det følgende, hvilket jeg ei har kundet undlade at optegne, for derved at bevise, baade at underjordiske Mennesker ere til, og at de i alle deres Gierninger efterabe os jordiske Mennesker, hvorom følgende kan være et tilstrækkeligt Vidnesbyrd:

Natten imellem den 12te og 13de Februarii sidstleden, da jeg laae i min Seng, Kl. omtrent 11 1/2 Slet, hørte jeg først en grumme Bragen og Knagen, derefter begyndtes med en jammerlig Hysten og Tuden, ligesom om alle mine Skole-Børn paa eengang kunde have faaet Hug og begyndt tillige at græde. Dette varede indtil Klokken var omtrent 11 3/4 Slet.

12

Hvorpaa denne Larmen og Græden ophørte, og fremkomme da 2de smaa Skabninger i blå Klæder, som hver havde et blaat Lys i Haanden. De ginge begge hen og satte sig paa Gulvet ved Kakkelovnen, tet ved min Seng, Hvor de satte Lysene fra sig og begyndte følgende Samtale: Hør Ansind, sagde den ene, veed du vel, at vores Elle-Konge har i Sinde Klokken 12 at lade Dvergen Dagott, der er skabt som en Skoebørste, levende begrave? Hvorledes kan det gaae an, min kiere Uttur, sagde de: den anden, Dagott er jo mægtig og har et stort Anhang, han vil ei blive saa let at faae Bugt med, mindre at begrave levende, desuden veed jeg ei han har begaaet noget Ondt, hvorfor han skulle fortiene denne Straf.

Anfind.

Jeg skal fortælle dig hele Sagen: Du veed saavel som jeg, ar vi efter en vis skiult Lov ere forbundne til at efterabe de overjordiske Menneskers Gierninger. Nu har deres Konge,

13

som er meget viis, nylig indskrænket deres Utidige Fortgang, som fra Støvet, Skoebørsten og Karetheu af ere sprungne ind i de største Æres-Poster og vigtigste Embeder, følgelig ere de saa at sige levende begravnede. Da vores Elle-Konge fik dette at høre, besluttede han strax at lade Dagott begrave, fordi han var skabt som en Skoebørste; men for at fuldføre det Forsæt, og at bemægtige sig Dagott, som har mange Tilhængere, lod han indgive dem først alle en Dvale-Drik, som kaldes tpicseR, hvorved de alle bleve magtesløse, og er nu Begravelsen besluttet, og skal gaae for sig naar Klokken er slagen 12, derfor er jeg sendt i Forveien for at eftersee om alle Ting ere stille og i Rolighed.

Uttur.

Ja det maa være, min kiære Ansind, Men hvor skal Begravelsen gaae for sig?

14

Liigbegængelsen begynder fra Skolemesterens Kielder, som du veed er lige før Skalden, og er Gravstedet i Stalden lige under Skolemesterens blissede Koe, just paa det Sted hvor hun vender Rumpen til; men der er best vi gaaer bort, thi Tiden er strax for Haanden.

Herpaa forsvandt de alle begge. Og jeg, som blev opmærksom over denne Tale, jeg stod op af Sengen, og kastede i en Hast mine Klæder paa, og listede mig hen i Stalden, hvor jeg lagde mig i Skiul paa et beleiligt Sted, for at see Udfaldet paa det de to Underjordiske havde talet om.

Neppe var jeg kommet ud i Stalden, førend Klokken slog 12 paa mit Stue-Uhr, og strax derpaa galede Hanen. Endda var alting stille et par Minuter; men med et saae jeg min hele Gaard fra Kielderens af indtil Stalden at være besat med smaa blaae Lys, uden at jeg

15

kunde mærke hvor de kom fra, eller at nogen satte dem der. Strax derpaa bleve mine Kielder-Luger aabnede, og saae jeg da dette forunderlige Syn:

Først komme 2de underjordiske Skabninger frem, den eene bar i Haanden en Stok, hvor oven paa var en stor Svamp, den anden havde ligeledes en Stok, der oven paa var dannet som en Skoebørste, disse præsenterede 2de Marskalls-Stave, de vare omvundne med gamle sorte Karreklude, og de som bare dem havde hvide Kitler paa ligesom Pudder-Skjorter. Strax efter disse igien komme 6 Stykker som bare hver en

stor Tutte Skoevox, der præsenterede Voxlys, de vare alle antændte og gave en blaae Lue og Skin fra sig. Derefter komme 12 Sørge-Par, 2 og 2 i Parret, de havde diverse Klæder, men vare alle deels sribede, deels med Galoner besatte, deels med adskillige couleurede Opslage og Skulderbaand. Derefter kom Liig-Kisten, som var af Marmor, prægtig udarbejdet, den blev baaret af 12

16

Stykker, som alle havde store Knebelsbarter, ved Siderne af Kisten ginge de som bare den Dødes Insignia, som vare følgende:

Først gik een paa den høire Side

1. med en stor Klædebørste.
2. med en Accomodeer-Kam.
3. med et Tælle-Lys.
4. med en Pudder-Qvast.
- 5, med en Pomade-Æske.
6. med en Pudder Skiorte.
7. med en Ragekniv.
8. med et Barbeer-Bækken.
9. med en Lancet.
10. med en Sæbekugle.
11. med et Vaskerbækken.
- 12,. med en Haanddug.

Paa den venstre Side:

1. med en Svamp.
2. med en Natpotte.
3. med et Stikbækken.
4. med en Flaske og et Glas.

17

5. med en Spytt-Bakke.
6. med et Natskriin.
7. med er par Tøfler.
8. med en Sloprok.
9. med en Tut Skoevox.
10. med en Skoebørste.
11. med et par Støvler.
- 12, Med et par Skoe.

Alle disse Insignia bleve baarne paa sribede Puder, og de som bare dem vare alle iførte sorte Klæder med røde Skulderbaand. Men oven paa Kistens Laag laae et par hvide Silkestrømper, en stor Haarpung og en Muffe, krydsviis over hverandre, og bag efter Kisten ginge fire Stykker, som hver bare en stor sort Tavle, hvorpaa stod skrevert med hvide Bogstaver: Ets-Rdr., Istc-Rdr., CncII-Rdr., Cmmc-Rdr., Inspctrr., Oecnm., Tldr., Brgmstr. Rdmnd., Vrkdmnr., Fgdr., Skrvr, alle, alle af een Suurdei. - Paa Siderne af dem ginge 2de som bare hver en stor Haand, med hvilken de viskede Skriften ud

18

af Tavlerne; hvorpaa de som bare dem, vendte Tavlerne om, og stod da skrevet paa den anden Side: Lqvr., Skpdsr., Tnr., og intet mere. Efter disse kom en heel Skare, som vil blive for vidtløftigt at opregne; men Troppen blev sluttet af fire, som holdte hver et Papiir i Haanden, hvorpaa med forgyldte Bogstaver stod skrevet: det benedidede tpirceR. — Den hele Liig-Skare gik meget langsom, saa jeg havde nøie Stunder at anmærke alle Ting, og kom lige hen til Stalden, som i en Hast med smaae blaae Lys blev overalt illumineret. Da de komme hen til Stald-Dørren, holdte Liig-Skaren stille, hvorpaa de 2 de som bare Marskals-Stavene i Hænderne, traadde ind og nærmede sig hen til min rød-blissede Koe og fattede Post, een ved hvert af Koens Laar, derefter komme nogle ind, som optog et Bret i Gulvet lige bag ved min Koe, og saae jeg da, at der var er ordentlig indrettet Gravsted. Derpaa marcherede de andre frem med Kisten, og satte den først ned paa Gulvet, hvor da Laaget blev taget af den, og saae jeg da til min store

19

Forundring, at der ei laae andet i Kisten end en Vanskabning, der var over en Alen lang, og havde Mund og Øine, men saae dog ud af Skabning som en Skoebørste, Men Haarene paa den vare meget krusede. Da nu Laaget var taget af Kisten, komme de frem som ginge paa Siderne af Kisten og kastede alle de Insignia, som de bare, ned i Kisten, hylende og raabende: Umistelige Dverg! Uovervindelige Dagott, lykkelige Dagtyv! din Magt er forsvunden, og dine Tilhængere ere overvundne! Derpaa blev Kisten igjen tillukket og nedsat i Graven, som i en Hast med endeel Koemøg blev opfyldt, og Brettet i en Hast meget behændigt tillukket. Derefter begyndte hele Liigskaren at hyle og græde, som en heel Flok Ulve kunde tude. Jeg blev af denne græsselige Lyd saa forfærdet, at Haarene reiste sig paa mit Hoved, og i min Angest begyndte jeg at raabe paa Guds Navn, og strax forsvandt hele Skaren, og efterlod sig en heslig Stank. — I det jeg nu laae og vilde recolligere mig, see saa blev hele Stalden med eet igjen oplyst og

20

da fremkomme de fire som ginge bag efter Liig-Skaren og holdte det Papiir i Haanden, hvorpaa stod skrevet: det benedidede tpirceR; disse begyndte at hoppe rundt omkring paa Graven i nogle Minuter, derpaa stode de stille, og begyndte da den eene saaledes at tale: Nu er vor Modstandere Dagott falden, hans Rige er ødelagt, og hans Magt er forsvunden, men til den sidste Afmindelse vil jeg holde ham en Liig-Tale. Hører nu nøie til! Derpaa taug han nogle Minuter stille. Jeg blev ret meget nysgierrig for at høre dette, og med største Opmærksomhed gav Agt paa, da den eene af de 4 ommeldte begyndte saaledes st tale:

21

Lig-Tale

ved

Skoebørstens Grav.

O! Glæde over og under Jorden! O! lyksalige Periode! O! hældige Stund! Uforglemmelige Time! du 12te! den vigtigste blant Dagenes, og du anden den vigtigste blant Maaneders, du 71, det vigtigste blant Seculens, og du 7de, den vigtigste blant Menneskers Tall! Dagott, den Mangfoldige, hvis Svands og Hale var længere end den største Cometes,

22

Dagott, den Afgud, er død og begravet! Vi have levet den Tid, at Slangen laae hos Løven, og Ulvene hos Lammene. Da, da kyssede de hvide Baand Skoebørsterne, og da, da lugtede Skoevoxt bedre end Musens og Ambra, da hængte Skulder-Baandene høiere end Lærdoms Laurbær-Krandse, og Livreet var ædlere end Viisdøm, Muss ne saae haanlig til Borgerne, og Larserne fordrede Ydmyghed af de Studerede.. Men Mørkhed er nu forsvunden, Skoevoxt er smeltet, Børsten er falden, Scepteret er vegen fra Lars og Judas og deres Sted er ei mere; Alle Skoebørsternes Oldefader er død og begravet, og hans Sæd skal ei mere opstaae. Som Morgen-Dug for Solen, saaledes forsvinde de spraglede Champignoner, som Rosen om Vinteren, saaledes visne de mangfoldige Padde-Hatte.

Græder og hyl, I Skoebørster, naar I erindre de gamle gyldne Tider, da

23

I vare Herrens Tienere og Fruens Elskelige, Frøkenens Tiener og Junkerens Fader. Græder, ja skraale! naar I betragte, at I, som forhen ginge med Embeder i Lommen og Characterer i Maven, nu see Eder beskikkede til Spækhøkeres, Kieldermænds og høist Ølltappers Kreds. Ja! Ja! Millon Gange bedre klæder en Skindpels den Krop, som er Liberie forhen har bedækket, end en Fløiels Kiøle. Ziirligere er et Øllkruus i den Haand, som har trykket Svampen, end en Dommeres Pen! Passeligere er det Navn Fåer og Papa for en Hans og Lars, end en

Etats- eller Justice-Raad. — Dagott du er borte, og din hele Slægt skal forgaae. — Skoebørsternes Tempel er falden, og Røgen af deres Aske formørker Luften mere end Støvet af hundrede Carether. Her, her er det velfortiente Gravsted, som indhegner Levningerne af Eders Fordoms Ære! Du veed ei, du Stald, hvilken Skat du indhegner, og du Grav, hvilken Rigdom du

24

indslutter. O! at du maatte forvare den til Dommedag! O! at aldrig denne Kiempe Dagott igien maatte udbryde af sit Fængsel; Thi opretter han pas nye sit Rige, da maa hele Landet skielve for hans Magt. Benedidede, ja tre Gange benedidede tpircseR! Fortienester skal bygge dig Ære-Støtter, Viisdom skal sætte derpaa hellige Ære-Skrifter, Flid og Lærdom skal giøre dit Navn udødeligt. Uoovervindelige, store og mageløse tpircseR! hvo havde troet den Periode skulle komme, at Dagots Regimente fik en velfortient Ende? Vore Forfædre have ei drømt derom; vore Tidens Mennesker have knap troet det, men vore Efterkommere skulle høste Frugten deraf. O! I unge Mennesker, som forhen have givet Eder Børsterne i Vold, for at have magelige Dage, og uden Flid, Lærdom eller Fortjeneste, at komme uforskyldt til Værdighed og Ære; Vaager nu hellere ved Cleanders Løgte, end I pudse ved Kiøkkenets Lampe. Smutter hellere Eders

25

Fingre ved Blækket end ved Skoevoxet, lager heller Ferlen i Haandert end Skoebørsten, søger heller at opstige i et Cathedra end paa en Careth! Thi Dagott er Død, hans Rige er falden, og her ligger han begravet i Stalden lige ved Koens R . . . . — I det samme den Underjordiske taledede disse Ord, slog Klokken 2, og Hanen galedede, og dermed forsvandt de alle. —

Jeg gik derpaa ud af Stalden og ind igien i min Seng, men kunde ei lukke et Øie til formedelst Tanker over dette forunderlige Syn. — Jeg stod derfor op igien, antændte mit Lys, og optegnede alt det jeg havde seet, mens det endnu var mig i frisk Minde. —

Dagen derefter gik jeg ind til Kiøbenhavn, for efter min Sædvane hos min gode Ven P*d*r L*rs*n i P*I*-Strædet at læse Aviserne. — Men hvor blev jeg

26

forundret, da jeg just i dem fandt noget Nyt, som aldeles oplysende og forklarede mig det forunderlige Natte-Syn, hvis Betydning jeg ingenlunde forhen kunde begribe. Jeg aabenbarede i Fortroelighed for en god Ven alt hvad jeg havde seet, han fandt dette Syn at være meget Mærkværdigt og betydeligt, og raadede mig til, at jeg offentlig skulle kundgiøre det. Jeg var eenig med ham deri, men forbød ham derhos ei at aabenbare det for noget Menneske, forinden jeg nærmere taledede med ham og fik nøiere eftertænkt Sagen. —

Jeg gik om Aftenen hiem, hvor jeg nøie overvejede alle Ting; men min Beslutning var, at tie med dette Syn, thi ifald jeg aabenbarede det, frygtede jeg for at fortørne de Underjordiske, og man har haft mange Prøver paa at de haardeligen have straffet dem som paa een eller anden Maade haver gjort dem noget imod, deels med Sygdom paa Legemet, deels med Tab og

27

Forliis af deres Formue, saa at aldrig deres Creature har kundet trives, eller noget Foretagende lykkes. — Denne Historie havde derfor blevet begravet i en evig Forglemmelse, hvis ei følgende havde tildraget sig. Om Natten, da jeg kom hiem fra Kiøbenhavn, sov jeg meget rolig, deels fordi jeg var Udmattet af Vejen, deels fordi jeg ei forrige Nat havde sovet. Men midt i min sødeste Søvn om Natten forekom mig et Syn: Jeg faae nemlig ganske skinbarlig et underjordisk Menneske staae for min Seng, som sagde til mig: Mogens! frygte dig ei for at kundgiøre det Syn du i Gaar Nat faae i din Stald; thi vi ville just, du skulle see det, og derfor lod dig i Forveien ved Andfind advare, paa det du skulle faae hele Sagen at see, Jeg vaagnede derfor op i en Forskrækkelse, og saae jeg hvor den Underjordiske løb hen til Døren og forsvandt. — Den følgende Dag derpaa tog jeg min Optegnelse fat og bragte den i Still og Orden, og gik ind til en

28

Bogtrykker i Kiøbenhavn dermed for at lade den trykke og komme for Lyset, og har jeg de Kloge til Eftertanke hosføiet en liden Advarsel og Betænkning.

Mogens Skolemesters

Advarsel og Betænkning.

Heraf kunde I see og lære, I Formastelige, som nægte at der ere Underjordiske til, og som holde alle gamle Traditioner derom for Digt og Tant, at endog saadant er seet i disse Dage og i vor oplyste Tid. I kunde heraf tillige erfare, at endskiønt disse kunde vel tilføje Mennesker Skade, naar man fortørner dem, saa ere de dog

ei saa ædle Skabninger som vi, men de ere kun Aander eller Skygger, som maa forsvinde for vore Øine, ligesom ikkun visse Timer af den Mørke Nat ere

29

dem tildeelte, da vi, som Guds Skabninger, ere Elskere af det ædle Solens Lys, og deri ligne Lysens Fader. Lærer tillige heraf I Natte Sværmere, at vogte Eder for at gjøre Dag til Nat, I kunde ellers vederfares Skade, ifald I forstyrrede disse Skabninger, som al Naturens Herre har tildeelt saa kort en Tid, nemlig fra Midnat indtil Klokken 2, at bruge sin Håndtering i. I øvrigt er det mærkeligt, at disse underjordiske Skabninger ere saa at sige vore Abekatter, i det de om Natten efterabe de Gierninger som Mennesker bedrive om Dagen. De ere altsaa imod os ikkun at regne som Skygger imod Legemer. Forunderligt er det, at de saaledes efterabe os, de maa vist finde en Behag i vore Gierninger; Men de efterabe aldrig vore onde Gierninger, thi hvor Ondskab og Banden er i et Huus, der trives de aldrig. Et mærkeligt Morale for os Mennesker, at skyde det Onde. Men hvor Stilhed og Ordentlighed hersker i et Huus, der ere de

30

gemeenlig, og alting lykkes i det Huus. Et mærkeligt Beviis paa, at disse Skabninger ei maa være onde, siden de kan føre Lykke med sig.

1

**Penge er bedre end Forstand og Lærdom:
Forestillet i en kort Afhandling
holden
som en Oration paa det øverste Auditorio**

i * * * *

af

Hieronimus Dumrian

Professor i Æde-Kunsten og Magister i Hykle-Videnskabet

strøede

som de sidste Blomster

paa Graven

af

den berømte Skoebørste

som

opslidt af Alderdom, døde af Svindsoet først i den sidste Maaned, offererede til Trøst

for dens forladte Arvinger

som ved Stervboets Aabning fandt intet, uden

et gandske tyndslidt Haab, og en Hierne af Flor med mange Huller paa, i hvilken var en hoben Krøllhaar.

Kjøbenhavn 1771

2
3

Velbaarne dumme og tykhovede Tilhørere!

Mundus vult decipi — eller hvordan det heder, som jeg med Væmmelse hørte engang i et Lærd Sælskab, hvor jeg halv sovende ved et Fad Frikkadeller og en Boutellie Rød-Viin — maatte fordrive en heel Aften — Verden vil bedrages — det er ikke alt Guld som glimrer —

4

Videnskaber og Læsning kan ligesaa meget hielpe os frem i Verden — som træebenet Krøblingen, naar han ingen Krykke har — Hvem laaner os noget paa vor Forstand — uden den er geleydet med en beleven Gavmildhed — og glindser af Guld? — Saa kan vi borge paa den — baade Indsigt i alle Ting — Duelighed til alle Ting — og opnaae alle Ting —

En Pukkelrygget Magister - Stiev i Halsen af Læsning — Tyndslidt paa Albuerne af Meditering — Starblind af Titten paa gamle Ebraiske Bogstaver — og bruun om Skieget af Spansk Tobak — er jo det latterligste Creatur — naar han stedse gaaer i en og den samme Kioel — tykker paa Neglerne til Froekost — æder Penefiedre til Middag — gaber til Vesperkost — og spiiser Riis-Velling med en Syenaal til Aften — Troer at han er Riig, naar han har fiire Skilling i

5

Lommen — og vil smøre sin Skoemager med en Disputatz om Munden, som god Betaling. —

Men en halv lærd Dosmer — i en Lue forgylt Kareth, med toe raske Heste for — ligesaa modige — og jeg vil legge dette til — ligesaa kloge som den de trækker — som trykker Hovedet ned i Skuldrene af Hovmod — er Starblind efter Moden — hvis Krave-Slidse er fuld af Tobak, af det meget han kommer i Sælskab — han trækker alles Øyne til sig — Naar hiin begynder at Tæle — vover strax denne hans sagte talende Tunge ved Klangen af de Penge, som han stedse rangerer med den venstre Haand i Buxelommen, og den høyre i Brystet — hvad hiin forstaaer — men tør ikke bringe frem af en vedbørlig Ærefrygt — taler denne om med fræk Færdighed, som faaer alle til at Troe, at han forstaaer det han taler om —

6

Ney? lader os alle kaste Bøger og Skrifter hørt — lader os alle legge Vind

paa, at forskaffe os Penge? —

Hiin lugter den Steeg — og hører de Glas klinge ved hvilke denne bedømmer de ydmygste Lykønskings Vers, som hiin har gjort i Andledning af en Fæst, hvortil denne er indbuden og sadt øverst — Hiin maae stiltiende pille de Been af sin ukiemmede Peruqve, som denne nyelig har gnavet, ved hvilket hans Tienere gjøre dem et lystigt Nachspil

Hvo vilde da vel, dumme Tilhørere! være saa klog at henslide sin Levetid med at rode i gamle Latinske Autores — som kun betaler Umagen med Foragt, Spottegloser — Fattigdom — og Sult som er den staaende Løn — dens uvisse Sportler ere af samme Bonitet.

Hvem vil betale os Umagen, naar

vi blive Gamle med andet? Ney? ladet os alle kaste Bøger og

Skrifter bort - lader os alle legge Bind paa, at forskaffe os Penge? -

7

I see selv, dumme og tykhovede Tilhørere! af min foregaaende Indgang, hvor meget større Kraft en halv lærd Dosmer har, frem for en Magister, der er giennemstukken af Bogorme!

Legger Vind paa at blive halv lærd, og heel riig —

Tager Eder Exempel af denne afdøde Skoebørste, hvis berømmelige Liv og Levnet bør være os en Opmuntring!

Og til destomeere at opvække Eders Lyst, vil jeg her kortelig fortælle dens Opkomst, Fremgang og Lykke i

Verden — ifald Eders Maver kan ellers holde det ud med Eders Øren:

I maae da vide, at den er fød af gandske enfoldige Forældre — Faderen var en ærlig Børstenbinder — og Moderen var først Kammer-Pige, og avancerede der

8

fra til Amme. — De gave ham en god Opdragelse — Faderen, som nok vidste hvordan en Børste skulde være, formanede ham, altid at holde Børsterne stive — og Moderen gav den et Slags glindsende Vox, hvormed den kunde sætte en glat Farve paa alle Ting. — Det havde den Kraft, at det sværtede alle Skoebørstens Misundere; men gjorde dens Velyndede hvide og reene.

Moderen gav den desuden en nøye Underretning om dette fortræffelige Voxes Brug — som hun havde samlet mens hun var Kammer-Pige; Dette var dens Lexicon. —

I Stæden for at lade den læse og skrive, anvendte de hans Ungdom langt nyttigere. De lode ham lære at børste Hoved-Haar meget net i Krøller — og at afbørste Skiæg paa Hagen; og den kiære Moder, som vidste fuldkommen Besked, gav den iblandt andet disse 7 Lærdomme:

9

1) Skal du viise dig ydmyg imod de af dine Med-Børster, som du skiønner at have meest at sige, indtil du kan finde Leylighed, at styrte dem. Men NB. Alting har sin Tid. —

2) Skal du aldrig fortælle noget, før man spørger dig — og kan du see Leylighed, saa læg meer til. — Men NB. Alting har sin Tid.

3) Skal du i Førstningen altid børste ned ad, siden kan du altid børste op ad. — Men NB. Alting har sin Tid.

4) Skal du i Særdeleshed insinuere dig hos Fruentimmeret; og naar du seer Leylighed, kan du rigtig gjøre dit Snit. — Men NB. Alting har sin Tid.

5) Skal du, naar du bliver gammel i Sadlen, aldrig lade dig forbløffe men give Stykke for Stykke. — Men NB. Alting har sin Tid.

10

6) Skal du, de Dage din Herre gir Audience, holde Børsterne særdeles stive — De bliver nok bøyelige. — Men NB. Alting har sin Tid.

7) Skal du forfølge og hade alle dem, som Verden kalder lærde — Thi disse vil vist, om de kan komme til, slide alle dine Haar af. Børst dem af imellem. — Men NB, Alting har sin Tid.

Med disse Lærdomme vandrede den ud i den viide Verden — Den kom først i Tieneste hos en god enfoldig Herremand i Provincen — I hvis Klæder var ligesaa meget Støv, som Penge i hans Kister. — Denne Mand var ikke allene gandske blind, men endog døv — Munden var det eeneste brugbare Lem — men Skoebørsten havde ingen Øren. — Herremanden var ikke gift — men lod sit Huus bestyre af en Huusholderske, som var ham saa troe,

11

som nogen blind kan forlange. Vores ædle Skoebørste iagttog den 4de Post, af hans Moders Læreregler - og i Tide gjorde sit Snit - Han samlede sig, ved sin egen Vindskibelighed - og Huusholderskens Menniske-Kierlighed, en saa anseelig Capital, at han holdt det ikke for raadeligt, at bie der længere, men reyste til sine kiere Forældre, og vilde nu lagt sig paa den lade Side - Men hans kiere Moder, som forstod Kunsten bedre, lod ham vide, at det nu var Tid, at smede, mens Jernet var varm. - Hun skaffede ham ved sin Anseelse en meget ypperlig Tjeneste hos en stor Herre i deres Bye. - Ham tiente han med største Agtpaagivenhed; og holdt høyt over sine Moders Lærdomme og Formaninger - og huskede stedse, at Alting har sin Tid. -

Endelig, formeerende og ey formindskende sin Velstand, steg han, triumpheren-

12

de over alle lærde og velfortjente Misundere, op til denne anseelige Æres-Post, i hvilken han for kort Tid siden af en Svindsoet ved Døden er afgang.

I græder, dumme og tykhovede Tilhørere! Ja! dertil have I den billigste Aarsag - Eders Graad bærer Vidne om, hvor meget I ærer Stumperne af Eders afslidte og nu opslidte Skoebørste? -

I græde over dens Død - og I erindre Eder tillige - at Eders Lykke begravnes med den? Men hvad skal I sige? Dyden forfølges allevegne - Eders Fædreneland er straffet nok - og bliver meere straffet, fordi det, ved Eders Patrons og Forfremmeres - den ædle Skoebørstes Død, nu vil foragte Eder. - Men bliver kun varagtige, ædle Arvinger efter Skoebørsten! lader Eder ikke afskrække - elsker den spraglede, og hader den sorte Kiøle - Nogle mølstukkene Blade kan dog umuelig

13

længe holde Overvægten mod de blanke Kroner - og glindsende Ducater. - Æder Eder mætte paa Jeres Herrers Bekostning - og drikker Eder skumfulde paa deres Regning - Hykler for Fruentimmerne - overvind dem, som har solide Forstand, med uforskammet og næsviis Dumhed! Saa bliver alle Ting got. -

Staae med Taalmodighed endnu nogen Tid bag paa - saa kan I siden med desto meere Ære sidde inden i. - Aldrig er Seyeren saa ærefuld for den der vinder, naar Magten har været lige stor, som naar den har været ulige!

Naar Eders Fædreneland længe har haanet Eder, vil det til sin egen Skade Indsee sin Daarlighed - og saa kan I lade Eder desto længere bede, førend I vil lade Eder forsone!

Nu vil jeg ikke trætte Eders Ører længere; jeg har maaskee allerede været for

14

vidtløftig — endeel af Eder gabe alt — og nogle sove. — Men vogner nu, mine dumme Tilhørere — vaagner nu op — og istemmer med mig en værdig Fryde-Sang over det visse Haab:

Skoebørsten skal opleve igjen!

1

Den levende Skoebørstes Lov-Tale, over den store berømte Bygmester af Skoebørste Templets Opbyggelse i Grønland.

Udgivet i det Nye-Grønland

Trykt i Kiøbenhavn. 1771.

2

3

Fortale.

Jeg træder for første, og maaskee tillige for den sidste Gang, frem paa den lærde Skue-Plads, ikke for at lade see min Færdighed i Skrive-Konsten, eller at udbede mig det høistærede Publici Omdømme, om min sløve Pens grove Træk, men da Auctor til Lov-Talen over det saa kaldede Grøndlandske Skoe Børste

4

Fortale.

Tempel, ikke har rørt det mindste om sammes store Byg-Mester, men alleene om dets Indvielse, troer jeg, og maaskee fleere med mig deri ere eenige, at denne store Jydske Orator selv er Byg-Mesteren, da samme umulig kand være sammenføyet af Juridisk Støv eller skummet af saadan Lærdom, ligesom og at samme ikke er opreist til den foragtede Skoe-Børstes Ære, men at Uretfærdighed og egen Nytte kunde forestilles i en ærbar og uskyldig Maske, og Sandheden blive ført bag Lyset, og at Rygen af hans grønlandske Bedrifter ikke skulde gjøre Ham Veyen trang til den forventende Lykke, lod han Indbyggerne underkiøbe til at oprejse dette Tempel som et Æreminde, da dog samme bliver hans egen

5

Fortale.

Vanære. At jeg har nævnet mig med det gangbare Skoe-Borste Navn, er fordi at min Avinds Mand ikke skulde bebreide mig, at have foragtet det Partie, fem jeg vilde Forsvare, og hvorfor jeg ikke lige faa vel har am grebet de siden udkomne Skoebørste Skribentere, men jeg fvarer der til, at jeg af Naturen har megen Affffye for de forraadnede og alt for ilde lug. tende Ureenligheder, hvis stinkende Pøel lettelig kunde foraarsage Væmmelse, har jeg allene vendt mig til Stammen, og ey til dets vilde udspirende Greene, thi bliver den forste af. hugget, vil de sidste ikke sige meget.

Jeg vover mig alt faa ikke paa Kampe Pladsen, for dermed at ind.

6

Fortale.

lægge mig Ære og Berømmelse, eller i den høye Tanke at komme tilbage som en mægtig Seyer Herre, ney der til er mit Hielm for svag og mine Vaaben for sløve, mig er det alt Ære nok at komme nederst paa Listen af disse Skoebørste Skribentere, og agter jeg derhos ikke om en bidsk Hund bieffer, naar den ikke bider, skulde jeg ellers blive anfaldet af disse Skribentere, haaber jeg at finde Beskiærmelse, hos de saa kaldede svage Skoe-Børster, og skiønt mit Haab er kun svag, vover

jeg mig dog paa Dybet og lader mine Seyl falde.

7

Lige saa lyksalig som et Land er, naar Regenten, med en Uindskrænket Tilladelse giver enhver Frihed at aabne og skierpe sin Hierne ved enhver forefaldende Lejlighed, og at Viise saa vel Publicum som andre vedkommende Forskiellen imellem det Sande og Falske, ligesaa afskyelig er det! derimod, naar samme bliver ledsaget med en Epicureisk Sectes daarlige Philosophie, hvis fornemste, og høyeste Øyemed er, at see den fortrængte nedlagt under den haarde Armodts tunge

8

Byrde, og deres lyksalige Tid vel aldrig frembrød, før saadanne udsle Mennesker, blev gjort offentlig Fal paa: skammer eder dog om i ere Mennesker, og finder Følelse af samme, at i tør vove at fremkomme paa den lærde Skueplads med saadanne vanslægtede Misfosters, hvo kunde nogensinde have tænkt, at slige Uhyrer kunde avles midt i Viisdommens Skiød, og troer jeg vist, dersom ikke Landets Love holdt saadanne lidet i Tømme, vilde alting henfalde under et grumt Tyrannie, og faa Frugter vilde kiendes af Menneskeligheden. Af slig Surdey synes mig mange af de fra Trykken udkomne Skrifter ere, og i sær det saa naragtige Skrift om Skoebørste Templets Opbyggelse i det gamle Grønland, hvilket jeg fornemmelig vil fæste mine Tanker paa: ingen tænke, at jeg her med Skoebørsten i den ene Haand, og Pennen i den anden, vil gjøre mig saa høye Tanker at vilde spille den fornemste Rolle blandt Musernes Sønner, ney dertil finder jeg mig selv alt for svag og afmægtig, ikke heller har jeg

9

dertil anvendt de forløbne unge Aar, som nu ere forsildige for mig at kalde tilbage, men da den lærde Flod er løbet øver sine Bredde, og overskyller hele Landet, saa man seer Skrifter fremkomme med lige saa stridig en Strøm som Vand til Babylon, og ingen vil paatage sig de usle Fredstieneres Forsvar, har jeg som Lægmand, dristed mig til at vove en liden Penne-Kamp, Sandheden til Beskiærmelse, og Daarernes Phantastiske Indfald til en evig Bestemmelse. Det første Spørsmaal, som jeg maa gjøre denne saa høylærde, som store Bygmester er dette, om en Domesticque nogensinde haver gjort større Forfremmelse, end i Sal, og Høylovlig lhukommelse Kong Friderich hen Fierdes Tid, og monne da nogen være blevet bestikket til Embeder, hvortil de ikke hesad den fornødne Kundskab? ney, der i troer jeg endog Misundelse selv ikke kand nægte Sandheden, og tør nogen, saa nedrig Siæl fremkomme at criticere eller bedømme en saa viis, som lyksalig Regjering Høystsammes var, eller beroede saadannes avantage allene paa Recom-

10

mendation, og en paa sand Capacitet og Duelighed, O! Skielv i din Siel, om Du besidder nogen Følelse, som jeg troer der er det eneste, der gjør Forskiel imellem Dig og Dyrene.

Det andet Spørsmaal, som jeg maae gjøre denne saavel meriterede Skribent, bliver dette, om det er ubilligt, at et Menneske fra Støvet opsvinger sig paa Ærens Trappetrin, naar han dertil findes værdig, og kand hand ikke dertil være beqvem uden hans Hierne er opfyldt med nogle latinske Gloser, eller bør vi som de Egyptier gjøre en Oxe til en Gud, fordi den er tegnet med en Hviid Plæt i Panden, det er derfor best, at man ikke uden Forskiæl, ophøyer alle dem, hvis Hierne er tilstoppet med bare latinske og grædske Gloser, uden han tillige besidder Judicium, og mon samme bliver dem i de latinske Skoler indpræntet eller det undfanges i Fødselen, beklageligt er det, at disse af denne saa høylærde Autor berømte Viisdommens Sønner, ofte forfalder, og siældnen haver dette

11

til deres fornemste Drivere, at være Landet og Riget til Tjeneste med deres Lærdom, følg mig O! store Bygmæster med et tænkende Hierte til de Lærdes Løbebane, nu i denne Tiid da Skrive-Sygen hærsker og er uden for den sunde Fornuftes Grændser, staar ikke enhver færdig, omendskiønt Sværdet er sløv, med en stormende Haand at angribe endog de største Fæstninger, og at underminere Rigets sande Piller, saa der seer ud til efter den udvortes Anseende, at de vilde, om det var mueligt omstøbe den heele Verden, og det ganske Menneskelige Kiøn i en anden Form, og maae jeg bede dig, afdrag først Partiskheds Kjortel, og iføer dig Derimod Retfærdigheds Kaabe, døm saa om Landets fornuftige Patrioter bør være Maalet for slige Fantasters Daarlige Skrive-Lyst, mig synes, om endskiøndt Munden er taus, Hiertet dog udbryder, og gjør dig selv dette høye Spørsmaal, tør saadanne nedrige Siæle kaste Baand og Lænker paa den mildeste Konges Hierte, eller sætte Grændser for Høysammes Maade, og hvad er

12

Hensigten af saadannes daarlige Philosophie, uden at de med Magt vil udrydde den liden Gnist, af Menneske Kiærlighed, som endnu ulmer i deres Medborgeres Bryste, og da de selv ere følesløse til det gode, men derimod fyrrige og aarvaagne til at udtømme ald den Ondskabs Bærme, som deres Hierte er opfyldt med, ved det mindste Feiltrin, som uskyldigen kan begaaes af Mennesker i Skrøbelighed, men tillad mig at give Eder I Herrer Skribentere en liden Formaning, nedbryd først de svage og udelige Piller, da I siden kan oprense de af Eders prægtige Marmor forment troe Pillere, og bedøm ikke det, hvortil Eders Tænke Kraft er ligesaa svag som Eders Forstand, lærer først at stille Avnerne fra Hveden, førend i begynder at udsaae Eders saa giftige Sæd, thi at skiære alle over en Kam, er i sig selv formastelig og tillige ufornuftig og troer jeg vist, at der iblandt disse, som Eders daarlige Pen har antastet findes nogle, som ere værdige at tillægges, sand Ære og Berømmelse; thi hvad nytter det at igiennemhægle

13

Personer uden Forskiæl, og ey at viise, hvorledes Tingene bør og skulde være, lige saa lidet som at sige den vildfarende Vandringsmand, at være afviget fra sin Vey uden at følge Ham paa den rette, men der gaar Eder som Holberg faa viiselig har sagt udi sine moralske Tanker! nogle fatyrisere af Ondskab, for at hævne sig over deres Fiender, andre udaf Kaadhed, for at lade see Deres Geist, hvilke begge Deele jeg troer at være Eders fornemste Spore, eller tænker I mægtige Skribentere, at fordi Landers milde Fader har tilladt Eders Lærdoms Sæd at blive udsaaet, uden at blive kigget eller beskaaret af en viis og fornuftig Urtegaards Mand, at derfor Diiger, Dæmninger og Giærder ere sløifede, og lige som Æret være opgivet for alle onde Lysters og Lasters fæle og rasende Strømme, ney vaer Dig Du dumdristige og forvovne, at Du ikke kommer Solens mægtige Straaler for nær, da Du læt, af dens fortærende Brynde kan blive forbrændt, som ellers kunde tiene Dig til vederqvægende Varme, og skulle

14

Eders Fornufts Kiste derved være blevet betynget af en ond Aands farlige Indflydelse, til at udspye alt det onde, som i saa lang Tiid har lagt nedgravet i Eders Ondskabs Barm, der mere sigter til, om det var Eder mueligt at iage Goddædighed i Landflygtighed, og at omskabe Mennesker til Stok og Steen; O I vittige hierneløse Hoveder, I døbte Vantroende, som ved Forbedring kuns ere blevne stemmere, som kun ere tvættede, for at blive endnu urenere, er dette Hensigten af den mildeste Monarkes allernaadigste Tilladelse, at Eders fnysende Galskab kunde med en utøylet Fart anfælde uden Forskiæl, Fredens sande Dyrkere, og udædske dem til Vaaben hvis høyeste Lyksaligheds Ønske allene er at Freden ævig maa omgiærde Deres svage Paulun, skal da dette være Kilden til Landets sande Lyksalighed, og dets trængende Manglers Forbedring, men ach des værre findes her ikke alt for mange af saadanne Kilder, der har sit Udløb fra en stinkende og ureen Pøel, thi vil jeg af en følende Medynk over den rable Forstand, have

15

Eder, som den levende Skoe-Børstes Doctor, den almindelige Recept, i tiide Recommenderet, forsøm da ikke denne min saa velmeneme Cuur, da i ved Tiidens Forhalning mueligen kan blive Incurable, og I som ved en klarere Lykkes Kilde ere blevne drukne og raver igiennem Glædens Labyrint, hvor Sandserne efter at de have revet sig løs fra Fornuftens Lænker, vildt omsvæve, og besynge den falske Roelighed, til den omsider dræber Eders urolige Siæl! glem dog aldrig der gamle og heel vigtige Ordsprog, at man bør heller tie med Forsigtighed, end tale med Vankundighed.

Men forlad mig min gunstige Læser, at jeg har forladt min Cuurs og ikke fulgt min Formands Kiølvand, men ingen kan deri fortænke mig, at jeg som en uerfaren Søemand maae holde Landkandten, for ikke at blive anfaldet af de rasende Bølgers skummende Gab: lige som jeg ikke heller haaber, at det Respective Publicum skulde ansee mig for saa Forvoven og Dumdristig, at jeg vilde bedømme uden

16

Forskiel alle de nu i denne Tid udkomne Skriftrer, som uværdige at komme for Lyset, eller paa kaste en evig forglemmelse. Ney dertil er mit Syn for kort, og min Tænkraft for slap, uden de, hvis Træk ere saa grove at endog den Blinde som ey kand see, dog føle det saa som en Junior Philopatreas, og alle de som har brugt Skoebørsten til deres Pen: men at der jo gives nogle som ere værdige at kaldes Viisdommens Sønners ægte Sæd, var ligesaa formastelig at imodsige, som at jeg vilde nægte, jeg ikke havde Skoebørsten til mit fornødne Brug. Endelig i det jeg med saadanne adspredde Tanker, lister mig med mit svage Skib saa sagte forbi de blinde Skiær og Klipper, kommer mig et Land i Sigte, hvor efter jeg retter Coursen, og da Ankeret er i Grund, gaaer strax i Land, og faar da at vide at samme er det gamle Grønland, og Havnen hvorpaa jeg ankrede kaldtes Formalia, allene dette Navn kom mig til at skiælve, dog gaar jeg bedre ind i Landet, og faaer da dette Tempel i Sigte der varmed adskillige Prydelser af Figurer besadt,

17

Her faldt mig da i Betragtning Sandhedens Figur med tilbunden Mund, dernest Retviished med Øynene udstukket, i det jeg med saadanne dybe Tanker, staaer og betragter disse Figurer, kommer en gammel Mand, som tiltaler mig saaledes: du beseer det yderste af dette Tempel, uden at kiende hvad du seer, det er opført af mange forbrændte Retfærdigheds Documenter, og det som du seer hisset staae i den prægtige Prydelse, er Uretfærdighed, det som følger der efter, er Egen nytte, for den alle maae bukke; dette er alt opført af de rige Indbyggere i Landet, for at efterlade denne Tyran et udødeligt Æreminde, og samme gav Anledning til, at han fik en juridisk Perle hvori var en ægte militairisk Steen, ved Ankomsten til hans Fødeland. Du har nu beseet det yderste af Bygningen, følg mig nu efter og beseer det inderste, her begyndte mit Øye at standse, da jeg saa en mægtig Tingstuud at sidde og

18

dømme, som jeg meget berømte for hans Flitlighed, da han med den ene Haand skrev Dommen, og med den anden modtog noget, som man kalder juridisk Smør, see sagde min Leeder, paa denne Maade kand jeg faae dig fradømt din liden Eyendom, som du haver, og tilsidst afdrage dig din Kiortel, ved dette Ord frygtede jeg at miste den Kiortel, som ikke tilhørte mig, men min Herre, og ilede fra dette ulyksalige Land, og kom til mit Skib, for at gaae til Seyls, men i det jeg vinder Anker, brast Touget, og Ankeret blev forlist, dog, alligevel vover jeg uden samme, som ellers er den Seylendes fornemste Haab, at fortsætte min Hiemreyse, trøstende mig ved en Høyere Biestand, og maaskee min Auctor glædede sig i Taushed, om som en skibbruden Mand skulde komme tilbage, men jeg leer ad Modgangs stormende Bølger, saa længe mit Skib ikke er læk, og trøster mig i det søde Haab, engang at havne

19

der, hvor min Lykkes Soel ikke er underkastet Formørkelse, des Aarsag er jeg tryg end og paa Spidsen af den farligste Klippe, naar Udyd skiælver paa Filsbeen Sengens bløde Leye, skulle ellers disse af Eder ringe agtede Skoebørster have gjort Eder Skaar i den for meente Deel af Lykke, eller med deres Villie have besudlet Eders røde med Karetqvaste behængte Kiortel, tør jeg paa Deres Vegne forsikre Dem, om all den Satisfaction, som de formaner at tilveyebringe, om det og var at overfarve Eder med Røgelsen fra det løgnagtige grønlandske Tempels Alter, og du som saa meget allarmeres over din Næstes Velgaaende, trin dog tilbage for et Øyeblik i Tiiden, for at beseer dine egne Handlinger, maaske den lille Orm Samvittigheden, hvor stærk den end snork sover, mueligen kan gjøre Dig skamrød i dine egne Gierninger, og da vil den ondskab, som du saa længe har øvet under ærlig-

20

heds Maske, lættelig kiendes i sin heslige Gestalt, og føre dig paa Veyen til Retfærdighed. Jeg maa da tilsidst spørge, om en Tiener fører et an-, stændigt, ædrueligt og skikkeligt Levnet, og besidder desuden nogle Naturens Gaver, læser fligtig, er vindskibelig i sine smaae Forretninger, og iblandt betroes nogle af sin Herres Handlinger, enten ved at læse eller at reenskrive samme for ham, og i sine ledige Timer lader andre læse for sig, og derefter tør driste sig til at tage Examen, mon saadan Person er ubeqvem til en Justiß

Betjening eller anden Civil Tieneste? herpaa tør jeg æske de Jydske Juristers og enhver fornuftig Embedsmands upartiske Svar, og mon ikke ligesaa mange, Domme af Oberretterne være underkiendt, som er afsagt af en høy studeret Mand, mod de der er Dømt af en Mand med Privat Examen, da de første med mere Frækhed tør bøye Retten, forladende sig paa fornemme Patroner, og muelig

21

en forventende Arv; Skade at Embeder ikke er arvelig paa Sønnen, som denne Auctor nok gierne ønskede, da derimod de sidste er mere varlig og frygtsom, for ikke at forspilde deres Timelige, giennem en trang Vey erhvervede Lykke, og ey kan gjøre sig Haab om dette glipper, at naae et bedre, eller vente Understøttelse af nogen.

Endelig til sidst, bør jeg ikke forglemme den Tak, som jeg er denne berømmelige Læremæster skyldig, da Han i sit Skrift, har viist os nogle Mathematiske Observationer paa Støvlerne, saa og de horizontale Kneb, hvormed Hans Hierneløse Hoved er opfyldt, thi ønskede jeg gierne at blive antaget under Hans Information, dersom jeg ikke frygtede, at samme vilde blive lige saa kostbar som hans Bog, men at jeg ikke skal ansees for Utaknemlig, vil jeg dog ophøye Ham med den efterfølgende, og paa Ham passende Lovsang.

22

Een Ugle flyven kom fra Jydske Skov

og Dale

Ret stolt udaf sin Sang fra Hoved indtil

Hale Og heel indtaget af sit skurrende Tuuhuu, Hvor findes vel en Fugl en Sangere

som du:

Strax Nattergalen høyt opstemmer sine

triller,

Hvis søde Harmonie paa Fløyte tonen

spiller

I sin Uskyldighed den lover Skaberen, Skiøndt Uglens Tuuden Ham sit Echo tager hen:

23

Nu aabner Hand sit Gab og som en Oxe

brøler,

Saa Hand sig hees og stum i egen Dumhed soler

Strax lasters funkle Krudt slaar Ild til Ondskabs Tynder

Og Daaren tiender ey en eneste Ham

ynder.

Her yppedes en Striid, hvo er paa Uglens Side

Een sladdervoren Gaas paa den hånd nok

kand lide

Thi Daarens Merke blev udi Hands Pande skreven

Og

24

Som et unyttig Drog, han kiendelig er

Bleven

Een Stork fra Ebbeltoft et værdig gammel

bæst

Hand bliver Dommere og maaske Uglens

Præst,

Hands Dom heel kiendelig for alles Øyne

sees,

Som Nar og Taabe Hand af Verden maae

belees.

1

**Et Skrift
uden Titel,
men sammensat
paa det skiønsomste
efter**

det nu brugelige Arbeyde,

A QUATRE Couleurs,

og af Forsigtighed

trækket igiennem Eddike, samt tørket siden i Eenebær-Røg, alt for at forhindre Smitsomheden.

Givet til

Friskolernes Nytte,

i Betragtning af det gamle Ordsprog:

Jung gewohnt: Alt gethan.

Kiøbenhavn, 1771.

Trykt hos August Friderich Stein, boende i Skidenstrædet.

2

3

For mange er Begyndelsen haard; og for en Mængde er Slukningen endnu haardere. Dette kan siges om det Menneskelige Liv, verdslige Forretninger, ja om Skrifter selv. Ligesaa forskiellig den eenes Begyndelse i Verden er imod den andens, ligesaa forskiellig bliver den ogsaa i Slutningen, i Henseende til den Mængde Forandringer, man er underkastet i Verden; og kan det nægtes, at mange Bøgers Slutning (Helst vittige) aldeles ikke svare til Begyndelsen?

Derfor er vel best, at man søger at blive sig selv liig i alt hvad man foretager. Sandt nok, vilde man intet gjøre, uden hvad som kunde kaldes fuldkomment, saa vilde dette overstige menneskelige Kræfter. En stor Konge siger:

4

A tout être créé le Ciel accorde un don; Aux animaux l'instinct, aux hommes la raison.

Himlen tilstaaer hver en Skabning en Gave; Dyrene har faaet Tilbøvelser og Menneskene Fornuften.

Saa i Betragtning af disse Ord gaaer jeg videre frem. Dog mærker jeg, at det er ingen let Sag, at skrive et Værk uden Titel. Vilde jeg misbruge det Ord patriot og trække det til min Side, saa blev jeg derved vel meget lettet, men tillige udsat for en større Skam, ifald det befandtes at være usandt. Dertil saa have vi hidindtil haft paa eengang Overflødighed og dyr Tid paa Politica saavel som paa R—. Pressefriheden haver givet Anledning til Pengepugerie, Forprangerie og deslige, paa Børsen og andre Steder, og uretfærdig Aager drives endogsaa med Patriotismus - - - og Pølsesnak.

Rien n'est si contagieux que l'exemple, & nous ne faisons jamais de grands biens, ni de grand maux, qui n'en produisent de semblables. Nous imitons les bonnes actions par émulation, & les mauvaises par la malignité de notre nature, que la honte retenoit prisonnière, & que l'exemple met en liberté,

5

Det er: Intet er saa smitsomt, som Exempler: Vi kan aldrig øve enten store Dyder eller store Laster og tvivle, at de ikke vil frembringe de selvsamme igjen. Vi efterligne gode Gierninger ved Efterstræbelse, og Lasterne følger gjerne vor fordærvede Natur, hvilke for Skam skyld haver holdet sig skjulte, ligesom i et Fængsel, men ved Exempler tager deres fulde Frihed.

Om jeg derfor snakker alleene om mig, og om min egen Sag: saa undgaaer jeg i det mindste derved den Critique: at jeg ey skriver hvad jeg ikke forstaaer; her beder jeg, at man ihukommer mine gjorte Precautioner! thi foruden dem var det sandelig den største Forvoventhed at udgive disse Blade.

Da den allernaadigst forundte Pressefrihed ophævede det derpaa værende Monopolium, saa randt mig de gamle Saturnales i Sinde; Jeg troede i min Eenfoldighed, ingen at forarge, men heller meente:

Revenez á la verité, qui que ce soit, qui vous la montre.

For Sandheden en almindelig Frihed.

kunde nu have sit Sted, helst naar man vogtede sig:

Que la gaieté des sots n'atrisse les gens d'esprit.

6

Intet af skrive uden hvad som er sædeligt, forstaaeligt, kort sagt, med et got Hierte, og i det mindste med en 1/32 Deel sund Fornuft. Jeg betragtede mig alvorlig og opmuntrede mig med Pope:

See the sole bliss heav'n could on all bestow! which who but feels can taste, but thinks

can know;

yet poor with fortune, and with learning

blind,

the bad must miss; the good, untaught, will find;

slave to no sect, who takes no private road, but looks through nature, up to nature's God;

and knows where faith, law, morals, all

began,

all end, in Love of God, and Love of Man.

Kiend din Lyksalighed! den Eeneste som Himlens Godhed kan til alle skienke: at smage af enhver, der kuns har Følelse, at kiende af enhver, der kuns formaaer at

tænke;

ved Rigdom fattig, og ved Lærdom blind faaer ingen Ond, saa reen en Skat i Eye; den Gode vinder ved et nøysomt Sind og naaer sit Maal paa uoplyste Veye;

7

ey Slav' af nogen Sect, og noget synderlig er ey hans Sigt, at sette til sit eene Kald, Naturen er hans Sag, for den saa kiendelig, som derved seer paa Gud, det store Alt i Alt!

og lær: Hvis alt i Troe, Moral og Lov begynder, i Kierlighed til Gud, og Mennesker det

og sig ender.

Altsaa er det Kierlighed til Gud, og en almindelig Menneske-Kierlighed, som eene kan gjøre os lyksalige? Ach! hvorfor findes saa megen Ulyksalighed endog i denne vor beste Verden? — Iblandt Aarsagerne kan sikkert regnes tvende Poster: nemlig Guldets og Fordomme. Hvor mangan Rig indbilder sig ikke, alleene at være en Guds Skabning? Hvor mangan stoeler ey alleene paa sin Rigdom, foragter sine Medmennesker, ja Gud selv? Fordommene bliver vel aldrig udryddede af den menneskelige Natur, helst i den Forfatning, hvori Verden nu findes; det lader ret, at Menneskene, saa at sige, elske at falde i noget, enten Misbruge eller Fordomme, thi hvor den eene slippes, tages strax fat paa den anden. Kan det vel nægtes, at prægtige Klæder eller anden Stads bliver holdet for Rigdom, og at mangan een saa kaldet lærd Persons hele Viisdom bestaaer, for det meeste, kuus deri, at han op-

8

viser sit Diploma, hvorved han meener at have et større Fortrin, end alle andre, som og at han derved troer sig berettiget og skikket til alt hvad ham forekommer. Langt fra at jeg med disse Ord vil pege paa vore Tidens Skribenter, omendskiønt vel fleere end een bevidner dette med Exempler; Ney, naar den vittigste Nation, den som snart er Mynsteret for heele Verden, ønsker forgieves:

Otez du monde l'or & les préjugés,

& tous les hommes feront égaux!

At: Naar Guldets og Fordomme kunde borttages af Verden; saa vilde alle Mennesker være lige!

Saa sees tydelig, at jeg her taler i Almindelighed om disse tvende Anstøds-Steene, som forhindrer en almindelig Menneske-Kierlighed.

Jeg maae frit bekiende, at i den Tid det ikke stridde imod min Pligt *) var jeg forvoven nok, og skrev nogle Ord derom; Anledningen dertil gav mig den velbekiendte Bog, med de tvende ypperlige Zirater. Der fortalte jeg af eget Vidnesbyrd, paa hvad Maade, der omgaaes i Søndre og Vestre Lande med T - - - Tie - - kom dog ud! med Tieneste-Folk; Jeg tænkte: Vel er der Herrer nok, som beseer

disse.

Jeg skrev i Januarii Maaned.

9

disse Lande, men mon disse bekymrer sig ogsaa, jo! jo! om saadanne smaa Ting? det er en Heel anden Sag, og i denne Henseende skriver du altsaa noget originalt. Som jeg burde, lagde jeg Sandheden for Dagen; jeg hyklede aldeles ikke, hverken for mig eller mine Brødre, det helligste Skrift ledsagede mig, og Prior:

Charity decent, modest, easy, kind,

softens the High, and rears the abject mind:

Knows with just reins and gentle hand to

guide

betwixt vile shame and arbitrary pride.

lays the rough paths of peevish nature even, and opens in each heart a little heaven.

En anstændig, sædelig, føyelig og gunstig Kierlighed, formilder Tankerne hos de Store, og opløfter de Ringes: den lærer at styre med Retfærdigheds Tøyle og en gavmild Haand. Mellemsvejen af Skammen, som følger Nederdrægtigheder, og den som følger en overdreven Hovmod. - - -

jævner de haarde Veye som legges af arrige Gemytter, og aabner (om mueligt) et lidet Himmerig i hvert et

Hierte.

10

Men Verden haver sine Epoques; saaledes seer man i en vis Tid en Heel Nation opstige, og nedfalde igien i en anden. Anvendelsen er let at gjøre. Vilde man skrige sig hæs nu omstunder, og paastaae, at den sande Lyksalighed egentlig bestaaer deri, at gjøre andre ogsaa lykkelige, saa finder dette aldeles ingen Gehør; Sagen er saaledes oprørt, og forestillet med saa sorte Farver, at det er daarligt, ja endog lastværdigt, at bestride dette; og det er farligt at gaae imod Strømmen, helst da Misbrugen ikke kan nægtes, ligesaavel som at vel mangan een haver anseet Videnskaber som Giækkerie og Lærdom for idel Tant. — Men bliver det derfor en uryggelig Sandhed, at just alle tænker saaledes? Hvilket latterligt Indfald var ikke det? Skulde vel et Menneske, kuns med den ringeste Forstand, naar han er nødsaget at bære laante Klæder, og strax ved Iføringen (mange gange) bærer Navnet, skulde han paa saadan Grund, siger jeg, derfor foragte dem, som havde opofret sig til Videnskaberne? Jeg kan umuelig troe det. Naar jeg seer, at der behøves 7 Aar for at lære endog det ringeste Haandværk, saa samtykker mit Hierte strax det ham tilkommende Fortrin; og hvor meget større maae nu naturligviis ikke Ærbødigheden være for en lærd person? Dog, da Klædninger ey ere nok til at gjøre de for-

11

nødne Forretninger, og det prægtigste Skildt ey forsikrer mig, at Eyeren er en duelig Mester, saa kan vel ikke heller alle de Folk kaldes lærde, hvilke som jeg haver sagt, alleene stoeler paa deres Lære-Brev. Her kan siges:

A Vous connaitre attachez votre éruide Dans vos desirs n'avez point trop d'ardeur.

Vilde hver een forbinde Selv-Kiendelsen med Videnskaberne, saa vilde man ey viise i sine Begieringer en alt for stor Hidsighed.

Men da dette vel ikke skeer saasnart, saa vil Verden ogsaa fremdeeles rave udi Blindhed; Misbruge og Fordomme; og for en almindelig Menneske-Kierlighed, vil endnu nok mange ønske forgieves henfalde.

Hvad jeg videre haver sagt, maae enten antages eller forkastes for godt eller slet; nok er det, at alt er grundet paa en bedrøvelig Sandhed og Erfarenhed, det kan hverken gavne mig eller gjøre min lidte Skade ringere eller større & c. Men Ak!

Zéle imprudent! zéle maudit!

Saturne y perdroit son credit, mes jambes tirez moi d'affaires!

12

Dette kan forklares: Vil din Erke-Tosse være den første som peger sig frem, med dine

Udegiorte Forretninger; - Jo vist har jeg

været saa uhædlig, at misfalde Viisdommens Gud, dog NB. ikkuns den falske. Uden at kiende mig, har han den Godhed at tillegge mig et og andet; for Exempel, han vilde gerne ophidse den ærværdige Themis imod mig, paa Grund, at jeg skulde have vanhelliget Lovbogen; men deri tager han mærkelig feil, thi først har mit Liv ey været saa roeligt, at jeg havde kundet gjøre en Begyndelse at lære noget i Besynderlighed, og for det andet, saa overeenstemmer det aldeles ikke med mine Tanker og Tilbøyeligheder. Der er Videnskaber i Verden, som, i hvor nyttige de end ere, bliver skadelige ved uvittige eller halvlærde Personer, og deriblant regner jeg billig Lovkyndigheden. Og da det altid har været mig modbydeligt at leve paa andre Menneskers Skade eller Ruin; hvormeget mindre kan sluttes, at jeg skulde have søgt med nogle Ord (ret eller uret sagt) at gjøre andre ulykkelige?

Nu tilstaaer man mig vel, at man kan være et nyttigt Menneske i Verden, uden just at fuske paa Ting, som behøver et Menneskes heele Opmærksomhed! Min Rettesnoer har altid været: at jeg i min Cirkel haver giort

13

hvad jeg burde og kunde; at jeg haver beflittet mig paa al kiende mig selv og stundom opbygget mig med et og andet:

Apprendre à voir la mort d'un œil plus

intrépide;

à craindre l'appareil des plaisirs d'ici bas;

à mepriser des biens qui ne contentent pas; à mieux placer mes vœux, à saisir le solide.

At lære, at betragte Døden med et uforsagt Mod; at frygte for de jordiske Fornøyselsers Anseende; at foragte de Beqvemmeligheder, som ikke fornøyer; at indskrænke mine Ønsker, at fastholde det grundige.

Saaledes formoder jeg ikke at have ilde anvendt min Tiid; har jeg maattet vandre paa Torne, saa har jeg trøstet mig:

Que c'est une chose agréable, que d'espérer l'éternité, qui console en l'adversité,

& rend le mal plus supportable.

At det er en behagelig Ting: at haabe Evigheden; hvilket trøster i Modgang, og gjør det Onde meere taaleligt.

14

Dog er det sandt, at ihvormeget man ogsaa stræber at vende sine Tanker fra det Verdslige, saa bliver tidt den menneskelige Natur endog Mester, og trækker Tankerne til Verden igien. Det kan ey stort undres over, at mit Forliis har smertet mig, og at jeg derfor haver bekiendtgjort det, som og at jeg i en Tiid, da det endnu var tilladt, skrev: At Egennytte for at forfremmes var min største Drivefieder; disse Ord ønskede jeg behageligst nu udslettede; thi nu er det en Forbrydelse, og man maatte ey elske sit Liv, ifald man lod sig mærke med saadant noget; Ellers tvivler jeg meget paa, at man i øvrigt med Rette kan beskyldte mig for Egennytte. Hvor tungt og haardt det endog er for mig, at jeg for et got Hiertes Skyld, maae miste alt mit Suurfortiente, saa trøster dog min Samvittighed mig dermed, at det er ikke mig som haver forurettet andre. For Resten dersom der med største Ret kan siges om mig:

— — My May of life

is fallen into the fear, the yellow leaf, and that which should accompany old age, as - - - - -

I must not look to have; but in their stead Curses - - - - -

saa opmuntrer jeg mig, med en frie og fremmed Oversættelse saaledes:

15

Vielleicht gereichte mirs zum Schaden,

menn ich nach Wunsche glücklich wär: darzu gehören stärkre Waden, daß gute Glücke wiegt gar schwer.

Ich könnte mich vielleicht an übrig guten Tagen, aus Ungeschicklichkeit, lahm und gebrechlich

tragen.

Her behøves Taalmodighed! og Tak være min Skiebne, som har sat mig tidlig nok i den beste Skole! Snart alle verdslige Lykkes-Gaver har været mig nægtede; af Beskrivninger og Forestilninger kiender jeg kuns noget til disse Ting; og jeg maae tvivle, at de i Virkeligheden just er det, hvortil min Indbildning skaber dem for mig. Saa nøysom jeg endog er: saa vilde jeg Hiertelig gjerne give alt det jeg havde, for selv at prøve og smage hvad Kierlighed er! Denne Sødhed er mig aldeles ubekiendt, da jeg heel rigtig kan anvende den Engelske Philosophs Ord paa mig: At jeg er et vaklende Træe uden Rødder og uden Greene & c. at jeg indtil denne Dag ingensteds haver fundet den Ømhed eller Forsorg, at jeg engang kunde blive til et faststaaende Træe! Snart var jeg faldet paa de Tanker, at det kunde skee her; i Henseende at jeg snart lige saa længe har været her som i mit Fødeland, men jeg frygter, at jeg tilsidst maae sige:

16

Must I then be to vifitants a gaze, or pity 'd object?

Udlegningen findes fuldkommen i det eeneste Ord: Spectacle; det er ligemeget i hvad Bemærkelse det skeer, naar det kuns ikke er i det Engelske Sprog; thi jeg forsikrer, at det aldeles ikke er min Sag, at paradere paa got Folks Næser. — Maaskee det var anderledes med mig, om jeg havde været noget meere begierlig, samt om jeg havde havt en større Indbildning om mig selv; da man maaskee saaledes ikke vel kunde sige til mig, at jeg var en Tosse, fordi jeg ikke tog imod det Gode, den Stund jeg kunde faae det. Ney, har ingen meere plaget de Mægtige end jeg, saa tør jeg offentlig sige, at de har havt Roe; der hører et Slags Hierte til, som mig fattes, og det kunde hende mig, at jeg med uforrettet Sag maatte tænke:

Muli I at the uncharitable gates of proud great men implore relief in vain!

Dette synges under den bedrøveligste Melodie, jo ynkeligere jo bedre! — Gjerne vilde jeg have bedet min

Halvbroder Themistocles at gjøre mig noget Selskab, da jeg troer, at han ved nærmere Omgang vilde blive overbeviist, at jeg aldeles skyer Fianter. Om jeg

17

nu giætter ret, saa er dette Ord reen Norsk, men desmeere fornøyer det mig, da han ved liden Efterspørsel kan erfare, at jeg slet ikke har opført mig paa Fianteviis i Norge. Der lader sig ellers meget sige under Skiul og mørke Navne; men hvor ønskeligt var det, at mangel en Reformator betænkte, hvad jeg haver læst i en gammel Reyse-Beskrivelse!

Non judices quodcumque vides; nam qui judicat quodcumque videt, sæpe judicat quod non est.

Net op forstaaer jeg saa meget af disse Ord, at Udlægningen kan findes i en liden gammel Bog (under 8de Bud), hvormed Ungdommen meget plages, men til Vederlag: jo større den bliver, jo meere forglemmer og tilsidesætter den ogsaa disse Ord.

Med god Overlæggelse har jeg indrettet disse Blade saaledes, at samme ey beqvemt kan blandes med andre Høylærdes; Formen beviiser det tydelig nok; da det er meere beqvemt i Nødsfald at have Hielp deraf, til at anstikke sin Pibe.

Var jeg trættekiær, som jeg ikke er, saa indstævnedes jeg min Herre Pseudo-Apollo for Over-Dommeren Signor Minos; venteligt

18

blev Udfaldet, at jeg ikke havde nødig at takke Apollo for naadig Dom. Men da jeg elsker Freden over alt, saa vil jeg være fornøyet, om han istemmer med mig:

Connaissons notre aveuglement,

Nos préjugés & nos faiblesses!

Tout ce qui nous paroit si grand,

N'est qu'un amas de petitesles,

Erindret er jeg bleven, at jeg ey bogstaverer ret; rigtig nok! Was Hänschen nicht lernt, lernt Hans nimmermehr; helst uden Underviisning. Ellers veed jeg, at i andre Lande bliver en Fremmed undskyldt, naar han begaaer Feyl i Landets-Sprog, og snart hvert et Land holder saa meget paa sit Sprog, at Fremmede ere nødsagede til at tale det, ligemeget ret eller uret, naar man kuns viiser, man vil lære og ey foragte det; i saadan en Formodning har jeg tænkt, det var bedre at skrive slet Dansk, end slet intet, og er vel tilfreds, naar jeg kuns har opnaaet den Høyde, at man har kundet

forstaae min Meening. Men siges: at

jeg har drevet Spot med mig selv, i det jeg nævner mig aabenhiertet, saa maae jeg svare: Sagens Natur medfører det saaledes, denn wer den Schaden hat, darf vor den Spott nicht sorgen. Slemt nok, at Folk, som tager

19

fyrgetive pro Cento Renter, slipper saa frit, ligesaa vel for det eene, som for det andet; og for Resten siger jeg:

Fine speeches are th'instruments of fools or Knaves, who use them when they want good sense; but honesty needs no disguise or ornament,

Disse Ord at forstaae, maae jeg bede om Forladelse, at efterfølge en velbekiendt og nu Hensoved Autor! og henviise mine gunstige Læsere til det tredie Blad af: Altid noget nyt & c. — Om nu aldeles ingen Nytte findes i disse Blade, saa tilgiver man mig dog i det mindste den Indbildning, at de ey kan være overflødige. Det er saavel bekiendt, at snart hver en oprørt Materie er blevet forfegtet og de fleeste Gange med den største Hidsighed, samt for et gunstigt Publicum til saare liden Opbyggelse. Skulde det nu kaldes uret, at have givet nogle Ord at læse, angaaende en heel Stand? En Stand, som vil være umistelig, om Levemaaden endog simplificeres efter den Patriarchiske Tids-Alders Smag, da man finder, at i Abrahams Tid allerede har været Tienestefolk.

Det er sandt, det havde været bedre, om en ædeltænkende Herre (i mit Sted) havde

20

giort denne Barmhertighed; men hvo kunde forvente sligt! og Erfarenhed beviiser, at det og havde været en alt for dristig Forventning. Barmhertighed bliver af alt for mange lagt til Side, naar man meener; med et eller nogle Ark Papir at give Raad til Statens Forbedring; dog formoder jeg, intet fornuftigt Menneske vil troe, at hvad som er skrevet om Tieneste-Folk, er skeet af saadanne, som kan eller er nødsaget at holde en Deel af dem. Derfor ønskede jeg, at disse gode Mænd kunde alle blive til store og rige Herrer! da De paa denne Maade best kunde lære, hvad det er, selv at holde Folk? og den Forskiel vilde ogsaa falde Dem bedre i Øynene, som er imellem gode og slette Tieneste-Tyende.

Dog, for at fornøye (om mueligt) Hvert Menneske, saa fordømmer jeg mit forrige Skrift meget gierne til Fidibus. Og da dette nærværende Skrift kommer maaskee i de Lærdes Hænder, saa vilde jeg og, at det skulde komme til sin rette Bestemmelse; derfor beder jeg ydmygst, at det maae blive skienket til Tieneste-Folkene! Paa saadan Maade bliver det en dobbelt Almisse; thi Pengene anvendes til Friskolernes Nytte, og af dette Skrift har ingen Nytte, uden maaskee de tienende Mennesker. Besynderligt er det, at

21

31

alle Skrifter, som handler om denne Stand, forekaster Uvidenhed paa den eene Side, og paa den anden taler om Lærdom, Menneskenes Forbedring og beslige; men slutter med Lære-Regler, hvilke af det uvittigste Menneske

mage foragtes. Dog sand Fortieneste

har sin egen indvortes Værdie, og er aldrig avindsyg, derfor troer jeg visselig, at mange Rettænkende stiltiendes haver tænkt med mig, at:

The broadest mirth unfeeling folly

wears,

Less pleasing far than virtue's very tears.

Lystigheden som tales med fuldeste Munde,

opslides i ufølelig Daarlighed, og fornøyer langt fra ikke som Dydens virkelige

Taarer.

Den mindste Upartiskhed maae ogsaa tilgive, at der ey kan legges bedrevne Misgierninger for Dagen; alt hvad en kildrende Vittighed, plantet med Hævn, har kundet opfinde, bestaaer deri: at nogle har været for letsindige; men i Steden for at tilrettesætte dem, optænker studeerte Personer Regler, at forværre dem end meere.

At giøre det Modsatte, er Hensigten, at jeg nu Har taget Pennen; hvad jeg haver

22

sagt hidindtil, kan ansees, som en Tilskrift til den snart tabte Menneske-Kierlighed! Hvor forunderligt og foranderligt gaaer det ikke til i Verden! Fleere end een Moralist have sagt længe siden: At i Fald hvert Menneske kiendte sin rette Fader, vilde det foraarsage de største Metamorphoses i Verden. Kan dette nu ikke nægtes? O, hvilken Forsikring findes vel, at Efterslægten skal altid være den selvsamme? Kaster man kuns Øyet til de allernaturligste Forandringer i Verden, saa kan det nok foraarsage alvorlige Tanker; men dette bliver glemt af mange nu omstunder,

Efter min Plan, spiller jeg nu dette Skrift i de Uvittiges, Hænder; jeg forhindrer altsaa dermed, at dette, ligesaa lidet som mit første, vanærer de Lærdes Skrifter; Oven i Kiøbet vil jeg fortælle min egen Critique, da jeg saaledes ikke foraarsager noget Menneske den mindste Umage; behageligen antages dertil følgende Lignelse; Et Menneske lærer af sig selv at spille paa Fiolin, foruden Noder og alt andet; I en stor Forsamling træder han frem og lader sig høre; det Meeste er hans egen Phantasie; Naturlig viis fremkommer en Hoben skurrende Toner, omendskiønt han ogsaa benytter sig af nogle gode, som han haver hørt ved een eller anden Leylighed. Nu setter man i Steden for Musik: Skrift, og

23

legger til, at Sagens Beskaffenhed, samt Spillerens Temperament medfører, at det ey falder i det Lystige, men intiero serioso; saa er alt sagt.

For de ubilligste Mennesker, som, om de kunde, vilde endog have Luften for sig alleene, og for disse, som

saa at sige render hovedkulds igiennem Verden, vil jeg fremlegge nogle Ord af Young:

Ye deaf to truth! peruse this -----

And trust, for once - -

"Men may live tools, but fools they cannot

die.,,

I, som have stoppet eders Øren til for Sandheden!

O læser i det ringeste dette - - - - og troer dog engang: - - - -

"Menneskene kand nok leve, som Daarer; men umuelig kand de døe, som Daarer.,,

24

Il vaut cependant mieux faire une bonne oeuvre publiquement, que de la négliger par modestie

25

Skulde I vel fortryde, om jeg forsøger at give eder nogle gode Raad eller Formaninger? Jeg kalder dem gode, efterdi I selv vil finde dem bedre og langt anderledes, end disse man finder i de Udkomne Spotte-Skrifter imod os. De af eder, som allerede haver søgt ved gode Bøgers Læsning at forbedres, haaber jeg, vil med Fornøyselse læse det igien fra een af eders Medbrødre. Men de, som haver forsømt dette, eller endnu forsømmer det, beder jeg venligst, med Alvor at læse og betragte mine Tanker! naar dette skeer, saa vil disse samtykke med mig: at det er ingen Skam at være uvidende, men vel, om man fremturer deri imod alle Formaninger.

26

Omendskiønt jeg egentlig tiltaler mit Kiøn, saa vil dog det andet iligemaade finde meget, som kan være det nyttigt. Men ingen maae tænke, at jeg vil holde mig allene saa overmaade klog, at foreskrive andre Regler; Ney, jeg vil kuns forsøge det; og om jeg ey holder alt for streng Orden, haaber jeg dog, at ingen af mine Lige vil derformedelst forarge sig paa mig! altsaa siger jeg kuns: Prøv dem, Kiere!

Gudsfrygt er den første og største Dyd af alt i Verden; hvo er det Menneske, som derved er bleven ulykkelig? Vidnesbyrd derom findes saa mange i den hellige Skrift saavel som i de verdslige Historier. Hvem vilde vel nu foragte, eller ansee det med letsindige og koldsindige Tanker? Trænge vi ikke meere til Naade, vi, som en saa saare liden Deel af Verdens Lykke er tilfalden; frem for mange andre og Store? For disse er det let at sige: Jeg er mig Gud selv, hvad behøver jeg en anden? thi dem mangler intet; men da os derimod fattes saa meget, saa lad os ved Gudsfrygt gjøre vs værdige, at kunde sige med Sandhed: Min Gud og min Fader, jeg er dog ogfaa dit Barn, antag mig, og skienk mig din Naade! I hvis Hierte der kommer saadanne Tanker, den vil ikke modtvillig forsømme at besøge Guds Huse; der-

27

ved vil han blive Meere opmuntret og bestyrket i sit gode Forsæt; daglig vil han sukke til Gud; han vil anholde i Bønnen, kort: han vil blive en sand Christen. I saadan Tilstand vil han først finde en ret Trøst, naar han synger: Hvo ikkun lader Herren raade, og paa ham setter al sin Liid & c. & c.

De som tiener hos Christelige Herskaber, vil jeg raade, heller at forblive der; end med bedre Vilkaar at ombytte med Uchristelige. Thi, hvad gavner det Mennesket, om han vinder den gandske Verden; Mert tager Skade paa sin Siel? og det sidste slaaer paa saadanne Steder vel aldrig feil.

Skulde I feile, og derfor blive mistænkte, saa bekiender heller reent ud og siger Sandhed; I vil dessnarere faae Forladelse; dette haver jeg saa tidt prøvet, at jeg tilforladeligen kan anprise eder det.. Vel tilstaaer jeg, at man med den nøgne Sandhed, kuns lidt fremkommer nu i denne Verden, (jeg selv er maaskee en Prøve derpaa) men hvad for et afskyeligt Kreatur er ikke en Løgner?

Værer aldrig ørkesløse! Müßigaang ist aller Laster Anfang; og ellers er Ørkesløsheden en Moder til Fattigdommen;

28

Mangel viger ved Arbeidet; Velstand en god Fremgang ere Følgesvende af Flittigheden. Eders Forretninger maae gøres paa det beste, I maae selv fornøye eder, at kunde see at det er vel giort, langt fra at I skulde tænke: O det er godt nok; eller at I skulde bie med eders Arbeide indtil den yderste Time; Ney, med

saadanne Tanker er det vel ey mueligt at kunde blive længe i en Tieneste, hvor der sees paa Orden og Nethed. Men naar I ere færdige, og nogen Tid er tilovers for eder, saa anvender den paa det nyttigste I kan; dermed meener jeg, at holde sit eget Tøy i god Stand; og haver man Lyst at gjøre noget, saa kan et og andet bestilles; I Frankerig syer de fleeste Tienere deres Manchetter, eller rettere sagt: de broderer, og det er ikke heller saa svært et Hexerie at gjøre det; og vil man være om sig (hvilket jeg just ønsker), saa behøver et Menneske endnu meget meere, som jeg ey nævner for Vidtløftigheds Skyld; Kort, for alt hvad man selv forarbejder, sparer man at give sine Penge; dog er det best, man holder sig til det Tarvelige!

En ædel Sag er det, at have Lyst og Evne at lære noget for sit eget Beste; men heri maae gaaes fornuftig til Verks; Enhver maae prøve sin Styrke; Godt at skrive og

29

regne, skulde jeg ikke nævne engang; da jeg troer at saadanne, som forsømmer dette, fortjener den største Skam. Ingen maae falde paa de Tanker, at det nu omstunder er til ingen Nytte! Thi lad Forsynet gjøre af os hvad det vil, saa vil det alletider belønne den derpaa anvendte Umage, og hvem vilde vel være saa aldeeles uskikket, ey at vide dette! Derhos er det jo stet ingen Byrde, at have lært noget; denne indvortes Skat forbliver alletider hos eder; I bærer ikke tungere paa den, end de, som ere Heel uvidende og ubrugbare, og heele Verden kan ikke fratage Eder det. Men som jeg haver sagt, prøver Eders Evne og Styrke, og vælger en taabeligt, men udsøger det nyttigste frem for det mindre nyttige; dette vil sikkert udfalde altid til eders egen Fordeel! Kort: Søg Raad, pas paa gode Erindringer, brug dem til din Nytte; gjør du dette og du falder endog i Vildfarelser, saa har du i dit Fald, ogsaa din Forladelse til Følgesvend. Dog, ifald I havde ogsaa lært noget, saa maae det være langt fra eder, at hovmode eller indbilde eder noget deraf; det er sædvanligt nok, at der gives dem af vor Stand, som holder sig for absolut nødvendige hos et Herskab, og disse Tanker forvolder snart alletider Opsetsighed; men skeer dette, saa beviser man til Eders Skade, at man kan leve for-

30

uden Eder. Derfor erindrer Eder: At den klogeste, og den som er skikket til alting, finder dog alletider sine Ligemænd; og i den selvsamme Grad gjør man sig foragtelig, hvori man viser sin Hovmod og utilladelige Egenkierlighed.

Til Menneskenes Forbedring hjælper intet bedre end gode Bøgers Læsning, hvilke jeg altsaa paa det kierlligste vil anprise Eder! jeg siger gode, thi hvorledes kan man forbedre sig, naar man læser kuns slette? Just derfor ere ey heller alle Bøger tienlige for os; de som handler om de høye Videnskaber, forstaaer vi ikke; en Mængde af de moralske Bøger ere saa vidtløftige, at man har nok at gjøre, at oplede Kiernen, for de mange Skaller, og vi behøver kuns egentlig saadanne, som kan afhøvle de groveste Spaaner af vor naturlige Forstand, og det NB. for got Kiøb dertil. Lad os vælge disse! Jeg vil foreslaae nogle, og det vil fornøye mig Hiertelig, om de ere allerede bekendte for Eder, men hvis ikke, at I saa vilde prøve dem! Næst Guds Ord og gudelige Bøger, nævner jeg:

Hoffmanns Zufriedenheit.

Mayens Weißheit der Menschen nach der Vernunft.

31

Disse burde eyes af enhver af og; siden om man haver Leylighed:

Spaldings Bestimmung des Menschen.

Gellerts Skrifter, men fuldstændig.

Vil man have noget meere, og haver Penge dertil; saa kan tages:

Samling af lærerige Materier, og

Krügers Träume.

Begge sidste ere muntre og lærerige, og ingen vil fortryde de Penge, han udgiver derfor, naar, som jeg haver sagt, hans Leylighed tillader det. Men alt hvad jeg beder, er, at I bortkaster Romanerne. Disse er den allerskadeligste Tids-Spilde; de fleste forvolder unaturlige og naragtige Begreb om Verden og om Tingene; og fordærver de ikke Hiertet, saa i det mindste gjør de iblant dog irrende Ryttere. Til min Skade, har jeg ved moedne Aar befundet det hos mig selv saaledes.

Den Deel af mine Medbrødre, som tiener Herskaber med Børn, forestiller jeg be-

32

synderlig, at I vel vogte eder, at give Dem den ringeste Forargelse! Betænker de haarde Ord: Hvo, som forarger een af disse Smaa, som troe paa mig, ham var det bedre, at der var hængt en Møllesteen om hans Hals, og han var tænkt i Havets Dybhed. Lad derfor de smaa Herskaber intet see, eller være Vidne til noget, som I ikke kunde lade see eller være bekiendt af hvem det endog var. Jeg haaber, at I for Alvidenhedens Skyld passer paa alle eders Gierninger og Ord. Men betænker, at en, ellers imellem voxne Folk tilladelig Gierning, Lystighed eller Ord, kan i Nærværelsen af smaa Folk blive utilladelig, efterdi disses smaa Øren og Øyne ere meget skarpe, og indprentes af alt det, de seer eller hører efter deres egne Forestillinger.

Men den Deel, som virkelig tiener unge Herskaber, og Helst dem, som ere hos Dem eene og alleene, beder jeg: Forglemmer aldrig Religionen, og bruger i eders Opførsel al eders Fornuft! Giør I det, saa vil I vogte eder, ikke at være Skyld i Deres Forførelse. Vel veed jeg den bedrøvelige Sandhed, at det for Ungdommen er en snart uimodstaalig Lokke-Mad; men Religionen byder Guds frygt, og denne en reen Samvittighed. O! med Hvilken Trøst belønner

33

en god Samvittighed det Menneske, som har stræbt at beholde den til sin Eyendom! Lad Verden tumle sig siden, som den vil; lad det falde glædeligt eller kummerligt, denne indvortes Lyksalighed kan ingen borttage, og jeg er stolt af at eye saadan en Lykke.

Væenner man sig til Orden og Rethed, saa letter man meget paa sit Arbeyde. Alle Tieneste-Folkene burde beflitte sig derpaa, samt omhyggeligen lære at omgaaes med alt, hvad de bruger eller haver i deres Hænder af Herskabets Tøy; man maae forestille sig, at omendskiøndt det ey gaaer løs paa vor Bekostning, vi dog bør saaledes passe paa, og holde saaledes til Raads dermed, ligesom det alt var vort eget! og sikkert nok falder det dog engang til vort Regnskab, naar vi haver forbrugt noget til Unytte. Skeede det, saa vilde mange fleere af os kunde glæde sig af en venligere Omgang eller Medfart end ellers. De Klager vilde bortfalde, som man saa tidhører om Tieneste-Folkenes Skiødesløshed og Ødselhed, og vi vilde ikke mindre end dog kunde leve,

Yppigheden er et Ord, hvilket vi aldeles ikke skulde kiende! Begynder jeg for det første om Levemaaden, saa burde vi indrette den saaledes, at at vi ikke vænnede os

34

til noget, som vi efterdags, eller naar vi kommer til at leve for os selv, maae savne! Kort: Lever saaledes som det kan blive mueligt og venteligt for eder selv! For det andet, om Yppigheds Klæder; Her vil jeg holde eder for Fremtiden alt for kloge til; er det nu fornødent at erindre eder, at I maae spare paa Skillingen? Thi eders heeke Udsigt maae jo være i eders ihændehavende Penge. Derfor seer vel til, hvorledes I anvender dem og hvad I kjøber derfor! udsøger altid det stærkeste og beste i sit Slags samt Godhed, frem for der lette og glimrende; men bortkaster aldrig hvad I fortienner! Man giver det at forstaae, at I løber for meget paa Masquerader for got Folkes Fødder, og er det sandt, saa er disse Penge kuns slet udgivet, og jeg haaber at i Fremtiden bliver eders Penge anvendte bedre! Ligeledes at I ikke vover eders Penge meere paa Spil! Hvilken Naragtighed er ikke det: at man ved Spil først vil være forvisset om, at jeg, eller en anden, skal eye, hvad allerede er mit? Men skeer det i Tanke for at vinde, saa er det let at begribe, at det Tab en anden lider, smerter ham ligesaa meget, fom det kan smerte mig, naar jeg taber mine faa og surtfortiente Skillinger. Spil er ellers opfundet for de Rige, og tiener til at deres Overflødighed kommer paa en Tidsfordrivende Maade mindre Folk til Beste; Saaledes vred

35

man hvilke priselige Velgierninger der bliver stiftet af det Kiøbenhavnske Lotterie, og hvor mange Mennesker der helbredes ved Kortstemplingen paa det Kongel. Friderichs Hospital, uden at regne den Mængde Mennesker, som derved lever, da ved det sidste allene vedligeholdes tvende Fabriquer. — Modens Forandringer koster ogsaa en heel Hoben Penge, derfor holder eder saa meget mueligt derfra! det er en gammel afgjort Sag at — ved sine saa hastige Moder trænger til at giøre Opfindelserne alt lettere og lettere; tag til en Prøve de smaa Lapper paa en forskaaren Hat! O Brødre lad saadanne bæres af Folk som haver overflødige Penge og kan ombytte dem saa tidt de lyster, eller som fortienner Penge paa en lettere Maade end vi! Bliver det eder tilladt, saa bortkaster ey saa meget, hvad som kan tiene til Føde! Mon det er ikke taabeligt at kaste der beste Meel i Haarene og siden opholde Livet med det groveste? Om mine Søstre troer jeg (de tillader mig vel dette Navn?) at de haver selv Forstand nok, ikke at udgive Deres fleeste Penge for Spindevæve; men heller beslitte sig at samle og at henlegge noget til en tilkommende Huusholdnings Brug!

Svage og letsindige Gemytter forfalder let til den Daarlighed, at indbilde sig meget i

36

andres laante Klædninger, og derfor seer andre Folk, som ey saa net ere udpyntede, over Skuldrene; Kiere! lader os ikke meere bebreydes for denne Feil! Holder intet Menneske for nedrigt, at bevise ham Artighed! Ved en artig eller venlig Omgang taber jo slet intet Menneske; og hvor meget meere maae vi beflitte os

derpaa? Jeg beder for alt, foragter ingen Bonde! Her maae jeg sige, at jeg har hørt Klager af nogle, at de ved forefaldne Kongereiser ikke ere blevne behandlede paa det artigste af mit Brødrelaug i Følgen: dog, da de fleeste af disse gamle Vedkommende vel nu ere ombyttede, saa bliver dette kuns en venlig Formaning for de nuværende eller tilkommende Udvalgte, om de ellers faaer Tid at læse dette Skrift!

I de ældgamleste Tider har man sat Kierlighed til Fædrenelandet iblandt Dyderne; Ædle og Uædle betænkte, at de fra deres Fødsel af til deres Ungdoms Aar havde saa at sige været Staten til Byrde, derfor betalte de det ogsaa saasnaart de kunde, og deraf fik Staten sin Styrke. De Ædle tiente Staten med uegennyttige Raad & c. og de Uædle tiente dem og Staten igien ved deres Hænder & c.; af de sidste vare de fleeste Trælle, men efter en troe Tieneste og en retskaffen Opførsel vare de Ædle ædle nok, at friekiende dem,

37

og saaledes tog de Deel i den mellemste Classe af Staten. Hvorvidt dette kan passe sig i den nærværende Tidsalder, veed jeg aldeles ikke; det kommer større Hoveder til at ransage end mit. Men det veed jeg af Erfarenhed, at man handler kuns slet, naar man forlader sit Fædreneland; Min Samvittighed bebreyder og forekaster mig tidt nok, at jeg har været den største Daare, at tiene Fremmede med mine beste Aar, samt at jeg underkastede mig den yderste Foragt, ifald jeg gik nu hiem, og vilde tiene mit Fædreneland med . . . Levningerne.

Her er et Speil, jeg vil foreholde den Deel af mine Brødre, som ved et fyrigt Blod maatte falde paa min urigtig tagne Vey. Vær forsikret, at om langt eller kort vil snart enhver græmme sig over det giorde, alt ligesom der gaaer mig nu.

En Mængde af disse Tidens Skribenter, som har forlystet sig og andre i at forhaane os, jamrer saa meget over store Audience-Penge. Det kan altsaa ey være overflødigt at sige noget derom. Jeg haver tient tvende Ministrer NB. af første Rang, alt i alt har jeg nu tient en god Deel Aar, og veed dog ikke hvad Audience-Penge er, men vel, at mange, som begierer Audience, har kostet og endnu koster mig mangan en god Skilling. Er mine Brødre nu alle ligesaa

38

frie derfor som jeg, saa kunde vi sige dem med Rette i Øynene, at det er Usandfærdighed. Men jeg vil betragte det nærmere og setter: at en anden Herre havde noget at tale med min Herre; tør jeg vel fordriste mig at nægte ham Indgangen? O! med saadan en Tiener vilde man jo snart være færdig, og efter Rimeligheden maatte det dog skee ved saadanne, naar Audience-Penge skal finde Sted. Vilde man sige at mindre Folk end Herrer maatte ofre til Tienere, saa begriber jeg det ikke heller, undtagen jeg vil sætte Haandværkerne, som arbejder for Herskabet; (og som ingen brave Tienestefolk vil afvise) saa ere de fleeste i den Tilstand at de kommer for ar have, og altsaa taaler aldeles ey at give. Hvilken en Mængde Suplicanter løber ey omkring! og ønskeligt var det, at man kunde afsondre de hyppige usandfærdige og ugrundede Supliqver fra de sande og altsaa nødlidende! Mangan en Tiener faaer vel suure Miner eller onde Ord for denne Sag af sit Herskab; De vil ey, (og umuelig kan de ogsaa) give til enhver kommende Tigger; Maae Tieneren altsaa afvise dem, saa faaer han Skylden mestendeels allene paa sin Hals.

Dog nu bliver at afgjøre: Hvorledes de Tienere sig haver at forholde, som ere

39

hos Herskaber, hvilke kan forfremme andre Folk enten selv eller ved deres Ord; Saadanne Steder er nok bekiendte og bliver altsaa ligesom bestormede; thi ingensteds har jeg seer, at allehaande Slags Folk og Stænder søger om Bestillinger, som det skeer her. Men Tienernes Pligt er at melde dem alle frit, jeg siger frit; dog om nu een iblandt de mange Lykkelige faldt paa de Tanker: See disse Tienere haver vel forbundet sig at tiene denne Herre, men ikke mig; jeg er blevet hjulpen, og var jeg ikke kommen der, saa havde de kundet blive ved deres Forretninger; desuden gøres kuns lidt for intet nu omstunder; jeg selv vil jo være belønnet for det jeg haver søgt og nu erholdet; Leben und leben laßen! See her er noget for eder I ..... Skeer det saaledes, saa kan I modtage det med den reeneste Samvittighed; thi ellers kunde man med Rette forekaste eder en dum Hovmod; Navnet af Audience-Penge bortfalder ogsaa, Tingene ere forandrede; Men da bør disse lykkelige Tienere betænke deres mange Brødre, som aldrig smage hvad saadant er. Dog tvivler jeg meget paa, at der vil findes de, som bliver rige ved saadanne Gaver. De fleeset med deres Bestalninger i Lommen vil knap værdige eder et Nik med Hovedet, langt mindre et Farvel. Alligevel vil jeg igientage

40

min Meening, som er: Aldrig at begiere noget; thi der var bettelagtigt, men vel tage imod det, som gives eder af Generosite. Om Haandværkerne maae jeg endnu sige disse faa Ord: At naar Tienere ere saa lykkelige at være hos christelige Herskaber, de ey vil have nødig, hverken at klage over de første eller sidste, men om ikke, saa beklager jeg dem meget.

Maaskee mange af' eder længes efter at høre noget om verdslige Forfremmelser? men her er gode Raad dyre; efter Ordsproget: Stehen hier die Ochsen am Berge; havde jeg skrevet for en god Deel Aar siden, saa maaskee det havde kundet hielpe, men nu er det for seent. Mit Raad havde været i saadan Tiid: At vi ey burde være saa graadige, at ikke enhver af os burde have holdet sig skicket til alting, og derfor plaget Herrerne! Kan der vel nægtes, at det ikke er skeet saaledes? Haver Herrerne ikke maattet søge alle Canaler, kuns for at have Roe? See her er Kilden til Misbrugene, og til vor Ulykke; Nu staaer vi hvor vi staaer. Punctum. Vel er det sandt, at man kan anvende Hr. Krügers Ord snart til alle Menneskelige Forfremmelser fra de ringeste til de største og det over heele Verdens Klode; Han taler om denne Sag og spørger Quis? Hvo et blesen forfremmet? ~ Hr. Ignorantius

41

Superhus. — qvibus auxiliis? . . . .

Det veed han selv best, maaskee ved Penge, kan være ved Patroner eller ved Forklædet? & c. & c. Og altsaa seer man, at enhver Nation, enhver Stand, og ethvert Menneske benytter sig af alle forefaldende Leyligheder til sin Forfremmelse, og Mueligt tidt ved krumme Veye; tilligemed findes her den tilstrækkelige Grund til eet og andet i denne vor beste Verden, ligesom den har været og vil være, indtil Verdens Ende.

Men Kiere! I Sandhed ere vi gaaet for vidt; vi har vildet ophøye os for meget! Nu maae vi høre, at man siger os: Ihr Mücken, wollt ihr euch zu Elephanten machen, so erndtet auch davor ein wohlverdientes Lachen.

I de allerhaardeste Tilfælde, som det Menneskelige Liv er underkastet, er sandelig det eeneste og heste Lægemedel: Taalmodighed. Den vil I sikkert finde i de Bøger, jeg har foreslaaet eder, og en Hoben Trøst dertil. Bliver vi ved Læsning af dem for det første kuns saa eftertænksomme, at vi med Fornuftens Øyne betragter Verden og Verdens Forandringer, O! saa vil vi finde, at alt er langt anderledes, end vi ellers forestillede os det. Vi vil lære, at skille det

42

Sande fra det Usande; det Bestandige fra det Ubestandige; vi vil blive forvissede om, at det meeste man holder i Verden for Lyksalighed, bestaaer kuns i den Indbildning, man haver derom; og den Værdie, enhver sætter selv derpaa. At det er daarligt, at qvæle sig og tragte efter de Ting, som ikke ere i Stand til fuldkommen at fornøye, og som, foruden den Ubestandigbed de ere underkastede, kuns varer en saa saare stakket Tiid.

Den største Lykke i Verden er en god Samvittighed, Sundhed og Nøysomhed; har vi de to første, saa behøves en meget til den sidste; Naturen er fornøyet med lidet! Haver vi Næring og Klæder, saa har vi det nødvendige, og derom vil vi bede! Denne Verden er ey skabt, for at alle Mennesker skal være lige; den unævnbare Forskiæl gjør ved S sammensætningen et Heelt; i det Heele

maae være Tieneste-Folk. Vi er det;

og hvi skulde vi være misfornøiede med den Stand, Forsynet har sat os udi?

Lad os eftertænke alvorlig, om vi ikke har faaet vor beskikkede Deel! og gjør vi det, saa vil mangan een lade blive at murre imod Skiæbnen. Derhos er det den allervisreste Sandhed, at: Ingen Stand for sig

43

betragtet, kan foraarsage enten Ære eller Skam; men forretter man sin Deel paa det beste, kuns heri ligger den sande Ære. Forretter nu enhver af os sin Tieneste paa det beste ham mueligt er, og han formaaer dog ikke derved at tilfredsstille sit Herskab; (thi hvor forskiellige Tænkemaader findes ikke i Verden?) saa kan han trøste sig endog, at han haver gjort sit. Og overalt saa vil vi finde, at det ingensteds er fuldkomment, allevegne vil der fattes noget, og for den Aarsags Skyld maae vi lære at være taalmodige.

Men Ungdom og Alvorlighed ere stridige Ting, og følger sielden med hverandre; feg kan derfor ey troe, at mine Tanker vil antages af alle for brugelige eller gyldige, og i saadant Fald maae jeg anprise eder Raadet af Hr. Rasmus Ligefrem, denne giver eder dog i det mindste Løfter om Forfremmelser, hvilke ellers ingensteds haver Sted for os. Denne Herre kiender nok Verden, og han veed meget vel, at naar Lykkens Canal bliver viist Menneskene, de nok kommer og raver der Udi, Ligesom det troes af den største Mængde af Mennester, samt vedholdes af en indgroet Sædvane, at ringe Folk ere ulykkelige, saa ere hans Tanker det selvsamme, hvortil han legger endnu Forhaanel-

44

sen. Taalmodig maae vi lide det! (de Utaalmodige haver kuns at imodtage trende Stød af Fahnen, saa kan de blive ærlige Karle igien). Lykkelig er den, som lider uskyldig!

Men gjør Hr. Lige frem os evig ulykkelige, saa seer man strax, at hans Evighed bestaaer i denne Verden. — Ney,

ringe Folk har andre Tanker om Evigheden. Det vilde see sort ud anderledes, og havde de ingen Trøst om et tilkommende bedre Liv, naar det nærværende er sørgeligt for dem, saa havde de jo intet! — Intet! — græsseligt! Jeg tier stille.

O Brødre! ingen maae være i Stand til at fratage os denne Trøst! Bestræber eder af mueligste Kræfter, at leve retskaffent; Retskaffenhed forsøder Modgang i denne Verden, den tilveyebringender Taalmodighed, og denne overvinder alt. Saaledes kan vi leve i det fasteste Haab: At den nærværende Tids Lidelser ere ikke den Herlighed værd, som skal aabenbares paa os. Saaledes kan vi betragte, at vore Lidelser, skyldige eller uskyldige, følger med Tidens hastige Løb til sin ventelige og snarest Ende.

45

Jeg husker paa intet meere i Besynderlighed; lad det være nok sagt, at vi alvorlig tænke, ved alle vore Gierninger at beholde en reen Samvittighed! Alt kommer forunderlig for Dagen, es ist nichts so klein gesponnen, es kommt doch endlich an die Sonnen. — En god og christelig Omgang

imellem os og med hverandre, er det eeneste, jeg beder om endnu! Hvor tidt er vel mangt et bravt Herskab ikke plaget med Tieneste-Folkens indbyrdes Ueenighed? Men om nu mine velmeente Regler ikke bliver foragtede af eder, saa haaber jeg, man ikke meere vil see vore Feyl averterede i Aviserne,

O gid alle Tieneste-Folk, Mandfolk og Fruentimmer, vilde beflitte sig paa, af yderste Kræfter at beskiæmme ved en udadelig Opførsel alle de Folk, som gjøre sig lystige paa vores Regning, hvoriblant vel ogsaa findes De, man billig kan kalde Fjender og Forfølgere! Lader os bede for Dem, at De bliver omvendte og aflader med Deres Haardhed, eller dog i det mindste forvandler Deres Hævn til Billighed!

Dog forudsat, at alt hvad jeg haver sagt, ogsaa skede; saa bliver vi dog enhver Dag ældre, og den beste Opførsel kan ikke borttage den kummerlige og elændige Udsigt,

46

45

som en Mængde af os vil have for Fremtiden! Kommer man til den Alder af 40 Aar og derover saa tænker man heel anderledes end imellem de Aar af 12 til 20. — Ellers finder man at heele Verden i vor Tids-Alder agter Spilleværk Høyere end alvorlige og grundige Ting. Hvormeget meere skeer det nu ikke af Ungdommen? Jeg undrer mig altsaa ikke, at man holder det i sine Dreng-Aar for en stor Sag, at hænge paa en Karet eller paa en Hest, uden at nævne en broged Klædning o. d. l. men desmeere er det forunderligt, at Folk som skulde have mere Forstand ikke raader dem fra saadant, og helst nu omstunder. Her staaer Tankerne stille! — Paa den eene Side skrives om overflødige Tienere, og paa den anden tages nye for Fode an, hvor de endog kommer fra; da dog heele Verden veed, at naar tilsidesettes (hvilket i en vis Alder sikkert skeer) Letsindigheden og de romanagtige Griller, saa er Udsigten for de fleeste her værende Tienere vel denne: At de forbander sig selv og de Folk, som haver raadet dem dertil, da de saa slet haver anvendt deres unge Aar: (hvilket bestaaer mestendeels derudi, at de har maattet lære at leve uordentlig og imod Naturen, og nu er Spørsmaal til hvilket jævnt Arbeide de siden kan være skikkede?) At vi falder vore Herskaber til Last, og om disse forstøder os, falder vi heele Sta-

47

ten til Byrde! Den allerstørste Partiskhed og heele Verdens Fordomme maae tilstaae, at vi ere i en meget usædvanlig Forfatning imod alle andre Mennesker. Men hvorledes det end er, saa berettiger det os aldeles ikke at handle imod vore Pligter. En usædvanlig Sag kan blive lindret af en anden ligesaa usædvanlig; dertil kommer jeg, og udbeder mig derfor eders heele Opmærksomhed! Ingen kan nægte at mange formaae meere end nogle; vilde vi nu alle være enige imellem os selv, og efterfølge de paa andre Steder brugelige Skikke, i at sammenskyde Penge, (men ikke her i en lige Hensigt) for derved at hielpe nogle, saa var allerede Begyndelse gjort til en Muelighed, at en skikkelig gammel Tiener ey blev udsat den yderligste Tilstand i Fremtiden. Men da i dette Fald vel kan forventes noget, men ikke noget klækkeligt, og at et Menneske betragtet som gammel og svag, om end ved en liden Hielp dog umuelig kommer ud af al Sorrowfulheden; men foreenet med hans Liige med sammenfatte Kræfter og indbyrdes Hielp, er det ey alleene meere giørligt, men nærmer sig faaledes ogsaa den viiseste Skabers Hensigt, at et Menneske skal være det andet behielpeligt. Saa vil jeg nu fremlegge eder mine Tanker herom i Haab at I vil overveye dem alvorlig.

48

Nu setter jeg: Vi opretter en Casse, hvori alle ugifte Tjenestefolk af begge Kiøn frievillig indlegger penge, hvilke igien anvendes til Nytte og Hielp for Tieuestefolk, og det saaledes, at 12 Tienere af Mandkiønnet, 18 af

Fruentimmer-Kiønnet, og 6 enten Kudske eller Gaardskarle i eet Huus ved fælles Hielp lever og holder en Huusholdning med hinanden, og derfra indgaser i Evigheden. Dette er i Korthed min Hovedplan, og nu vil jeg oplyse den videre:

1) Enhver Tiener som var tilfreds saaledes at slutte sine Dage og som jeg vil kalde Expectant, maatte for hvert Aar han er gammel, indlegge en vis Summe Penge til en Fond i Caffen, og saa siden tilskyde enten Maanedlig eller Quartaliter, indtil han blev er Lem af saadant et omtalt Sted.

2) Alle andre Tienere unge eller gamle, hos store eller smaa Herskaber maatte for Broderlig Kierligheds Skyld indlegge en Summe til Caffens Fond, for at bevise, at der kan være Folk iblandt os med velsindede Tanker, og ligesaa tilbyde enten Maanedlig eller Quartali-

49

ter, men dette i en mindre Summe end de første og disse kalder jeg: Godgjørende Brødre,

3) Dette iagttages ligeledes ved Fruentimmer-Kiønnet; disse bliver ligeledes inddeelt i Expectantinder, og

4) Godgjørende Søstre, alt med foromtalte Viikaar.

5) Hvad sig Kudskens og Gaardskarlene anbelanger, saa maatte det staae dem frit, hvortil de vilde beqvemme sig; om nogen af dem havde Lyst at blive Expectant, eller i det mindste eye det Hæders-Navn: Godgjørende Broder.

(I en dertil indrettet Bog indføres Navnene, Alder, Opholdssted, enhver Persons Indskudspenge, paa hvilke Viikaar han eller hun indtræder, samt hvad i Efterskud Maanedlig eller Quartaliter erlægges.)

Kunde det nu være mueligt, at ved saadanne Indlegge og tilskydende Penge, kunde indrettes et Huus, hvor det ovenmeldte Tal af 36 Personer kunde rummes, saa indsees rettelig, at disse, som jeg har sagt forhen, kunde

50

underholdes langt mindre bekosteligt ved een Oeconomie og ved fælle Hielp, og selv levede de med megen mindre Sorrig.

Efter en troe Tieneste og god Opførsel i nogle Aar, tør vi sikkert give os det fasteste Haab, at vore Herskaber, naar de seer, at vi selv først legge Haand paa Værket, vil efter Deres sædvanlige Barmhjertighed (hvorpaa sees saa mange daglige Prøver) ædelmodig række os Haanden dertil. Jeg maae videre forklare denne min Meening: Tjenestefolkene tiener troe og redeligt og efter deres Sindelag lader sig indskrive og betaler enten som Expectanter efter No. 1. eller No. 2. og Fruentimmere ligesaa under No. 3. eller No. 4. og iligemaade indskrives og antegnes alle, hvilke under No. 5. haver Lyst enten til første eller anden Classe. Saaledes kan Herskaberne være forvissede at finde og beholde troe Tjenestefolk, da disse giver af deres Løn noget taaleligt for Fremtiden; Taber de deres Raskhed og ere Expectanter, saa tør jeg sikkert fordriste mig at paastaae, Herskaberne vil ædelmodig give noget aarligen for dissers øvrige Livstid til Hielp. Hvor mange Velgjerninger bliver ikke givet til Ubekjendte? Og hvem tør tvivle, at et Herskab ikke heller vil give noget til et Menneske, han har havt Omgang med?

51

Mig er indfaldet et Ønske, som kan gjøre min Plan meere muelig, som er: At den store Gud vilde regiere een eller anden formuende Patriot, som har ingen Arvinger, at gjøre sig udødelig: ved at skienke eller testamentere saadant et omtalt Sted og Huus til denne Brug! Med den fuldkomneste Rettighed kunde man kalde det: MONUMENTUM PIETATIS. . . . .

Hvor usikkert saadant et Haab endog nu er, vil jeg dog fremlegge eder meere af min Plan, at I bedre kan dømme om Mueligheden eller Umueligheden deraf, og da mine Bygnings-Materialier og Indretninger koster saa lidet, saa vil jeg bygge og indrette alt hvad mig synes, NB. her paa Papiret.

En sand Patriot, den ædedelste Menneske-Ven! har foræviget sig, med at skienke et Huus til Tieneste-Folkene, for deri at bereede sig til Indgangen i en anden Verden, hvorpaa kuns faa har havt Tid at tænke, og meget mindre gjort det. Dette Huus er enten i Kiøbenhavn, eller bedre uden for i Nærheden; dertil ligger en Smule Jord til Have eller Græsmark; her har vi allerede noget at bestille; vi arbeyder nu allesammen, vi alle udgjør kuns een eeneste Familie; vi behøver ingen Directeur, ingen Inspecteur eller andre

52

Bestillinger, hvad Navn de kan have. Enhver besørger under sit Beste det almindelige Beste af vor heele Selskab. Mandfolkene paatager sig Indkiøbet af fornødne Ting, holder Regnskabs-Bøger derover, ja selv

holder

en Dagbog over Forretningerne, og legger ellers

Haand til alt, hvad forefalder og os alle gavnligt er; de ombytter de nødvendige besynderlige Forretninger imellem sig. Fruentimmerne gaaer Tour à Tour i Kiøkkenet, andre sørger for Husets Reenlighed, andre igjen arbejder for Husets Tarv og Nytte; Kudskene og Gaardskarlene rækker Haanden, just paa den Maade, som de har gjort i den store Verden. Alt arbejder; alt arbejder for sig, og Nyttens falder til alle.

Husets Indretninger mage være paa det tarveligste. Jeg haver ikke seet et bedre Mynster, baade for Orden og Beqvemmelighed, end i Greenwich Hospital. Dette følger jeg en Miniature:

For tolv Mandfolk maatte indrettes en Stue, hvori enhver Person for sig havde sin besynderlige Afdeeling til en Seng, et Chatol, et Bord og tvende Stole. I Midten af Stuen maatte staae en Kakkellovn, at vi alle havde lige godt af Varmen. Enhver meublerede sit levende Gravsted ester eget Tykke. Omkring i

53

Stuen maatte være Stole eller Bænke, samt Bord: at man saaledes enten kunde være for sig i sit eget, eller og uden for i de andres Selskab.

For Fruentimmerne behøvedes tvende paa den selvsamme Maade indrettede Stuer; enhver til 9 Personer, og i alt det selvsamme.

For de under No. 5. anførte, maatte, i Fald det behørige dertil contribueredes, iligemaade være en Stue, ligesaa indrettet.

En Spise-Stue er fornøden, saa rummelig, at tvende Borde kan staae i samme, Hver til 18 Personer; det eene for Mand- og det andet for Fruentimmer-Kiønnet. I denne Stue bliver ophængt en stor Tavle, hvorpaa øverst staaer Stifterens saa velfortiente Navn og Berømmelse, og siden Navnene af Herskaberne, (NB. det Ord Herskab tager jeg i den vidløftigste Forstand; thi enhver Person, som holder Tienestefolk, om det endog var kuns en eeneste, kalder jeg saaledes;) som til Deres havte Tienestefolk nu til Huset giver i Godhed aarligen en fastsat Penge-Summe eller andet. Hvilket derpaa skrives, tilligemed Navnene af Lemmerne, hvor længe de haver tient o. s. v.

54

For farlige Sygdomme eller i yderste Svagheder, var det godt, at have for hvert Kiøn en liden Sygestue, med nogle Senge; Communications-Kakkellovne var det beste og Mindst bekosteligste dertil. I alle andre Anstød af Sygdomme forbliver de i deres eget Rumer, da de andre i Kammeret rækker dem Haanden.

Et afpasset Kiøkken, Kielder, Spise-Kammer og andet, som hører til en Huusholdning, nævner jeg ikke, da jeg forudsetter, at enhver indseer det selv. Ligesaa lidet taler jeg om de fornødne Anstalter for Andagten, Sædeligheden, Beskæftigelsen o. a. m. Gid vi vare først saa nær, at vi behøvede at skrive derom.

Men dette maae jeg sige, at vi trænger til en Formynder, som kan give os Raad i de Sager, vi ellers ingen Kundskab haver om. Jeg skulde og troe, at S. T. de Høye og Ædle Herrer, som bestyre den Kiøbenhavnske Banqve, ved ydmygst Bøn sig lader formaae at imodtage vore Penge, ligesom de indkomme, og udgiøre et hundrede Rigsdaler, og derfor beregner Renter. Da i denne Fald vi altid kan giøre den visseste Regning, som ellers vil være os umuelig, uden at tale om Tab og andre Omstændig-

55

heder. Men da vi rette os efter vor Formynders beste Leylighed, og gaaer til ham, for at føge de behøvende Raad: saa tør vi haabe, at der vil findes saadant et redeligt Gemyt, som uden Belønning heri vil gaae os til Haande.

En anden Sag er det om en Medicus. Efter al Formodning vil tidt behøves Reparation paa vore gamle forslidte Kroppe; i denne Tilstand kan vi ey gaae til ham, men han maae umage sig at komme til os, og altsaa maae vi regne paa en aarlig Belønning for en Medicus, samt fornødne Medicamenter.

Jeg har allerede nævnt Andagten, (dette er en Hoved-Artikel, som i sin Fuldkommenhed spares til sin Tid,) i Korthed vil jeg kuns sige: at foruden Morgen- og Aften Bøn, de Friske besøger enhver sin Kirke, og for de Syge eller disse, som forbliver i Huset, læses udaf en grundig og opbyggelig Bog. Og, da hvert retskaffent Menneske lever eller dog burde leve saaledes, at han altid er reysefærdig til at forlade denne Verden; O! hvor meget meere maae dette være vor største Attaa! og vi derfor bestræbe os, at bevise dette ved det sædeligste og opbyggeligste Levnet.

56

Er det saa, saa kan vi haabe og forvente, at een og anden Sielesørger, ubedet og os uvidende, vil komme og forrette een saa kaldet Visitats hos os, hvortil vi hver Dag og hver Time mane findes i en udadelig Forfatning. Men saasnart det tegner sig med een af Lemmerne til en betydelig Sygdom, saa maae han strax bestille sit Huus, og af sin Sielesørger modtage Naadens Midler, da vi andre siden med ham bede, og saa vente: Hvad Guds Villie er!

Her er mine Tanker om saadan en nogenledes Grundridsning; denne bør betragtes som et Udkast, og ikke som noget fuldkomment, da dette er for meget for eet Menneske. Jeg haver kuns fremlagt eder mine Tanker og haaber, at de bliver af eder overveyede og afgjort, enten at de ere muelige eller ikke. Af manges Tanker og Planer kan bedre fastsættes noget vist, end af et eeneste Menneskes Indfald. Derfor beder jeg alle og enhver, som tiener; prøv dem med Alvorlighed, og gjør et Overslag;

a) Om een af os indrettet Casse ikke er tienlig i vor Forfatning?

b) Om den Understøttelse, som kan ventes af saadan en Casse, bliver i Almin-

57

delighed bedre for et eenligt Liv, eller som jeg det setter, at leve i Selskab og ved fælles Hielp? Og om saa er:

e) Om mit antagne Tal af 36 Personer, efter min Inddeling, passer sig eller ikke?

a) Hvilken Penge-Summe kan ansættes fornuftigviis for dem, som under No.

1. vil lade sig indskrive som Expectanter, samt i hvilken Tid og hvor meget Tilskudene bør eller kan være?

e) Hvilket er det beste, enten man overlader

til de godgiørende Brødre under No.

2, hvad de selv agter at indskyde, for at fortiene saadant et Navn, eller man veyleder dem, ved at angive en billig Summe, og saaledes siden med Tilskuds-Pengene?

f) Det selvsamme Spørsmaal, at oplyse for

No. 3 og No. 4. men begge settes billigere efter deres Kræfter!

g) Hvad det rimeligste er for No. 5.? Om

der og findes Expectanter eller Godgiørende? samt den beste Maade at fastsette noget om dem?

58

Men Verden er saa foranderlig, og Menneskene endnu meere, derfor maatte settes den Fald, at een eller anden, som havde ladet sig indskrive som Expectant, forandrede sitie Tanker, eller smuttede sig ind i en anden Stand, og derfor dog ikke tabte alle sine Penge, men efter Billigheds Regler fik noget udbetalt igien. Dog maatte her betragtes: paa hvilke Vilkaar han forandrer sine Tanker, og om disse ikke ere saaledes, at han uden Skade kan skienke dem til sine Brødre, som han forlader? Altsaa fastsettes:

h) Hvad som udbetales en Expectant, naar han træder i en anden Stand, og behøver Penge at begynde den med?

Forandringerne kan føre med sig, at da af No. 1. udtræder nogle, igien andre af No. 2. faaer Lyst til at indtræde. I dette Fald kan bruges den Regel, som bliver fastsat for d).

Ligeledes gjelder det om No. 3. og No. 4. samt No. 5., hvor overalt tænkes paa begge ovenmeldte Tilfælde.

For at undgaae Vildfarelser i denne Sag, var vel det beste, at alle Tjenestefolk med hinanden gjorde Overlæg, hvor meget

59

der behøvedes til saadan en Huusholdning i alt, og til en afpasset Skikkelighed for 36 Personer. Det sikkerste er i saadan en Beregning, at man setter Udgifterne noget høyere og Indtægten noget mindre, da paa denne Maade man ey let kan blive bedragen, og ellers kan en erfaren Kok og Huusholderske give den beste Underretning derom.

Men Kiere! ingen Overilelse kan her finde Sted; betænker, at det er en vigtig Sag, der ikke ligesom Maanedes-Duer kan fremavles i en stakket Tid! Aaringer vil henløbe, førend Maalet opnaaes; men dette maae ikke

afskrække os. Da det er ethvert Menneskes Pligt, at stræbe saa vidt han kan; og som det er tilladeligt, at sørge for Fremtiden, saa maae dette drive os des meere til at bevise for Verden, ar vi efter vore ringe Kræfter og Formue tragter at hielpe os saa vidt mueligt er, og ikke falde for Letsindigheds Skyld det Almindelige til Byrde.

Efter Rimeligheden kan en antages, at vi over vor Huses Tarv kunde forarbeyde noget, og derved fortiene endeel til dets Nytte, da jeg billigen forudsetter, at der behøves nok at anskaffes et og andet, saasom Linnet & c. samt at der behøves Arbeyde, at vedligeholde saadan en Indretning; hvor alt

60

Hvad mueligt er, maa besøruges ved vore Hænder. Dertil kommer endnu, at man alletider mane regne paa nogle Skrøbelige, og altsaa uduelige til Arbeyde.

Men jeg understaaer mig at sige: Ak naar vi først har lagt Grundvolden, og der legges os ellers ingen Forhindringer i Veyen, men heller at vi bliver understøttede af Magthavende! saa siger jeg: kan vi sikkert vente, at mange Veltænkende i Løndom, eller og bekiendte Ædelmodige vil række os Haanden. Sagen er klar; i en god og fornuftig indrettet Huusholdning', kan paa det nyttigste anvendes alt, hvad som frembringes af Jorden, ligesom ait, hvad der forarbeydes af Mennesker. Og det bliver for en Mængde lettere, at bortgive endeel Producter, (hvori de end ogsaa bestaaer) end at bortskienke rede Penge. Jeg kunde være vidtløftig ved denne Post, i Fald jeg vilde videre forklare den; men det kan være nok, at man vil indsee ved en saare liden Eftertanke, at alt, hvad der bruges og kan bruges i et Huus, baade Aandeligt og Legemligt, kan her blive en Gud behagelig Almisse; dog ikke anderledes, kan vi forvente sligt at fortiene, end ved en best mueligt Opførsel.

61

Jeg henlægger nu min Pen, og venter paa eders Omdømme og Beslutninger. Mine Tanker kommer af et godt Hierte; noget haver jeg sett i Verden, og noget tænkt. Forskiellige Huusholdnings-Maader ere mig bekiendte, men derfor holder jeg mig ikke for ufejlbar. Jeg begierer ikke heller et Fortrin, eller egen Fordeel, paa hvilket (jeg beder) ingen maae tænke! Vil I meddeele mig Eders Tanker, saa vil jeg overveye dem efter min Leylighed og Skiønsomhed, og jeg er bekiendt nok. .... Jeg beklager ikkun, at jeg intet kan sige til den Deel af os, som ere gifte!

Men det skal gjøre mig ondt, om jeg udsetter mig for Foragt, eller om den vildeste Vittighed skulde søge at gjøre mig latterlig. Efter min ringe Forstand, haver jeg fremsat saadanne Tanker, hvorved Lovene efterleves og ved hvilke Menneskeligheden haver ingen Skam. Naar slet intet paatænkes, vil mange af os slutte Livet i Elendighed. Himlen nedkaster ingen Hielp! Men, gjør vi hvad vi kan, saa kan vi ogsaa vente og haabe, at vore Bestræbelser bliver velsignede.

Vil man indvende, at der ere saa mange Nærings-Veye i Verden, saa siger jeg: jeg veed det, men hvor er Proportionen

62

imellem Nærings-Veyene og Mængden af Mennesker? Enhver tænker dog for sig, og forskiellig imod en anden. Taabeligt er, at begynde noget, i hvad det end er, uden god Indsigt, Kræfter, Formue, og NB. Lyst. Bliver det Menneske ikke kuns en slet Soldat, som dertil haver ingen Lyst? En Bonde, som mangler Indsigt & c. kommer sig aldrig, og dette gjelder i alle Stænder og Nærings-Veye.

Men om nu ogsaa en god Deel af os traadde ind i een eller anden Stand, faa meener jeg, det er intet urimeligt at sige: at der dog vil findes i en Kongelig Residents-Stad 12 à 18 af Tiener-Standen, som for Mangel paa een af Delene, vil komme til at trænge til en besynderlig Hielp, og meere end sikkert er det med Fruentimmer-Kiønnet; og just denne Hielp har jeg viist eder. Skulde jeg nu have skrevet forgieves? Betænker eder vel, kiere Brødre og Systre! Siger saa meget I best synes, paa behørige Steder, og følger siden de beste og grundigste Raad! Jeg kan aldeeles ikke troe, at vi forstørrer Unaaden og Foragten ved saadanne Austalter!

Har en avindsyg Vittighed bygget et fantastisk Tempel, og holdt en Indvielses-Tale: saa er det jo roesværdigt, at vi opfø-

63

rer denne Bygning, saa vidt vi formaaer; hvortil den første Steen nu er bleven lagt.

Men kan intet hielpe, saa har jeg dog i det mindste skrevet Pia Desderia! og til Slutning beder jeg eder alvorlig at betænke, og dermed at trøste eder: At det vigtigste Ønske er ikke, at leve lykkelig, men at døe vel!

Christian W. Goebel.

64

1

**Jeg ligger
for Døden,
kom og
beret mig.**

**Og det skedte, ved en Hendelse, at en Præst
drog den samme Bei ned, og der han saae
hannem, gik han ham afsides forbie.**

Kjøbenhavn,

trykt hos L. N. Svare, boende i Skindergaden, og findes hos hannem tilkiøbs, 1771.

2

3

Det vil maaskee have sin Nytte, om vi i Dag undersøger vore Præsters Vandel. Den har længe kommen os fordækt for, og ikke har svaret til Hensigten og Pligterne, det vigtige Siele-Sørger-Embede fører med sig.

Denne Materie er en Deel delikat; vi vil derfor bruge den mueligste Forsigtighed,

4

ved at betragte Hoved-Stadens præstelige Villighed.

Jeg har kuns bestemt et Ark til denne Materies Afhandling, kan derfor ikke igiennemgaae alle De Forsømmelser, der løber ind i vore alt for magelige Præsters Handlinger; men da nogle af dem ere saa skændige, at jeg endog undseer mig ved at tænke paa, at de ere til, vil vi afmale dem med de rette Farver:

Skal vi troe, at en Deel af vore Præster har saa nedrigt et Hierte, at de allene har søgt, at faae Kiolen paa, for at faae magelige Dage, og forfalde plat til en saa syndig og

5

skammelig Dorskhed og Ligegyldighed i den vigtige Sag at pleie Siele? Eller skal vi troe (vi har temmelig stærk Grund dertil) at en alt for stor timelig Fordeel og alt for rige Indkomster har gjort det Sieliske hos dem uendelig sløv, saa at de allene er og vil ansees af enhver, der kan indsee deres skiødesløse Vandel, for alt for legemlige Mennesker. Bør de ikke ved alle Leiligheder stræbe at vedligeholde den Fortroelighed, retsindige og gudfrygtige Siele har til dem? Hvem passer sig bedre til at tale med os, naar Herren har behaget, at lægge os paa vor syge Seng, end en retsindig Præst? Og er der vel nogen Begivenhed, hvor vi hellere ønsker og rimeligst venter nogle kraftige Guds Ord af en redelig Præst, end imens vore Sygdomme varer?

6

Har vi ikke Ret til at fodre vores Præsters uegennyttige Omhyggelighed i de høitidelige Timer hvorudi vi formoder, at vor Siel vil forlade vores Legemer, og skal kaldes ind for den almægtiges Ansigt? Og vil vore Præster vægre sig ved, at indfinde sig ved disse trængende Leiligheder, fordi det behager den Almægtige, at vælge Natten til den Tid, da han vil fodre en Patients Siel ud af Verden? Skal Lazari Træ-Stoel skille ham ved en retsindig Præstes trøstende Tale, fordi han ikke kan skaffe Præsten en Fløiels Kanapee at sidde paa? Kiære Præstemænd! hvordan sørger I for vore Siele, naar I ansee det for en Formastelse imod den Ære, man skylder Eders Høiærværdighed, at vi nødes til, at banke paa

7

Eders Porte undertiden om Natten? Er der vel nogen af os, der veed, om vi om Natten eller om Dagen skal komme til at trænge til eders Hielp? I begriber jo lettelig, kiære Præste-Mand, at vi gjerne ønskede, aldrig at bryde eders Søvn, ved de sørgelige Leiligheder, naar Sot og Sygdom har angrebet vore Legemer; og er det vel et got Kiendetegn paa Eders Nidkierhed og Omhyggelighed i Siele-Pleien, at I vægrer Eder ved, at berette en Syg, naar denne Forretning treffer ind om Natten.

Man har forsikret os paa, at et stakkels sygt Menneske, der længtes hiertelig efter een af Eder forleden Nat, for at meddele det Sa-

8

kramentet, maatte høre til sin største Bedrøvelse, hvorledes Eders haardhiertede og slette Underhaveude havde affærdiget dets Bud.

En sagde: skammer I eder ikke, at banke saa sildig paa Præstens Port? (Klokken var den Gang 11ve), en anden skreg ud igiennem den lukte Port, som desværre ikke blev aabnet for Budets Forhaabninger: Er det nu Tid paa, at komme til Præsten?

Den tredie svarte: præsten befinder sig ikke ve! — kan altsaa ikke komme. Den fjerde sagde: (hvem veed, om det var sandt?) at Præsten var til Giæst, og havde andet at tænke paa, end at berette Folk.

9

Saaledes blev Patientens Bud affærdiget hos de fleste. Fortællelsen siger videre, at Budet kom hen til en af de tydske Præster, som vi takker hiertelig paa den Syges Vegne for hans Svar, som var dette: jeg vil gjerne strax komme, hvis patienten kan forstaae tydsk.

Omsider traf Budet hen til en vis Præst i H. — Sogn, som Verden kiender, at være en redelig og retsindig Mand; han gik ikke afsides forbi, men kom hid ned til Patientens største Glæde.

Men nu spørger vi: Kunde Patienten ikke imidlertid have død, og hvem skulde vi

10

saa beskyldte for en Forsømmelighed, i en af de vigtigste Forretninger, uden vore Præster?

Nu ønsker vi derfor, at vide til Grunde, om Præsterne havde Skyld, eller deres slette Underhavende; havde Præsterne Skyld, da bejamrer og beklager vi, at de ikke vil have den Kierlighed og Omhue for vore Siels, at umage sig til os om Natten, og ønsker, at Herren vilde give dem Naade til herefter mere, og alvorligere, at iagttage de væsentligste Pligter af deres saa vigtige Embede, da Herren har sadt dem til at vaage over vore Siele, at de maatte gjøre det herefter med Glæde og ikke med Suk, Vegren og Fortrødenhed.

11

Havde deres Underhavende Skyld, da vilde vi hiertelig udbede os den Kierlighed af vore Præster, at de aldrig mere vilde tillade en ugudelig og haardfør Gaards Karl, den Myndighed, at affærdige vore dem tilsendte Bud, naar Herren har paalagt os Korset, og at vores Præster vil befale alle deres Underhavende og Tyende, at føre vore Bud lige til Præsten selv, og høre hans eget Svar, give Gud, det altid maae være christeligt og overensstemmende med den Fortroelighed og Kierlighed, vi saa gjerne ønskede, at maatte faae Leilighed til at beholde til dem.

Kiære Præster!

Det seer ynkeligt ud med vor kiære Religion og Gudsdyrkelsen; den faaer hver Dag et

12

nyt Knæk. Anvender dog alle Eders Bønner og Møier paa at ophielpe den, førend den gandske kuldcastes; undsee Eder ikke ved, og frygter ikke paa saa utidig en Maade for Straf eller Fængsler, Trusler eller mavre

Indkomster; opbygger det danske Zions forfaldne Mure, førend Menneske-Fienden faaer udsaaet al sin Klinke.

Lader Sandheden høre paa de Tider og de Stæder, hvor Herren har givet Eder Magt og Myndighed at tale! Frygter ikke for at lade Lovens Torden rulle over de Mægtiges stolte Hoveder! Herren er mægtigere end dem alle. I Bisper, Provster og Præste! forener Eders Bønner og Forbønner! den Retfærdiges Bøn

13

formaaer meget, naar den er alvorlig; med hvad andet Vaaben skal vi afvende det Uveir, der truer det kiere Dannemark, uden med vore brændende Bønner? liler, imens det er Tid, førend Herren flytter sin Lyse-Stage reent og aldeles fra os. Mørkhedens Fyrste løber i fuld Trav med vor Let-Tro til sit Helvede; men lader os rive ham Byttet af Hænderne! gjører Eders muelige dertil! I, som Præster ere net op kaldede til, at forstyrre Satans Rige, Nu vil Verden saa gierne sove, men I have jo mange Maader at vaagne Folk paa; et tidig Snert af Lovens Riis kan ofte vaagne Synderen, naar han ligger og strækker sig paa sit Lasters Leie. Den søde og rørende Klang af Evangelii Lokke-Stæmme kan giø-

14

re en hastig og salig Forandring paa Synderens Hierte.

Sandheder, talte i en oprigtig Aands Reenhed har mere at sige hos Synderen, end man mange Gange tænker. Det er mueligt, at mange af vore frekke Umennesker kan endnu falde ned med en forskrækket Stokmester, og raabe: Hvad skal jeg gjøre, at jeg kan blive salig. O! forhaler ikke dette vigtige Svar: troe paa den Herre Jesum, saa skal du blive salig.

1

Svar paa den nyelig udkomne Piece: Jeg ligger for Døden,

kom og

beret mig.

veritas odium parit.

Kiøbenhavn, 1771.

Trykt paa Forlæggerens Bekostning.

2

3

Da Author til denne udkomne Piece om Præsterne, er al for øm til at røre mere op i denne Suppe, har jeg paa hans Vegne foretaget mig at tale noget videre om denne Materie, for at ydmyge en Smule den forvovne Gaards-Karl, der i Fredags Adresse-Avisen af 23 August har brækket alle sine ufordøiede og uforskammede

Stumper af sig. Jeg kiender Karlen, og kunde gjerne paa en anden Maade expedere ham, men jeg vil bruge samme Gevær, som han har brugt, dog med den Forskiel, uden at fornærme nogen. Min Tale bliver altsaa til den skidne og grove Gaards-Karl, der har skrevet i Avisen under omtalte Dato denne, som følger:

4

Næsewise Smaa-Dievel!

Du af skidne Dunster og urene Luer optændte Orator!

Vel var din Avise-Snak intet andet værd, end at opofre den til Ilden, men det vilde blive for taalelig en Straf for dig; du maae altsaa modtage en anden Straf, der baade er skarpere og mere passende paa dit skiændige Kalumnerie.

Din nedrige og pøbelagtige Siæl, der fremskinner, som Gløder i Mørke, har saavidt bemestret dit onde Legeme, at man snart maatte antage din Snak for et Raserie af en hidsig Syge, men da man har forsikret mig, at du hverken var syg eller rasende, og du den Tid, du skrev dine Tanker, gandske holdt dig fra Brændeviins-Flasken, maae jeg læse dig nogle bittre Sandheder for.

Hvad for en Dievel har indskudt dig eller holdt dig besadt, da du lod dine gloende Ondskabs Brokker lugte i Avisen?

Hvorfor synes du at blive rasende, fordi Author til Piecen om Præsterne ikke vil røbe de iblant dem, der har været skyldige ved een eller anden Begivenhed i deres Embedes Forsømmelse, eller vil dn, uægte Præste-Ven, og ægte Skinhellige! overtale Autor til, at gjøre en geistlig Mand ulyk-

5

kelig, fordi du har saa haardt et Hierte, at du gjerne ønskede hele Geistligheden knuset og plaget, hvilket altsammen fremskinner af hvad du først i Avisen har indført.

Skammer du dig ikke ved, du dumme Dievel, at tale om listig Slange-Vittighed, som du tør beskyldte Piecens Skribent for, da du selv er en heel Samle-Plads af Ondskabens Forgift, og yrtrer overalt i din Snik Snak de giftige Slange-Bid. Hvis du Daare havde havt Forstand til at indsee, i hvad Aand Præste-Piecen var skreven, da havde du neppe røbet dit ildesindede og forventte Hierte. Veed du det ikke, da vil jeg sige dig det. De idelige Klager, som Autor har hørt over Præsterne, har gjort ham øm; han har længe tænkt paa, hvilket der var den rigtigste Vei til at gjøre dem noget kierligere og mere paapassende i deres Embede; han har ikke vildet gaae til hver især, at bede dem om en kiendeligere og mere væsentlig Kierlighed imod de dem anbettede Siæle; dette saae han vel, vilde have gjort dem fortrydelige imod ham, og han altsaa intet Got udvirke; nu tænkte han, at den iblant dem, som maatte træffe sig skyldig, skulde nødvendig blues, naar han læste det offentlig, hvorudi han havde feilet, (thi at skiule eens Feil, hvilket paa dette Sted kan kaldes at hæle med det Onde, naar de fører et stort og almindeligt Onde med sig, er ikke alleneste ikke tilladeligt, men strafværdigt, og det havde du vist

6

nok gjort; thi man kan let spore af dine grove og ubehøvlede Tanker, at du vist nok hader vore Præster saa meget, at du vilde skiule deres Feil paa saa utilladelig og utidig en Maade, og give denne Gierning ud for en Slags Præste-Venskab og Kierlighed.

Autor glæder sig ogsaa i det Haab og Tanke, at hvad Mangler, der hidindtil er løbet ind i Siæle-Omgangen, vil nu herefter ikke mere mærkes, da hans Piece nødvendig maae gjøre en velsignet Frugt og Nytte, og standse et og andet Onde, som kunde have brudt ud; ja retskafne og sande Menigheder maae takke Autor for sin sande og rigtige Kierlighed i at sørge paa saa uformærkt en Maade baade for sin og andres Siæle. Her vilde du maaskee, du Elendige, bilde enfoldige Folk ind, at det er ligegot, enten en Patient nyder Sakramentet eller ei, før han gaaer ud af Verden! nei, du skal have Tak, du Ugudelige! behold kuns du for dig selv denne Troe, hvis du vil dig selv ilde. HERRen være lovet! Pøbelen iblant os er allerede saa vel overbeviist om denne Sakramentets Vigtighed, at de langt fra ikke troer din ugudelige Snak. Naar deres Siæle ere nær ved at møde for deres HERRe, da er og bliver dette Sakramente i Troen annammet, en sund og salig, kraftig og saftig Styrke og Næring for de afskeedtagende Siele fra Verden. Du vil sige, jeg veed det nok, at det er kuns en Fordom og Overtroe

7

af Pøbelen, at de skal have Præsten hentet og hos sig, naar de mener, snart at døe. O! du Ulyksalige! skal dette være Fordom og Overtroe, o! da HERRen bevare enhver redelig Siæl fra at troe det! Skal det være os noget Ligegyldigt, enten vi nyder Sakramentet eller ei, og vil du indbilde Folk, at de ikke skal vise eller have nogen sand og hiertelig Længsel efter denne vigtige og salige Hierte-Styrkning, da HERRen bevare os fra dig

og dine, du! svorne Præste-Fiende! du forvildrede Synder.

Nok en Oplysning for dig, du dumme og enfoldige Stakkel. (Husk paa, hvor meget du bør være mig forbunden, fordi jeg oplyser dig.) Veed du, at enten denne Piece havde bleven skreven eller ei, saa vidste dog Pøbelen, alt hvad der staaer i den; thi det er just med Pøbelen, at muelige Forsømmelser gaaer for sig i dette Stykke; du har maaskee glemt, at Pøbelen er fattig, og naar saae du, at man viiste Forsømmelse imod store Folk, der har Raad at betale.

Til Slutning skal jeg hilse dig fra Autor, at omendskiønt du kan ikke begribe de lyksalige og nyttige Følger, der vil komme af Piecen om Præsterne, indseer enhver redelig og veltænkende Mand, at vi næst HErrens Hielp, herefter ikke skal opleve mere saa mange Sor-

8

ger og Klager dette anbelangende, men komme til at elske og ære, takke og velsigne vore kierlige og redelige Præster; thi vi formoder, at, enten de faaer at vide eller ei, hvem der har været forsømmelige, de dog gierne kan befale deres Underhavende, at lade vore Bud komme til dem selv; vi vil da takke dem hiertelig. Om min Herr Gaards-Karl skulde faae Lyst at snakke med mig, da behager han at indfinde sig hos mig; jeg boer paa tredie Etage der, hvor han aldrig har været og aldrig kommer.

Philopoimen.

1

Ulven

under

Faare-Skindet, Jeg ligger for Døden, kom og beret mig, afklædt ved en Borger-Mand, som elsker sin Præst, samt

Kiøbenhavns Indbyggers Erklæring

imod de nedrige Beskyldninger samme Forfatter gjør dem.

Kiøbenhavn 1771,

2
3

Vær forsikret Hr. Forfatter af Skandskriftet; — Jeg ligger for Døden, kom og beret mig, at jeg, indtil Heftighed forsvarte Deres Piece, som et Foster

af en dum Nidkierheds opbragte Aand, undskyldende de Ondskabs Stenk, som mødte i de første Blade med det sidste Brev, som jeg den Tid syntes at være ubesmittet; thi sagde jeg: han formaner Præsterne heri ikkun til det, som en-

4

Hver veed De i Almindelighed gjør; hvilket i denne ædle Tænke-Frihedens Tid bør være tilladt at sige Dem, saavel som hver Mand i Landet: men Deres Svar i Adresse-Avisen har røbet Dem; og i Sandhed, jeg, skammer mig ved at have undskyldt Dem; i hvor mange Erklæringer De nu gjør, baade for Religionen og Standen, saa behøves dog ikkun liden Forstand til at spore Ulve-Kløerne, hvor snedig De i Piecen søgte at skiule dem. — Pasqvillen selv vil jeg ikke røre; thi det blev for vidtløftig, siden hver Linie nu lugter meer af Ondskab end Nidkierhed, efter at De ved Deres forvirrede Giensvar har viist Dem i Deres naturlige Gestalt; sandelig naar jeg nu anden gang giennemlæser det nedrige Blad, undrer jeg mig selv over, at jeg kunde falde paa, at undskyldte saadanne Udtryk med Dumhed, for Exempel: Præsternes mange Forsømmelser, deres magelige Handlinger, skiendige Opførsel, skammelige Dorsk-Hed, Ord, som hver for sig ere udsøgt til at afmale de største og ugudeligste Skielmere; Ord, som dristede, viser meer Ondskab end man skulde troe et Menneske kunde besidde; jeg tilstaaer Herved offentlig: at Hvor jeg har for-

5

svaret omskrevne Skandskrift, som et Foster af en dum Nidkierhed; har en ligesaa utidig Iver mod det 8de Bud i min Religion forledet mig dertil; thi havde jeg gjort mig de rette Begreb om saa skammelige Beskyldninger mod en heel Byes Geistlighed, eller en venlig havde forklaret mig det, havde Kierligheds Lov aldrig forledet mig til denne Daarlighed; jeg troer da at have givet mine Venner den Erstatning, de kan fordre, og tvivler heller ikke paa, De jo forlader den Heftighed, hvormed jeg forsvarte en liderlig Skribents Ære. Hans uchristelige Giensvar i Adresse-Avisen No. 137 har opklaret mine Øyne; og herefter vil jeg tale om ham, som han fortjener, og ved at sammenligne det første Svar paa Geistlighedens Vegne i adel. Cont. av. No. 135 med hans Giensvar No. 137, haaber jeg at overbevise mine kiere Medborgere, at en graadig Ulv stikker under Faare-Skindet. —

Enten en Præst eller Præste-Ven har besvaret Pasqvillen No. 135; saa seer jeg intet, uden christeligt og kierligt; og jeg troer ingen kan spore andet, som leder efter Ræt og Sandhed.

6

1) Der fordres at tilkiendegive de Skyldige, at de Uskyldige ey skal mistænkes; — det er jo dens Pligt, som beskylder, og hvem bifalder da ikke denne Fordring? —

2) De burde være overbeviiste, om de beskyldte Præster efter Loven maatte berette i det Sogn, hvor de bleve fordrede; — det kan jo i nærværende Tider ikke nægtes, da Lovene nøye bør efterleves; altsaa og af Præsterne.

3) Om det var Tieners eller præstens Svar; thi det er med al Forsigtighed ey muelig at forebygge et ubeqvemt Svar af sine Tyende, i Særdeleshed, naar de formodentlig jages af deres Senge; det veed jeg og andre, som ogsaa holder Tieneste-Folk, der ofte uden at berette Hosbonden det, uddeler Svar.

4) Burde de fuldkommen være overbeviiste om Sagens Virkelighed, førend de skrev derom; — det billiger den, som har et qvintin Fornuft.

5) Om de endog var overbeviiste, burde

Kierligheds Lov og Høyagtelse for Religionen dog afholde en retscaffen Christen fra at sværte en heel Byes Geistlighed for deres Menigheder, og derved paa en lumsk Maade give Religionen et farlig Stød.

7

6) Den sidste Formaning De faaer at bevare Sandhed, og følge Kierligheds Love, ifald de herefter vilde tale om Religionens Sag; er jo en Formaning, som den christelige Religion befaler at give alle; og altsaa maatte jo De, for en Bekiendere deraf, ligesaa kierlig optage en venlig Advarsel De saa Høylig behøvede, som De vilde, at hele Geistligheden skulde optage Deres ubeviiste slemme Beskyldninger og ufortiente Formaninger. —

Dette er Indholdet af det første Svar paa Geistlighedens Vegne; jeg har i min Eenfoldighed overvejet det, og jeg seer intet, uden den allerstørste Billighed; maaskee det kommer deraf, jeg elsker min Præst, — saa faaer Publicum da at dømmе; men jeg lover mig af de vel tænkende det Biefald; at Svaret paa Præsternes Vegne, var mod saa haarde Beskyldninger, koldsindig, venlig, grundig, kort og christelig. —

Nu vil jeg ligesaa upartisk mynstre Deres Svar, og efter en Artikel i min Religion, som siger: Vee den, som sige om det Onde got, vil jeg vise mine christne Medborgere, at de er et ont og skarnagtigt Men-

8

neske, som har søgt at skiule sig under Gudfrygtigheds. Skin; - - men jeg maae forud gjøre en Undskyldning for mine kiere Landsmænd, som læser disse Blade; dels fordi jeg, som ulærd, vover at skrive offentlig;

deels fordi jeg kiender mig selv af private Breve, at naar jeg kommer til at røre op i saa meget grovt og ugudeligt Tøy, har jeg ont ved at styre mine Sinds-Bevægelser; og endnu mere vil jeg behøve min Kunst her, siden det lumpne Skarn først bedrog mig med sin hykkelske Maske; velan! Kiøbenhavns Borger! vi ere alle beskyldte; kan I kiende Ulven saa got som jeg, skal det være mig kiert. — Staae nu frem Skarn; Faare-Skindet væk jeg vil hielpe at drage Huden af. —

Som fornuftig og retsindig burde Du jo giendrevet ovenstaaende Din Vederparts Grunde; det har Du slet ikke; alt saa handler Du baade mod Fornuft og Billighed, og beviser dermed, at hele Piecen er grundet paa Løgn og Sladder; thi Sandhed søger ikke Udflugter; men Ondskaben kiendes tydeligere ved at gaae Svaret ordentlig igiennem; og dette bliver jeg Dig efter Løfte skyldig. —

9

1) Neppe kan denne forvirrede Aand sette Pennen paa Papiret, førend han røber sig; Hvorfor gav Du det gode Svar Navn af Tænkerie, et taabelig og opspunden Ord; mon ey for strax, om mueligt at gjøre det latterlig og foragtelig; men viid man er blevet alt for opmærksom til at forseres ved saadan Blinde: Værk, Det grundige Svar maatte i det mindste have gjort Dig til en mistænkelig Person i deres Tanker, som en ansaae Dig for et Skarn; men dette Ord allene saa ubillig anført kunde bevise, at Du var et spottende Drog.

2) Det glæder mig Hiertelig, siger Du: og i hver Linie viser Du Ondskab, Had og Fortrydelse; — men det glæder mig, at jeg har lært at kiende Dig Skarn! og det Fulde glæde mig af Hiertet, om jeg kunde overbevise mine Medborgere om det samme; imidlertid skal jeg gjøre mit Beste, og ey fortryde om det lykkes mig.

3) At dog een; hver Ord lugter; dog, omsider, endelig er da opstaaet een; der kunde jo ey komme Svar; førend Piecen var udkommet; — det maatte jo rygtes først, at et saadan Vidunder var bragt til Verden, før Folk,

10

som ey sladder Dagen bort, kunde faae Lyst at see saadan et Spøgelse; her møder den første fornærmelige Beskyldning mod hele Publicum ; — ligesom denne ene var den eneste, der vilde og den første, som havde taget Geistlighedens Partie; da man nyelig faae næsten det hele velsindede Publicum at oprøres over en Philopatreas ; ja han maae endnu tiene til Mynster paa et uforskammet Skarn i lærde Patriots Skrifter; ney! Gud skee Lov: Religionen har dog sine skiulte Velyndere , som staaer i Gabet for en almindelig Fordervelse over Dig og Dine lige; og ingen ærlig Dannemand taaler endnu sin Præst at foragtes eller lide Mangel.

4) Svede Blod og Vand; hvorfra skriver denne Tale-Maade sig, uden fra en nedrig Siel, som en tager i Betænkning at blande Biblens Ord med sit eget Snak, for at sværte Mandens uskyldige Svar paa hans lumpne Blad; Broder til philopatreas 1 med sit bibelske Sprog: salige ere de Fattige; men (i Aanden) udelukte det Skarn; saaledes siger man. Fanden læser Bibelen? Hvad Under Hans Disciple kan ey bedre.

11

f) Førend han fik disse mangelhaftig Tanker udsvedet? — Hvad mangler nu Svarets Tanker; jeg har viist, at det var kierligt og grundigt; altsaa mangler det intet, uden det, som dit er fuld af — Ondskab; — men det sømmer ingen christelig Mand.

6) Udsvede atter malice; — Din Piece maae have kostet megen Sved, siden Du bilder Dig ind, at det koster andre faa meget; ney Uskyldighed er læt at forsvare; jeg har endnu ikke svedet ved at skrive dette. — (Blod er et barnagtigt Udtryk)

7) At Din Iver for Religionener uægte eller ingen, men Had; tænker jeg Du skammer Dig ved at nægte; thi det synes mig maae falde enhver i Øynene, som ey er stok blind. —

8) Men disse Beviser falder alt for mavre i vore fede Skrive-Tider? Hvad vil denne taabelige Snak sige: ja vist er Skrive-Tiden feed; (om jeg maae bruge det underlige Tillægs Ord) men hvad betyder hele Tale: Mac: den ? er Beviserne paa Din Skarnagtighed maa øre; fordi Du ey har seet en Heel Piece af Ære-Titler paa Prænt mod Dig; da er det ey fordi Du jo har fortient den, og det skidne

12

Blad gav riig Anledning nok dertil; men intet Under, at Manden for at legge Standens Uskyldighed for Dagen, ey vil mænge sig i en Penne-Krig med saa dum og nedrig en Skribent, som uden Tvivl vilde bruge Skiolds-Ord til Grunde, og Latter til Beviis. —• Her har Du endelig en Piece, fiin er den just ikke; men jeg haaber efter Fortieneste; siden Du har bidt Hovedet af Skam,, maae du taale at behandles, som et skamløs Menneske, ellers har maaskee en feed Aftens-Smaus af Din værdige Broder, som Du har den løgnagtige Beretning at takke for, hiulpet til at oppuste Din egen Ondskabs Hede; thi hvad kan ey Sult drive et Skarn til;

og det er jo en vis Følge af at gifte sig paa et blot Intet; tilstaae derfor oprigtig de sande Drive-Fiedre til Skandskriftet; nemlig Foragt mod Religionen, Had til Standen, Armod og Lyst til at fortiene en Skilling; saa lover jeg Dig, som en ærlig Mand Fortienesten af denne Piece.—

9) Derpaa undskylder han piecens Titel, og skielder Forfatteren af Svaret, for en Avise-Skrivers Handtlanger;

13

Skields-Ordet skienkes ham; man kan ikke vente Høflighed af saadan en Karl, at Titlen falder underlig og urimelig, tilstaaer han selv; altsaa bliver jeg let færdig med ham i denne Post dog synes mig den var gandske rimelig efter Hensigten med Bladet: nemlig at udbrede Giften, og indsamle desto flere 4 Skillinger; thi jeg tænker dette allerede er bleven aabenbaret ved at anatomere de 4 første Linier af Repliquen.

10) End videre, siger han: jeg kan forsikre det offentlig, at Piecen ingenlunde har faaet denne Titel allene, for at blive destomere afgjengelig; men allene, fordi jeg vilde begynde mine billige Tanker fra Patientens af, og ende ved Præsterne. Kan Du indbilde Dig, at nogen ærlig Mand kan troe denne Sladder, da Du saa offentlig lyver; Sagen taler for sig selv. At Du farer med Løgn, er beviist; at der er Ondskab i hver Linie i dit Svar, er kiendelig, at Du er dum i Din Ondskab, vidner hver andet Ord; hvad andre Hensigter da tilbage hos en Skribent af saadanne Egenskaber end anførte; endnu seer jeg flere Løgne i disse Ord; billige

14

Tanker; kalder Du endnu Din Løgn, billige Tanker og det efterår Manden offentlig har lagt deres Ubillighed for Dagen, mener Du da, alle Kiøbenhavns Borgere ere saa dumme, og Din Slidder Sladder skulde blinde deres Øyne saaledes: at de ey kunde see hvad billigt og ubilligt var; —atter en Løgn i dette Snak. Titlen skal vise Skriftets Indhold; — han maatte da begynde sine ubillige Tanker i Pinien. Piecen fra Patienten, og ende ved Præsterne; — men han begynder strax med Præsternes Vandel, og slutter med JESu Navns Misbrug: — o! Du forvorpne Compan!

11) Hr. Partisant; hvad er det paa Dansk? Jeg er en Dansk Mand, og forstaaer ey Fransk.

12) Jeg blues ved, og sørges over: har Du Blusel, saa skam Dig ved Din Ugierning, og sørg over Din Synd mod HERren og hans Folk.

13) At vores billigste Forventninger ikke kan blive opfyldt, i Henseende til vores præsters Tieneste; hvilke skammelige Beskyldninger grundede paa lutter Digt? ja vist er Syges Beretelse vores billigste Fordringer

15

af vore Præster; men træd frem Æreskiænder! da Du bliver udfordret, og overbeviis den Præst, som uden gyldig Aarsag har nægtet sin Tienefte: Han bør straffes efter Loven, og jeg vil ey undskylde ham; men de Uskyldige bør være frie; træd frem og siig: hvem Du forstaaer ved vores, siden Du taler i hele Byens Navn; thi jeg og mit Huus vil friekiendes fra Dine skarnagtige Stræger; og gjorde jeg Din Ræt; jeg skulde gaae omkring til hver Mand i det Sogn jeg boer udi; da jeg er vis paa, der vilde findes meget faa, og maaskee slet ingen, som vilde underskrive Dine Beskyldninger mod Geistligheden, saavel som mod Indvaanerne. Er Du ikke da den nedrigste Karl Byen eyer; (thi Din Broder er fængslet) og kunde Du fortryde paa, ar jeg nævnede Dit Navn, at al Verden kunde erkiende Dig, som en 3 Marks Mand; thi jeg kiender Dig personlig Msr. B.

14) Hr. Skribent; (bliver Ære-Ty- ven ved) jeg har hverken Raad eller Lyst til at giennemgaae denne rørende Materie, og de tillige har Skiønsomhed og Indsigt, Hierte og Upartiskhed til at roenke og skrive noget sundt, uden Anstød for

16

Pøbelen; Denne hele Periode forstaaer jeg intet, jeg har hverken Lyst og de tillige har & c. min ældste Søn som dog har sin Tydning i frisk Minde, kan ikke sige mig, hvor det (og) skal hen; nogle Meninger kan jeg nok udlede; du Har ingen Raad til nye Oplag af samme Suurdey; thi du har vel Hul til hver 4 skilling ligesom den indkommer; at du ingen Lyst havde til at røre ved denne Materie mere, kan ogsaa nok være; thi du kunde vel see du vilde tabe din Ære, dog hvad Ære har du Skurk at Miste? Men hvad Sammenhæng er der nu mellem dette og de følgende prægtige Titler du gir din Modskander, som du tilforn har fraskrevet al Fornuft; I Sandhed, jeg forstaaer ey, hvor jeg, skal gjøre af det (og), kan du Nar nu ey skrive nogle faa Linier fattelig og forstaaelig i en Avise, saa maa du være en Østers, og jeg er snart færdig at troe at ey du selv, men en værre Diævel har dicteret Piecen, og du ey forstaaet at reen skrive den; men imidlertid spædt noget til af dit eget onde, men dummere Hierte, og da kommer et Vers dig ret til pas, som den dydige og lærde Hr. Conferentzraad Suhm henegner paa en anden Satans Apostel ved Navn Børge Olsen.

17

Da Helved Aanden fik af Belzebub at høre, Det Autors onde Skrift, hver Diævel spidser

Øre,

Og see fra Thronen der, med Luer gived om,

. Og fra en Lucifer selv denne Røst udkom:

Ey Adams Børn I her, det mindste skyldig

bliver

Jeg selv dicterte og kun denne var min Skriver.

Uvis, om du forstaaer Tydsk, (Fransk veed jeg du kan blabre, skjønt du ogsaa strandede, da du der vilde være Autor, har jeg oversat det saa got jeg kan; Originalen kan eftersees i Slutningen af Samlinger, udgivne af P. F. Suhm, første Binds andet Stykke, og du skal befinde den passer fortreffelig, en! par nobile fratrum; sag meget Latin forstaaer jeg dog, (paa Dansk) et Stempel i Panden paa Jer begge, og man skulde sværge paa, at Monsr. Børge og Br. vare Tvillingen.

15) Hvem forstaaer du Afskum ved Pøbelen? er der Borgerne du kalder saa? thi de læser Aviserne, saa er du derfor en Hunsvot; Jeg er og en Borger Mand og mig har Sva-

18

ret i No. 135 ikke stødt, men dit er mig meget forargeligt; og jeg troer, at du billigere kan regnes til Pøblen end en anden brav Borgermand, som paa en ærlig Maade fortjener sit Brød, og bær Byens Byrder. En brav Soldat, en ærlig Matros er ikke Pøbel, vi ere alle som ernære os paa en lovlig Maade, og ikke sætte indbyrdes Splid iblant hinanden fra Mi nistren til Vartovs Lemmer, Kongens troe Undersaatter, Borgere og Indbyggere i Staden. Skam skal du da faae, saa vist som jeg kiender noget til den nye Magistrat, hvis du ey tager dine Ord i dig, og erklære os for redelige Borgere, og Kongens Arve-Undersaatter, ikke fordi din Beskyldning som et infame Skarn gjør noget Skaar i vor Ære; men for at lære dig og alle dine Lisse-Brødre, at den saa vise som naadige Skrivefrihed ey beskytter Skielmere, og hanthæver Skarnstykker, ey tillader en heel Byes Rigets Hovedstads Indbyggere offentlig at blameres for alle Landets Børn; thi skjønt de fornuftige i saa vel som uden Byes erkiende dig for et ondt og løgnagtigt Menneske, saa har du dog dine lige i alle Landets Kroge, som troer hvad de seer paa Prent i sær Løgn og Bag-

19

talelse, saa det dog kommer os til Nachdeel i vor Handel og Vandel; Men saa snart du har erklæret, gjør Magistraten Ansøgning at din Erklæring maae opslaaes paa alle Byens Hjørner, og udi Landet oplæses paa Bye- og Birketengene, og saa er jeg tilfreds hvor du bliver af. Jeg forlanger ingen videre Straf; Blegnæse med den Bruungraae Frak. Men at du dog herefter kan vide, hvem Pøbel er, saa er det nedrige og Skarns Gierninger, som udmærke Pøblen, og hvad kan tænkes lumpnere end dit Forsæt; en saadan Æsel vil opløfte sig over andre, fornærme og beskylde hele Byen, fiske i rørte Vande, og sælge sig til at underminere Religionen selv, Grunden til al Velstand og Lyksalighed, fordi det Skarn nylig har forlokket en stakkels Enke, og bragt hende i Armod, efterat han ved sin Løgn og skarnagtige Streger var stråledes sværtet i hele Byen, hvor han var bekiendt, at han en længer kunde fortjene sit Brød. Kiære Landsmænd! Hvor vil der gaae os i disse ulyksalige Tider — Himlens Hevn seer vi tydelig over os, nu ved Lande Plager, nu ved en overordentlig Vinter, nu ved en usædvanlig Tyrke, nu atter igjen

20

ved utidig Regn. — Vi har fortient det, lad os kysse paa Riset, det er got at falde i Herrens Haand; men endnu grueligere seer det ud, naar vi betragter, hvorledes Menneskene forholde sig mod Guds naadige Snert. Jeg vil ikke tale om Byrder og Plager, som hver Dag fordobles, skjønt disse timelige Elendigheder ogsaa bidrage til Ondskabens Udbredelse, men det værste er, at Porte og Dørre aabnes for alle Laster og Ugudeligheden udbryder fra de høyeste Stæder, og som død Kiød æder om sig til de nederste Hytter.

Satans Redskaber udkryber mere og mere i denne deres Sikkerheds Tid af deres Mørke Huler, og søger at udspye sin Gift nu i een, nu i en anden Gestalt; Men aldrig er den listige Diævel farligere, end naar han ifører sig en Lysets Engels Skikkelse, og under Gudfrygtigheds Maske udskyder sit onde Hiertets gloende Pile; og i sær er vor opvoxende Ungdom al vor Medynk og Bekymring værd; thi hvor ofte seer man ikke disse forgiftige Pile at treffe de spæde og uskyldige Hierter, og efterlade dødelige Saar; Selv har jeg Børn, derfor forlad, at jeg i denne Sag maaskee er lidt

21

for alvorlig. — Hidtil Dags har min ældste Søn været min Glæde; thi hans Lærer siger: at han baade tyder og

gjør Stii til Gavns; men nu frygter jeg jo nærmere Tiden kommer, han skal til Academiet; thi jeg veed der ere saadanne den Ondes Apostle, der lader sig lede til at forlokke og forføre unge Mennesker; ligesom Ulven lurur paa Faaret, eller Ræven efter Gaasen, saaledes lister de deres Gift under Ærligheds og Venskabs Kaabe lidt efter lidt ind paa de ubefæstede Hierter; oppasse dem Nøye hvert Trin de gjøre, for stedse at oppuste deres Forfængeligheds og andre i den Alder heftige Lidenskabers Ild, indtil de endelig faaer dem i lys Lue, og nu har de gjort Satan den vigtigste Tieneste, Resten er ham en let Sag. Efter det Slangebids hos et ungt Menneske, har jeg gjerne tabt Modet for hans Siæls Frelse ; thi jeg kiender Ulvens glubske Kløer og Tænder, naar han faaer et Lam imellem dem; Meget, ja meget sielden dræbes Ulven, og Lammet frelses , og ligesaa sielden lader disse Ulyksalige sig frelse af Slangetræderen Jesus. — Vogter eder derfor i Unge for Garnet, som er opstillet for eder, bedrages

22

ey ved Rævens smigrende Ord, og føde Stemme, der er Galde og Beskhed i dem og lutter Øgle-Forgift paa hans Tunge; men lærer I Gamle, at Religionens Indskiærpelse paa en fornuftig Maade er det eneste og sikkerste Middel til at bevare vore Børn uskadt fra al Forførelse, i sær fra det fordømmelige Frietænkerie, som uden Tvivl i vore Dage er steget til høyeste Spidse.- Jeg har derfor selv om jeg (som en læg Mand) tør sige det gjort min Søn Hr. Professor Guldbergs naturlige Theologie, som en Indledning til den aabenbarede, og i Særdeleshed de uomstødelige Beviis samme rare Mand anfører for den hellige Skrifts Sandhed og Guddommelighed, saa fattelig og rørende som det var mueligt for et 14 Aars Barn af et temmelig got Begreb, og jeg tør sige, uden at være blind i mit eget Barns Betragtning, at mangen Latinist en skulde gjøre bedre Rede for sin Religion end han; thi det har været min Hovedsag at anføre mine Børn fra deres spæde Aar mere til at tænke selv, end at lære uden ad — vel sandt! det kunde synes underlig, at jeg, som var kuns i 4de Lectie i Kiøbenhavns latinske Skole, og for lang Tid siden har glemt baade

23

mine grædske og latinske Gloser vovede at give mig i færd med det vigtige Arbeyde, men oprigtig talt, saa torde jeg ingen anden betroe det; og hidtil har Gud givet Lykke: ja hvis jeg vilde anføre min brave Præstes Vidnesbyrd om mine Børns Kundskab i deres Christendom, maatte jeg frygte mine gode Medborgeres Mistanke til min egen Selv-Roes; derfor vil jeg tie dermed, og allene sige: at skjønt jeg maa ernære mig med borgerlig Haandtering , har dog Gud Baade givet mig Lyst og Tid til at læse mange gode Skrifter paa Tydsk, saavel som i mit Moders Maal, hvori jeg helst læser, naar jeg kan have Bøgerne; Jeg er vis paa, at hvis Monsr. Br. læste nogle af disse i stæden for hans franske Conqvette-Arier, fik han bedre Begreb om sin Religion end han har. Kiæreste Medborgere! skal noget i denne Tid trøste os, saa er det vist, næst vor egen rette Vandel for Gud, den gode Samvittighed, ikke at have forsømt den vigtigste Pligt i vor Liv; nemlig en god Grundvold til vore Børns, Himlens høyeste Gavers, vore største Skatters, timelige Lyksalighed og evige Salighed. — Jeg .troer intet Gierde at være stærkere om vore Huse og Velfærd, intet. Mid-

24

del bedre til at afvende Himlens truende Vrede og Landets Ulykke, end naar vore smaae Børn foreener deres spæde Sukke med vores ivrige Bønner om Guds Naade og Velsignelse over Landet i det timelige saavel som aandelige; Men Hvad Skam burde da de have som vil indprente vore ugyldige Børn ringe og foragtelige Begreber om Ordets Lærere, og hvad Virkning skulde jeg vente, Prædiken hos mine Børn gjorde, naar de først fik den foragtelige Tanke om Præsten , at han var en Løgner eller Bedrager; Fy ! du Lands Forræder! Du onde Aand! skam dig saa du har talet om Religionen; var du blevet mine Børns Parleur, skulde jeg skiule din Ondskab , til jeg paa en skikkelig Maade fik dig ud af Huset; og du vil gjøre os alle vore Præster foragtelig uden mindste Grund; —

Men jeg maa holde mit Løfte, og gaae Knegtens Svar igiennem.

16) Siger han: skal jeg rigtig nok besvare dem paa en Maade, enhver retsindig og veltænkende skal bifalde. Men er det ikke ærgerlig, at det Bæst tør saaledes tale: han vil vinde de Veltænkendes Dom, som aldrig har en ærlig Tanke i sig: Du vil vinde jeg veed ikke Hvad ?

25

17) Thi bild dem ikke ind, Herr Skribent, at en ondskafuld Bitterhed eller er personlig Had til en eller anden af vore præstemænd har anlediget denne Pieces Værelse, jo vist har det; thi den er bygt paa Usandhed, ellers krøb du ey i Skiul med alle dine Medbrødre det Rakker Pak; — det gaaer med Religionens Foragter, som med Afskummet af andre Mennesker, disse ønsker at der aldrig var Vægtere, Politie og god Orden til, at de frit kunde udøve deres Mørkheds Gierninger; For hine er Præsterne en Brand i Øynene; thi det er .jo egentlig deres Embede at opdage Listen, hvorunder Slangen skiuler sig; men siden jeg nok seer, at de har vildet foragte denne Ulv som en dum Diævel, der ey forstod at gjøre det Onde han vilde, saa er det jeg har paataget mig den Uleylighed, at trække Faareskindet af ham, at han ey skal bedrage flere. Men I Herrer Præster bliver mig noget got skyldig derfor.

18) Ney aldeles ikke; jo gandske vist; en 3 Marks Mand staaer ey til troende, og Tyven faaer ikke Lov at væрге sig fra Galgen.

26

19) Jeg elsker og agter en hver retsindig præsi, (hør Ræven) ja jeg hader ikke en præst, naar han end befindes skyldig i en eller anden Forsømmelse eller Forseelse, men jeg hader og afskyer lige frem hans Gierning, traf end denne Gierning ind i min Broders person; hvor er nu den Kierlighed, den Høyagtelse for Standen du raaber paa; (ligger den i disse Fiskekierlinge Ord) skammelige Opførsel, skiendige Handlinger & c, eller i denne Gaase-Snak, Tænkcrie, Svederie, Partisant, Avise Handlanger; jeg seer ingen Høyagtelse, langt mindre Kierlighed; men du forstaaer ikke hvad begge Dele er, læs din Evangeliums Bog Dreng! saa faaer du nok at see, at Kierligheds Mund aldrig befaler dig, at saasnaart din Broder forseer sig, skal du udraabe hans Feyl paa Gader og Stier; Ney; min Religion befaler mig at straffe min Broder i Eenrum, skiule hans Feil, i Særdeleshed naar den kan have farlige Følger; er det ikke aabenbar, han slet ikke kiender Christendommens almindelige Bud, han som saa dumdristig vil have Navn af at forsvare den, og hvor kan man da vente Udøvelse af

27

Ham; hvorledes skal de troe paa den, hvilken de ikke kiende

20) De vilde have at vide af mig, hvem de Præster vare, hos hvilke Patientens Bud saa smukt blev modtaget og affærdiget. Fordringen var billig; men de Ord smukt imodtaget og affærdiget, viser en ironisk spottende og nedrig Tænke-Maade: atter et af de Tegn, den ommeldte christelige Mand Hr. Conferentzraad Suhm anseer som tydelige Beviis paa Siæle af den nederste Classe.

21) Ney! bild dem ikke ind, Hr. Skribent, at jeg vil gjøre ont verre: Herud Michel! see hvor han trækker paa Skindet; han vil ikke gjøre ondt værre, trædske Udflugt; Her skulde fremskinne en Ømhed, for Religionen, og derfor vil han skiule Præsternes Forseelser; men forgieves ere dine Rævestreger og Slange- Vittighed; thi først skal du bevise at ont var gjort, og naar saa var, blev det ey værre ved at sige Sandhed. — Men nu har du ved dit snedige Kneb gjort din onde Sag, ti gange værre, ved at blotte dit forskrekkelige Hierte og diævelske Hensigter i en offentlig Avise.

28

Præsternes retfærdige Sag derimod er ved Guds Bestyrelse, som veed at gribe den Trædske i sin Trædskhed og opdage Hierternes Raad blevet sole-klar. Folkets Mistanke udryddet, i Fald nogen var opkommet, som let kunde være trolig, siden det staaer fast. Bagtal og lyyv med Dristighed, der hænger aldrig noget ved.

22) Jeg udbad ellers den Godhed, (om deres Hierte ellers har Raad til det). Knegten kan ikke tale et Ord uden der skal en Spotteglose med; Jeg troer Mandens Hierte kunde have Raad til alt det som er got; thi det lader til, at Pennen har flydt over af det Hiertet var fuld af: og at Svaret er retsindig, er allerede vriit; men vice versa; ikke en Linie af Stympers Giensvar er reent, og neppe et Ord uskyldig, altsaa gjør man sikkert den Slutning; at Hiertet maa være en Ondskabs Pøl; thi hvor intet got er inde, kan intet got komme ud. — Men nu voxer hans Uforskammenhed jo mere han bliver ved at skrive, og til Slutning bliver han rent gal. —

2 3) Han tør vove at forlange den Godhed, af en Christen Mand at troe en aabenbar Løgn, nemlig denne, at han en har klaget over

29

alle vore Præster, da han skrev Piecen. Jeg burde nu have Piecen til Hielp for at see hvem de mange skammelige Forsømmelser, skiendige Gierninger, passer sig paa; hvad han forstaaer, naar han siger, han vil undersøge vore Præsters Vandel, hvem de fire Præster i hvis Huus han har haft Bud ere; men Avisen allene kan dømme ham, det er dog en stor Sandhed, at den som skal lyve maae have en god Hukommelse. I Begyndelsen af Avise Svaret nævner han Præsterne; det er dog meer end en; nogle Linier derefter glemmer han den Høflighed, og siger: han blues ved og sørger over, at vore billigste Forventninger ikke kan blive opfyldte, i Henseende til vore Præsters Tieneste; nu er her da ingen redelig Præste-Mand i Byen, hverken Tydsk eller Dansk; — kort efter nævner han de Præster, hos hvilke Budet blev saa smukt affærdiget; — altsaa rinder det ham ind, han har i Piecen ikkun løyet paa 4re, i det samme bebreyder hans Samvittighed ham noget andet, strax gjør han en ydmyg Compliment, at man ey vil troe, at han har klaget over alle Præsterne, og førend han setter Hatten paa, er han saa

30

høflig at declarere dem alle for brave Mænd', undtagen een; det kalder jeg en Fransk Capriol jeg gir dig ellers 4 Skilling Stympers, om du skikkelig kan rede dig herud af paa Dansk, og jeg tør forsikre min Præst legger 4re til, saa Har du dig en Spise-Seddel; men i Avisen maae det være; thi den holder vi Begge.

24) Men nu fra Spøg til Alvor Spitzbube! denne ene Mand, siger du: har afpresset din og hele Byens Klage; det var en uforskammet Løgn; — du maae dog være en dum Karl, siden du vil bilde Folk ind, at om der i et Lands Hovedstad, Hvor der er en snees Præster, og derover, fandtes een, som ey gjorde sin Pligt, skulde denne ene kunde bevæge hele Staden til at beklage sig over dem alle; jeg veed en hvad jeg skal tænke om den Varulv ; nyelig viiste han Slange-Vittighed. Jeg gjør saa men ikke ont værre; og nu røber han Østers-Dumhed; men betragter jeg ham nu fra den onde Side, saa seer man dog en Streg af Slangen, i det han skyder Skylden paa Byen, og vil besmykke sin nederdrægtige Tænke-Maade med hele Stadene Samtykke; men jeg mærker nok, det Uhyre har samme Begreb

31

om Byen, som Philopatreas om Fædrene-Landet; han forstod allene Kiøbenhavn; (det var dog bedre) men denne forstaae ved Byen sig selv, og nogle Øl-Kipper; derfor et Ord Monsr. saa got, som 24; hvis du ikke offentlig igienkalder din Beskyldning mod Byen og dens Geistlighed, saa nævner jeg dit Navn, og skal bevise det lovmæssig; thi jeg kiender baade din Sveede-Broder, din Bogtrykker, som maae skamme sig ved at befordre sligt Skrift til Trykken og gjøre sig til Hund for et Beens Skyld, — din Boepæl, dig selv Bleg-Næse med det opslikkede Haar, i den Brungraae Frak, hvide Strømper, sorte Hals-Klud; saa gjør hvad jeg befaler, eller pak dig af Staden ; thi ingen ærlig Borger-Mand kan være dig bekiendt. —

25) Nu lyver han i al Oprigtighed igien, da han paa en lumsk Maade vil fordreye Beskyldningen fra Præsterne pga deres Underhavende; altfaa skal al Giften være udøst over eder got Folk! nu gratulerer jeg dem med Hr. Pastor, som imidlertid har maattet bære alle deres Medbrødres Misgierninger; de er nu løst af Band, og deres Kokke-Pige

32

sat i Stedet; de bliver hans pavelige Hellighed megen Tak skyldig; fordi det varede ikkuns kort; men I stakkels Tieneste-Folk! hvor gaaer det eder? Hvad er Jer Forseelse? Maaskee Phantasten har, siden han skrev sin Piece, tumlet om paa Præstens Gade-Dør, eller i hans Rendesteen, og I har vist den Uhøflighed at vaske ham af med et Koste-Skaft, eller maaskee I har givet ham Kammer-Potten over Hovedet , naar han i sin Phantasie har ravet ved Klokke-Strængen; ja, saa bær jer Forseelse længe nok; hvi lukte I ikke op, og tog til Takke med en liden Douceur af saa vakker en Herre i et par hvide Bomulds-Strømper.

26) Den Tilladelse Monsieur nu forlanger, har jeg og mit Bud altid funden hos min Præst, men naar Præsten enten har været syg eller i andre Embeds Forretninger, derover har jeg aldrig stødt mig Jean de france de la Bruun frakke.

27) Saa finder Resten sig nok. Endnu bære I Skylden I arme Tienestefolk, for de mange skammelige Gierninger og skiendige Handlinger; Naar han kun maa faae Præsten i Tale om Natten, det skal vel være uden Lys med, sag er alting got, saa vil han gjerne tage

33

sine Beskyldninger i sig igien og forstaae dem om Pigerne, men vogter eder kiere Præster, Skarnet røber sig, han har ont i Sinde.

28) Endnu engang, ja endnu engang vil du være Løgnere; ney det var den 28 gang; tæl kuns ester.

29) Hverken Bitterhed eller personlig Had har frembragt denne piece, nye Igientagelse! arme Udflugt; fordi han repeterer det samme 2 a 3 gange, venter han at blive bedre troet; ligesom Matrosen, jo tiere han svær, jo fastere mener han det staaer; kan du ey bedre forsvare dig, naar du har Tid at spinde Finter; hvor vil det gaae dig for en Politie-Ræt.

30) Men en sand Hiertelig og uforfalsket Skyldighed mod Religionen! fye skamme dig for de Ord, du Øgle-Unge; ar der ikke er Sandhed i din Mund, at der er intet got i dit Hierte, ar din Hellighed er hykkelsk, og din forstilte Nidkierhed Øgle-Vittighed, at du har overtraadt al Pligt og Skyldighed mod Religionen, at du ikke engang kiender den Christelige, eller nogen Religion, er saa tydelig viist, at du ey selv uden Skam kan nægte det. Nu hvad er du da? Leg alle dine

34

Skarnsstykker sammen, og multiplicere dem med alle dine Brødres, saa bliver Factum.

En Sverm ugudelige Kroppe, som er Aarsag til Landets Ulykke, og ikke allene selv gaae Fordummelsens Vey; men paa alle muelige Maader søger at lede andre i Strikken med dem.

Eders Titel veyer meget; men I fortiene den, til I omvende eder, og vil du være, den første i Skaren til at gjøre Afbigt, skal du ogsaa offentlig blive udskrevet af de uærliges Tal ; kan jeg tilbyde dig bedre; viis allene saa

megen Ære for den Religion, du saa elendig forfægter, og den Agt for Kiøbenhavns Indbyggere du beskylder, saa er alting dig forladt; men hvis du bliver halsstarrig i din Ondskab, er jeg en haard Mand, som ikke hviler før jeg faaer dig og din Svede-Broder, ind til Msr. Børre; tres faciunt Collegium: paa Dansk: lige søger lige.

31) Jeg maae følge ham til Enden; — og Folk har forsikret mig, at her ere mange brave Præste-Mænd i Byen. Hvad er det for Folk! Dumrian! det er dog en ussel Hukommelse den Stakkel har; havde jeg erindret det før, skulde jeg henviist ham til Løgnene;

35

see nu den 24 Løgn, der klagede hele Byen, og nu har Folk forsikret & c. her staaer du atter igien for 3 Mark og 4 Skilling; — om jeg end vilde sette, at du muelig kunde have truffet en ærlig Mand uden for den Circel Øl-Huse du har taget for Byen; og han kunde have lært dit usle Skraag, da du begyndte at giennemhegle Præstens Kiortel, det du ikke vilde vide, at vi havde brave Præster i Byen; saa var denne Udflugt dog forgieves; thi din Nar har sagt Folk: det er i det mindste 2de Mennesker, og saavidt kunde din Bekiendtskab umuelig komme uden for de sædvanlige Duus-Brødre; slage dig da paa Munden, og siig du løy: saa er jeg færdig med dig i den Punct, og saa seer dog Byen, du har dog sagt en Sandhed din Livs-Tid; det var Gaasesnakken i din Løgn! men nu til Ondskaben; klør 18 Been! det hjælper hverken du piber eller skriger, du maae her frem i din naturlige Gestalt; kom kuns med I beskyldte Præste-Piger, og see! hvorledes Pikkell-Herringen seer ud, naar Masqven kommer af ham; I Herrer af Børsten, hielp ham Frakken af; ufle Stymper; ingen Skiorte paa; naa! det er ligemeget nu stille! har du aldrig

36

af egen Erfarenhed vidst der var nogen brav Præst i Byen; ney: saa maae du hverken have søgt dem i Guds Huse elter deres egne, og dermed Har du atter dømt dig selv blant den Sværm jeg nyelig satte dig; kan du gjøre en eneste fornuftig Indvending. Han skiuler, som en Hønse-Tyv; det er et tavs Samtykke; saa lusk da af med det for denne gang; — (havde Knægten erindret sig den 25 Løgn, kunde han søgt Udflugt i den) men det er et Kiød-Hoved med al. sin Klit, —

32) Til Slutning har du ingen Ære gjort de 3 H ved din Roes; thi dit Vidnesbyrd reyser eller fælder ingen, det er dig svaret i Avisen, og jeg vil give dig Raison; thi du er en Løgner! har du ellers nogen Godhed for de 3 Mænd; saa gjør dem lige med de andre; saa veed man du Har sagt det, og følgelig er det Løgn; derved blive de alle brave Mænd, undtagen i Løgnerens Mund; kan du begribe dette? Dog, det er ligemeget; de behøve ey den Erstatning, siden den er gjort ved at lyve om igien, og enten det skeer een eller ti gange, er ligemeget; men for Publici Oplysning, og din svage Hukommelse vil jeg anføre dine Ord. I Løgneren

37

No. 3. siger du, at een endelig Har taget deres Partie; altfaa har de været meget uforskammede, siden denne ene Mand i Avisen var den første der bragte Isen, og vovede at forsvare Præsterne; ney: holdt Skarn! Tiderne ere dog ey endnu, som du ønsker dem; der ere dog de, og har viist sig de, som midt i den onde Slægt tør være bekendt, at de elsker Gud og hans Ord; men at du ey Kiender dem, eller vil Kiende dem, er meget naturligt; men den Løgn strækker sig ogsaa til Borgerne, ja til hele Landet, ligesom Han var den første og eneste christelige Mand i Kongens Riger og Lande. Gud trøste Kongen og hans Throne, hvis alle tænkte, som denne Lands-Forræder! det vilde ey være got at bestyre et Land fuld af Spitzbube, og Guds forgaaende Kroppe; enfin, den Beskyldning er for skammelig; vil Regieringen og Landet skaane dig, derfor bør jeg, som en privat Mand og saa; forlad mig høystærede Publicum! jeg ey før opdagede denne formastelige Beskyldning; nu synes mig Øvrigheden ingen Betænkning bør gjøre sig om, at arrestere ham, som den der har begaaet crimen læsæ Majestatis: de behøver kuns at melde det paa Adresse-Contoitet, saa

38

ere de Anstalter gjort, at hans Boepæl kan blive bekiendt; — men nu videre No. 13. siger han: vore billige Forventninger & c. altsaa staaer han endnu ved sine Ord No. 3. — No. 17. begynder han at tvivle om, de alle ere onde, han taler der om een eller anden. No. 19. taler han om retsindige Præster; man har Grund til at haabe han der sigtede til Byens, siden Piecen dog egentlig angaaer Kiøbenhavn. No. 23. lyver han paa een. No. 25. bær Pigerne Skylden for Præsternes Misgierninger. No. 27. er alting got igien. No. 28. svær han paa det samme. No. 29. gjør han nye Erklæring, at han aldrig har tænkt paa Præsterne, eller forstaaet de skammelige Gierninger om dem; men allene om deres Piger og Gaards-Karle. No. 31. declarerer han reent ud, at her er mange brave Præste-Mænd i Byen. No. 32. ere de mange faldne til 3, og just nu forliver han sig i H. heed han Hans, undrede jeg mig ikke; tys, her har vi det: — Jean de france de la Bruun frakke; paa Dansk: Hans Franskmand af Bruun Frakken; det var vel; nu har vi et bestemt Navn til ham, saavel som Philopotroyerne og andre hans Brødre; Skade! disse

39

nobiliteerte Navne ere mig for lange! velan; Karlen er kuns smækker; thi han sulter, han maae blive sort; jeg

skiær væk, hvad jeg kan lige til Navnet; han skal dog afklædes; Frakken, som stamme Navn, falder først væk; kan man tage meer bort; jo Bruun snitter jeg ogsaa af, og de la falder af sig selv; nu staaer Hans Franskmand tilbage; men jeg er en Danne-Mand, jeg fordrager ikke vel de Franske Nykker, derfor gider jeg ey nævnet meer end Hans: der er nok det: naa min gode Hans! kan du intet miste meer, uden at blive ukiendelig: jo vel! endnu seer jeg et overflødig Bogstav. N. nytter til ingen Ting, og der faldt chapeau baen hans Trøste-Stav; ney nu seer du elendig ud: mister han meer, saa taber han B - - - endelig Msr. Has! fandt jeg dit Navn, skiønt giennem Algebra; men kan du rede dig saa got ud af No. 32. skal du hede Hans igien; men heng dig ey for tilig Has; thi vi beholder vore Præster, enten du Has hader dem eller ey; skielv kuns ey I andre Præster ! enten eders Navne begynder af A. B. eller H. naar I kuns ey heder Has ; men tænkte jeg det ikke nok? Nu fortæller man Hasen har hengt

40

sig af Fortvivelse: Pots Slapperment! hvem skal løse ham ned! lad ham henge med Judas, Han er jo uærlig? — Endelig blev Byen rensed fra det Afskum! lad os nu leve geistlige og verdslige uden Frygt i indbyrdes Kierlighed og Roelighed. Herpaa inviterer jeg min Præst til mig i Aften Moer lille! skiønt hans Navn begynder af X., og det paa Pande-Kage og et Glas Kirsebær-Viin. Luk op Moer! det banker! nu kommer Præsten! er det Jer Faer Knudsen! god Aften; kommer I her saa silde; og nu venter jeg min Præst, for at fortælle ham den glædelige Tidende, at Byen er skilt ved Jerusalem's Forstyrer, Franskmanden, den Bønase, hvad han Heed? Hasen; I har vel sagte hørt om ham at tale, den Hans Varulv, som vilde gjøre os alle til Kieltringer. — Hvad? er han opstaaet, er Hasen opstaaet? Moer! Knudsen siger: at Hasen er opstaaet! naa» den Glæde varede kuns kort, han blev aldrig, saasnart nedkast i Junior Philopatris' Grav uden Øster-Port, før alle Benene, men i sær Heste-Benene bleve levende, gjorde en grumme Allarm, og jog den arme Tyv fra sig, da ingen siden Junior Philopatris havde for-

41

uroeligt deres søde Søvn; nu er hele Byen i Oprør igien, og begge disse Spøgelser har efter Beretning aabenbarer sig for Børre Olsen i Slutteriet, og lovet ham deres troelige Assistance. Skole-Mester Beelsebub anviste ham i den korte Tid adskillige durchdrevne Svenne, Han skulde give sig i Cammeratskab med: Formanden var Børre Olsen: ham maatte de for alle Ting skaffe i Frihed, om de skulde sette Fængslet i Brand; foruden ham var mærkværdige Ole Smede-Svend, Hans Lurendreyer, Claus Klumpe, Hæl-Hesten, Giede-Bukken og Vandmanden, Qvinde-List maatte de heller ikke forsmaae: de betydeligste blant dem, vare Birthe Kniv-Smeeds, hun kunde Hexe, Anne Risengrøds, Else Hattemager, Pernille og Susanna, begge i Dybens-Gade: 2 Skoemager-Drenge var nyelig lebet af Stablen i Beeksebubs Skole: de tegnede got, og kunde gjøre stor Hielp, naar der skulde stieles Tørklæder eller Snuus-Daaser: — Buldribas heed den ene i Peer Madsens Gang, og Bruunblisse den anden ikke langt fra Trompet-Gangen: hvor maae Byen ikke frygte for alt dette Utøy inden sine Volde: vi maae i det mindste herefter have dobbelt saa

42

mange Vægttere, 3 gange saa mange Commissairer, og en Løgte paa hvert Huns. — I øvrigt siger man: at Hasen nu ret ligner Junior philopatris efter sin Opstandelse; han skal aldeles have glemst sit Moders Maal, og al Dansk Hukommelse; han raser nu ligesaa splitter gal mod de Tydske Præster, som før mod de Danske; det skal være, fordi han glemte at udmærke den Tydske Præst, som gav ham faa retsindig et Svar iblant sine H., Stakkels Tydsker, som tabte sin Credit hos den ærværdige Patriot; nu maae I alle lide derunder: tilforn kunde I mane ham fra eder med et par Tydske Sprichwörter; men nu kommer det an paa, at punctere paa Dansk; han skal desuden være meget syg og elendig efter sin Forvandling, og iblant andre Svagheder plages meget af Hunde-Hunger; men det smerteligste er, at han ey kan blive af med sit Vand, som jeg frygter vil anden gang ende hans Dage. Hans troe Stald-Broder, som Har udstaaet faa fore skræffelige Curer, har anvendt al Fliid paa ham, men intet vil slaae an; nu nyelig er en Recept forskreven fra Krappen Eyland, som regner ikke saa ilde! — det er følgende:

43

Et Pund Rotte-Krud for en ond Samvittighed.

Et Lod Bulme-Urt for at faae Dansk Hukommelse.

To Lod Opium for det Danske Sprog

Skyld.

Tyve Gran jalappe Harpix for den rasende Hoved-Pine.

Alt dette indtages paa eengang i en Strippe tyk Melk, og strax indsaltet han i 8te Dage udi stærk Lage; siden skal han hver 8de Dag efter en Skik paa Surate i Ostindien æltes, trilles og trækkes af 4re Matroser, til han bliver et Qvarter længere, at hver Ledemod kan blive durchsigtig: det maae vedvare et fierding Aar;

imidlertid skal han hver 2den Dag bruge en Latværk for den fordømte Skrive-Lyst, alle de plages af der have dantzet under Linien; man siger ovenmeldte Cuur virker forskrækkelig i Maven, men Hoved-Pinen glemmes; for Sygdommen af Vandet vides ey paa hele Krappen Eyland noget probat Raad: — det vil nok følge ham hans Dage igiennem; imidlertid maae han for alting, hverken ryge, snuse eller tykke Tobak- intet Øl eller Brændeviin drikke,

44

et halv Fransk Brød og et Glas Draaber, for ey at ærgre sig, skal være Hans hverdags Kost; vissen og hæsselig maae han see ud.

33) Er elsket og agtet af alle —

No. 1. Bar hele Landet fuld af Spidsbuber. 12. Blues Hasen paa Byens vegne, 13. Ingen vil opfylde vor & c., Hvorfor skulde vi da agte eder, I skal paa Porten.

19. Er han den eneste Præste-Elsker i Byen, og det lige til at faae Skindet af dem. 24. Falder vor hele Klage ud paa een, han mener vel den stakkels Rottenburg; ney saa men gjør vi ikke —

32. Omvender han os alle paa engang til at elske og agte alle H., kort sagt: han raver her ligesom i de forrige Løgne, Has er han, og en Phantast bliver han.

34) Hans sidste Ord, hans Haand og Segl før han døde første gang , maa jeg have med; hvorfor ære vi da alle ikkuns de tre H.? op stod Jeppe Skomager og taledede fyndige Ord; fordi de fortiente det; nu vel! Hasen gav eder Testimonium! men vidste vi ey, at I vare brave Folk før, saa maatte vi tvivle om det nu; thi Hasen har vi seet at have levet som en Løg-

45

ner, død" som en Bedrager, opstaaet som en gal Mand, og skal nu atter gaae i fortvivlende Tanker, fordi hans 4 Skill. Piecer ey løber saa vel af som han ønskede, og skrive maae de skrueløse Hierner, som have passeret Linien; thi ellers sprækker den af Lærdom opblæste Mave, før de tvende Aar er omme, som er den længste Tid de efter deres Forvandling kan leve. quid brévi fortes jaculamur ævo multa —

Horatz —

Atter slaaer jeg om mig med Latinen, det kildrer mig ligesom de gamle Kudske ved Drengenes Pidske-Smekken, naar jeg kan erindre mig en guldalders Talemaade af min mægtige Phrasekiste; men maaskee Stymperen tabte sin latinske Hukommelse med paa sin underjordiske Reise, saa faaer jeg give ham det paa Høitydsk. Wenn unser Leben von so kurzer Dauer ist, warum machen wir so unzählige Entwürfe? og hermed ender jeg Hasens Levnetsløb; en vigtig Sandhed vilde jeg til Slutning sige ham, hvis han vilde benytte sig af den; og det i Fransk Fortrolighed, at enhver ey skulde løbe dermed; Her er den:

46

Les plus grands foux sont ceux, qvi ne pensent

pas etre

C'est ne l'etre pas trop, qve de savoir gv' on l'est — Fontenelle Paa Dansk:

Tag Svøftet ind i Tide;

Thi ellers maae du vide,

At Publicum ophidses Og meer end Penne spidses.

Vel havde jeg lovet et Register over Hans Hases Skarnstykker; men det gaaer over mine Kræfter. — Har du selv saa megen Sands tilbage i din visnende Tilstand, saa sammenleg alle disse Løgne , de Modsigelser, de Dumheder, de Beskyldninger, de Rævestreger du har sammendynget i en Avises Avertissement, og du skal see, den belovede Sum rigtig udkommer, og den mildeste Straf jeg kunde betitle dig med, var Kiøbenhavns offentlige Has.

Bær da dit Navn med Ære saa længeder er Stumpe igien af din Bruungraae Frak, og Bomulds Strømper; Jeg skal formaae Kiøbenhavns Geistlighed til offentlige Bønner for dig og alle dine Kamerater, halv saavel som heel galne, at I dog engang med oplyste Øyne maae

47

see, at I ere de nedrigste Kroppe under Solen; Afskummet af det menneskelige Selskab. Freds Forstyrre, infima fex plebis; og alt Hvad mere nedrigt; I selv kan optænke, at I maae kiende, erkiende, bekiende det og forandre eder mens I endnu kan. Selv skal jeg endnu som en ærlig Borger sørge for dit Legems Beste; Du skal komme i Pesthuset til Sommer igien, hvis du kan taale din Frihed saa længe, og at du imidlertid en skal fryse fordervet i Vinter, skienkes hermed en nye Skiorte; din Kone skal nyde Almisse, Hvis hun befindes uskyldig. Har du flere Børn end den der døde sidst, skal de blive sat paa OpfostringsHuset; Gak nu og siig alle dine Duusbrødre, at Kiøbenhavn ikke allene har Borgere som sikionnec paa Fortjenester, men endog kan tilgive Misdædere; Hvad synes dig, er jeg ikke reasonable? blot nu ey meer din Uskiønsomhed; men svar: jo! jeg er den uværdigste Br. Bønase.

Høystærede Medborgere!

Jeg haaber saa tydelig, at Have viist, at Forfatteren af Skandskriftet er et ont og ugudeligt Menneske, som under en listig Gudfrygtigheds

48

Maske har søgt at udspye sin Gift, Hvor den vilde gribe om sig, og paa denne lumske Maade give vor allerhelligste Religion et farligt Stød; men endnu har jeg det stærkeste Beviis tilbage, som ene og allene kunde fælde ham, og overbevise al Verden, at han er det Skarn jeg i Piecen gier ham til. — Vi har 2de Sogne-Kirker i Kiøbeuh., som begynder af H. Holmens: nemlig og Hellig-Geistes! — selv kiender jeg en Præst ved Holmens Menighed, Han er en ærlig Mand, Han Har forsikret paa” sit gode Navn og Rygte, at Han Har forhørt Hos sine Medbrødre; (thi de omgaaes i Eenighed og Kierlighed) og alle 3 vil i nødvendig Tilfælde bevidne, at de ey i lang Tid er udkaldet til nogen Syg, efterat Klokken var flaget 11; hvilket dog er meget usædvanlig. Min Skrifte-Fader, som just ikke heder H., langt mindre Has; men er en christelig Mand, som jeg ingenlunde taber min Tillid til; fordi en Has Har beskyldt Ham; han kiender een af Præsterne i Hellig-Geistes Sogn, hvis Ærlighed er ligesaa bekiendt, som min egen Præstes: han har forsikret paa begge den Menigheds Præsters Vegne, at de ey i lang Tid i Sogn eller uden fore har

49

været udkaldet efter Kl. 11, lad nu den Syge, om han ey er død, opstaae, og sige: jo, jeg Havde Bud, og er Patienten indgaaet i Ævigheden; lever vel dog noget Menneske; Huset, hvor den Syge laae; lad dem da melde sig; thi Løgneren har sagt, at en Mand af H. Sogn, efterår 4 Præster havde afviist Patientens Bud, endelig indfandt sig. Siden nu ingen har efter saa mange Anmodninger i de offentlige Tidender, ey heller efter denne Indbydelse kan bevise det Modsatte! seer ethvert fornuftig og chistelig Menneske, hvor vederstyggelig det Billede har været, jeg har Havt for mig; thi Dievelen er dog efter Guds Ord Løgnens Fader, og hvad er da denne, som opdigter og glæder sig i en saa forskrækkelig Løgn, hvad er han, siger jeg: uden sin Faders ægte Søn: JEsu Christi Navns offentlige Bespottere og Vanærer, En heel Stands, en heel Byes og Lands Æreskiændere; ikke desto mindre Høytærede Herrer Medborgere! er mit Raad dette med Foragt og tZEdelmodighed denne gang at forbigaae saa ussel en Stympers Beskyldninger, og endogsaa ved dette Exempel vise, at vi elske og agte vore Lærere ligesaa

50

Høyt, som andre christne Borgere og Nationer i Verden, da de allerede have viist, at de betragtede ham, som en liden Myg, hvis Stik ikke vilde giøre synderlig Virkning hos deres vel: sindede Menigheder. — Vi kan være visse paa, at Himlens Hevn ligesaavel finder ham og Hans Brødre, naar de blive fuldmodne, som deres værdige Formand, der straffede sig selv ved det Riis, hvormed han saa uskyldig havde hudflettet andre; jeg mener hans dumdristige og uforskammede Pen. —

Imidlertid siden man ey kan vente andet i disse Tidens Forfatning, da Frækheden ikke alleneste finder sine store Elskere, men endog mægtige Beskiermere, end at Satans skiulte Apostler lit efter lit vil stikke Hovederne frem af deres forte Huuler, og udspye deres Gift mod Gud, saavel som mod Menneskene, saa var det dog at ønske, at alle maatte i deres Ondskab blive slagne med ligesaa stor Blindhed, som denne Hykler; thi at skielde Præsterne ud paa den ene Side for de arrigste Skielmere under Solen, og siden opmuntre disse Skielmere ved deres Forbønner i JEsu Navn at forebygge Landets forfaldne Sager, var: alt for dum en Stræg af en Pharisæer. —=

51

O! HErre Gud! dit dyrebare Navn skal være deres Skalkheds Skiul og Gavn.

P.S. Hasen har nu atter faaet en Unge; men da den anretter saa forskrækkelige Ulykker, hvor den faaer Indpas, uudskylder Publicum mig, jeg ey vover at hosføye den; mit eget Huns og følgende Brev kan bevidne, hvor farligt det er at lade denne forberede Has-Unge komme inden sine Døre. —

Hvad tykkes dig udvalgte Ven Om denne Bog her sendes;

Bør man ey dømmе saadan hen Af Bødelen at brændes;

Er det da ey forskrækkeligt,

Forfærdeligt, uhørligt,

Bespotteligt, uchristeligt,

Dumdrigt, utilbørligt,

At saadan Bog dog trykkes skal Blant skikkelige Bøger,

Blant Monsieur Svares Bøgers Tal, Forunderlig Optøyer;

Bør saadan Pies at komme frem For Publicum at selges,

Der burde, som unyttig slem Af Bødelen at brændes;

52

Den fulgte med en anden Bog,

Som just jeg vilde have,

Og derfor fik jeg denne Pog,

Som oven paa til Gave!

Af Førstningen jeg tænkte saa,

Du kan jo ogsaa fylde.

Og gierne kan faae Lov at staae I et Hul paa en Hylde.

Pots Slapperment! bevare mig, Saasnart var Bogen ikke Indsat paa Hylde læmpelig,

Før den tog til at vrikke;

Niels Klim, som nærmest stod derved, Begyndte sig at røre;

Tilskueren den Danske med,

Vil Has af Hylde kiøre,

Has maatte skyde Rykken ud,

Og falde ned af Hylde;

Jeg sagde ved mig selv: par bleu!

Hvo mon vel have Skylden;

Jeg tog den op og satte den Imellem Holbergs Helter,

Og Oxenstiern — men Hillemand! Han den af Hylde velter.

53

Jeg byttet mange Steder om.

Hos Guldberg, Kraft og Crosa, Hos Johan Arndts Christendom,

Hos Suhm og Printz Menosa; Men ingen vilde laane Huus,

Sig alle sammen trykte,

Saa Has han peeb, som liden Muus Der for sit Liv mon frygte,

Han peeb for sig saa ynkelig,

Ach! Maner mig i Lærde:

Jeg faer jo ey med List og Sviig, Hvad er her da paa Færde;

Jeg skal ma fante! vise at Jeg er dog ingen Vase;

Thi vil jeg kun jeg havde fat

Paa Brune Hans Bønhase; Han er en Karl, som sig forstaaer Paa saadanne Optøger,

Og ikke Vrag paa mindste slaaer Af liderlige Bøger.

Fra Fyen lod han mig bringe ind, Og gav mig til Boglader,

Hvad kan jeg til, jeg arme Skind, Jeg har saa slet en Fader;

54

Men meld mig nu min ædle Ven!

Paa deres nye Reoler,

Om de ey kan fornemme den,

At skiere Caprioler.

Poet er jeg ikke; jeg vil derfor i solut Stiil besvare min Ven, og underrette det Offentlige paa eengang, de forunderlige Tildragelser, den nye Hase-Unge foraarsagede i mit Huus; jeg var ikke Hiemme, da dette Brev kom; men min Søn lagde aldrig saasnart Piecen paa Hylden; før alle Bøgerne tumlede ned, og laae stiv døde, undtagen Schrivens Seelen: Schatz i 3 Folianter, de gjorde en forstrækkelig Allarm, og forfulgte den arme Hase-Pies rundt om i Stuen; men Draaren kommer efter det Bæst, om een ikke vismede fra dem alle tre; hver Menneske løb af Stuen, undtagen Else Bornholms, vor Kokke-Pige, hun vendte i en Snup sin Hue, fik Has-Piecen fast med en Ildtang, Hvor stærk han væsede; derpaa tog hver Bog sin Plads, og tilsidst Schriver med, under en forstrækkelig Brumlen; Ellen stod længe i Betænkning, hvor hun Fulde gjøre af Hase-Ungen nu vilde hun hugge den i Stykker, og nedgrave hver Deel paa sit Sted, nu vilde hun

55

kaste den i Brønden, og legge et Halmstraae derover; omsider smeed hun den i Steegerset af Frygt, han skulde stikke hende i Fingrene; men nu var hundrede og eet ude; just var Middags-Gryden kommet paa Ilden med Ærter udi; men hver en Ært løb af Gryden, Ild gik der i Skorstenen, og en Lyd under en stærk Røg og Damp lod sig høre ongefær saaledes: B - - r - - u - - un; Hele Huset var i største Forvirrelse da jeg kom hjem, og det var den første gang i 12 samfælde Aar Moer lille og jeg har været til Munds sammen; thi knap kom jeg ind af Dørren, uden at vide et Ord af alt dette, før hun Hilsede mig med disse Ord: hvad tænker dumed det forhexede Tøy du bringer os paa Halsen, og hvad er det for Troid-Karle du holder Brev-Vexling med? — Nu kan du have det, som du har lavet det; hverken Lars eller Peer vil tiene længere; Drengen er løbet bort, og jeg gaaer bag efter, Du og Ellen kan blive sammen.

Jeg studsede, saasom enhver vel kan tænke; men da jeg fik Sagens hele Sammenhæng at vide, lod jeg hente Præsten, som ey vilde troe det; men gav os omsider den Formaning at bede, frygte Gud,

56

og et) lade sasdant Dievelskab mere komme i Huset; —dette Raad lykkedes ogsaa, og Huset er nu gandske roelig, undtagen i Ellens Kammer; thi hun loe: af Faders Raad, og passtod, at en Heste-Skoe over Dørren skulde nok holde Spøgelset ude; hver Nat spørger det Hos hende, ja saa gar trækker Dynen af Sengen (dog efter hendes egen Fortæling; thi min mindste Datter, som ligger hos hende, fornemmer intet dertil.)

Her seer da Læserne Aarsagen, hvorfor jeg ey tør forgifte mit Skrift med at hosføye den nye Hase-Unge; thi den er 10 gange værre end den første; maaskee andre i Byen, som kan have kiøbt den, har fornummet andre Optøyer; og jeg er meget nysgierrig at vide det;

— jeg er vis paa, den staaer ikke i nogen gudelig og christelig Bog-Samling. —

Den gamle Has skal, efterat han er blevet af med dette Misfoster, befinde sig temmelig vel; den 30 August lod han sig med sin Lisette første Gang efter sin Opkomst see udi Rosenborg Have i fuld Mundur, Haaret kruset

og pudret, Frakken børstet og lappet, hvide

Bomulds-Strømper stoppede med sort Garn;

thi, som han er egensindig i alt, saa og i Moden.

Ifald ellers nogen har Lyst at kiende ham Nøye, saa har han foruden ofte omskrevne Mærker, disse overordentlige Egenskaber; han smiler og snøvler efter Moden, han sparker efter Takten, han præsenterer ypperlig en Tobaks-Daase, og kan tage Hatten af, saa det knager i Hierterne paa Dybens-Gadens Jomfruer, han lugter altid vel af Desmer, og Støvler kommer aldrig paa hans Bern, at Tran-Lugten en skal foraarsage hans Kisselinker Vapeurs, altid taler han Fransk med sin Lisette, skjønt hun, som en gammel Enke, allene forstaaer Dansk —

Et besynderlig Uheld samme Aften udmærker ham endnu Nøyere; en Raqvæt sprang op, tog hans nye chapeau bas i Luften, og afsveed den smule Haar han havde; — han er nu saa lunefuld, at han hverken vil bære Paryk eller Hat meer, for at gjøre sit skallede Author-Hoved desmeere bekiendt. — Den Angest, som paakom ham, at han skulde fare i Luften med, foraarsagede ham en nye Sygdom, som kaldes Vandskræk, og bestaaer derudi, at han aldrig

tør gaae over en Rendesteen, men kryber over paa dem alle 4re; desuden har 3 af hans gamle Svagheder paa nye indfunden sig; — nemlig Ærgelse, Tilbøyelighed til Vattersot og Urin Smerte; den første fik han for nogle Dage, da hans jomfruelige Billede passerede Ulke-Gaden, og af en Hændelse kaster sine omvankende Øyne paa sit lille Noer, som just var klistret paa en søndret Rude; her standsede han, svor, og brast endelig ud i disse Ord: mon Dieu, par bleu, Uskiønsomme! er det Æren man skal have for sine vigtige Værker, sin Natte-Grublen, sit vansmægtende Legeme; Diable m' enporte; man ich mehr schreibe. Hidsigheden forgik ham omsider, og han besluttede paa andre Steder i Byen at forsøge Folkets Skiønsomhed over det, som duede noget, og som han just befandt sig uden for sit gamle Øl-Huus, tog han den nærmeste Ven, og faldt først derind; Stuen var just fuld, han fik sit Kruus-Bier med, for ved Bord-Enden at beskue af Tobak-Smørgernes Ansigter, hvad de dømte om hans Mesterstykker; men hvor blegnede han ey, da Skoe-Flikkeren tændte sin Pibe ved hans Pies, uden at læse meer end Tit-

len, med disse Ord: dit Bæst bør brændes, og havde jeg Kløer paa din Fader, den Spitzbube, som vil gjøre os alle til Skielmere; faa skulde han føle mine Næver med; her faldt Hasen i Afmagt, og tabte Skindhuen, han den Tid just havde faaet paa, for at skiule sig, og nu kiendte de alle Hans Has ; — een gav ham en cinqve neuf, en anden en cinqve dous, een en tertz i Rykken, en anden er Slag paa Skallen, tilsidst kom Verten, og gav ham et Puf for Enden, saa han faldt næsgrus ud af Døren, og ikke allene maatte krybe over Rendestenen, men lige hiem forbie Trompeter-Gangen hvor han styrte uden for B - - S - - Port; nu var gode Raad dyre; Junior Philopatreas og Birthe Jorde-Moder, bleve strax hentede; hun cureerte Saarene med en Heste-Salve, og bagede Skindet saaledes, at han herefter kunde taale Hug, uden at blive blodig; Junior Philopatreas forsømte Heller ey sin Pligt. — 3 Lispd. Krabben Eylandske Piller gik med, til at udjage Galden, og forebygge Ærgrelse, naar han herefter vilde probere sin Author-Lykke ; en Pot gammel Øl blev hver Dag fordøyet, og Galden derved aldeles fordrevet. — Vandskrækken standsede ved en Mixtur af 2 Pund

Spansk Tobak, kogt i en Pot Vestindisk Rom; ved denne Cuur og Lisse forfarne Lægers, troelige Biestand blev vor Author saa rap i en Maaned, at han forsøgte at liste sig ud i Nye-Boder, hvor han endelig meente at finde den fornuftige Pøbel, han ey kunde finde andre Steder i Byen; men her spøggede Hasen i hver andet Huus, og neppe var han kommet Halv Veyen førend Ecchoet af Bruunhas, Bønhas. Rakkerhas, Skaphas, has Ha-aa-aas, skrallede ham saaledes Ørnene, at Angest og Fortvivelse betog ham, og han flæbede tilbage igien. En Hierte-Skyrkning burde han nu have, og hvad var bedre end en Pæl Rom og to flamske Sild; Docter Junior drak selv 2 Pæle, og spiste 3 Sild; — men nu fik vor Forfatter sit Bane-Saar, han havde glemt at tage sit Pund Piller ind, og til al Uheld kiendte han sin Piece, som havde været om Sildene, just da han tyggede paa Hovedet af den sidste. — Sygdommen, som ey. var gandske udryddet af Legemet, slog sig til Vattersot , og af Ærgrelse standsede Vandet. — Hele Krappen Eylands Apothek var nu utilstrækkelig; — Maven svolmede af Lærdom, og den eneste Lindring

han fandt, var ved at skrive; — Han skreeg og raabte af fuld Hals.

La plume a la main je me mets a ecrire Je reve, mais en vain, a ce qv'il faut dire. Under disse Ord brast Maven, 3 Oxe-Hoveder Vand udløb, og 2 smaae Hase-Unger, hvoraf den ene druknede; Urinen fik tillige Aabning, men med en Smerte, som dræbte Olde-Faderen, i disse fortvivlende Ord, som siden blev hans Gravskrift.

Mon Dieu Par bleu Comment va-il Bønhase grand Esprit Diable m'emporte Bruunhase ci gisant J'ai vecu sans gloire & je meurs en pissant, pissant, pissant, Lærer af dette Marmor I opvoxende Hase, at agte paa

eders Ammers Spaadomme

ey først i Dræk at skrive , om I vil Lærde blive.

62

I Stedet for Liig-Vers, indsendte en god Ven Maren Ammes Spaadom om vor Afdøde, saaledes lydende:

Imens det lille Noer hos Ammen lallede,

Og knap et Ord, ja knap en Lyd udrallede; Man mærkede hos ham forborgen Skrive-Lyst, Før han endnu, forlod sin Ammes Melk og

Bryst.

I Sanden Maren seer ham Stræger at afmale Med Fingrene og hør, hvor hendes Taarer tale Et sælsom Hiertes Sprog, der rørt af andres Vel I Glæde over dem sig næsten glemmer selv. Saa skal du naae engang en Ære, som ey falmer: O Glut! saa raabte hun og skrive skal os Psalmer, Som jeg skal nyne paa, udi min Malke-Gang, Og fordre Skoven op til Gienlyd af min Sang; Hun henrykt stod og saae sin Patte-Glut at rage Udi det skidne Dynd ! ach jeg mig maae bedrage! Hun raabte om igien, du Kingo ey vil blive. Men snarere Hans Wurst, og vis vas vil du skrive, Man jo ey vente tør, den skrive skal med Fynd, Som første Udkast gjør udi det skidne Dynd. Opfyldelsen har viist, Maren Amme talte sant; Man Amme Spaadom ey derfor bør kalde tant;

63

Thi Skiolds-Ord var Hans Plan, og Hvad Han

skrev var Fias,

Han levede derfor og døde en BønHas —

Bønhas.

Den oprigtige Maren vukker endnu unge Has under denne Sang til Amindelse efter Stamme-Faderen.

Eya boleya

Og gamle Has døde Bort udi Møde Visililulle:

Du føde smaae Glut,

Skriv aldrig i Put;

Thi det bliver Fias Min lille Bruunhas,

Og Eye boleye,

Troe nu Maren Amme. Følgende Dom fra Jupiters Throne, kunde maaskee ellers tiene gamle saavel som unge Hase til Lærdom, og andre Mennesker i disse Tider til Trøst. -- Fortuna, Lykkens Gudinde, besværede sig engang over sit Embeds Byrder, og begjerede Afskeed, siden hun med al sin Flid dog ingen kunde gjøre til Maade;

64

Skrønt jeg egentlig, sagde hun, beforder Dyderne, saa græde og klynke de dog bestandig, at de skal overskriges og vanæres af Lasterne; og skiønt jeg i alle muelige Maader føyer mig efter disse, ere de de dog altid misfornøede med min Opførsel. — Jeg kan bevise, blev hun ved, at jeg har fulgt mangan ung Springer lige til Døren af Horehuset, hvor jeg for Ærbarheds skyld en har kundet gaae ind, ja jeg har opvartet mangan Skøllehals endog i Kroehuset, indtil han paa det sidste har overspyet mig, at jeg endelig er gaaet bort med skidne Hænder; det samme kan jeg sige om utallige Spillere, Banqveroteurs og deslige, indtil jeg af Frygt at de tilsidst skulle spille, stadse og fiase mig bort med, har maattet overgive dem til, deres egne Veye; ikke desto mindre ere de saa uforskammede, at de altid tilskrive mig deres Uheld, raabende idelig; Ach! du onde og misundelige Lykke; hvor deler du dine Gaver uskiønsom ud. Fortienester forbigaae du med en taus Foragt; Mave-Lærdom, overlagte Beskyldninger, Hase-Løgne, franske Caprioler, Ederkoppe Gift sees sielden paa din Forestillings Liste. Ach! man maae briste af Ærgrelse, man maatte

65

forsværges at tiene sit Fædreneland, man maatte nedlegge Pennen, og ikke mere væve for Evig Heden. Hvem er det derimod, du ubillige belønner? Den elendige Guds frygt, den simple Uskyldighed, den eenfoldige Ærlighed; Er det ikke aabenbare Partiskhed? Jupiter stevnede Gudinden og begge Parterne ind for en Herredag, og da han havde udhørt alles Klager, fældede han denne uigienkaldelige Dom; Bliv De ikkuns ved Madame, at efterkomme deres Embede ligesaa viselig som tilforn, og bryd sig slet ikke om Menneskets ubillige Domme. —

Til Lasterne, som ved dette Svar spidsede Ørne; sagde han: skriger I kuns til I blive hæse, I skal dog straffe jer selv med eders egne Misgierninger. Pakker jeg strax fra min Throne; Til Dyderne, som stod og saae ned til Jo den, ventende med Angest deres Dom; blev Ordene! Bliv I ikkun; ved i Uskyldighed at fortsætte eders Vandel uden at røres ved Skraalehalsenes Overraaben, og kan eders egen gode Samvittighed og det Vidnesbyrd, at jeg kiender Eder ey være jer nok, saa trøste eder ved, at der endnu gives Stære, som gjør Forskiel paa

66

Eslernes Skryden og Nattergalens Sang, og derpaa fortalt dem følgende:

Et Esel stod just ved sin Stald,

Og hørte paa en Nattergal,

Som slog sin Morgensang;

Hør! sagde Eslet til sin Eselinde,

Nu der igien den lille Sangerinde!

, Kuns Skade! at dens Stemme er for svag, Jeg vedder, at jeg den kan døve,

Og i det samme sang til Prøve,

Mod Haven hen et vældig Ya-og!

Det hele Syngchor af Fugle kom, Forbavset flyvende saae sig om De sang ey meer," men tavse lurte paa.

Det skrekkelige Skrald Forskrekkede vel og den lille Nattergal, Men den nysgierig sig et Stæd udsaae,

At see Uhyret som saaledes kunde skryde, Den fløy da op og kom paa Tagets Side, Den kigede i Gaarden ned,

Hvor ham det lange Øre først i Øyet stak, Dernæst den hele Skrigere,

Den saae og sagde ach!

67

Vor hele Fugleflok strax fulgte den og faae Fra Taget, tæt ved Stalden Eslet staae,

O! sagde da en Stær,

Jeg vidste vel, at det en Esel var.

Denne Fortæling oplivede Dyderne, og de gik friemodig fra Jupiters Trone med det Forsæt aldrig herefter at røres ved Esle-Skryden, om de endog overstaaede hele Byen; men uforfærdede føre deres Vandel for Guds og Menneskens Øyne; Lasterne luskede af i største Fortvivlelse skelende den ene paa den anden — og Madam Fortuna tiltraadde med Munterhed sit Embede efter sin sædvanlige Plan; Lærdommen heraf falder af sig selv i Øynene! gid ikkuns begge Partierne herefter vilde føre sig den til Nytte; — og just nu erindrer jeg mig en Maxime af Gracian; siden den ey interesserer alle lige meget, vil jeg hosføye den i det Sprog den findes

. Maxime 138.

L'art de laisser aller les choses, comme elles peu vent, fur tout qvand la mer est orageuse!

Il y a des tempetes & des ouragans dans la vie humaine; c'est prudence de se retirer

68

au port pour les laisser passer Très souvent les remedes font empirer les Maux Qvand la mér des humeurs

est agitée, laissez faire a la nature; si c'est la mer des mœurs, laissez faire a la morale; il faut autant d'habilité au Medicin pour ne pas ordonner; & quelqve fois la finesse de l'art consiste da vantage a ne point appliqver de reméde; Ce sera donc le moyen de calmer les orages populaires qve de se tenir en repos; ceder alors au tems fera vaincre ensuite. Une fontaine devient trouble, pour peu qv'on la re mue, & son eau ne devient claire, qv'en cessant d'y toucher. Il n'y a point de meilleur remede a de certaines desordres, qve de les laisser passer. Car a la fin ils s'arrêtent euxmèmes,

Skulde ellers nogen, som ey forstaaer Fransk, være nysgierrig efter at vide, hvad det er paa Dansk; saa er Indholden kortelig — Rør ey for meget ved Skarn; thi jo mere det røres, jo værre det stinker.

Høystærede Medborgere!

For den alvidendes Øyne vidnes, at intet uden en reen Nidkierhed for den Religion jeg tilbeder, har givet mig Pennen i Haanden , for

69

ester min Evne at dræbe i Fødselen, eet af Dievelens afskyelige Fostere, som havde iført sig Helligheds Kaabe. Uden at have rørt meget ved den uforskammede første Piece ; selv troer jeg, at have beviist dette af hans Svar i Adresse-Avisen. I sit andet Blad viser han sig i samme Dragt, skielder og smelder Manden, som allerførst saa koldsindig besvarede ham for en Gaards-Karl, listig Dievel, lader sig mærke med, at han har ont i Sinde; thi jeg forstaaer ey anderledes de Ord: (jeg tiender nok den Gaards-Karl, jeg kunde gjerne expedere ham paa en anden Maade); spørger med Sacramentet, og til Slutning tilstaaer, at han aldrig vil bruge det, siden ingen Præst maae komme til ham, hvor han boer; — saa det vil være vanskelig at sige, enten dette Umenneske besidder meest Dumhed eller Ondskab: — begge Dele sporer man i en temmelig høy Grad, og af de hidtil udkomne smudskede Piecer, har jeg endnu ingen kiendt værre; det var mig derfor en let Sag at drage Masqven af ham, og blotte hans glubske Kløer og listige Braad, som han søgte at skiule under Gudfrygtigheds Skin; men om dette er skeet paa den rette Maade: derom bør jeg ikke døm-

70

me. — Mine Tanker ere, at naar man har overbeviist den fornuftige Verden om saa uforskammet et Menneskes falske Sag og urene Hensigter, gjør man best i at fremstille ham til Latter for Vankundigheden; det første troer jeg at have opfyldt ; men det sidste veed jeg vel, jeg ey har gjort saa got, som jeg burde og vilde, siden det er aldeles ikke mit Naturel; jeg tager derfor gjerne mod alle de billige Critiqver jeg i saa Fald kan fortjene, og den beste bliver vel, ikke at befatte mig med det, Naturen har nægtet mig; — man har Beviis i Hænderne, at Forfatteren af Skandskriftet er den afskildrede Person; kan nu Philodanus, en Siel af første Rang klage over en forvirret Philopatreiæ Aand , saa paastaaer jeg, at jeg kunde ey træffe afskyeligere Billede for min første offentlige Tanker. — Skulde der da hist og her forekomme saadanne Ord, Udtryk eller Indfald, som skurrer i sine og uskyldige Øren, saa haaber jeg Læserne skienker Skarnet dem; til Ham er det ey nok, men for et ærværdig Publicum for meget, og tilgiver mig, Baade som Borger der er vandt til at tale naturlig, og som den der første Gang triner frem, som Forfatter for den offent-

71

ligste Ret, hvilket jeg Livs-Tid aldrig havde tænkt at blive: torde jeg haabe dette af retsindige og fornuftige Dommere, tabte jeg ey aldeles Modet om min egen Ringhed; men imidlertid vil jeg trøste mig ved at have vildet gjort noget til min Herres Ære, overbeviist om, at den, som randsager Hierter, og prøver Nyre, ogsaa skal tage Villien for Gierningen.

72

1

Et Par Ord til Frakken

og Anti-Frakken,

i Anledning

af den udkomne Piece

Jeg ligger for Døden, kom og beret mig.

hvoraf

den ene letsindig har attaqueret Geistligheden, og

den anden begrædelig forsvaret dem.

Trykt efter Begiering.

Kiøbenhavn 1771.

2
3

Monsieur, som ligger for Døden; hvilket han ikke behøver at sige; thi Titlen alene viser, at han er en stor Febricitant, ligger dødelig syg, og raser, begynder sit flyvende Blad meget tvetydigt, ikke just fordi han er saa vittig, hvilket ingen vil beskyldte ham for, som har Taalmodighed nok til at høre ham, men fordi han maa være noget enfoldig, og maaske ikke heller gandske uden Ondskabs Galde: Vore Præsters Vandel, siger han, har længe kommet os fordækt for. Havde han nu talt om alle Verdens Præster i Almindelighed, kunde ingen have gjort ham denne Anmærkning stridig: i det mindste ere Jesuiterne fordækte Folk; hvilket intet fornuftigt Menneske kan

4

nægte. Havde han dog talt om alle Dannemarks og Norges Præster paa engang, havde hans Blame været mindre afskyelig, ihvorvel dog aldeles lastværdig, saa længe han uden Beviser søger at sværte saa anseelig, nyttig, u-undværlig og elskværdig en Stand. Men hvad skal man nu sige om ham, da han i Hovedstaden selv vil finde uværdige og elendige Præster? Vi tiende alle vore Præster i Kiøbenhavn, finder Monsr. derfor nogen af dem uværdige, da bør han nævne dem, bevise sligt, for Guds Ære, og Menneskenes Nytte Skyld, eller og i Mangel deraf passere for en Pasqvil-Skriver, saa meget desto grovere, som det er formasteligt, at lyve en saa ærværdig Stand paa, til saa mange, svage Sieles Forargelse. Monsieur fortæller os pag. 8. 9. fire Præstebuds ubesindige Svar til en Patient, og endda legger han til første Linie pag. 9: Saaledes blev patientens Bud affærdiget hos de fleste. Hvis Monsieurs Beretning skulde nu endog være sandfærdig, saa kan man dog ikke slutte andet deraf, end at Præsternes Tjenestefolk vare grove, men ikke at Præsterne vare

5

det selv. Nu paastaaer man vel, at som Herren er, saa følger ham Svenne; men alle Ordsprog kan slaae feyl. En Præst, fordybet i sine Studeringer, kan let glemme at civilisere en grov Bonde-Lømmel, som han faaer til Tiener; dog var det bedre han ikke glemte det.

Sed nihil est ex omni parte beatum.

I det øvrige er der intet fornuftigt Menneske i hele Kiøbenhavn, som troer, at de fleste Præster i Byen skulde nægte at berette en Syg, hvad enten det var saa Nat eller Dag. Monsieur burde bevise dette; thi ellers nødes man til at sige om ham: Vee den, som Forargelsen kommer fra & c.

Det er bleven en Grande Mode nu at laste Præster. Nogle gjør det, som ikke selv kan blive det: andre, fordi de ere Frietænkere. De første ere elendige Nedrigheds og Misundelses Slaver, og de sidste ere svage Aander, (skiønt de kalde sig selv stærke, esprits forts) som ikke begribe, at den Geistlige Stand er Solen i en Stat, som opvarmer og opliver den, saa længe ingen mørke Legemer faae Lov

6

at bryde dens Ølands og Straaler. Frietænker! er du nedrig, saa synk ned med al din indbildte Philosophie til de allernederste og mørkeste Steder i Naturen, og har du endnu mindste Træk tilbage af en naturlig Retfærdighed, saa ær og elsk en Stand, uden hvis Arbeyde i Staterne al Billighed skulde forsvinde paa Jorden; uden hvis idelige Lectioner Tigre og Ulve skulde forundre sig over her menneskelige Kiøns Grumhed.

Monsieur snakker langs op ad Væggene, (pag. 12.) naar han beder Geistligheden ikke at frygte for Straf eller Trængsler, Truosler eller magre Indkomster. Hvem har hørt i al Verden, at man har piint en Præst, fordi han har skriftet en Syg? Raser I, Monsieur! Nok er Glas, saa maaskee han kommer sig. Virkelig troer jeg, at vi nu omstunder have Skribentere, som dypper baade i Blek og i Brændeviin; thi ellers kunde saa Urimelige Narrerier ikke besiele deres Penne. - Hvad er det for et Uveyr (pag. 13.) som truer der kiere Dannemark Mueligt

7

det bliver Dyrtdid paa Brændeviin, og det er det seneste Uveyr, som truer Monsieur. Vi andre mærke ikke til noget andet. Vi love os af Christian og Mathilde det allerblideste Veyr, og Aspecterne for os har aldrig været saa behagelige som nu. — Hans øvrige Postil-Snak indtil Enden vil vi ikke røre ved denne Gang. Men for ikke at gjøre Monsieur Uret, vil vi ikke give os ud for at vide for vist, enten hans ypperlige Blad er Virkning af Lumstkerie, af Brændeviin, eller af Enthousiasme, eller af alle tre Ting pan engang. Vi vil nu lade ham. gaae for denne Gang i hans egne Klæder, og hverken tale om hans Frakke, eller hans bedrøvede Skilsmisse fra Skiorten, men overlade slige Sottifer og Betifer til hans allerværdigste Contrapart, en Skabning, der meget ligner Monsieur selv; hvorudover der i Stedet for Antipartie burde være et helligt og evigt Venskab. Vi stutte med at ære og velsigne Kiøbenhavns Geistlighed, og derpaa begynde at tale om Eders meget værdige Opponent.

8

Anno 1771 d. 17 August (husk vel paa Aarstallet og Datum; thi Frakken og hans Contrapart blive Skribentere, udødelige indtil evig Tid, oversatte paa alle Europæiske Sprog, ja Chinesisk, Talmudisk og Guebrisk) skrev Frakkens Opponent i Addref. Contoir. Aviiis No. 135. noget, som just ikke lugtede af Brændeviin; men hør! hvad skeede saa? Frakken toede sin Uskyldighed i Punch, og derpaa begyndte den 21 August, efterat han i fire Nætter og Dage havde samlet mere end Holger Danskes og Buurmans Kræfter i sin egen eene og alleneste Person, at tiltale sin Contrapart saaledes:

— 00000 —

Ja hvad er det? ja hvad er det, som de hæderlige Fiske-Matroner ved Stranden frembringe, naar de disputere med Øret til den eene Side af Flasken? Hvad er det, som to fulde Matroser fortæller hinanden i deres Disputatzer? — 0000 — Slet intet; rien de tout, jeg maa og sige et Fransk Ord; thi vore Helte ere jo Franskmand af Velten? — Saaledes er Frakkens 21 August og slet intet,

9

ja, saa flet intet, at ingen Dødelig kan oversette det paa noget andet Sprog, eller fortælle der efter. — Tys! nogen maa have sagt Frakken dette altsammen, eller og, vaagen af sin Runs, han selv maa have fornummet det; derfor, enten for at sette sin Honeur i fuldkommen Forsvars-Stand, eller og, for at fortjene nok en Styver, kommer han atter frem paa Skuepladsen med en prægtig Piece med Devise:

Veritas odium parit.

Dette rare Stykke er lutter Fisker-Kierlinge Snak, som man blues ved her at skrive, men som den nysgierrige selv ved given Leykig-Hed kan afhøre ved Stranden. Een Sentenz har Frakken, som er artig: Han spørger sin værdige Contrapart, om han maaskee har glemt at pøbelen er fattig, og naar han saae, at man viste Forsømmelse imod store Folk, der har Raad at betale med?

Man veed, at de riige vorde allevegne foretrukken, og at den fattige er alletider foragtet:

Pauper ubique jacet.

10

Skulde Frakken have Ret, at Geistligheden her i Kiøbenhavn fører sig ligeledes op, henseende til Saligheds og Sacramentets Sag, da var det i allerhøyeste Grad vederstyggeligt og beklageligt, Men Gud være lovet! Vi troe ikke Monsieur,

Det er og en snorrig Tanke, hvad Monsieur siger i Enden af sit udødelige Værk; nemlig at han boer paa tredie Etage, der hvor hans Contrapart aldrig har været og aldrig kommer, Hvem kan finde Rede i denne mørke Tale? Hvad kommer det det Almindelige ved, hvor han eller hans Contrapart kommer, enten deres Frakker

ligger paa Loftet over 3de Etage, eller i Rendesteenen nær ved Steege-Kielderen? Retfærdige Himmel disputerer man stråledes, naar man vil agere Geistlighedens Sag, saa høy, saa hellig, saa elskværdig en Stand? O ædle Kiemper, store Forfattere! vil I profitere en Styver, vil I skrive Bogstaver med eders Penne, ville I være udødelige, da forliger eder, Kiemper af lige Art, og opholder Eder ved Stranden for

11

at agere Fisker-Kierlingernes og Oploppernes Sager, og paakommende Twistigheder; men Holder Eder langt fra

Hellige Ting,

Lader perler ikke kastes for Sviin, ikke heller Helligdommen for Hunde.

Men tys! hør nu, hvad Frakkens formeente Banemand siger: Begge Heltene har lært Latin, ja der som meere er, Fransk, derfor bør de begge have Smag og Delikatesse, hør da nu alle de bons Mots, galante og ziirlige Indfald, nette og Parisiske Klygter, Salt, Vittighed og Sindrighed, som vores Helt bruger imod sin Frakke; pag, 8. kommer denne Strand-Cadet Expression til Frakken.

Staae nu frem Skarn! Saare-Skindet væk, jeg vil hielpe at drage Huden af.

Pag. 15. Nedrigste Karl (Ære-Tvv). Pag. 16. Hvad Ære har du Skurk at miste?

Nar - item saa Dum som en Østers.

12

NB. Lad Hr. Conferenz Raad de Suhm, en as de lærdeste og dydigste Mænd, som vores Nord har frembragt, blive uden for Jeres smudskede Frakker!

Pag. 17. Er Stempel i panden paa Jer begge, atter et Udtryk af en Skotteroks H.

O gid I begge toe i Gabestokken var,

Du og din Frakke er et lige ædelt Par.

Pag. 17. Afskum. Hundsvot.

Pag. 18. Ieze Brodet, Infame Skarn, Skielm.

Ney nu vil jeg ikke mere. Det er alt nok, og meer end nok, for at bevise, at er Frakken en grov Karl, saa er hans Contrapart endnu meget verre, og Gud forbyde, at nogen Fremmed skulde dømmе vores Nation, enten efter Frakken eller Anti-Frakken. Den eneste Trøst, vi har tilovers, er, at hverken den ene eller den anden kan oversettes paa noget fremmed Sprog; thi alle Linierne ere enten Fisker-Kierlinger-Disputatzer, eller og slet intet.

13

Jeg kan ikke forbigaae, hvad Antisrakken meener pag. 19, nemlig at Himlens Herre vil lydelig komme over os, fordi Frakken, efter hans Ord, skal have forlokket en gammel Kierling, Ney, Antifrakke! tag dig ikke Verden for nær. Verden forgaaer ikke for slige Stød: Men got ØL og Brændeviin gjør Barmhjertighed, siger man; og maaskee en flærk Dosis af disse Sager udgjør nu hos dig en fanatisk Omvendelse, som du i samme Øyeblik sover ud.

Pag. 24. tituleres Frakken af Antisrakken for Rnegt, onde Aand, Hans Forræder. — Er denne Antisrakken ikke et gudeligt og civiliseret Menneske? Bør han ikke ansees som en værdig Defensor for Geistligheden?

Pag. 25, Dine Medbrødre, der Rakkerpak: Ja, Antisrakken maae nok sige om sig selv, at han ikke har været længere end i 4de Lectie. Men hvad om nogen vilde slutte af hans uendelige Overflødighed paa de allernedrigste og allermeest Helved-avlede Skieldsord, at han ikke havde været længere end paa Nye-

14

boders Modinger, paa en Grøn-Ærte-Vogn, eller i on Skorsteen? Hvad om hele Publikum ikke skulde troe det?

Pag. 30. kalder Antifrakken sin Modstandere for en Spidsbube.

Herom faae de selv at komme til rette, som de best veed og lyster. Nok, at det er to gemeene og grove Karle begge to. Med deres Skieldsors vil jeg ikke have mere at gjøre.

Jeg maa dog erindre, at det Vers, som pag. 46 skal appliceres vaa Frakken, er ikke rigtig oversat af hans Modstandere; thi paa got og forstaaeligt Dansk hedder det!

O! Frak og Antifrak! I Fæe er begge to, Og bør til evig Tid i samme Mødding boe.

Monsieur Antifrakke begynder ellers en artig Kiempe-Viise nok pag. 51, som, for at komme Folk til at purgere eller vomere, er (skikkelig lang nok. Han slutter dog endelig tidsidst pag. 54, at han er ingen Poet. Sværge des gaa gjør Han dog ikke, thi tildeels var det u-

15

nødvendigt, tildeels kan jo Geistlighedens Defensor ikke sværge. Ney! det er en hæderlig Karl, saadan en Person, om hvilken Geistligheden maatte ønske, at han aldrig var bleven til.

Det er og nogle smukke Franske Riim, som Antifrakke har stiaalet Udaf en gemeen Tingest, og indklinet pag, 61, hvor der snakkes baade om Pis og Sk.

Jeg vilde som Geistlig ansee Frakken Med Koldsindighed; men min Nidkierhed torde paastaae, at Antifrakkens (ikke Antifrakken selv) smudskede Linier skulde brændes. Dog holdt! hvorfor brændes? Er Baal, eller et Pr. V. ere jo lige herlige Begravelser.

Pag. 67. anfører Antifrak en Fransk Maxime af Gracian, og som han ikke enten af Dovenskab, eller fordi han ingen Ordbog har, kan udføre samme paa Dansk, vil jeg fornøye Læseren med at forklare den:

Om denne Konst at lade Tittgene tage, som de kan, besynderlig naar Ha-

16

vet stormer; de er at sige: Om den Konst at lade Frak og Anriftak løbe, hvor pokker de vil, indtil de faae udraset, Hvilket aldrig Skeer.

Videre:

Der gives Uveyr og Storm i det menneskelige Liv: det er forsigtigt at føge ind i Havnen, for at give dem Tid at drive over.

Det er:

Naar Frak slaar en fagte Vind, saa reyser hans Contrapart Hvirveler. Det er forsigtigt at lee dem begge ud, for at give dem Tid til at begribe, at man foragter al deres Sqalder; at man inderlig ynkes over dem, saavel naar de attaqvere, som naar de forsvare Geistligheden; at det eeneste, man vil bede dem om, er, at de begge i deres Nyeboeders Piecer aldrig tale om Suhmer, saa værdige Zirater i Norden; og endnu langt mindre om Himlens eller Jordens Monarker.

Videre:

Meget ofte er Lægedom verre end der Onde,

17

Det er:

Hæc scio pro certo, quoties cum stercore certo,

Aut vinco, aut vincor, femper ego maculor.

Paa moderne Dansk:

Rør ikke ved Frakken, smit dig ikke paa Antifrakken.

Videre:

Naar Vædskernes Hav er oprørt, saa lad Naturen raade; er der Sædernes Hav, saa lad Moralen styre.

Det er:

Naar Frak og Antifrak skrive af Mavepine, da giv dem begge en dobbelt Suppen; men skrive de af Selvraadighed og Grovhed, da lad de smaa Børn peege Fingre af dem.

Videre:

Ofte viser just Lægenen Klogskab ved ikke at ordonere; og det Fine i hans Konst bestaaer ofre deri, at han ingen Lægedom bruger. Der rette Middel til at stille Folkets Tummel, bestaaer

18

ofte deri, at holde sig rorlig at vige fornuftig tilbage, giver siden Seyer.

Det er:

Lad hverken Frakken eller Antifrakken faae for mange Piller paa engang; vel ere de Heste, men man kan endog give disse Creature for stærk Cuur.

Videre:

En Kilde bliver muddrig, der Mindste man rører op i den; og Vandet bliver ikke klar, førend man lader af at røre derved.

Det er:

Frakken og Antifrakken ere fulde af Mudder, Støv og Skarn, rører ikke ved dem, saa støver og stinker det endnu værre. Kandskee deres Hoveder kan blive klare, reene, luttrede, rensede, naar man lader af at røre ved dem, (fc. med Koste-Skaft) men det kunde maaskee være dem tienligr, om man faa subtil kunde aabne Hiernen paa dem, og der faae indbragt nogle Gran af sund Fornuft og Vittighed; af Smag, Artighed og Høflighed; af nette Ord og Velanstændighed.

19

Videre:

Der er intet bedre Raad for visse Uordentligheder, end at lade dem drive over af sig selv; thi til Slutning standse de sig selv.

Det er:

Der er intet bedre Raad for Frakken og Antifrakken, end at lade dem skrive og tale alt hvad de vil, saa længe de begge ere beskienkede; thi til Slutning, naar Rusen er uddampet, standse de af sig selv. Man har derfor hverken nødig at slaae eller støde dem, at hænge eller brænde dem, at fengsle eller pensionere dem, men kun lade dem smukt skikkelig sove, Rusen ud.

20

Brev

til

Antifrakken

for

at fornøye ham og hans Ligesindede.

Monsieur!

Jeg kan aldrig begribe, hvor de har lært.

at føre saadan en sær og underlig Stiil. De er vel uden Tvivl Student, og jeg holder Dem endog for vittig, i hvorvel Deres Ungdoms Hidsighed kan have forledet Dem til mangfoldige Udtryk, som de vist ikke kan have lært i Gracian. Hvor have de da lært dem? Jeg holder dem alt for honet til, at de enten ved Stranden skulde have omgaaet

21

sammes Matroner, eller at de skulde have lært deres Klygter paa Toldbodveyen, eller nogen Tid sat oppe i en Skorsteen. Hør Monsieur, oprigtig, Frakken har forekommet dem, som er slet Gemyt. Jeg skal hverken sige fra eller til, saasom jeg hverken tiender ham eller forlanger at kiende ham. Hans Skrivelse yttre dog just ikke saa meget Malice som Ubesindighed. Nok er det, at han er kommen dem nedrig for. De har troet, at han har vildet laste en hæderlig Stand, og hvori de maaskee selv ønske at indtræde. Dette har smertet dem mangfoldigt. De har vildet forsvare Standen, og dem selv med, som en forventendes tilkommende Lem af samme. I alt dette har de endnu Ret. Jeg venter aldrig at komme i denne ærværdige Stand, for hvis Lemmer jeg bærer den allerdybeste ærbødighed, som for Dem, Himlens Monarch har sendt mig i hans Søns Sted,

imidlertid gjør det mig dog usigeligt ondt, at høre nogen med ringeste Fornærmelse, at attaqvare disse mine Hyrder. Men dydefulde unge Student! kan Skieldsord forsvare noget, ere Skieldsord en Apologie, har nogen

22

Ret, fordi han siger til sin Contraprat: Canaille, Tyv, Spidsbube, o.s.v.? lader noget fornuftig Menneske sig overbevise af Skieldsord? — O! hvem har lært Dem saaa slet en Methode, saa slet en Maade at gaae frem paa? Lad Dem sige! min Herre! naar De vil igiendrive nogen, da samle først sammen alt det phlegme, som De ene, undertryk deres muntre Choleriske Sind, læs, hør og eftertænk, rasl og skriv med allerstørste Koldsindighed. Rør aldrig Tungen, seer aldrig Pennen, førend De mærke hos Dem selv, at de er fuldkommen koldsindig. Det lader Ude af en Advocat (forstaae studeret Advocat) at bruge den allermindste Grovhed i Retten, Mønt han plaiderer baade Hoer- og Mord-Sager. Døm nu selv unge Dydige, hvor ilde det maae lade Dem, at svømme bort i en Syndflod, af de allernedrigste Grovheder som kan optænkes, og det paa en Tid, da de vil plaidere for Kiøbenhavns Præster, som sandelig ingen Advocat behøver, og som saa vidt jeg tiender dem, ere fast alle tilhobe saa plette-frie i deres Levnet, som det er Dødelige tilladt at være det.

Efter at have seet af deres Blade, at de har

23

Vittighed, Omgang med Latinske, Franske og Tydske Skribentere, megen Nidkierhed for Dyden og Sandheden, hvor maa det da ikke smerte mig at see, at De saaledes søler sig op og ned i Grovheder, at De i dette elendige og allernedrigste Studio, synes endog at kunde informere Matroser selv. De har læst Gracian. Mueligt De har og læst den store Montesqvieu. Har De seet, med hvor megen Koldsindighed denne dydige Philosoph har skrevet imod dem, som baade af Dumhed, og Ondskabsfuld Vittighed attaqvarte ham selv, og søgte at gjøre baade ham og hans Descendenters fuldkommen ulyksalige? Et Skrift, som sigtede til at vise den Christelige Religions Herlighed over alle andre Lærebygninger, et Skrift som sigtede til at prise Monarchier frem for alle andre Regierings-Former, et Skrift som sigtede til at vise Dyd og Retfærdighed i all sin Majestet, og Lasterne i all deres Heslighed og Nedrighed, et Skrift, som sigtede til at gjøre alle Nationers Lykke paa Jorden, saadan et Skrift blev skrevet af den store Montesqvieu. Hans Fiender, de dumme og de trædske, udsprede først

24

over Frankerig, og siden over heele Europa, at dette selvsamme Skrift var fuld af Atheisterie, en Gift for den Monarchiske Regiering, Lasternes Lovsang, Dydernes Ligtale, og alle Nationers Bøddel. Hvad gjør da nu Montesqvieu? hvorledes skrev han imod disse? Skieldte han? Ney! intet blev seet fra hans Pen, intet hørt af hans Mund, uden Majestætisk Koldsindighed og høy Philosophie. Saa store Mønstre er det, at vi maae sette os for at efterfølge, saa ypperlige Mænds Fodspor maae vi gjøre os en Ære af at betræde; men for at lære at gaae, og døe paa Ærens. Vey:

Vi ey ved gammel Strand made vore Leret

tage,

Ey i Nyeboeder gaae, for Viisdom der at

smage,

Ey paa Amager-Torv, blandt Strands-Cadetterne

Opsøge Smag og Viid, og Videnskab-

1

Sandsigerens Betænkning over den Piece: Jeg ligger for Døden, kom og beret mig.

Da den blev af ham igiennemseet, rettet, forbedret besvaret og siden til Trykken befordret.

Kiøbenhavn 1771.

Trykt hos Johan Rudolph Thiele, boende i Peder Hvitfeldt-Stræde,

2
3

Og det skedte ved en hændelse, at en Præst drog den samme Vei ned, og der han saae hannem, gik han ham afsides forbie.

Frelsruens Hensigt med disse Ord, er ikke at vise, at præster og Leviter ere mere ubarmhjertige end andre Folk; men allene, at de, som roser sig meest af Lovens Retfærdighed, gjøre mindst af de Gierninger, som Loven fordrer. Dette sluttet deraf, at det var just en selvgjort Refærdig, som Christus den Tid taledede med, men ikke med nogen præst eller Levit, da han fremførte den Lignelse om Samaritanen og Leviten.

Det vil maaskee have sin Nytte, om vi i Dag undersøger vore Præsters Vandel. Den har

Her burde staae:

Det vilde maaskee skaffe os og Bogtrykkerne en Skilling at fortiene,

om vi i Dag offentlig

4

har længe kommen os fordækt for, og ikke har svaret til Hensigten og Pligterne, det vigtige Sielesørger-Embede fører med sig.

Denne Materie er endeel delicat; vi vil derfor bruge den mueligste Forsigtighed, ved at betragte Hovedstadens præstelige Villighed.

Jeg har kuns bestemt et Ark til denne Materies Afhandling, kan derfor ikke igiennemgaae alle de Forsømmelser der løber ind i vore alt for magelige Prægen

undersøger vore Præsters Vandel, den har længe kommet os og andre onde og dumme Folk fordækt for, og har ikke svaret til Hensigten og de Pligter, som vi bilde os ind at det vigtige Sielesørger-Embede fører med sig.

Den Materie om Sacramenters Meddelelse, bliver den fordeelagtigste, men er endeel delicat; vi vil derfor bruge den mueligste Forsigtighed med at blamere Hovedstadens præstelige Villighed.

Et Ark er for lidet, naar man havde Hensigt til at gavne nogen med denne Materies Afhandling; men mere end nok, Da man har sat sig for at skade og blamere Præsterne, med at stille sig an, som man havde

5

Præsters Handlinger; men da nogle af dem ere saa skiendige, at jeg endog undseer mig ved tænke paa, at de ere til, vil; vi afmale dem med de rette Farver:

Skal vi tror, at endeel af vore Præster har saa nedrigt et Hierte, at de allene har søgt, at faae Kiolen paa, for at faae magelige Dage, og forfalde plat til en syndig og skammelig Dorskhed og Ligegyldighed i den

havde nogen Forsømmelser og skiendige Handlinger at igiennemgaae, hvilke man dog ikke haver, og alt det man i denne Materie kan sige, er: at Præsterne hverken vil eller skal meddele Sacramentet i Flæng, og dette udlegger den dumme og vankundige Almue til Uvillighed. Men hvad var det at lade trykke.

Hvorfor skulde det være saa utroligt? I veed jo vel, at med den samme Maade som I maaler, skal Eder igien

maales. I har jo aldrig taget Gud i Raad med eder, da I skulde vælge Præster. Øvrigheden kalder jo i Flæng, og see hverken paa Guds Aands Gaver hos Candidaterne, ikke heller paa deres Hiertelaug og Levnet!

6

den vigtige Sag at pleie Siele.

Eller skal vi troe, (vi har temmelig stærk Grund Dertil) at en alt for stor timelig Fordeel og alt for rige Indkomster har gjort der Sie liste hos dem uendelig sløv, saa at de allene er og vil ansees af enhver, der kan indsee deres skiødesløst Vandel, for alt for legemlige Mennesker.

Bør de ikke ved alle Leiligheder stræbe at vedligeholde den Fortrolighed, retsindige og gudfrygtige Siele har til dem.

Hvem passer sig bedre til at tale med os, naar Herren har behaget at legge os paa vor syge Seng, end en retsindig Præst.

Hvor vil I da faae himmelske Engler til Menigheds Engler?

Nei, I har slet ingen Grund til at troe, at deres Indkomster og. timelige Fordele gjøre. dem forsømmelige! i Fald det er sandt, som I siden beretter: at de tydske Præster, og dem i H - - - Sogn vare villige til at komme til Eders fingerede Patient; thi disse har just de rigeste Indkomster.

Dette nægtes ikke. Og jeg mener og at de Retsindige gjøre det.

Dette er og sandt.

7

Og er der vel nogen Begivenhed, hvor vi heller ønsker og rimeligst venter nogle kraftige Guds Ord af en redelig Præst, end imens vore Sygdomme varer?

Har vi ikke Ret til at fordre vores Præsters uegennyttige Omhyggelighed i de høitidelige

Timer, hvorudi vi

formoder, at vor Siel vil forlade? vores Legemer, og skal kaldes ind for den Almægtiges Ansigt? Og vil vore Præster vægre sig ved, at indfinde- sig ved disse træen-

Det kan vel være, at man da helst ønskede det; men de sunde Dage ere dog de beste til at høre Guds Ord i. Dersom vi med Begierlighed hører, læser og betragter Guds Ord i vore sunde Dage, saa samle vi os selv Aanden, som siden i vor Sygdoms Tid giver os Styrke og Kraft nok.

Jo vist har I ret, naar I har tilforn beredt Lamperne og kiøbt Olien førend Anskriget fedte: See! Brudgommen kommer, gaaer ud imod ham; og da troer jeg vist, at ingen af de Kiøbmænd, som I har kiøbt Olien af, nægter Eder Hielp i at antænde Lampen. Ja, det baade bør og skal de, heist naar de ikke veed om der er

8

gende Leiligheder, fordi det behager den Almægtige, at vælge Natten til den Tid, da han vil fordre en Patients Siel ud af Verden.

Skal Lazari Træestoel skille ham ved en retsindig Præstes trøstende Tale, fordi han ikke kan skaffe Præsten en fløiels Kanopee at sidde paa?

Kiere Præstemænd! hvordan sørger I for vore Siele, naar I ansee det for en Formastelse imod den Ære, man skylder Eders Høiærværdighd, at vi nødes til at banke paa Eders Porte undertiden om Natten?

Erder vel nogen af os, der veed, om vi om Natten eller om Dagen

Olie i Eders Lampe eller ei. Og det enten den Almægtige vælger Natten eller Dagen til at fordre en Patients Siel ud af Verden.

Hverken Lazari Træstoel, ikke heller den fløiels Kanopee skal berøve eller give Patienten Ret til at faae Trøst eller Assistance i at optænde den evige Lampe.

Ligesom I og de sørgede som kaldte dem. Thi da kaldte man Præster og Lærere ligesom Ørnene kløede.

Nei! derfor burde I altid at vaage, saa kunde der være Eder

9

skal komme til at trænge ligemeget, naar Brud- til Eders Hielp? gommen kom.

I begriber jo lette- Det begriber Prælig, kiere Præstemænd, sterne meget vel; thi I at vi gjerne ønskede, al- ønskede vel snarere, at I drig at bryde Eders aldrig behøvede Guds Søvn ved de sørgelige eller deres Hielp.

Lejligheder, naar Sok og Sygdom har angrebet vore Legemer;

Og det er vel et got Det er Retsindig-Kiendetegn paa Eders heds-Tegn, naar Præ-Nidkierhed og Omhyg- sten ikke i Forveien kiengelighed i Siele. Pleien, der Patientens aandeliat I vægrer Eder ved, at ge Tilstand, enten det berette en Syg, naar skeer om Natten eller denne Forretning treffer Dagen; derfor burde ind om Natten. Folk i deres sunde Dage

fortroligere omgaaes Deres Lærere og Sielesørger. Hvoraf kommer det, ar Folk kommer

faa sielden til Præsten naar de ere friske. Man har forsikret Ja! os paa, at et stakkels sygt Menneske, der sten naar de ere friste.

Ja! Byen er fuld af megen Sladder, og det synes til, at hele

10

længtes Hiertelig efter een af Eder forleden Nat, for at meddele det Sacramcmet, maatte høre til sin største Bedrøvelse, hvorledes Eders haardehiertede og slette Underhavende havde affærdiget dets Bud.

En sagde: skammer

I Eder ikke, at banke

saa sildig paa Præstens

Port? (Klokken var den Gang 11.)

denne Relation er fingeret, paa det man kunde have noget at sladdre om Præsterne; men i Fald det er sandt, saa er det Tegn til, at det stakkels Menneske har været en af de daarlige Jomfruer, som aldrig har købt Olie, førend da det hedte: Seer Brudgommen kommer, gaaer ud imod ham. Thi ellers kunde han strax have faaet Bud til sin Skriftefader. Eller den Præst som han havde betroet sin Siels Ledsagelse til, og han havde vist nok ikke nægtet at komme. Det var og uforskammet giort, at larme saaledes om Natten paa den Præstes Port, som ikke var Patientens Skrifte- fader.

11

En anden skreeg ud igiennem den lukte Port, som desværre ikke blev aabnet for Budets Forhaabninger: Er det nu Tid paa, at komme til Præsten? [Det var og et ganske passende Svar; thi denne var vel ligesaa lidet Patientens Skriftefader, som den første.]

Den tredie svarte:

Præsten befinder sig ikke vel, kan altsaa ikke komme. [Han var altså selv høilig undskyldt.]

Den fierde sagde:

(hvem veed om det var sandt?) at Præsten var til Giæst, og havde andet at tænke paa, end at berette Folk. [Ja det troer jeg vist nok, at det er Løgn, og at hele dette Svar er fingeret.]

Saaledes blev Patientens Bud affærdidiget hos de fleste. Fortællelsen siger videre, at Budet kom hen til een af de tydske Præster, som vi takker Hiertelig paa den Syges Vegne for hans Svar, som var dette: Jeg vil gier- [Altså siger Beretningen, at iblant 6 Præster vare 3de tienstvillige, nemlig en tydsk, en dansk, og den Syge. De 3de andre vare undskylte. Altsaa har I jo intet noget klage over, hvad vil I da sige med al denne]

12

gjerne strax komme, hvis

Patienten kan forstaae

tydsk. [Sladder som I meddeler Publico.]

Omsider traf Budet til en vis Præst i H--- Sogn, som Verden kiender at være en redelig og retsindig Mand; han gik ikke afsides forbie, men kom hid ned til Patientens største Glæde.

[Det er ingen Retsindigheds Tegn, at en Præst er hurtig til at meddele Sacramente, men til at lære, straffe, formane og trøste i rette Tid, det er Tegn paa Retsindighed. Og hvo veed om Patientens Glæde var ret grundet.]

Men nu spørger vi: kunde Patienten ikke imidlertid have død, og hvem skulde vi saa beskylde for en Forsømmelighed, i en af de vigtigste Forretninger, uden vore Præster?

[Det kunde gjerne skeet, og Patienten kunde alligevel gaaet ind i Brudehuset med Brudgommen, naar den tilforn i Tide havde forsynet sig med den Hellig Aand, som er Olien i Lampen. Og om Patienten havde maattet staae uden fore, saa kunde han ikke beskylde nogen uden sin egen aandelige Søvnagtighed.]

13

Nu ønsker vi derfor at vide til Grunde, om Præsterne havde Skyld, eller deres slette Underhavende; [Ere I da saa dumme, at I ikke kan begribe det, da I dog selv fortæller hele Historien?]

Havde Præsterne Skyld, da bejamre og beklager vi, at de ikke vil have den Kierlighed og Omhue for vore Siele, at umage sig til os om Natten, [Det seer I jo selv, at de havde ingen skyld, altsaa er jo Eders Klagemaal forgieves.]

Og ønsker, at Herren vilde give dem Raade til herefter mere og alvorligere at iagttage de væsentligste Pligter af deres saa vigtige Embede, da Herren har sat dem til at vaage over vore Siele, at de maatte gjøre det herefter med Glæde, og ikke med Suk, Vegren og Fortrødenhed. [Og Præsterne ønsker, at I ville lyde Eders Ledsagere og være dem underdanige, da de vaage for Eders Siele, som de der skal gjøre Regnskab, at de kunde gjøre det med Glæde, og ikke sukkende; thi det er Eder ikke gavnligt.]

Havde deres Underhavende Skyld, da [Omendskiønt Gaardskarlen kunde have]

14

vilde vi hiertelig udbede os den Kierlighed vore Præster, at De aldrig mere vilde tillade en ugudelig og haardfør Gaardskarl den Myndighed, at affærdige vore dem tilsendte Bud, [Skyld, kan dog Præsten ikke forbyde ham at spørge: hvem der banker paa Dørren? med mindre han skulde holde Gaardskarl til slet ingen Nytte.]

Naar herren har paalagt os Korset, [Lille Børn! tael ikke om Korset, det veed I ikke hvad er; I burde at kalde det: en Byrde; som de kan lette os i at bære.]

Og at vores Præster vil befale alle deres Underhavende og Tyende, at føre vore Bud lige til Præsten selv, og høre hans eget Svar, [Det kan ikke alletider lade sig gjøre; thi Præsten kan være i de Forretninger, at det sømmer sig ikke at han fører Eders Bud til Præsten selv.]

Give Gud, det altid maa være christeligt, og overensstemmende med den Fortrolighed og

Kierlighed, vi saa gjerne ønskede, at maatte [Ja! det vil jeg nok paa alle retsindige Præsters Vegne love, at det skal blive.]

15

faae Leilighed til at beholde til dem.

Kiere Præster!

Der seer ynkeligt ud med vor kiere Religion og Gudsdyrkelsen; [Ja helst på Eders Side, som ere Forfattere af denne Piece.]

Den faaer hver Dag et nyt Knæk. [Det vil jeg nok troe.]

Anvender dog alle Eders Bønner og Møie paa at ophielpe den, førend den ganske kuldcastes; [Ja! men I maa arbeide noget med; Præsternes Bønner allene kan sandelig ikke gjøre Sagen klar.]

Undsee Eder ikke

ved, og frygter ikke paa saa utidig en Maade for Straf, eller Fængsler, Trudsler eller mavre Straf og Indkomster. [Her maa være glemt: undsee Eder ikke ved at straffe Regenteres Ugudeligheder (thi ellers har det ingen Mening) og frygter saa ikke for Straf og Fængsler & c.]

Opbygger det danske Zions forfaldne Mure, førend Men- [Murene om Zion staaer nok, endskiønt Menneske-Fienden saaer Klinten: men det var]

16

neske-Fienden faaer udsaaet al sin Klinte.

[bedre, at bede Præsterne at rykke Klinten op, førend den for meget melerer sig med Hveden. Men dette er engang ikke giørligt.]

Lader Sandheden høre paa de Tider og de Steder, hvor Herren haver givet Eder Magt og Myndighed at tale. [Det skal de giøre alletider og alle Steder; thi de har altid Magt og Myndighed til at tale, naar Omstændighederne tillade det.]

Frygter ikke for at lade Lovens Torden rulle over de Mægtiges stolte Hoveder! Herren er mægtigere end dem alle.

[Dette var ret nok talt.] I Bisper, Provster og

Præster! forener Eders Bønner og Forbønner! den Retfærdiges Bøn formaaer meget, naar den er alvorlig; [Her burde staae: Alle I sande Christne! forener Eders Bønner og Forbønner med Lærernes Bønner.]

Med hvad andet Vaaben skal vi afven- [Jo! ogsaa fornemmelig med vores Levnet]

17

de det Uveir, der truer det kiere Dannemark, uden med vore brændende

Bønner? [og Lydighed mod Guds Bud.]

Fler, imens det er Tid, førend Herren flytter sin Lysestage reent og aldeles fra os. [Her burde sættes: Lader os alle skynde os til sand Omvendelse, mens det er Tid, førend & c.]

Mørkhedens Fyrste løber i fuld Trav med vor Let-Troe til sit Helvede; men lader os rive ham Byttet af Hænderne! giører Eders muelige dertil! [Mørkhedens Fyrste løber i vor Tid i fuld Trav med vor Vantro og Letsindighed til sit Helvede & c. Folk er i vor Tid ikke lettroende, men vantroe i høieste Grad.]

I som Præster ere net op kaldede til at forstyrre Satans Rige. [Her skulde staae: I som Præster, tilligemed Konger og Fyrster som Øvrighed, ere net op kaldede til at forstyrre Satans Rige.]

Nu vil Verden saa

gjerne sove, men I have

jo mange Maader at vaagne Folk paa: Et [Dette er altsammen sandt nok.]

18

tidig Snert af Lovens Riis kan ofte vaagne Synderen, naar han ligger og strækker sig paa sit Lasters Leie. Den søde og rørende Klang af Evangelii Lokkestemme kan giøre en hastig og salig Forandring paa Synderens Hierte.

Sandheder, talte i en oprigtig Aands Reenhed, har mere at sige hos Synderen, end man mange gange tænker.

[Det er og ret.]

Det er mueligt, at mange af vore frække Umennesker kan endnu falde ned med en forstrækket Stokmester, og raabe: hvad skal jeg giøre, at jeg kan blive salig.

[Det er ikke allene mueligt, men endog ganske vist, at det ofte skeer, og det skal engang vist skee med alle de Gienstridige. Efter Herrens Ord ved Propheten, saa sandt jeg lever, skal hvert Knæ bøie sig, og hver Tunge skal bekiende Gud.]

19

O! forhaler ikke dette vigtige Svar: Troe paa den Herre Jesum, saa skal du blive salig. [Ja! i fald de begynde at raabe betimelig i Naadens Tid. Førend Herren begynder at lee ad frække Syndere

i deres Ulykke, da nytter det ikke at sige: Troe paa den Herre Jesum.]

Naar alt dette bliver sat til Formaningen, saa er den retsindig, christelig, billig, og ingen sand Gudstiener vægrer sig for at adlyde den.

Vide et judicavi die Imo Septembris,

Hafniæ 1771. Sandsigeren.

20

P. S.

Sandsigeren skiøtter ikke om, at melere sig med den Fisker-Kierling, som strax efter Avertissementet i Avisen af 23de August, har givet sig i Klammerie med Præstens Gaardskarl. Hun veed vel selv best, hvorledes hun skal komme til rette med Karlen; thi hun har vel tidt tilforn været ved Porten, for at sælge Fisk. Jeg mener: den som har givet Svar paa den nylig udkomne Piece: Jeg ligger for Døden, kom og beret mig! Man kan nok see, at den gode Kone er af det ringeste Pøbelkram, siden hun troer ikke, at andre ere overbeviiste om Sacramentets Vigtighed, uden allene Pøblen; og altsaa, er det best, man ikke rører ved Skarn, paa det man ikke skal smørre sig. Lad hende kun gaae og braute deraf, at hun har tugtet Præsterne til at passe fattige Folk flittigere op end tilforn, og at hun har oplyst den eenfoldige stakkels Gaardskarl.

1

28

Et Brev

til

Jacob Skoleholder,

indeholdende

Anmærkninger

over

hans Afhandling

om

det Wordingborgske Rytter-Districts forrige og nu værende Tilstand,

som findes tilført

det Kiøbenhavnske Magazin No. 39. og 40.

fra

Jacob Regiments-Trommeslager

ved

Land-Malicen i bemeldte District.

Til Trykken befordret

til Gavn for det nye Opfostrings Huus

for

spæde Børn.

Trykt Aar 1771.

2

3

Hæderlige og velagte Mand

Jacob Skoleholder!

Salutem,

Vel ere vi gamle Skolekammerater og gode Venner, og jeg holder dit slebne Hoved de sine og grove Rænker til gode, hvorpaa du ved andre Leyligheder har udviist Heel mesterlige Prøver; men den Vane, du har med at lyve, staaer mig ikke an; thi der er en slet Egenskab af en Skolemester; og Wordingborg-District kunde let komme i Udraab for, at i samme findes en Deel skarns Mennesker, fordi Løgnens Fader har været deres Læremester.

Troe mig min ærlige adsigtsfulde Jacob! at om det end lykkes for dig, at faae de, som ere fraværende, til at troe din Digt, saa kan du dog ikke bilde os andre Jacobber i det Wordingborgske Israel noget ind.

4

Vi gjøre os en Fornøjelse af, at paaslegte dig, i vores Stam-Fader befordrer og beskytter, i det sine, saavit det angaaer at klippe Faarene til Gavns; vi skal og foreene vores Fælleds Interesse med dit, saaledes at vi alle kan blive fornøyet.

Men kiere Brødre! lad os stedse have for Øyne, hvor meget Fanden har havt at bestille med at stifte Ueenighed imellem de, der stod i Venskab og Forbund med hinanden, over det saa kaldede meum & tuum: Denne Smule Latin har jeg beholt fra den Tiid af, jeg gik i Wordingborg Latinske Skole; og Anvendelsen af det første Ord lærte jeg ved Regimentskriver-Stuen, som jeg ligeledes havde Adgang til, i Henseende samme i mange Aar med den Jacobitiske Familie har været beslegtet. Lad os vel betænke, at det nu, ved vores fornemme Hr. Fætters gunstige Hielp og Bistand, Trods Avind og alle Paafund af nye Indretninger, staaer til os selv at forøge vores Faareflok. Syv Piile i den Hollandsse Løves Kløer bør ey overgaae vores Styrke; beoagte Vi denne Regul nøye, saa skal Forskiellen ved Uldens Deeling, skiønt der er en betydelig Lodtager meere, og om end den lille Springinsfeld bliver indpodet i en Green af den berømmelige Jacobitiske Stamme, og tilveyebringter den Deeling hans Gaslings-Skiæk i nogle Aar har kløet efter, i Portionerne endda ikke blive saa kiendelig: thi nye Tilvert af ypperlige

5

Mænd nye Styrke og større Mod. Tilmed levnedede man dog lidet for den stakkels Pan, og han tager det ikke saa Nøye med os som den knarvurren Pugere Skov-Sessionens-Præsident. Diana, den stakkels Frue, som paa en ynkværdig Maade, til stoer Skade for hendes Møedom, nesten var bragt til Raserie og Fortvivlelse, kan og nu vente saa meget, hun behøver at distilere hendes Nectar ved.

At komme igien til Hovedsagen, da tilstaaer jeg vel min gode Jacob Skolemester! at du kiender Wordingborg District udvortes, thi den Kundskab forskaffede du dig alt som en Skolepog, da du løb omkring og leedte efter Fugle-Reeder: Din Beskrivning over Hoved-Gaardene og Administrationen bør ingen ærlig Mand drage i Tvivl; men just deraf lærer jeg, at du er en lige saa stor Politicus som Geographus min gode Jacob!

En stoer Spiller ignorerer i Begyndelsen sin Styrke, han lader sin Vede rpart vinde, for at indhente det med Aager; ligesaa søger en stor Løgner at gjøre andre troeskyldig ved Sandhed, for dets bedre, naar det behøves, at accreditere sin Løgn; thi imellem os sagt min gode Jacob! disse Ord kunde du vel have udeladt — kort ingen blev fornærmet — thi ikke jeg, men Rygtet siger, at derved et og andet kunde erindres; men Tydsken siger, thi det har jeg ofte hørt af

6

Commander-Sergeanten — können wir nicht pralen so sind wir arme Leute - man elskede, siger du Øvrigheden; men Rygtet siger, at denne Kierlighed strakte sig ikke videre end til den saa kaldede nærmeste Inspection; hvad siger jeg, nær havde jeg bleven lige saa hovmodig en *** som du; Ober-Inspection ved Amtmanden vilde jeg sige; thi der er en Fandens Forskiæl imellem Kong Salamon og Jørgen Hattemager, uagtet denne bedre, end nogen anden Hattemager i den heele Verdens Omkreds, forstaaer at commandere

sine Underhavende af Sviin, Faar, Giæs, Hunde og Katte, Rotter og Muus & c. & c. & c.

Elskede har vi nu talt om med en liden Indskrænkelse; nu følger — frygtede — det kan vel være, dog ikke sønlig, men slavisk og maaske nogle giengieldede Frygt med Frygt, thi den eene Kniv holder den anden i Skeeden: Men hvad frygte I for I ærlige Wordingborgske Dannemænd? om der endnu var engang saa mange Jacobiter til i det Wordingborgske District, da skal de ikke reent opluge eder. Eders Konge vil beskytte eder, imod dem, som bestemmer eders Skiebne; Tal du gamle og ærværdige Mand i B*** som kiender Krudet af egen Erfaring. Kongens Haand veyer Myndten, og det udvortes Præg hindrer ham ikke i at bortkaste det, han finder for læt; han taaler ingen Undertrøkkelse, hverken ved Vold eller List, hans Attraae er at beherske et frit, modig, og kiæk

7

Folk. At I adlydede geraader eder ikke til nogen Vanære, om end een og anden ikke fortiente at føre Commando over eder. Subordinationen maa beoagtes, siger Corporal Jacob Rückenbläuer; dog nægter han, at Lydighed er bedre end Offer, men at tage Fornuften fangen under Troens Lydighed, holder han i mange Tilfælde for at være got.

Dette var en liden Afvigelse fra vores Samtale min gode Fætter Jacob! nu vil jeg fortsætte samme med Berømmelse for dig; thi at du, uden at blive rød derved, tør sige — og hans Majestæts Rettigheder blev lovligen observerede — beviser, at du er Mester i din Kunst: Men hvordan vilde det vel ses ud,

om et forstende Øye ville see sig om i alle Kroge af Steensved og Præstøe Overdreve, ved Skov-huusene, Barne-Moesen og fleere andre stæder & c. & c. & c. skrev ikke regnskaberne til vidensbyrd, thi de bevise ikke alt i Henseende til Hans Majestæts Rettigheder.

Den Beregning du, efter tagen Kundskab af forrige Tiiders Journaler eller Copie-Bøger, har forfattet er ellers meget kiøn; Men hvad Forskiæl der kan have været imellem de Regnskaber, som blev aflagd, førend Jacobiterne forlod Ploven, og indtrængte sig i Regnekunstens, over deres Dreng-Aars Cammerater ophøiede hemmeligheder, og de som til Aarets Udgang 1767 er forfattet, melder du ikke

8

noget om; men derfor vil jeg ikke sige, at din Beregning lyver saa grovt som du selv i mange andre Tilfælde,

Men nu erkiender jeg dig igien for en værdig Jacobit, da din Beskedenhed ikke tillader, i Henseende til den muelig Forbedring, at tale noget til din egen Berømmelse, som har aflagt saa store Prøver paa din Kunst, og for 2 Mk. 8 ß. lært den Danske Oeconomiske Verden en Historie, som ingen kiendte før; hvad jeg endnu meere undrer mig over, er, at du paa dette Sted kunde spare din Galde mod Tydskerne, som ville indføre en nye Religion i Landvæsenet.

Nu træde vi ind i dit sande Element, nemlig Ordenen; men jeg beder i Forveyen om Forladelse, om jeg skulde flaae nogen uordentlig Virbel i vores Patriotiske Samtale; nu da

a.) Om Hoved-Gaards Markernes nye Indretning og Avlingen.

Du siger — hvorfor leer du Jacob? Kiere Broder forlad mig det; jeg har og, lige saavel som du, en liden Orm, som imellemstunder kildrer mig; men veed du, hvad der nu opvakte denne Orm? dette, at du, som saa stor en Regnemester, har kundet begaae en Misregning, og at jeg opdagede samme, der dog ikke bekymrer mig videre om Regnekonsten, end at jeg

9

imellemstunder til Tidsfordriv overstaaer, hvor stor den Fordeel er for Vedkommende, at (om det forholdt sig saaleedes som Rygtet siger at skal skee paa nogle Steder) Landgilde-Kornet leveres med Top-Maal, og Bonden, til at gjøre det antagelig i Henseende til Bonitæten, maa bøde en eller et Par Skiepper, som han, der best kiender Forfatningen, meget vel betænkt, har i sin Reserve-Pose. Jeg misunder dem det sandelig ikke, om de end legger det beste afsides til deres egen overskydende Bunke, og giver Herskabet det sletteste (thi slet er det alt) saa er jeg derover dog slet ikke avindsyg; thi ligesom en Regiments Trommeslager faaer meere Commis-Brød end en gemeen Soldat, saa: bør General-Gevaldiger og nyde meere end den første; thi hans høye Stand udfordrer, at han, og det ikke sielden, maa tractere sine Jevnlige og Consrates, og dertil hører Fisk og Flest og Faare-Kiød, fød Grød og Pandekage: Holt Jacob! nær var du gaaet paa Marodering uden for Linien og falden i General-Gevaldigerens Klør.

Nu giet engang min gode Jacob Skoleholder hvori din Regning mißer — ja fik du ham? — ney deri bestaaer det, at du beregner Omkostningerne for Markernes Forandring med Afgrøftning invendig, nogle Hoved-Grøfter med Plantning paa udvendig, og nogle Mosers og Skov-Krats Oprødning til 15000 Rdlr., du glemte at sette salvo errore cal-

10

culi derved, det var alt ilde nok, dog holder jeg din svindsygtige Hukommelse det til gode; men, da du, som man letteligen indseer, haver udstaaet stoer Hierte-Angest, for at udbringe en stoer Sum, saa bebreyder jeg dig med Rette, at du i din Recapitulation ikke anfører meere end 13000 Rdlr., da du ellers kunde have fornøyet din Siel med 52000 Rdlr. i Stædet for et halv Hundrede, om jeg ellers forstaaer Regul-Detri Ret: aber irren ist menschlich sagde Christian Udrider forleden Dag, da han bumrede i nogle Raporter: Men a propos Jacob! siden vi taler om denne gode ærlige Mand, der virkelig ikke har anden Feyl, end at han nesten lige faa ilde som du, har lært det aattende Bud; har du hørt noget til, hvorledes det løb af med hans Angivelse angaaende de 5 — og 70 — og nok 70 Træer, som et vist Fætterskab paa Hue-Siden skal have ***? da vil jeg sige dig det. Hvo som formaaer at tælle Havets Sand, han formaaer i Sandhed allene at oplyse Ting af det Slags i denne Egn. Christian faldt i Unaade (men det tilgives vel, naar hans Tieneste igien behøves) og dermed var Sagen ude. Det øvrige under denne Rubric vidner om dit ypperlige Hoved Jacob! det bestaaer af mange udvalgte og sindrige Indfald efter Udriderens Smag; og Beregningen er rigtig paa et Haar.

b) Om de nye Bygninger ved Beldringe og Lechende.

11

Fiire store forfærdelige Machiner — ret saa Jacob; dog holde de Mellem-Veyen imellem Noæ-Ark og din Puderæske: dog Tak skee de stakkels Tydskere, at de, i saa stakket en Tiid, som var imellem Solens Opgang og Nedergang paa deres Oeconomiske Himmel, viiste sig saa flittige i det de kunde, de fik dog disse Tabernakler bragt i Veyret, som kand paa mange Maader komme til Gavn, uden at forøge Regningen, i Fald en nye Jacob Skoleholder opstoed.

De kostede 13 a 14000 Rdlr. siger du — noget nær, men ikke meere stravidt mig er bevidst, men som de sige, der veed meere deraf end jeg, da ville de efter de Wordingborgske Licitations Priser have kommet til at koste 24 til 26000 Rdlr., eller de havde aldrig kommet til at staae paa denne syndige Jord, dersom ikke Ondskab der ansaae det for Overlagd, og Troeskab som ey vilde besmitte sin Samvittighed, havde vist, at Ræven har meere Huller end et.

Men forlad mig min kiære Broder Jacob, at jeg haver dig mistænkt for et Grand Ondskab; thi saa lidet der, som ellers om alle Baggatæller ved Frue Dianæ omhyggelige Forsorg skeer, har gaaet Rygte om her paa Districtet, at det store Fæe-Huus strax i Begyndelsen begyndte at glide, in parenthesi hvormange Skrit gled det lille Jacob? ligesaavel er

12

dig bevidst, at det ikke var denne løbske Bygning hvortil en vis H*** opførte Fundamentet af Kampe-Steen; thi denne staaer fast imod alle Bagtalesers rasende Stormvinde: Men din gamle Farbroder Pilarius vil nok fortælle os en meere troeværdig Historie af samme Slags.

c.) Om Hollænderiet og Schæfferiet.

Vel talt — de tegnede godt — du er ikke saa reent udartet fra det Retstaffene, som jeg nesten havde troet, det udviser denne Prøve paa Upartiiskhed, da Tydskerne ellers ikke fortiente den mindste Roes for noget af det, som hidrører fra dem — Kiørene, siger du, vare som spekkede (ja det klædte dem meget artig)

— da de den første Vinter var foeret med reent utærsket Korn — Nu Christian Udrider! er du igien taget til Naade? gratulor — men maaske de stoed des større Fare da Qvæg-Sygen kom imellem dem

— sein Diener Hr. Fæe-Docter! — de døde — O! min kiære Jacob! tænk her paa hodie mihi cras tibi, glem det ikke, som hiin glemte memento mori paa Kirkegaardene.

De stakkels Faar creperede af tyk Luft; see engang, hvilke Dosmer-Pander den Tydske Bund frembringer, der ikke veed at give deres Faar en Viste i Haanden; men min oplyste Hr. Skoleholder! du fo-

13

reslog intet Middel til deres Redning. Non omnia possumus omnes sagde Rephuhn. Jeg veed imidlertid, at du selv commenderer et lidet Corps af Faar, og maaskee jeg kand forbinde dig til meere Fortroelighed ved et got Raad. Dette lærde jeg af vores Monsieur Regiments Kunst-Pfeisser, som spiller tillige got paa Orgelværket: ved den Leylighed da han daanede af en hellig Henrykkelse over Pibernes liflige Toner, ligesom du, da Gudernes Skiebne rørte dit Hiertes Fortroelighed, satte den reene Luft, Blæse-Bælgerne udpustede, hans entusiastiske hierne igien i Orden. Dette, som han har et speculativ Hoved, bragte ham lykkeligen paa det Indfald, at en Ventilator vilde gjøre god Tieneste med at sætte den indspærrede Luft i Bevægelse til Faarenes bedre Respiration. Om du nu forskrev saadan en fra Engelland, saa kunde du føre samme med dig paa den beenede Schæffer-Hytte, der dog staaer dig saavel an, og Morgen og Aften, og midt paa Dagen fra

alle 4 Verdens Hjørner, ja! efter alle 32 Streger paa Compassen give dine Faar frisk Luft baade for og bag til, efter eget Behag.

Du haaber, at Kalvenes Forhandling ikke vil ligne Vilt-Importancen; men om dit Haab slog dig feyl, hvad ville din Stymper da gjøre? Kunde du vel gjøre meere end lige saadan en Regning, som over Viltet, hvorfor du fik en Portion Ormekrud til Belønning; og om Præsidenten var bleven den anden Feyl vaer,

14

som findes i din Vilt-Regning, da havde du vist nok faaet en Antegnelses Post meere; Han vilde nok have spurgt dig ad, efter hvilken Forordning du betaler din Accise; hold dig ikke for god til at spørge Hans Material-Karl om sligt, han vil underrette dig om, at der betaales for et Stykke Vildt 3 Mark i Accise, som for 700 Stykker beløber sig til 350 Rdlr.; og saaledes overgaaer Udgiften Indtægten med 161 Rdlr.

d) Om Skovene og Viltbanen.

Pan og Diana! jeg har hørt eders Klage, seet Bekken af eders Taarer rinde ned igiennem Ørsløf Bye. Eders Dyrkere den Danske Cicero holdt en Klage-Tale over eder paa Kulle-Bakken, som gav Gienlyd mod Faxöe-Kirke-Muur. Hemmer Eders Sukke, visker Taarene af. I har faaet oprigtige Tilbedere, som vil dyrke eder med en hellig Iver, og den heele Ravne-Angels Øyne vil vogte paa Eder, og gladeligen imodtage af eders milde Haand en Velsignelse efter hinanden; og lykkelig være det Land, hvor den fromme Regel efterleves — Leben und Leben lassen.

Et glemte du i Præsidentens Eftermæle, nemlig Møllerne; men de Karle vil nok vide at forskaffe sig skadesløs Betaling paa vores kiære Afgud Pans Regning, ligesom andre fleere; thi de veed alt for vel, at en Ravn hukker ikke Øynene ud paa en anden.

15

Men Kiære! siig mig dog hvad hiin plantede som denne afhug? der har Rygtet ikke meldt noget om; men vel hørte jeg nogle Gange af den egensindige Præsident, at han ligeledes vilde indføre noget nyt med at indrette en Indhegning til Ungskovs Opelskning for hvert et Stykke gammelt tophalet og udgaaen Skov, som, til Jordens nyttigere Brug, blev borttagen; han magede det, Tak skee ham derfor, saaledes, at Skov-Bøderne blev forvandlet til Grøfte-Gravning, til flige unge Skoves Indfredning, thi det skader ingen Bonde, sagde han, at han arbejder, naar det kun skeer i rette Tide, at intet derover forsømmes hiemme; men du luurte ham brav min gode Hr. Præsident! put først Fingeren i Jorden og lugt paa hvad Sted du dig befinder! han blev galant taget ved Næsen; derfor priser vores Jacobitiske Stamfader sin Konst. Hør nu kun hvordan det gik. Stæderne blev udseet; Maaden, hvorledes Indgrøftningen skulde skee imellem Vedkommende, aftalt, og min gode Præsident med kiønne Forsikringer dysset i Søvn, og de ønskede ham alle en god roelig Nat. Man lod begynde med at grave for Syns Skyld, men den ømme Patriarch Jacob den ældre, ønskede heller, at alle Wordingborgske Skove, i hvor stor Elskere han og deraf er (paa Strandskoven nær) var Pokker i Vold, førend han skulle lade en Skov-Tyv arbejdes sig ihjel paa saadant Fiaserie. Men hvad skeede? Skov-sessionens forhadte Præsident vaagnede igien paa den Wordingborgske

16

Grund, ligesom hellig Anders, der faldt i Søvn i Toppen, og vognede nær ved Antvorskou; og da han havde gniet sine Øyne — blev han vaer, at det i alle Kroge saae meget slet ud. Her beed han om sig som m Grævling, og den, han viisie Tænderne, fik og sin Pibe tændt, hvorfor? fordi der var taget lidet meere af Skoven end sædvanlig; og alle Forestillinger, at Vinteren havde været lang, og Præster, Møllere og Bønder behøvede Bygnings-Tømmer til deres Fæste-Bygningers Reparation, kunde ikke bide paa denne Knud; thi han paastod vrangeligen, at de ikke maatte tage selv; den gode Mand! han skulde først ret have lærdt at kiende Wordingborg-District, førend han tog sig saadanne Bagateller saa nær. Hvoraf skulde Bonden vel betale Skatter og Landgilde, og hvor skulde det komme fra, som behøves til at udrede den store Leye for laante Køer, Kakkellovne, og deftige, samt tilveyebringe det, meere andre Snitter udfordrer? da han driver sin Jord saa slet; Men nok om dette, det er ikke værd at tale om. Endelig skulde han og over paa Oringe-Skoven, men her blev han vred som en Tydsk, fordi den aftalte Indhegning ikke var færdig; men han blev dog ligeledes denne Gang taget ved Næsen. Reis wohl Hans Calper sagde de. Da han endelig kom igien, og saae, at det endnu var lige saa nær, og tillige fornåm, at der i næsten 2 Aar ikke var afarbejdet, af ungefæhr 1000 Rdlr. Skovbøder, meere end nogle og 70 Rdlr., drog han græslige Rynker i

17

Panden; men Krabaten sagde ikke hvad han tænkte; men han forraadte hans Hiertes Hemmelighed kort efter ved et Brev, som lugtede af lud, og dette var af saadan virkende Kraft, at Indhegningerne paa Oringe-Skoven, Aaset ved Beldringe, og paa Aunöe-Land, i en Snub blev færdig. Men hvad var det altsammen? Bagatelle. Bønderne beholdt for Resten deres Skov-Bøder, og blev frie for at grave; og saaledes gik det og ved Byen Ornebjerg, hvorfor du nu meget viseligen beskylder Tydskerne, som vi siden, naar vi følge din

Orden, nærmere faaer at høre; thi imellem os sagt, da var det den gamle Fætter Jacobs Skyld gandske og alleene; thi dette Slags Indretning kommer paa mange Maader i Collision med hans privat-Interesse.

Men a propos! du er dog en slem scoticus Jacob! brændte nu det artige Indfald om Bøffernes Forsegling dig ogsaa paa Laaret? ja Monsieur Præsident! hvad vandt du derved? gak hen til Teilstrup og spørg dig for, om vi Wordingborgske ikke veed at forskaffe os Bøffer alligevel? i det mindste vil han fortælle dig det, som kort efter skød Haanden af sig.

Nu videre, min Orden-elskende Jacob, i den antagne Orden.

e) Om Bondebyen Ornebjergs Inds retning.

18

Her var det, hvor Tydsken vilde høste de første Laurbær. Men han gjorde sin Regning uden Værten. Her var det, hvor Fornuften skulde tages fangen under Troens Lydighed; men saadan Troe fandtes ikke i det Wordingborgske Israel. Den Tydske Mester gjorde imidlertid sine Dispositioner, og nu fattedes intet videre end den fornødne hielp. Vor i hule Broer, du forstaaer mig vel Jacob? ansaae dette Fiaserie med den ham medfødte Pflegmatiske Koldsindighed; og da hans Hielp og Bistand, uden hvilke de Tydske Stympere intet formaaede, blev forlangt, svarede han meget friemodigen, ja meget gierne; men nogle vil have bemærket, at han dreiede sig lidt om paa sin Rofinante, og sang meget opbyggelig for sig selv: Im Himmel sollen wir haben. Nu da hvorledes gik det videre? Min gode Fætter Michel stille sig meget omhyggelig og alvorlig an, hver Tydsk Mand paa den christen Jord skulde have holdt det for ram Alvor; men Bonden forstod det bedre, han vidste nok, at han ikke beed hans Giæs den Gang. Ligesaaen en Michel siger man, at din gamle Morbroder Pilarius skal være; og din Farbroder Lars Pilius med. Lutter fortreffelige Patrioter, hvoraf hver helligen forvarer j sin Deel af Fæderne-Landet i en Jernbunden Kiste; men imod den nye oeconomiske Lærdom ere de alle tre eenige derudi, at Bondens Vilkaar ikke bør forbedres; thi Rigdom, siger de, hindrer ham i at blive salig. Nu det var atter en Runda i Stedet for en

19

Marsch. Nu træder jeg igien ind i Gelittet; det var i militarisk Still, men nu vil vi i agriculturisk Stii saae at see, hvorledes det løb videre af ved Ornebjerg. Den gamle Rev snoede sig og drillede den gode Tydsker, (thi han vidste af den meget formaaende Fætter, hvorvidt han med Sikkerhed kunde vove sig ud paa Chicanens Hav) saalænge indtil Maalet af Tydskerens Taalmodighed lod over i sorte Taarer paa et Ark papir. Medynk, som han lagde dette Papiir for Syne, forvoldte, at en liden Fregat (thi Rangskibene vare til vigtigere Expeditioner forbeholden de større Commandeurer) silde ud paa Aaret, da den beste Tiid efter Bondens Vinter-Sæd unyttig var forløben, blev udrustet med en Plenipotentarius) der var befragtet med en Heel Ladning Ulykke, og han løb for fuld Segl ind i Ornebjerg-Havn; Vel blev han understøttet af en Magt Øster fra; men Eenighed! Eenighed! hvem kand imodstaae din Styrke, sær naar du er allieret med Clerisiet, som eye, til nogle Tusinde Familiers Savnelse, de bedste Gaarde og Jorder i Landet; den fremmede Elquadre forlod ham efter nogle giorte Operationer. Nu maatte min gode Pleniporentarius fegte allene. Han krydsede i nogle Dage paa langs og paa tvers, han bandte og skiændte den contraire Vind som en Tydsker; thi det var lige saadan en Bramarbas som Skov-Seksionens Præsident. Endelig blev Vinden lidt bedre, thi jeg troer Æolus blev bange for ham; og saa, efterat vi nu har

20

tælt lidet paa en heroisk Maade, i figurlig Still, blev Grændserne imellem Orneberg og Castrup saavelsom Hov-Marken, efter en, i den gamle Commandeurs egen Overværelse forfattede og af ham samtykkede Repartition, hvorved Bondens Hartkorn, Vilkaar og Kræfter, saavelsom Jordens Beskaffenhed, blev tagen i Betragtning, opmaalt og enhver anviist sin Deel til Indgrøftning. Om Forladelse min gode Jacob, dette burde vel ikke have været sagt saa offentlig, thi derved bortfalder lidet af de Tydskes Urimelighed, som du nyelig tælte om; men jeg kand ikke som du lyve, uden at blive rød derved; Men siger du, Hvorfor ligger da Ornebjerg endnu i Fælledskab med nærmeste Bye? Svar, det veed du selv bedst, min gode Jacob.

Ja! ikke alleene til det nye herrskabs Forlystelse, min Ven! men og til værdigen at imodtage samme, blev de omtalte Hæffelkieppe plantet som en Allee paa begge Sider af Veyen, og man havde gierne bestrøet samme med Blomster, men Frue Flora var ikke hiemme; thi ligesom den nye Herre havde, for at gjøre sit Indtog ret glimrende, Mødt sig en deylig forgyldt Vest af en Marchandiser, saa havde man tiltænkt ham den Ære, af disse ommeldte Hesselkieppe, at indrette Buer og Ære-Porte langs ad Veyen, men til Ulykke var de alt for korte, og kunde ikke naae hinanden med den øverste Ende. Kostbar havde denne Indretning vel ikke været; men iblant Romerne var

21

en Borger-Krone til stor Ære, skjønt samme ikkun bestoed af en Græs-Tørv.

Nu spadserer vi igien tilbage fra Aleen til Ornebjerg; paa Veyen kunde du nok vise mig, hvor Byemændenes Skov stoed, over hvis Tab de klager saa ynkeligen: jeg tilstaaer, at saa gammel jeg og er bleven i Districtet, saa har jeg dog aldrig hørt tale om, at nogen Bye paa Districtet eyer Skov; nogle Eyendoms-Gaarde paa Steensved, i Rødstofte, Skuderup &c. og et Par Præster eyer Skov, og dog for endeel med Restriction efter Skov-Forordningen; og de gode Ornebjergers kand, foruden deres aarlige Udviisning, trøste sig ved, at der blev saa meget levnet, i deres Naboelaug, som, naar det maa blive ved det gamle, og man ikke vil gjøre et aarlig Da Capo af Vinteren imellem 1769. og 1770., ikke kan bortstæles i de første 30 Aar, og saa er deres Begierlighed vel mættet; thi (det maatte endelig være i denne Sag) ellers veed enhver, at Bønderne ikke forlange at sørge for deres Børn, derpaa har de viist Prøver i vigtigere Ting.

Ellemoeserne, hørte de Bønderne til? De har maaskee brugt samme til deres mange Gierder, og dette, under en fornuftig Behandling, kunde man unde dem; men hvorfor græder de nu? da de har levende Gierder, som efter nogle Aars Forløb gjør dem mistelige, og ophæver et stort Arbeyde for dem; beholdt de ikke den Jord, de eyede? undtagen det lidet

22

Stykke af det allersletteste paa Heckenfeld; og maatte dette ikke efter adskillige frugtesløse Bønde-Congresser kjøbes af dem til dyre Domme? for at kunde forsyne Huusmændene med noget Jord, som disse smaae Familier saa høyligen trænge til; uagtet de fik deres Maal af bedre Jord paa et andet Sted; men, man har og Nøglen til den Hemmelighed af Bøndernes Haardnakkenhed i dette Tilfælde, der, som en Kiede ere sammenhængende med de betydelige Omkostninger, man maatte anvende med Hielp til den nye Jords Rødning. Men dette glemte du, min gode Jacob, at Bønderne, fordi Rødningen ikke hastig nok blev fuldført, ikke vilde betale deres Landgilde for i Fior, men lad det være glemt, jeg troer det alligevel, og maaskee betale de og for samme Aarsags Skyld ikke i Aar. Leben und leben lassen.

Nu staaer ikkun tilbage at examinere Regningen. 189 for Hoverie frietagne Bønder blev henlagt til Byens Gravning siger du, hør Jacob, Accisen i Vilt-Regningen ligger dig endnu i Hovedet; Ellers gjør du vist nok atter en Contra-March paa Sandhedens Vey. Blev der meere frietagen for Hoverie end Lundbye-Treding? som man ansaae for ikke vel at kunde gjøre Hov-Tieneste, formedelst den saa langt fra Hoved-Gaarden er beliggende; og bestaaer denne Treding af meere end 33 Bønder? Lyv en anden Gang meere, naar du har med en anden at bestille

23

end Jacob Regiments-Trommeslager. Veed du vel, at de takkede Gud og Kongen for at de vare bleven frie; og, med en Frimodighed, som anstaaer en Undersaat af den beste Konge, lovede med inderlig Fornøjelse at opfylde Monarchens Villie, hvorpaa de og, medens Plenipotentarius var tilstæde, viste øyensynlige Prøver; men siden fik Sagen en anden Gænge; og nu forlanger de vel ikke at være frie for Hov-Tieneste, thi leben und leben lassen — der ere fattige Syndere nok at vælge iblant, til at forrette Hoveriet, i sær nu.

Men min gode Jacob! i hvilken Regnebog fandt du det Exempel, at den Grøfte-Gravning, som var paalagt dine 189 for Hoverie befriede Bønder, kunde regnes for enhver paa 6 til 37 Rdlr.? i Sören Mathiesens staaer det ikke, thi den har jeg efterseet og fandt det ikke; jeg maa derfor selv regne saa godt jeg kand, skiønt jeg tilstaaer, at jeg ikke er saa ypperlig en Regnemester som du.

Vel taler du ikke om de Hoveriepligtige, men i forbigaaende vil vi dog røre lidet ved dem. Af dem alle vare de 4 Fæbyer de, som bleve sat højest, fordi de staae for 11 Tdr. Hartkorn hver af dem, og enhvers Contingent blev 22 Roder eller 176 Alen enkelte Grøfter; dette Arbeyde kunde mageiigen forrettes i 11 Dage, som Erfaringen og har lærdt, og

24

det havde været en Skam for dem at lade det gjøre for Penge.

Ingen af de for Hoverie frietagne i Lundbye-Treding, blev sat høyere end for 156 Roder, men de i Neble og Neble-Torp, uagtet de staaer for lige saa stort Hartkorn, blev i Betragtning af deres ringere Vilkaar ikke sadt høyere end til 146 Roder; men vi vil antage det høyeste til Fundament af vores Beregning, som nok er meest efter din Smag. En Rode af dette Slags enkelte Grøfter kand alletider saaes gravet for 12 β., og ingen Holstener, som reyser herover for at fortjene sit Brød og maa underholde sig selv her i en kostbar Egn og hans Familie hiemme, vil vegre sig ved denne Accord, med mindre Jorden er fuld af Steen eller Rødder, som dog ikke ofte forekommer, da 14 β. Den første Priis er den almindelige, og derefter vil vi regne:

1 Rode a 12 β. - hvormeget 156 Roder.

Facit - - - 19 Rdlr. 3 Mk.

differerer fra Hr. Skoeleholderens Regning 16 å 17 Rdlr.

Men maaskee min gode Jacob du har regnet efter Hovmarkernes Hoved-Grøfter eller store Vandgrøfter, i saa Fald traf din Beregning noget nærmere til Maalet, men dog ikke i Henseende til Gravningen ved Ornebjerg.

25

Det sandeste du har sagt, du gamle andet Buds Overtrædere, er dette, at de tilsidst har overladt til en ufejlbarlig slet Skiebne Arbeydet derved, som de har kundet. Ja til allersidst; men veed du hvad Commandeer-Sergeanten nyelig fortalte om hans Cammerat i Preusen, der ikke kunde fordrage det kolde Jern, han fik i Livet; Er ist bey St. Jacobs Bart nicht als eine feige Memme gestorben, sondern er hat sich wie ein Hannibal bis aufs äußerste gewehrt. Men spørg kun den gamle Farbroer, han vil med Pennen bag Øret skoggerleende fortælle dig Aarsagen til den ufejlbarlig slette Skiebne.

f) Om det nye anlagte Teglværk.

Der er dog kommen noget Godt fra Tydskeren, og det kand herefter blive bedre under din Opsigt, i Fald Rygtet er vist, at du stal føre Tilsyn derover; 1400 Rdlr. kostede det at opbygge, og et Par Hundrede Rdlr. kand mueligt være medgaaet til Arbeyds-Redskaber, er du dermed fornøyet, saa har vi derom ingen videre Trætte; men for den Efterretning, at Materien tages af Jorden, er jeg dig ikke meget forbunden; thi jeg har længe vidst, at den ikke falder ned fra Himmelen; og hvad Brænde angaaer, da puk kun ikke for meget paa Skoven, og fat ikke saadanne Anslag imod de nye Skov-Indhegningers Grøfter, som imod de paa Ornebjerg-Mark (som foregives af

26

nogle, der paastaaer at vide meere deraf end jeg) fordi de har faaet deres Existenz imellem den 1 May 1768. og den 6 Febr. 1771. Tænk paa de lange Vintere, tænk paa Stranden ved Bakkebølle og Steensbye &c. det gjør mig ellers ret ondt, at jeg ikke skal finde en Post, som ikke er besmittet af Løgn. Du forstaaer vel under nogle Tusinde Læs Tørv ikke mindre end 2000? og jeg kan ikke forestille mig, at du ret alvorligen ikkun regner 60 sikr. Tørv paa et Læs, fra Moeser, som ligger omtrent 6 a 800 Skridt fra Teglværket, hvortil de vare bestemte; thi for 120000 Tørv at grave har Tydskerne nydt Betalning, og jeg anseer disse Krabater ikke for saa genereux, at de skulle have gravet meere. Her paa Districtet har jeg desværre ingen Tørv seet før nu, thi Bønderne blive sandelig ingen Elskere af Tørv, saa længe der er Skov til i samme. Paa andre Steder har jeg seet kiønne smaa Bønder-Læs paa 400 sikr. Tørv, og efter denne Maale-Stav beløb de sig til 300 Læs; men denne Beregning var uforholden, thi ikke Bøndernes Vogne, men Material-Vognene, vare bestemte til denne Kiørsel, og da havde det udgiort 120 Læs; men jeg vil ikke forsvare de Døgenigter, som var Skyld i at Tørvene ikke i rette Tiid kom i Huus; thi Rygtet siger, og de veed det selv, at dersom ingen Forandring var skeet, ville de have kommet til at kaste Terninger om, hvem af dem der skulle betale baa-

27

de Arbeyds-Lønner og Materien; men det undrer jeg mig meest over, at du, som saavel veed at holde dine Underhavende i Ave, ikke fra den 6 Febr. til den Dag du ønskede Material-Hestene en lykkelig Reyse, tilholdt vedkommende af dine Underhavende, at hente Tørven hjem, som maaskee i Junii Maaned endda kunde have blevet til nogen Nytte. Men alt kan dog efter dine egne Ord i Begyndelsen ikke saa nøye observeres.

g.) Om den almindelige Opsigt ved Indretningerne, og den øverste Direction samt en muelig Beregning over Omkostningerne.

Den almindelige Opsigt ved de nye Indretninger, veed man har været overladt til en Inspecteur --- som og uden Tvivl, selv har været Forfatter af den heele Plan —

Mein Hr. Jacob Regiments Trommelschläger!

Ich erkenne zwar das Vertrauen, welches dein lieber Vetter Jacob Schulhalter, des Plaus wegen, in mich gesetzt hat, mit verdientem Dank; allein auf dem Papier bin ich wenigstens so eitel nicht mir Das Verdienst, wo

28

es anders eins ist, zuzueignen; unterrichte ihn davon, damit man nicht denke, ich habe etwa aus angebohrner Schwachheit hie oder dort ein wenig ruhmräthig gesprochen.

J. J.***

see den stakkels Tydsker, hvor ydmyg han er.

Din retsindige Upartiskhed Jacob! og din Kierlighed til god Skik og Orden, har jeg alt paa sine Steder ladet vederfare Ret, og det gjør jeg og her, ved dertil given nye Leylighed; men at du passer paa, at dine Skolebørn hverken lyver eller stielser, det kommer mig for som at toppe en toppet Tønde Landgilde-Korn,

med et Par Skiepper af Reserve-Posen, eller kortere at bøde med Løgn paa Løgn.

Nogle smaae Anecdoter, som er sammenhængende med din løgnagtig Selv-Roes, maa du afgjøre med Vedkommende, siden du veed meere deraf end jeg.

Hr. Jeppe! hvor er dine Faar? — her stoed jeg — lidet eller intet giort — ney slet intet. Nb. til det Beste i det heele betragtet; nu gad jeg da gjerne vidst, hvorledes det er det, i det halve betragtet. Men siig mig hvad forstaaer du ved det heele? - Staten?

29

ja, da lugter din Politic af Sinke-Leisen: Regnekonsten forstaaer du bedre; Ulykken er alleene at dine data ikke alle Tiider ere saa heel orthodoxe; men den Beregning over hvormeget Bønderne er bleven slettere i de sidste 3 Aar, er rigtig paa et Haar; see, tilfældig bliver jeg en Poet af det Slags, hvis Vers man kiender bag fra, som Slagteren de feede Stude.

At du er en Fremmed i det Wordingborgske Israel, merker jeg deraf, at du lader dig nøye med den eenfoldige Snak, at Bonden ikke er bleven fattigere i heele 3 Aar end 100 Rdlr., du kunde sandelig været kommen til en heel anseeligere Regning, dersom du havde givet den gamle Jacob et got Ord; thi han vilde snart ved Jacob T**std med den røgede Giedebuks Peruqve; den lille Jacob Taperings-Mand, og alle øvrige Jacober, som er udsaaet i alle Hiørner, og hvem kan tælle Havets Sand? bragt Bonden paa andre Tanker; og hvor kiønt vilde det have ladt om der stoed i din Beregning. — Jeg regnede nærmer over med ham — og nu tør jeg uden Hazard bestemme det han er bleven fattigere i de 3 Aar i det mindste paa 100 Rdlr. for hvert Aar — derved vilde du sandelig have forøget din General-Regning med 110000 Rdlr.; og hvorfor sagde du ikke tillige at hver Bonde den 6 Febr. 1774 vil være 300 Rdl. rigere end han nu er; ney, det tillod din Modestie ikke, siden ald Verden veed, at du er den, hvis

30

Fortienester den Wordingborgske Bonde-Skare med Tunge og Mund vil opstemme et livligt gratias — thi han maa fra Gaarden — saa ofte den gamle Jacob hører disse Ord nævne, saa synger han af Hiertens Grund — sterben ist mein Gewinn und schadt mir nichts. Ellers er han i Henseende til Restancers Eftergivelse og Penge-Hielp en meget from Siæl, thi han haver det Mundheld - hvor intet handles der intet spildes. —

Din Indgang og Beslutning af den øverste Directions Historie, er net og ret; net paa din Side, men ret paa den øverste Directions Side: thi meener du, at de got Folk har intet andet at bestille, end at ligge herude for at slikke Soelskin, at æde, drikke, sove og speculere paa Ulykke ligesom du? Kunde det fornødne ikke mageligen forrettes ved deres Plenipotentiarius; og hvad har du paa denne videre at sige, end at hans Relationer vel var Grunden til alle passerede Ordres — og Contra-Ordres. Vel mueligt, men de som paastaae at vide meere deraf end jeg, sige, at hvad Contra-Ordres anlanges, som var af Betydenhed, da var det kun een, men denne var og saa god som toe, thi ved samme blev paa en ret lumsk Maade forebygget at Hovmarkernes Korn ikke kom til at logere ved Landgilde-Kornet.

Fæstet er forbi; og Efterkommerne vil, om Forsynet holder dem meere Oplysning værdig end deres

31

forfædre, væmodigen beklage, at deres høyre Haand ikke derved var tilstæde. Det artige Indfald Kirkegaardene, fødte i din udødelige Siæl, blev hiine, maaskee, ikke som du da troede, men nok som du ønskede, til en tilig Erfaring, ja! ja! memento mori — post Festum.

Nu er ikkun General-Beregningens Examination tilbage; men det fattes mig for denne Gang paa Papier; dog, hvad dette Ark ikke har vildet romme, vil et andet til sin Tiid troeligen indbefatte. En Post, som ikke udfordrer meget Rum, vil jeg ikkun her en passant berøre, nemlig, at du glemte at anføre, hvad den afbrendte Færgegaard kostede af nye at opbygge, havde din gode Ven erindret sig samme, da kunde han have fortalt dig, at den efter de Wordingborgske Licitations-Priser skulde have kostet 1600 Rdlr., men at den avindsyge Præsident foraccorderede samme for 770 Rdlr. foruden Udbygningerne, som nok kostede hen imod et Par Hundrede Rdlr. Jeg haaber i øvrigt, at du vil tilstaae, at jeg ellers i redeligste Hensigt har besvaret dit kiønne Skrift; og i lige saa redelig Hensigt raader jeg dig at vænne dig fra at lyve — thi Løgneren fødes af Dievelen — siger Hr. Jens — ja han setter Bagtalelse dertil. Hvad de 300 uroelige Madposer anlanges, da melder Rygtet, at de har søgt Beskyttelse i Morbroder Pilariusses Kiøkken, og der meget venligen er bleven imodtagen.

32

Skulde i øvrigt din kiere Morbroder Pilarius finde Behag i lige saadan Entrevue, som vi have holdt med hinanden, da vil jeg recommendere ham min Fætter Jacob Wurmschneider, der staaer i Regimentet som Gefreiter, og er han temmelig nær ved Haanden; han er vel ikke for mange Ord, men dog troer jeg, at han

besidder Materie nok til et Entretien af en halv Time; imidlertid kan han læse dette til Tidsfordriv, da han skal finde, at han heel magelig kan anvende det for den største Deel paa sig selv. Og ligesom enhver Fægtmester beholder en Finte for sig, saa har jeg og nogle smaae Anecdoter i Reserv, som angaaer dig baade selv og dine gode Venner, hvormed jeg skal divertere dig, naar vi tales ved igjen.

Non omnia poffumus omnes.

1

En troværdig Discipels Nattetanker og Betragtning over nogle af sine Med-Colleges Schotarki Børns Mundiani og Undersaatters almindelige Opførsel. I Anledning af et Brev fra sin Fader, og

efter sin meget gode Vens

Justini Marcelline.

Begiering og Tilskyndelse, udskreven paa den bekjendte Peblinge-Høg, hvor der nu efter nyere Tidender, er anlagt Grund til en Daare-Kiste, samt Kuur og Badstue, for de af Hiertet høitbeklagelige Discipler, som formedelst deres Studeringers Nærtagelse, enten gandske, eller og for en Deel mister deres Forstand, i Haab om at tilveiebringe dem samme igjen, uden nogen synderlig stor Bekostning eller Tab, og til Trykken befordret Aar efter sin Stamme-Faders Byrd 357 den 32 Marti.

Kiøbenhavn, trykt hos Borups Enke boende i store Helliggeist-Strædet.

2

Imprimatur GLAM Skolemester.

3

I Anledning af et Brev fra min Hr. Fader, hvor han til Slutning, (men mere eftertrykkelig) formaner og tilskynder mig til Guds frygt og Dyd, som den der er Kilden og Moder til alle andre gode Ting, hvor han siger :

"Kiere Søn! forglem ey det dyre Løfte, som du har gjort din GUD i Den hellige Daab, og nu siden selv offentlig fornyet, og tilsvoren, at du af alle Kræfter vil forsage Dievelen, hans Gierninger og Væsen, og troe paa den treenige GUD, Fader, Søn og Hellig Aand. Randsag dig selv Nøye, og da skal du befinde dig ofte at have brudt Eeden; men bliv ey derfor

4

forsagt; thi omendskiønt den er brudt paa din Side, saa staaer den dog uryggelig fast paa Guds Side. Men tøv ei med at forlige dig, hellige dit Hierte igjen med din Frelser og Forsoner JESUM, hvis Begyndelses Kiendetegn, er din Synds inderlig og smertelige Følelse, som reiser sig mere af en inderlig og oprigtig

Kierlighed til Gud, samt Skamfuldhed over din store Utaknemmelighed, for saa utallige daglige oppebaarne Velgierninger, end af Frygt for Straffen, (med videre, som jeg er forsikkert paa, da du ey har manglet paa Underviisning,) at du ei er uvidende om, hvorledes og paa hvad Maade du videre bør forholde dig i denne hellige Gierning; thi der er ei nok med dette, eller saa hastig giort som sagt; thi dette er allene en

Paamindelse og Advarsel fra mig efter min Pligt, som din Fader. Forhale ei med at give Gud det, som han saa daglig begierer af dig, nemlig dit Hierte, og lad din største Hovedsag være Guds frygt, som den der er Viidsoms Begyndelse og Mettelse, (og som Syrak siger:) at den gjør dem drukne af sine Frugter, og den som frygter HERRen, ham skal det gaae vel paa det sidste, og paa sit Endeligts-Dag skal han finde Naade. Den

5

forlyster Hiertet, giver Glæde og Fryd og et langt Levnet; den er Ære og Ros og Glæde og en glædelig Krone; men erindre Dig, at dette kan ei bekommet ved egne Kræfter; thi her maa vist idelig Bøn og Paakaldelse til GUD om Hielp, Naade og Bistand, og det maa skee af et oprigtigt Hierte uden noget Hyklerie; og Følgen af dette bliver, at der aldrig begaaes noget, hvorved GUD vanæres, og dine Med-Mennesker fornærmes eller fortørnes. Men her vil du faae en Krig at føre, jeg meener med dit eger Kiød og Blod; Vaaben imod disse Fiender, er Guds Ord og Bøn; og du har endnu nøie at vogte dig for Forførere, som vil gives i Mængden; og hør JESu Raab, (hvor han siger,) min Søn, naar Syndere lokke dig, da kom ikke; kom ikke i deres hemmelige Raad og samtykke ikke."

"Du vilde nok i en høi Grad forskrekkes over denne min Formaning, og ansee det som en Umuelighed, at faa fuldkommen efterleve det, og gjøre det som os af GUD er befalet enhver i sin Stand; men holt her tager du Feil, derfor skal du gjøre alt hvad du kan, og det øvrige som mangler har Christus fyldestgiort; thi Villien er antagen i Gjærningens

6

Sted, NB. naar Villien grunder sig paa Troe og Kierlighed, og kommer fra et oprigtigt Hierte. — Derte er ikke at forstaae, at Du flet intet andet skal forrette, end sidde i en Krog og pladre noget op af en Bog, eller at sidde og græde, og forsømme dine Studeringer, det er allene at blive i Bogstavens Væsen, som er en stor Vankundighed, som vi nok maa bede GUD bevare os fra; nei, der stal desmere tilskynde dig til Flittighed, da det er hans egen Befalning, og midt under din Forretning kan du opofre GUD er Suk, som er et stort Raad i hans Øren, naar det er af Hiertet; som vi seer da Moses kom til det røde Hav. — Det vil og ei heller sige, at du gandske skal afsige alle Fornøielser; nei, det er at gjøre sødt til suurt, og en fri Stand til et Slaverie, som føder intet andet end Kummer og Misforuøvelse. Nei dette er GUD selv en Vederstyggelighed. Alle sømmelige Fornøjelser ere tilladte, for den som veed at skille der Rette fra det Urette, og at sette Priis, endog paa de mindste Skabninger, som bevidner at der er en Skabere og en Opholdere. Da endog de dumme Skabninger, naar Foraaret frembyder, ikke forholde deres Skaberes Lov, men hvor man seer Dem i Luften,

7

flyve de, og med hverandre istemmer en Lovsang efter en anden; de kan og være andre en Tilskyndelse til samme, som besider en fornuftig Siel. — Der er bestandig nok, hvorved man kan faae Anledning til at glæde og fornøye sig. — Gaaer man ud med en god Ven som er lige sindet, man seer alle Naturens Skabninger iførte de prægtigste Klæder, Knupperne udskydes af Træerne. Nogle Blomster florerer, andre tillukkes, og atter andre falde Bladene af og visner. Mon man ikke her, har Lejlighed mere end nok, til Betragtning om GUD sig selv og andre? — Her staaer adskillige Frugt-Træer, nogle bære søde og mange Frugter, andre bittre, her staaer Lilier og Roser, der Tidsel og Torne; see kiere Son! Der er noget at forundre sig over, for dig det til Nytte. Her seer du at det ei er tvungen: læs i Salom. Præd. II Cap. nest sidste Vers (hvor der staaer;) Saa glæd dig du unge i din Barndom, og lad dit Hierte være vel til Mode i dine Ungdoms Dage, og vandre paa dit Hiertes Veie, og efter dine Øines Syn; (men merk,) viid dog, at for alt dette skal Gud føre dig for Dommen. Efterfølgende Kapitel samme Steds, tiener til nøere Oplysning. — Det vil og ikke heller

8

sige, at du gandske paa en ubesindig Maade skal skye de andre, og vise dig fortreden i deres Omgang, som om du var en Udlending, eller havde en anden Religion; thi derved vilde du paadrage dig en større Farlighed, end den du ellers frister; da jeg vel veed at du ey er fri for Fiender og Misundere, som bestandig arbejder paa, at tilføye dig Fortred og Ulempe; men vær kuns frimodig, og tak Gud, som værdiger dig, endog nu i din Ungdom med Korset, som et Beviis paa hans store Kierlighed til dig; thi det heder: min Søn skik dit Sind til Fristelse. Viis dig forsigtig, og efterfølg din Veiviseres Exempel, nemlig JESu, han bad for dem og gjorde dem Got, som ham gjorde Ont; see dette er Maaden at betale dem paa: erindre dig, du bær Navn af Discipel, et stort Navn, hvad var Disciplernes Embede, Pligt og Forretning fordum? Monne de ikke smertelig maatte lide Forfølgelser, Kors og Trengseler og Bespottelser, med videre, og alle, en undtagen, ere paa en jammerlig Maade omkomme. Disse streed og vandt, og er, kronede med Ærens Krone i den evige Salighed. Deres fornemste Forretning var at lære andre; monne du og nu kan lære? Ja om ikke paa lige Maade

9

og i lige Fuldkommenhed, saa lærer du dog nu allerede andre, i det du lever et helligt og dydigt Levnet, og foregaaer andre med Gudsfrøgtigheds og Ærbarheds Exempler; thi der er umueligt, at de som har haft en god Opdragelse ere udeeltagte i Dyden; thi onde Mennesker har slet ingen Deel i den. Nu HERren give dig Forstands oplyste Øine, at da maa see og kiende de Ting som høre GUD til, og som tiene til din Fred i Tid og Evighed. Og lad disse mine Paamindelser ikke forgiæves være talt til dig, og dersom du ei nu skulle ville betænke der, eller give det Sted, kommer nok den Tid, naar jeg ligger i Støvet, at du med bitterlig Graad skal bejamre det, og med Glæde antage det, om der bliver dig tilbuden."

"Thi betænk, hvor megen Fliid og Umage mange anvende, for at blive lykkelige her i Verden; o! hvad er dog dette imod den Himmelske Lyksailghed? Kuns som en Draabe imod er heelt Hav. Hvor meget mere burde man da ikke tidlig og sildig, uafladelig arbeide og stræbe efter det evige Gode. Forestil dig, om du uforskyldt blev tilbudt af en jordisk Regent efter hans Død, sit gandske Rige at herske og regiere over, hvad

10

Glæde der ville overfalde dit Hierte; og hvor gjerne du ville tage derimod, om endskiønt der først skulle koste nogen Umage og Besværlighed; mon ikke dette fik en Ende? Eller hvad var den Glæde at ligne imod den Himmelske. Eftersom vi alle har her ingen blivende Sted, men ere kuns Vandrings-Mænd og Dagleiere; saa vandre da paa den Vei som fører til Livet, hvor du engang kan faae Hvile og Glæde, og med hine sige: jeg har stridet den gode Strid fuldkommet Løbet, bevarer Troen og en god Samvittighed; i Øvrigt er Ærens og Herlighedens Krone, henlagt til mig og alle dem som har elsket GUDs Søns herlige Aabenbarelse. Og da med alle Udvalgte, uafladelig siunge for Lammets Trone, Lov, Ære, og er evigt Halleluja. — Aarsagen hvorfore jeg denne gang, har skrevet saa meget og saa vigtigt til dig, er egentlig, da jeg nu er gammel og derhos meget svag, da jeg daglig føler Dødsens Sendebud, og nu ei lengere kan forrette mit Emede, som og uvis, paa hvilken Time det behager min HERre at kalde mig hjem til Regnskab, da der maaskee er den sidste Formaning som jeg giver dig, saa vil jeg opfylde min Pligt, i at igietage HERrens Ord for mine Børn,

11

som er enhver Faders Pligt, (men maaskee sielden efterkommes,) derfor glemmer ei at takke HERren, endog for denne Naade, og meddeel det til dine gode Venner. Nest HERrens kraftige Velsignelses Tilønskning, forbliver & c. & c. S. R. T.

Nattetankerne.

Jeg var nylig kommer i Seng, jeg negter ikke, at jeg blev meget beveget, i Besynderlighed

naar han betager mig Haab om mere at see ham; jeg blev da nøie ved at overveie Ordene, og tillige raadte mig selv, og min nærværende Tilstand; jeg sammenlignede den med den förrige, og fandt stor Ulighed, jeg sagde ved mig selv: monne Latinsk Skole (jeg meener dens Discipler,) har været støbt af en anden Materie i de Dage min Fader frekventerede Skolen, end som nu.

Mon han paa saa fuldkommen en Maade, har offentlig og hemmelig kundet dyrket sin Gud og beholdt Lemmerne hele, ja der som mere er, sin Forstand, som han

12

her foreskriver mig at jeg skal gjøre; ja dersom saadan en fantes iblant de i deres egne Tanker, sprenglærte, saa kaldede Discipler, antog de ham vist for en Ermit, og vilde inden een kort Tid faae et contraheret Halsbeen. Thi Gudsfrøgt er for den største Deel af dem, en afsagt Fiende, og noget underlig noget, som kommer tids nok; men tvertimod Ugudelighed og dens Laster, deres Ven og daglige Haandverk, som er nødvendig og strax man læres; thi den første Lærdom som en nye Discipel lærer, naar han kommer i latinsk Skole. (NB. naar han ei tilforn har lært det,) efter deres Indvielse, som jeg først betragter, som almindeligviis bestaaer i de saa kaldede Brix, som igjen bestaaer af nogle udvalgte Næver, som udtrykker deres Hiertes Meening med nogle modige Slag, paa den nye Indviedes Rump, og varer ei lengere, end til Henderne bliver følesløse, og naar de ei lengere vil betee ham sine runde og milde Hender, saa niver de ham kuns lidt i Laarene, indtil de faaer probeert, om han har en god Stemme: Dog er der en, som vil undgaae sliig Æres-Beviisning, og han vilde accordere med dem, om hvad han skal give dem, baade for at spare deres Næver og sin Rump, da kan han slippe omtrent med 2 Rixd., og om de ere meget naadige, med

13

1 Rixdaler; i den Tilfælde kommer det meest nu paa gode Patroner, eller ligesom de kommer i Lexcie til. — Jeg kom fra at sige hvor udi den første Lærdom bestaaer; den bestaaer i at med en ferdig Stemme bande alle Slags Eeder, og dernest at forstaae hverandre paa Miner og Øjekast. — Jeg gaaer videre i Tankerne, og begynder paa den første Dag i Ugen indtil den sidste, for ret at betragte de vidtberømte Disciplers vigtigste

og besværligste Forretninger, baade for dem selv som det vigtigste, som og der paa GUds Vegne, som det besværligste, samt almindelige Opførsel, og endelig den store Nytte og Fremgang. —

I Morgen det er Søndag, kan de ret sove i god Roe, til langt op ad Dagen; dog undertiden kommer Haar-Fresereren og derøver dem den Roelighed, hvorføre han undertiden kan vente sig i Doceur en liden Velsignelse. Endelig naar nu dette er forbie, og de ere pyntede og oppudsede, samt faaet lidet til Livs, saa ringer det til Kirke, og naar de nu kommer i den, hvis Indtog kan høres over den gandske Kirke; (thi de kommer ei saa sagte afsted,) saa er det ikke deres Sag, at efter Skik holde Hatten for Øjnene, og læse den sædvanlige Kirke-Bøn, med HErrrens Bøn; thi det hører

14

allene dem til som sidder nere i Kirken; Dog skeer det undertiden 2 a 3 Gange om Aaret, nemlig naar de Communicerer. Nu de begynder deres Forretning, i at opfylde Kirken med Sang, man har ei fornøden at tvivle paa, at de som Lærde, jo veed at føre sig Ordene til Nytte, og aplicere dem enhver paa sin Tilstand, allerhelst naar nogle af dem under Forretningen, seer sin Lige- eller Undermand at begaae noget, som de af Nidkierhed for Skolens Honeur, ei kan lade gaae uhævnnet, saa klodunser de ham lidet, snart i Hovedet snart paa Ryggen, snart faaer han Karakterer som er udsøgte, og validerer kuns iblandt dem selv; snart meddeeler de ham deres opblæste Ansigt, som er beprydet med adskillige Slags ubeskrivelige Miiner, hvoraf Synderen kan forud spaae sig Resten. Endelig naar Præsten kommer paa Prædike Stolen, er der nogle som efterleve Ordsproget: og takker HErrren og søger Døren, (dog det første var en stor Løgn,) og ind paa de ved Kirken nærmest beliggende Steder, enten i Fattiges-Huuse, Klosteret eller hos Graveren, hvor de undertiden Skillinger fammen og faaer Brendeviin eller saa kaldet Froekost, og oven paa en liden Styrvoldt, kan Tiden slaae til, (som den

15

som oftest gjør,) saa kommer der dog jevnlig et Par eller flere i Haar sam men, og afgjør de imellem dem selv indbyrdes Forbrydelser. Under denne Behandling mangles, vist ikke heller paa Læsning; (men dette kommer jo ingen ved,) de andre som enten ei vil gaae ud med eller ikke kan faae Tilladelse af de foresatte Notarii, maa vel og bestille noget: undertiden, og den meste, fortæller de Even-" tyr eller slige Historier som kan gotte Dem, i Besynderlighed de som angaaer det ædle Fruentimmer-Kiøn, og er ikke nermere, har De jo Lov at tage Ugelspegels Historie, Jeppes Comedie og slige med sig, og fornøier sig saa med dem saa længe de kan naae: eller og naar de rette Ugudelige ere samlede, og de Foresatte enten ei ere nerværende eller ei seer efter dem, saa gjør de Ting som Skam forbyder at tale om, og som mest ville synes utrolige for de fleste, og som nu er ei mere iblant dem selv noget selsomt, men almindeligt. Præker Præster for længe, som han som oftest gjør, naar Lejlighed er dem betagen til at fortsætte Fornøjelserne med, glemmer de ei indbyrdes at felde Dom over ham, og imidlertid overveier de paa hvad Sted og Maade, de den overblevne Tid af Da-

16

gen og Aftenen skal anvende til deres Fornøjelse og Divertissement, her consulerer de med hinanden; endelig finder een paa dette Raad: kom i mit Logi, og saa vil vi legge sammen til en Bolle Puns, og siden spille Kort, Dam & c. og fornøje os med hvad vi kan hitte paa; naar det er Mørk kan vi jo Gaae ud paa Gaderne og først gjøre nogle Lojer, som almindelig beftaaer i at rende en stakkels Kierling eller Stodere over Ende i en Rendesteen, eller faae fat paa et Fruentimmer, som og at klæde sig ud, og tage en Masqui paa sig, og dermed gjøre nogen Spektakler, foruden mange andre vitløftige Leiligheder hvor af de betjener sig; er det om Vinteren der er Snee, er der jo immer Leilighed nok til at røre sig, det som oftest de arme Bønder maa bekiende; thi de ere ikke heller ukyndige om Latinerne, eller De af dem kaldede Sorte; thi der er en gammel og vedtagen Troe iblandt dem, at de gaaer i den sorte Skole, nemlig hvor Satanas er Deres Lærere og hver tiende tilfalder ham som en Rettighed, naar de har udlært; (der var ønske, at han ikke fik flere,) dette ville i deres Tanker ikke blive vanskelig at bevise. Kort sagt, Aftenen gaer da paa slige Maader bort,

17

inden de selv veed af det, som de noksom bejamrer, naar Tiden er forløben, naar Klokkeren er saa 10 a 11, og undertiden sildigere, saa kommet de endelig til deres Logi. De forpligter deres Verter til at holde Dørene aabne, samt side oppe og varte til det behager dem at komme hjem, og siden give dem Lys; thi saa skal de til at tænke paa deres Lexier til om Morgenen. Og nu ere de saa forstyrrede, saa de har hverken Sind eller Sands til at forrette deres Hoved-Sag; de begynder da at læse, men det vil intet henge ved, og hvad tænker en: jeg bliver syg i Morgen, han til Sengs, og faaer en Strømpe om Halsen, han er nu gandske elendig og kan neppe synke, (hvem kan gjøre ved det, det er jo Guds Gierning;) en anden som er vant til Turen, kierer sig ei om, at han skal om Morgenen faae oprøet sine Næver; thi det er ikke usædvanligt mere. Atter en anden lader Forsynet og Lykken raade, og trøster sig ved at han har lært nogle Kneb at hielpe sig med i Nøden.

Om Morgenen her vaagner de op, nogle ere frygtagtige, andre sikkre, de ud af Sengen, faae tænker paa

Gud, eller den forrige Dags syndige Anvendelse og Bortgang; nogle maa i Kirken at holde Bøn, de begynder at skraale op, med Psalme-

18

Bogen i den ene Haand, og en latinsk Bog, som de har Lexie for udi, i den anden; her faaer begge Bøgerne en Uferd, og Bønnen bliver og ikke heller for lang, naar de selv maa raade; men i hvad Hensigt de forretter den, veed jeg ikke, om det er for at opofre Gud den første og sidste Grøde af Dagen, til Lov og Priis for dem selv, eller der er kuns for andre Byens Folk, som kommer der, (som jevnlig bestaaer i en, høit to,) for at læse for dem, og hielpe dem ar siunge, eller af en blot Sædvane og Skik, eftersom Kirken i saa mange Aar er vandt til at opfyldes ved vis Klokke-Slet af sædvanlig Sang og Læsning, og dersom den ikke endnu fik samme Rettighed, maatte den snart falde omkuld. Nu jeg vil ei længere opholde mig herved, jeg seer dem, de kommer i Skolen, de skal op med deres Præcepta, her naaer det en, som (desværre) har haft Forfald, han undskylder sig paa det beste, han pardoneres, deels fordi han sielden er forsømmelig, og deels er det den første Læsedag i Ugen. Det gaaer omkring, endelig falder det paa en Stakkel som har samme Syge, men formedelst en daglig Vane, bliver han Apostropheret med en 4 a 6 Stykker, af den paa 5 Qvarter lang og 2 Tomme tyk, det smager ham just ikke meget got, hvorover han settes i fuld Harnisk, og er allerede

19

udrustet med Mod, Villie og Hierte, til at giengielde det paa sin Lærere, allene Magten mangler, dog kan han ikke andet gjøre, saa kan han dog mumle lidt, og vise sig maliceux; dog hans eneste Trøst er, at naar det nu kommer til nogle af hans Naboer eller Gienboer, saa kan der blive lidt til dem med. Men see, der findes en som bedre forstaaer Rummelen, just fordi han sidder mit for Bordenden, og langt fra Læreren, han har præpareret sig, og opstabet en Hoben Bøger foran sig, og der bag setter han Bogen som Lexien er oplagen udi, og naar han nu spørger ham til, saa læser han rask op, men inden af Bogen, da Læreren ikke veed ander end han læser det uden ad, uagtet han stifter mange Coleurer, af Fryge for at blive opdaget, dog stoler han paa Sidemænds Ærlighed; mest finder de for got i det samme, naar han er mit i der, og lukker Bogen til, da er han skammeligt bedaaret, men er det en Starblind, kan denne Fordeelagtighed ikke gavne ham. Nu, denne han gjorde jo sin Sag meget galant, da han paa saadan en Maade kunde sette sin Lærere Brillen paa; men hvem mon der blev mest narret? De bliver videre Hørt med de øvrige Lexier, og endelig nærmer Tiden sig at Skoletiden har Ende, aldrig er saasnart Læreren gaaet fra dem, førend de begynder

20

med Stojen og Larmen, Skrigen og Hvinen, Piben og Trommen, paa Bord og Benke, Syngen og Trallen, den ene paa Ryggen af den anden, hvem som er uvidende om, at det er Latinsk Skole, og kommer i det samme der forbi, stal blive bange og tænke, at det er en Daarekiste, og intet andet er i den end bare afsindige Folk, eller en Sammenrottelse af fulde Matroser. Her er et Syn, naar de skal ud af Skolen, de er ferdige at rende Hofterne af sig paa Dørene, den ene oven paa den anden, her kommer de farne need af Trapperne, 3 Trin hver Spring, nogle rier need af Rekværket, saa Buxerne flekkes fra den ene Ende og til den anden, undertiden, og undertiden naar de Gulvet førend Enden, en stor Forundring at de beholder Lemmerne heele og Livet.— Nogle styrer sin Kaars af den Vei, nogle af en anden; disse møder en stakkels gammel Mand, som har taget sig en Taar formeget, de kommer og tilbyder ham deres Hielp, den ene trækker ham i Parykken, den anden river Hat og Stok fra ham, atter en anden falder uforvarendes hen paa ham, saa han styrter over Ende, dermed gaaer de deres Vei, der var jo en Barmhertigheds Gierning? Hine gaaer af en anden Vei op af Torvet til, der seer de en stor Pyt Vand eller Morads, og en stakkels Pige kommer dem i Møde, de seer til hverandre, og med Miner

21

og Øiekast forstaaer hverandre Øiemeed; (thi ligesom en Skytte-Hest er afrættet, faa er og de,) Pigen hun spaaer sig selv et slet Udfald, just fordi hun seer de er af Skolen, ret ligesom de kommer ud for hende, skyder den ene til den anden, og sigter paa Pigen, men ilde, hun er for gesvint og kommer til Siden, baus, der falder de alle midt udi Skarnet, da den ene holdte i den anden, og altsaa ledsager den ene den anden, i samme Grav, som de nylig grov til det stakkels Fruentimmer, saa Ordsproget bliver opfyldt: (Falskhed slaaer sin egen Herre paa Halsen,) den forsigtige Pige vender sig om, og faaer strax Hevn over sine Fiender, hun leer, og de Forbittrede reiser sig, og med Skamme gaaer bort, alle seer efter dem, de glemmer deres Skiebne, og allene strax begynder at beklage, hvad hver især skal give til Undskyldning for deres Vertinder eller Mødre, naar de spørger om hvorledes de ere blevne saa befølede, de begynder da at gribe til deres Studeringer, og forsøger hvem der kan hitte paa den rimmeligste og beste Løgn, og hielpe sig saa med den, saa vit den kan rekke; der er ikke den første, mueligt ikke heller den sidste. Nogle af de andre troe Med-Collegie er allerede ude og gjør Anstalt, at faae nogen til at bede Lov, af Rangs-Personerne eller Byens Borgere. De glæder sig i det glade Haab, at faae Lov i Eftermid-

22

dag. De kommer paa Skolen, der bliver tilsagt Lov fra Rector; ja, da bliver der en Tomult, det gaaer snart som i Krig, naar der bliver udraabt Victoria, da den Glæde nok maa være stor, og foraarsage megen Skrig og Allarm, men denne er større af lige Personer. — Det første og og fornemmeste her er igjen at tænke paa, er hvad enhver skal bestille i denne Eftermiddag til sin Fornøjelse; men saasom de aldrig er raadvild paa slige Ting, er det ikke at tvivle paa, at de jo nok hitter paa noget, da enhver Aarsens Tid fører sine visse uskyldige Fornøielser med sig, (men de bliver som oftest misbrugt,) om Vinteren er de sielden af Dammerne og Sørerne, naar de ere frosne, og undertiden koster det nogles Liv; saavel som og om Sommeren, naar de gaaer i Stranden og bader dem. Om Foraaret er jevnlig Lang-Bolt deres Tidsfordriv paa Kirke-Gaarden, som Vinduerne noksom maa føle; da Bolden ofte springer igiennem dem og ind i Kirken, og tager er Par Ruder med sig, (men det har Vinden gjort,) som og de arme oppudsede Grave, da de springer af en paa en anden, saa de ved samme Leilighed, flyer Graveren noget at bestille, at han ei skal faae Skiørbug, hvorføre han i Steden for at takke dem, som seer paa sin Helbreds

23

Conservation, skiender, hvoraf han og har haft saa stor Profit, at han har faaet en banket Pukkel. Kort sagt, de forsømmer sig ikke at faae noget at bestille, hvormed de kan fordrive Tiden paa en vellystig Maade; uden at sørge for den Dag i Morgen. Den kommer, den gaaer undertiden paa lige Maade, Det nermeste er igjen Onsdag Eftermiddag, saa er det deres Rettighed at have Lov. Er Veiret ubehageligt, eller der mangler paa andre Leiligheder, saa er der dog jevnlig et Sted eller to, hos de lystige Discipler, hvor der holdes Forsamling og Collegium. Der skulde nogen staae i en Krog og høre lærerige Ord, da intet Kiøn eller Stand er fri, som jo tiener dem ved nøie Betragtning til Nytte; thi hvad en ikke har seet eller veed, det veed en anden, og paa Mangler af dette, er der baade Kort og Dambret i Kammeret, og got Brændeviin (med videre) er i Nerværelsen at faae. Under denne Glæde, opkommer og undertiden Bekymringer, en erindre, NB. jeg har Stiil, den har jeg ei faaet smeddet endnu, jeg maa hen og faae den ferdig, inden det bliver forsildig; thi skal jeg selv gjøre den, gaaer der saa lang Tid bort, og Spørsmal, om den ikke desuden kan tilbringe mig en halv Snees Dask i Morgen, foruden Umagen som gandske er

24

spilt? Nei, saa er det bedre at give 8 a 10 Skilling for at lade en anden gjøre den; thi saa baade sparer jeg Umagen, og mine Næver; men det er tids nok endnu,) endelig naar Klokken ringer 9. Hillemend, han afsted. Undertiden maa han betale dobbelt fordi han kommer saa sildig, og kan han ikke betale strax saa maa han sette Bøger i Pant. Undertiden af Mangel paa Penge til at fortsætte Fornøielser med, springer der mange gode Bøger. — Nu han kommer saa sildig hjem, hans Vert skiender, men kiender jeg ham ret glemmer han ei at svare ham. — —

Torsdagen kommer, men det er en haard Dag for mange; thi de har sielden Lov paa den Dag, dog glemmer de ikke at benytte sig af Leilighed, naar den gives.

Fredag Formiddag er deres Rettighed igjen at have Lov, formedelst nogle skal beopagte Kirken; men da veed bedre nogle af dem at benytte sig af Tiden, men Præsten prædiker; thi saa har de som oftest deres Lexier til om Eftermiddagen at læse over paa, dog de fleste stoler paa Lov om Eftermiddagen, NB naar de ei har haft Lov om Torsdagen; thi det er en Mus, at i det ringeste maa de have engang Lov, saavel i Con-Rectors som i Rectors Dage, foruden de rette og almindelige Lov-Dage, og undertiden to Gange; allerhelst dersom der enten er

25

et stor Bryllup, Barsel, eller en god Ven af Lærerne comunicerer, saa overhenger de dem strax for at bede Lov, som og den meste Tid skeer.

De kommer paa Skolen, og atter bliver tilsagt Lov, det skulde gjøre mig ondt, om de skulle være raadvild, for at faae noget til den Eftermiddag at bestille.

De ønsker nu bare at Løverdag Formiddag, som allene er tilovers, var saavel forbi; thi om Eftermiddagen er det igjen Deres Rettighed at have Lov. Nu den gaaer da undertiden ligesaa got, uagtet den ofte er en af Thyge Brahes Dage for mange, saa faaer dog de 2 a 3 Timer Ende, og trøster sig med den gandske Eftermiddag, som forestaaer dem, og som de desbedre vil benytte sig af til langt ud paa Natten; thi i Morgen det er Søndag, skal de intet aflegge Regnskab for deres Læsning, nu de rutter da Ugen ud den Eftermiddag, og ender den ligesaa got som de begyndte den. Dersom nu nogle af deres Foresatte vilde holde Regnskab med nogle af dem, over hvormeget de i den forbigangne Uge har lært, da vil det blive meget lidet, for alt det, som de har kostet deres Forældre, som maa holde dem, hvilke ofte ikke kan see, at deres egne Børn ere Tyve, og Aarsag til deres Ruin; thi de stielr baade Klæde og

26

Føde med videre, i det de stielr Tiden, som de engang i Eftertiden vil kiøbe for Penge, om de kunde faae

den, men saa er der forsildig, og saa bejamrer de det. Vil man nu sammenregne de almindelige Lov-Dage om Ugen, som er 5 halve Dage, og siden en Maaned, og saa et Aar, saa bliver det en heel Deel. Nu der foruden de mange og store Ferier, saa paa en Maaned, 3 Uger, 14 og 8 Dage, med mange flere, som ved en og anden Leilighed kryber i Madskabet, kan det jo ingen Forundring være, at en Discipel maa sidde saa længe og i saa mange Aar i Skolen, da den Fligtige bliver ved de Dovnes Efterladenhed, forsømmet og fordervet; thi de kunde vist slippe et Aar eller to ringere med Skolen, dersom slige mange Lov-Dage og Ferier ei vare tilladte. Men hvad skal Lærerne gjøre, de kan ei vel negte en og anden god Ven Lov, som formedelst Disciplernes Overheng beder dem derom, uagtet de gjør sig al Flid med dem i de Dage de læser, saa dog paa en stor Deel kan det intet hielpe, og det er ei deres Leilighed altid at slaae, da de ofte nødes til at slaae imod deres Villie, for at de ikke gandske skal henfalde til Dovenskab og Skarnsstykker, og ved samme Leilighed paadrager Lærerne sig største Farlighed, naar de har med lumpne Gemytter at be-

27

stille; thi de ere i stand til at søge Leilighed til at hevne sig, og paa en Skielmsk Maade, enten faae andre til, eller og selv staae paa Luur en Aften og slaae Helsen fra dem, (sin før er skeet;) men nu er de for svage. Saa enhver maa bekiende, at det er et suurt og besværligt Brød at være Lærere, for dem som paa den rette Maade antager sig Ungdommens Lærdom og Forhold. Thi i mine Tanker, oplever slig retsskaffens en Lærere, ikke uden halv Parten af sit Liv, af puur Nidkierhed for samme. Mange Lærere, som seer at al deres Sveed, Flid og Umage, er tiest forgieves anvendt, saa bliver de tilsidst kolsindige, og tillader dem deres inderlige Hiertens Begiering, nemlig Lov, ikke for deres Dyds Skyld, men af Kiedsommelighed; thi Forlov er deres eneste Glæde og daglige Ønske, som i sig selv rettere er og bliver en stor Ulykke; thi det allerverste er, at de forretter intet andet i dem, end de største Skarnstykker og Ugudeligheder; thi i det de intet andet har at bestille, saa man Sielen som stedse skal arbeide have noget at pønse paa, og et Menneske har mest med det at bestille som han er hengiven til. En Discipel nu for den Almindelige, er et grædselig Dyr; en vis Mand sagde, at de vare værre end Smaa-Dievlene selv; thi disse kan man dog med Bøn og Troe, korse fra

28

sig; men hine er værre en Gedehamser; thi man hør er sielden hvor der er Discipler, at noget af Karnallierie og ret grove Skarnsstykker, som af Ungdommen er begaaet, er forrettet, uden at jo Disciplerne enten har være Fader til det, eller i det ringeste hiulpet til, at det er bleven født. I de flestes egne Tanker, ere de ret umistelige, og kostbare Redskaber, ja alt for kostbare; thi naar nu slige Gemytter opnaaer deres daglige Ønske, og bliver Studentere, saa søge de allene at fortsætte sine forhen tvungne Fornøielser, og ret at mætte sit vellystige Kiød, og velter sig af en Søle i en anden, af en Ulykke i en anden, som først er den der ret kommer dem til at see og kiende sig selv, sin forbiegangne, nerværende og tilkommende Tilstand, (om de ellers staaer til at bringe til Erkiendelse,) saa er Legemet forsvækket, sit Gods og Formue paa en syndig, forargelig og vellystig Maade forødt; en Afskye for andre redelige Mennesker, og sine (forhen) Med-Brødrers Spytte-Steen, og endelig, det sidste og værdste, en ond og nagende Samvittighed, som Dag og Nat plager dem, som vel er et Kiendetegn paa Forbedring, men oftest forsildig; thi saa er det først, de begynder at see sig om, og arbeide over Evne paa det, som de forhen lidet efter lidet, kunde havt lært for intet.

29

Slige søger at blive Plantere og Arbeidere i Guds Viingaard, og undertiden bliver det. De maa dog selv bekiende, at dersom de havde bleven fraholt alle Leiligheder og Anledninger til Ugudelighed og Skalkagtighed i deres Skole-Aar, og Contra, tilholt til Gudsfrygt Skikkelighed, og sine Studeringers Beopagtelse, havde denne sidste Ulykke ikke rammet dem; her fattes ikke Beviser paa Frugten og Følgen af det første, da, naar de ere mistvivlede, og de har øst megen suur og bitter Drik, for deres stakkels Forældre og foresatte, saa avangerer de til Soldater og dejlige, (som vel i sig selv er en ærlig Stand, og høist fornøden for Land og Riger, og som mange ærlige og brave Karle maa betiene,) men til det behøver man jo dog ei at lære en 3 a 4 Sprog, eller hvad bliver Fordeelen, paa Kongens og Landets Vegne, for saa mange Omkostninger af deres sorrigfulde Forældre, som maaskee baade i For- og Eftertiden har maattet manglet, og med mange salte Taarers Udgydelse sukket, og seet det, som de med Sveed og Møie har samlet, nu at ligge i Skarnet, og de Kasteller som de tilforn har bygget, nu at falde need og slaae dem selv ihjel.

Det burde være Disciplerne under hvis Straf paabuden, ar være i sit Logi til vis Tid om Aftenen, og som burde strengt og fuldkommen at

30

efterleves, i Mangel af samme, uden Hensigt, enten til Person eller Stand efter Omstændigheder at straffes, som enhver Vert burde bekiendtgjøre for deres Lærere, eller og selv som i Forældres Sted straffe dem, uden de har lovlige Aarsager. Dette ville i Begyndelsen ansees som en heel Umuelighed; thi det at afskaffe Skolernes engang igroede og vedtagne Skikke, ville koste lige saa meget Kunst og Arbeide, som at faae alle Næller og Katoste gandske bort og udryddet af Sielland; thi den ene befenger den anden; thi det er som en Smitte.

Men en Forseelse findes og hos en Deel af de, som de logerer hos, i det de ikke allene ei fraholder dem fra Leilighed, men endog selv giver dem Anledning til sligt; thi det burde aldrig være dem tilladt, at lade Disciplerne Skillinge samsammen, til nogen Slags sterk Drik, som og ikke heller spille nogen Slags Spil, enten Kort, Dam og deslige; thi hvor sligt forefantes, burde det brendes, men de gjøre sig ofte deelagtig derudi med, for egen Fordeels Skyld, som en stor Deel seer mest paa, uden at betænke hvor meget det burde være dem om Ungdommens Velfærdt at gjøre, og som de engang skal gjøre Regnskab for, eftersom de staaer i Forældres Sted.

Nu det er vel Tid at holde op med at tænke mere denne Gang, da de unge Forbittrede, vil vel sige, at jeg har tænkt noget høit den Nat; og fortiente efter deres Lov, en stor og uophørlig Straf Nam veritas odium parit, (NB. jeg kan og Latin,) og intet mangler uden ret at vide hvor og hvem jeg er; thi i deres Tanker har jeg gjort dem en uslukkelig Tort, i at aabenbare alle deres Hemmeligheder for alle, og derved sette dem i en Slags Foragt, den ene saavel som den anden, men det er

31

langt fra, at skiere dem alle over en Kam; thi jeg tilstaaer at der gives skikkelige, flittige og brave Discipler iblandt; og de som ei finder sig skyldig her udi, de tager sig det ikke heller til Hierte; men dette er en Sandhed, at de fleste ere nogle udsøgte Skielmer, og har gjort de Ting, som ere ti Gange værre end det jeg forhen har meldt; thi hos fornuftige og brave Folk, er en skikkelig og artig Discipel altid anseer for det han er; thi det heder, lige som man opfører sig til, saa bliver man beegener til. Det er og ikke heller min Agt, at strække skikkelige Folk fra at sette deres Børn i Latin Skole, af Frygt for at faae Dievel-Unger af dem, i Steden for Børn; nei, er der lagt en god Grundvold til dem i Opdragelsen, med Guds frygt og andre Livets fornødne og anstendige Lærdomme, og de tillige indlogerer dem hos stikkelige Folk, (naar de ei selv ere tilstede,) hvor de ei mangler paa daglig Paamindelser, kan det ei feile at de jo naaer det forønskede Maal, og kan blive delige og nyttige Redskaber for Fædrene-Landet og deres Med-Mennesker i Tiden, og Forældrenes Alderdoms Trøst. Men mangler dem en god Opdragelse, og ere vitløftige og halsterrige Gemytter, foruden mange andre slette Følger, som allene Mangel paa en god Opdragelse maa tilskrives, og de Ældre setter dem i Skolen i denne Meening, at de skal blive bedre, saa bliver de skammelig fixeret; thi saa bliver det sidste værre end det første. Det øvrige overlades til enhvers egen fornuftige Betænkning.

Mine kiere Med-Discipler! I vil vel faae en heel Deel at henge eders Hat paa, i dette Skrift, formedelst de mange og store Feiltagelser; men det er just Kiendetegnet paa, at jeg er en Discipel, og ei

32

endnu udlærdt; thi fantes ingen Feil, saa kunde jo ikke en Fuldkommen udskilles fra den Ufuldkomne, eller en Discipel fra sin Læremester. Vel har jeg været iblandt eder mest i 4re fulde Aar, og lært at kiende eder fra Bunden af, da jeg nok saa ofte har smagt Virkningen af jeres Næver; thi tilforn kunde jeg aldrig forestille mig, at der gaves saa mange adskillige og forunderlige Gemytter, som jeg virkelig har faaet at vide; thi findes her et ærligt og oprigtigt, saa er der vel ti lumpene, her en stor Ræv, der en stor Spidsbuk, her en Kryppelkop, der et stinkende Skrov, af bare Indbildninger, her en fiin og falsk, som kysser og klapper med den ene Haand, men slaaer et Fandens Slag til med den anden, der en som man ei kan naae Bunden i med en 15 Alens Stavre & c.; foruden mangfoldige som ikke paa et helt Ark Papir kunde beskrives, og som ville blive vanskelig at faae Ord til at udtrykke dem med. Nu vil jeg ei lengere legge Brænde til den Ild, som allerede er optændt i manges Hjerter; men paa det allerkiærligste recommenderer mig; thi hvad nu er skeet staaer jo ikke til at endre, og det kan de jo ansee som en Forførelse, da den som forførte mig til at bekientgjøre dette, i den Tanke at I derved skulde blive skamfuld, og begynde et andet Levnet, fortiener større Last end jeg, uagtet min Fader saavel som jeg, vil faae nogle besynderlige Charakterer; thi han bliver en vel Pietist og Pedant, maaskee jeg et Stykke af det med, og dersom jeg maatte nøies med den Dom, var jeg meget vel fornøiet; nu det skal bevise Dommen over jer selv.

Far vel

K. N.

1

Tanker om Cassererens Forhold ved den franske Comoedie i Landecasuppen.

Opsat af Studenten og til Trykken befordret af Bakkelse-Konen.

Kiøbenhavn 1771.

2
3

Tør jeg, som er kun siellandsk Støv og Aske, nærme mig til din Throne, store Hr. Casseer! jeg knæler maalløs og ydmyg for din ophøiede Herlighed. En Taage af fransk Pudder betager mig din Thrones Glands, og dine franske Engle gjøre saadan en Krinds om dig, at jeg neppe kan blive dig vaer.

Ak, bevar mig Dannemarks Skyts-Engel! at jeg ei sætter min Tunge i Fare ved at tale til hans vredladne Maiestet. — Styr mine Ord, at jeg ei maa tale andet, end det som synes at komme op af et ærbødigt og oprigtigt Hierte. Stop min Gang, om mine Been af en Hændelse ville komme for nær ved hans Thrones Dørtærskel. Ja! naar han vil stige fra sin Throne, ned til sine naadehungrige Tilbededere, og menneskeligviis vil vandre iblandt dem, som den ranke Struds der bryster sig

4

iblant Høns og Kyllinger; o! saa hold din Haand over mit hele Væsen, at jeg ja ikke berører hans hellige Legeme. Dæmp min billige Misundelse over hans Kierlighed til hans franske Haarskierere, naar jeg hører at han taler saa kierlig til dem i det jydskfranske Sprog. Hielp mig at beundre hans franske Vittighed, med en hiertelig og hemmelig Latter. Styrk min Arm i al den Tid jeg skal staae med Hatten i Haanden ved Døren til Faarestien. Hielp mig at lægge mit Ansigt i ret ydmyge Folder, hver Gang min jydsk Monark nærmer sig til Døren, paa det at hans steenhaarde Hierte maatte dog forbarme sig over mig, og lade mig ogsaa komme ind.

Gid jeg kunde forvandle mig til en Bræmse, og putte mig inden paa en af hans franske Yndlingers Rokkelore, saa ville jeg vist ikke sucke efter at komme ind paa Comoedien, saa ville han vist ikke saa spottende og eenevolds svare mig: I kommet ikke ind. Saa nød jeg samme Lykke som den franske Rokkelore. — Eller gid jeg kunde gjøre mig saa liden som en Dværg og saa usynlig som en Loppe, og springe

5

bag i den store Sæk som hænger paa Ryggen af den franske Kokkepige, saa kom jeg i det ringeste til at paradere paa den forreste Bænk i en af Balcon-Logerne.

Ja gid jeg var en levende Aadlevante-Flaske, i Lommen paa den forgyldte Student, som hver Gang kommer ind paa Parterret, fordi han glemmer ikke at lade Cassereren indcassere noget af hans Pung. — Hver Gang jeg da som en levende Aadlevante-Flaske blev præsenteret, kunde jeg i det mindste have den Lykke, at gave mig lidt omkring, og observere Secretairens Glas, hvor det spadserer fra en Skiønhed paa en anden, og Pattegrisens Speil i Snustobaks-Daasen, som skal sige ham hver Øieblik om han er nydelig og lækker, og som skal vogte ham fra at støde sine Bukler, naar han maa tøre den pudrede Sved af sit Babian-Gesigt. Jeg skal ogsaa nok

udmærke mig den gamle forliebte Stakkel, som kaster sine Røver-Blik til en uskyldig og endnu uforført Pige. Den udtærede Skiønhed, som ligger sine spinkne Hænder, Arm paa Arm under Hagen, kan jeg nok see; ja, inden for den store Solhat, kan

6

man læse Græmmelsen over hendes formindskede Antal Tilbedere, og Hendes Hiertesorg over den Foragt hun blev underkastet, da den fornemme Hesteprenger stødte hende ud af sit Serail, og hver Gang jeg bliver hende vaer, seer jeg et levende Beviis af Opstandelsen og Døden paa engang.

Tillad mig, naadige Hr. Casseer! at jeg spørger dig, hvor meget du faaer til Nye-Aar af hendes Galan, fordi du skal lade ham beholde et og det samme Sted paa Logerne hele Aaret igiennem. Jeg veed nok at hun nu har nødt sig til at antage en Student i sit Krithuus i Steden for en Cavalier; men frygt dig Hr. Casseer! at hun saa længe agerer Studentens Blod-Igle, at der bliver intet tilovers for dig at tappe.

Stormægtige Eenevolds Casserer! over fransk Comoedie! siig mig dog hvor mange Douceurer indcasserer du aarlig i din Bure-Lomme; men forlad mig først at jeg er saa næsviis og spørger dig.

Jeg veed meget vel at jeg begaaer Crimen læfæ majestatis goliathis; men der ere saa mange i vore Tider, som ustraf-

7

fede begaae denne Feil, saa tænker jeg ogsaa, ak din Naade er større end din strænge Retfærdighed. Jeg fordrister mig da til at tage den Hykle-Maske af et Øieblik, som jeg siden i Aften maa tage paa igien, naar jeg skal bede om din fortørnede Majestets Naade, i at meddeele mig en Billiet.

Jeg vil i disse faae Blade lægge dig den Høiagtelse for Øine, som alle dine formummede Velyndere bær i deres Hierte for dig. Bliv da ikke vred at jeg vover at skride uden for de Skranker, som din skadende Magt billig kunde omdanne til et giftigt Tornegierde.

Maaskee jeg ved min Forvovenhed kunde udrette saa meget, at Folk ei mere maatte sukke over din høie Siels Strængthed. — Ja, gid mine Ord, som ellers naar de udgjøre de ydmygste Bønner, aldrig kan bevæge dig til Medlidenhed imod mig, dog maatte opvække en Væmmelse hos dig for din Opførsel mod mig og andre. Naar nogen, som ikke lædsker din Penge-Tørst, begierer Entrée af dig, saa staaer du myndig, og saa heroisk paahører deres Andrag, som om deres Liv eller deres Død hængte

8

af din Yndest eller Misgunst. Du uddeeler Love, at ingen som vover sig til at følge dig efter, skal faae Billiet. Underkuet af disse Befalinger, maa enhver staae som fattig Peer Erichsen, og ikke tør knye et Ord til dig, førend du af din egen vrang Villie giver nogle af dem det forlangte. Du passer dog altid saa got, at der er endnu Rum nok i Logerne, om nogle af dine Clienter skulle komme for sildig, at du da kunne have et Sted at slippe dem ind i. Er der nogen som vover at overtræde dine Haarde Befalinger, saa hører man først en brummende Torden at udrulle fra dig, som har en Lyd der ligner Jean de Frances Kanon-Skud.

Hvor bleg og forbauset bliver vi da ikke over din truende Vrede; thi vi frygter at din Ærgrelse skal tage saa stærk Overhaand, at du vil svare os: at du slet ingen Billietter mere har. Du er

ingen mere fiendsk, end den som har en skikkelig Klædning paa, saasom du mener at saadanne velklædte Folk have ogsaa Raad nok til at ofre noget i din Kasse; men du tager mærkelig Feil; thi det kan jo væ-

9

re at deres hele Rigdom bestaaer i den smukke Klædning, som de har paa.

Den første Gang saadan en velklædt Person gjør sin underdanige Opvartning for dig, saa viiser du dig særdeles artig, i Haab om de forhaabede Skienkaser; men slaaer dette Haab dig Feil, saa viser du din brogede Side ud, og lærer ham at krybe til Korset, eller at stikke Haanden i Lommen. Gjør han ikke det, saa kan han vist vente at du holder Bog over, hvor mange Gange du seer ham at opvarte dig for en Billiet. Du regner nok hvor mange Gange du seer og hører ham at trygle dig om en Billiet; men du glemmer hvor ofte du paa en buldrende Maade har afslaaet ham hans Begiering; ja du er endog saa ublue, at du endøg tør sige, at du vil føre ham ned af dit Audience-Gemak, naar du seer ham saa tit at overløbe dig. Var dine Grovheder indklædte tillige med en fin Stiil og sagtmelig Tone, saa ville alle Folk ikke skielve saa meget for dig; men nu da du saa tølpsk oversnyfler alle dem der ei ere dit Evangelio lydige, saa kiender jeg de unge Mennesker, som af Kierlighed til det fran-

10

ske Sprog, gierne har villet besøgt Comoedien; men af Frygt for en skammelig Afviisning af dig, endnu ei har tordet vove at bede dig om Billiet, og aldrig endnu har været paa Comoedien, endskiønt de er opfødt her i Hovedstaden. Du mangler allene Vittighed nok til dit onde Hierte; thi hvis du havde den, saa ville du med større Fynd kunde bespotte dem for alle Folk, som du ei af en nedrig Egennytte gider indladt paa den franske Comoedie. Naar du overfuser et honet Menneske, saa skraaler du forskrækkelig høit, ligesom du var bange for, at alle de Tilstedeværende ikke skulle faae din Lumpenhed at høre. Du giver dine Ord en saa høimodig Tone, at man skulde sværge paa, at du enten havde din Herkomst af Grevestanden eller af Skobørsten. Naar man seer dig saa artig som du kan lade dig see, saa er det ligesom man faae en Biørn at klappe en Katteskilling.

Neppe skal jeg forglemme en eneste Ting, af det som kan sigte til deres Berømmelse ædle Hr. Casseer! men dog havde jeg nær glemt, at de meget sielden er grov imod Fruentimmer. Ja deres Artighed strækker

11

sig gar ud paa Jomfrue-Piger og raske Spækhøkker-Frøkener, som forstaaer saa meget fransk, at de endog veed, at Ost kaldes Likformarche. Mange Studentere ønskede for Sprogets Øvelse at komme ind paa Comoedien, andre for at føle det henrykkende i le Beufs Ruller; nogle for at daane ved den ukunstlede Sangerindes Arier, og atter en stor Deel for alle disse anførte Aarsagers Skyld; men just Studenterne, som dog bliver Landet til Nytt i siu Tid, dem formeenes som oftest, at komme ind, endskiønt det ufeilbar ikke er Kongens Villie, at en Laqvæi, som for sine svage Beens Skyld drattede af Kareten, eller en Løber, som gjorde sig uværdig til en høi Naade, ved en slet Opførsel, skal opfylde Logerne i Steden for Studenterne.

Mit underdanige Forslag til den høie Direction ved fransk Comoedie, er da dette, at de Loger, som ere bestemte til Folk af Byen, skulle uden, at være underkastet en Storm af brummende Ord, indtages af de Studentere og honette Skriverskarle, som kom først paa Comoedien, og at de øvrige som kom for sildig, skulle da paa det eftertykkeligste formeenes Indgangen.

12

Fruentimmerne kunne og tilstædes at sidde paa den forreste Bænk, saasom de mestendeels kommer for at see Balletten og Opera-Comiqve. Saaledes er det indrettet med Cadet-Logerne, og man mærker ikke at der skeer nogen Uorden derover. Jeg for min Deel gider gerne gaaet paa Comoedien, i sær for at gjøre mine satyriske Observationer.

Forleden havde jeg sniget mig op i No 9, i den næste Loge paa den høire Side sad en Jomfrue ganske eenlig med et Mandfolk, og var det hendes Broder, saa vil vi kalde hende Jomfrue S*. Da Comoedien næsten var endt, kom en meget artig og velklædt Person ind ad Loge-Døren. Jomfruen spurgte ham, hvorledes han var kommen ind, og om han havde havt Billiet. I det han svarte nei, gjorde han et dybt Buk, men Fruentimmeret lod ham vide, at saasom hun ei kiendte ham, maatte han forføie sig strax ud igien, og da han vegrede sig derved, sprang Fruentimmeret op og gik ned, for at søge vedkommende artige Folkes Assistance.

Imidlertid var Personen bange for ublue Folkes Nedrighed og gik bort. Fruentim-

13

meret kom i en gloende Drages Gestalt tilbage og satte sig. Lidt efter kom Personen ind i Logen igien, og ventelig efter Tilladelse satte sig paa den forreste Bænk lige ved Siden af Fruentimmeret. Denne æresyge Amazoninde sprang rasende op, og gik uden for paa Gangen, indtil hun havde kiølnet sin Vrede af, saa kom hun ind igien og lod Msr. S*, sætte sig imellem hende og den fremmede Person. Artige Løier! —

Mere gider jeg ei skrevet deune Gang. Men hvilken Ulykke har jeg ikke nu erhvervet mig ved min Frimodighed. Vor høie Fader, (thi han kalder alle Folk for sine Børn,) vil nok nu herefter tugte mig med et mere bidende og smidig Riis; men han kiender mig ei. Jo saa mænd gjør han saa, og for at vise hvor meget jeg frygter for ham, saa vil jeg beskrive mig:

I Ansigtet seer jeg ud som et got Menneske, men i Hiertet er der intet. Jeg er ei en Babian, ei heller en fransk Tater i mit Ansigts Farve; min Næse er bleven stumpet af de mange Stykker, som Casseren har bidt af til Midaftens-Mad, min Mund ligger jeg altid i underdanige Læg,

14

hver Gang jeg bare for Spøg Skyld, beder om en Billiet; thi jeg veed nok, jeg faaer ingen, saasom jeg har en skikkelig Klædning og faae Lomme-Skillinger. Lykken er mig bedre end Casserens Yndest; thi jeg er næsten hver Gang paa Comoedien, naar jeg har Tid for vigtigere Forretninger.

Det var en stor Lykke at jeg i Fredags stod i den store Forsal; thi ellers havde jeg ikke observeret saa mange Løier. Hr. Casseren indlod maaskee en 12 a 14 Personer ved Billietter inden Klokken var 5. Til

alle de øvrige fortalte han sit sædvanlige glædelige Budskab: at fire Loger kunde snart blive fulde, og at der nu ei kunde rummes et eneste Menneske mere. Hele Salen blev dog ikke mindre vrimlende af dem som biede efter hans Miskundhed; thi naar der kom nogle af hans egne Folk, saa hviskede han dem saa smaat i Øret, at de skulle nok komme ind naar Herskabet var kommet. En Madame blev saa vred, da han sagde til hendes Kiereste at de kom for sildig, at hun ville uforhalet gaae bort igien; men et tillokkende Naadeblik fra Casserens høie Øie, holt dem tilbage, og de kom virkelig ind.

15

En meget honet Mands Datter bad blandt de første om en Billiet; Casseren svarte at hun skulle faae; men saasom Jomfruen var saa liden, og saa ubevant ved at komme paa saadanne Steder, saa torde hnn ei allene vove sig op paa en Loge. Hun bad da Cassereren om en Billiet tillige til hendes Tienestepige, som geleidede sig; men han svarte, at ingen Tienestepiger maatte komme ind paa fransk Comoedie. Den lille uskyldige Skiønhed, bad da om en Billiet til hendes Informator, som egentlig havde geleidet hende derhen; men

saasom Studenteren ikke just var klædt saa smuk som en fransk Svamp, ei heller saa flink accomoderet som en Pomade-Junker, ei heller saa galluneret at Cassereren kunde vente sig en Douceur, saa fik han lige saa mange Billietter, som Jomfruens Tienestepige.

Et Øieblik derefter, kom der to gemene Kokkepiger, med hver sin blaae Kappe-Kaabe og Kielder-Sæt. Disse to fornemme Personer gik inden for den anden Dør, lige til Hr. Cassereren uden Unseelse, og frygtede heller ikke for at blive afviist som andre Trappetøse; thi de havde en Billiet

16

til Herren, fra en af hans aarlige Offerbørn. Cassereren tog naadig imod Billietten og aabnede den; men i det han frygtede, at jeg eller de andre Omkringstaaende, skulle luske sig til at see det underskrevne Navn, saa drog han Billietten saa bange ind til sig, imedens han læste den. — Han fløi da ganske hurtig hen i sit Contoir, og gav disse ædle blaa Kaaber hver sin Billiet. Jomfruen, som før ei kunde faae nogen til sin Pige, traadde da til; men han svarte: Jeg har alt tilbuddet hende Billiet; men hun vil jo ingen have. Hvor herlig meente ikke Herren herved at besmykke sin uforskammede Uretfærdighed; ret ligesom han ved disse Ord haabede at forblinde saaledes Folk, at de ei skulle ansee ham for partisk. Siden havde jeg tusinde Spas ved mig selv, ved at see hvorledes snart een og snart en anden bukkede for ham, og blev bidt over Næsen. Msr. G*, som blev en klog Skumlere over Verden, da han lærte at tale maadelig fransk i Paris, fik til Løfte at komme ind, naar Herskabet var kommen, maaskee fordi han havde bønfaldet Cassereren paa fransk. —

O! lær dog lange Hr. Casseer heraf, at skiule dine Trækker mere for de vogtende Tilskuere, og lær at være artig mod enhver; thi saa bliver du mindre paaanket af alle.

1

Forsøg til en billig Erindring og Taknemmelighed imod

Den

**høiærværdige, elskværdige og mærkværdige
Gunerum af Hans Høiærværdigheds ydmyge
Tiener.**

Kiøbenhavn, trykt hos L. N. Svare,

2

3

Vi gjør saa mangt et uagtksom, ja oftest unyttig Blik ind van Verdens Scene.

De afvexlende og oftest tragiske Optriin, som vort graadige øie er Vidne til, borger af os vort Eftertanke, som den igien giver os med Renters Rente, naar vi ikke selv misunder os den Lykke, at være en agtsom tilskuer af de forunderlige Forandringer, som det behager Verdens Herre, at sammenkiede i sin viise og kierlige Huusholdning med os i dette vort korte og saa mange møisommelige Timer underkastede Liv.

Skulde vi da blive ved, at inddele vor Forvirring og Nysgierrighed imellem de raslerde og forføriske Skue-Spil, som vore Lidenskaber leverer os, uden at aabne vort Øie, for at betragte Guds Finger igiennem de for vore forvildede Sandser mørke og uforstaaelige Forandringer, det milde Forsyn af lutter naade og Viisdom tillader Mennesker ar være Vidne til?

4

Her aabner sig nu en nye Scene i vort kiere Danmark.

og skulde Uagtsomhed endnu denne Gang faae Frihed til, at kaste et Skiul for vort Øie? Nej! den ubillige glemsomhed, Moder til Utaknemmehed, vilde da spille Mester, og vanære en heel nations Begreber, Indsigt og Skiønsomhed.

(Den vanskabte Smag, der var nær ved forevig at beskiæmme vor hele Nation, er, Forsynet være lovet! røbet, og vor milde og store Regent, der en Tid lang ansaae os, som Børn, der snart kunde, (som og virkelig skeede) misbruge hans dybe og Indsigtsfulde Kierlighed til sit Folk ved den tilladte Skriver- og Trykker. Frihed, rædder os, midt i vor undseelige Tvivl og Frygt for Fremtiden, fra at blive en Gienstand for alle andre nationers billige Foragt og Væmmelse.)

Men tillader vi vel vor Fornuft, at foreskrive os denne Gang en enkelt Erkiendtlighed imod Forsynet? Og skulde vort Hierte ikke denne Gang kiende til mere, end enkelte Fornemmelser, og vort Aand skulde den ikke røbe en meer end almindelig Opmærksomhed, ved nøye at betragte Udsigten af Dannemarks nærværende Forfatning, for at faae Leilighed til at beundre den evige Viisdoms Regiere -naade over sine Verdner og Kloder, men i sær over denne liden Kam af Jord-Klo den, vor! kiere Danmark?

5

Jeg tør fordriste mig til, at understøtte del haab, at ingen med mig denne Gang frivillig vil iklæde sig den nedrige Utaknemmeheds Lieberie imod det saa mange tusinde Taksigelser værdige Forsyn.

Og tænker, mine Brødre og Søstre! tænker efter det Høje og det Dybe-Nedrige af en Utaknemmehed imod et evig og kierlig Væsen, der daglig vaager over os paa en kiendeligere og kierligere Maade, end over mange andre Folke Slags.

Og langt fra at jeg vilde fornærme mine Landsmænds Indsigt ved at formene dem, at blive Skyldige i en Forvøvenhed af saa straffældig er Slags, denne nemlig at foragte og forskyde den Haand, der vil levr vs ind paa de sikkreste og rørligste Veye.

Jeg glæder mig altsaa i der fornuftige og søde haab, at finde i mine Medborgeres Hierte en nye og vidtløftig Angel af lutter forædlede Fornemmelser ved Tanken om Forsynets nye Aarvaagenhed over det endnu i Tide ræddede Danmark.

Samme høist-kierlige Forsyn lægger til mange tusinde andre kiendte og ukiendte Velsignelser over os endnu denne, denne store velsignelse, at unde os Frugterne af den Høiærværdige, den store Guneri ædle Hiertes og dybe Forstands Hensigter med os.

Og skulde vel vor oprigtigste erkiendtlig-

6

hed vægre flg ved, at oprette iblant os, til Glæde for os selv og til Ære for vore Efterkommere, en nye Erindrings og Taknemmelig« heds Sid: Purkr, og ZERes Mindes-Mærker over vor heldigste, vor chkværdigste Gunerum?

-Nri; alle mine Medborgere laavelsvmen« hver retskaffen og ædelsindet akkademisk Bor» ger vil ikke see suurt ved Jgiennemlæsnivgen af disse Blade; men jeg tør meget mere for« mode, ar vor Hsiærværdige Guneri billigste Roes vil vsxe under Pennen hos mange er« kiendtlige Lærde og Ulærde, der vil paa en heldigere Maade kunde udføre det, jeg her med faa faa og usuidkumne Ord stammer om.

aar Sygdommen staaer paa Pynten af sin Krisi, da kommer den erfarne Læge rer tilpas. Naar Tvivl og Frygt igiennemvan« ker alle Geleederne i en Arme, da jkionner man forst paa, at færre den rette Priis paa en retffaffen og øvet General-Store

Gunere! Jeg vred ikke, om jeg fornærmer Dem, ved Laaner af disse lo Lignelser, men mit Hierte og min Fornuft ror vente af deres Højærværdighed en mild Dom over den, der borger af andre det, han ikke selv har Evne til at pynte sig med.

Skulde jeg vel stage i Fare for at erhverve mig mine Overmænds hemmelige Misfornøjelse, om jeg torde sige, at, da vor kiereUni« versim loev til at rave og vakle, henrer Forsynet

7

net og den beste Regent Deres Høiærværdighed fra der kolde Norden her hid til os, gid for altid at blive iblant os.

Bliver det altsaa lagt mig til Last, veed jeg, at min Forbrydelse kuns bestaaer i en Formodning; men jeg faaer nye Mod, naar jeg kaster mit glade Øie op til vor milde Monarkes Throne.

Vor naadige Monark tiender alt for vel Forsynets Villie og sine Rigers Børns Genie og Kræfter til, at Høistsamme skulde ønske at see Een af sine store Mænd for sig, uden i en høist-vigtig og betydelig Sag, da Høistsamme ellers allene har af Himlen den Magt og Myndighed med et Ord at grundfæste ligesaa vigtige Bygninger, som vor Universitet.

Den vigtige Forandring da, som det Freedtænkende Forsyn har udseet Deres Højærværdighed til at forrette, i Henseende til Universiteter, blive en velsignet og paa søde Følger frugtbar Gierning! og en Gierning af saa høit, saa ædelog saa nødvendig et Slags drage mange flere lyksalige Forandringer med sig for flere Stænber, end den Geistlige; men disse Forandringer blive anførte og ledsagede ved deres Højærværdigheds bekiendte og ægte Indsigt og Veltænkende.

Det er en Følge i Tingenes Kiede, at det een Leeed, den eene Forandring skal afvexle den anden; og det hør det Viise og kierlige Forsyn til, at skiænke et Rige saadanne Midler,

8

saadanne Mænd, paa hvis Indsigt og Hiertelag en heel Nations hele Velgaaende tør hvile sig.

Lader os da ikke, mine Medmennesker, ved den skadelige Vantroer eller den ubillige Mistvil rykke den evige Kierlighed af Hænderne dens Freds-Pagt og Tanker over os, men snarere og erkjendtligere foteene og form ere vore Bønner og Forbønner for vor Viise Regent, vore store Mænd og vore Stater.

At røre den Almægtige til Medynk over os ved brændende Bønner bliver nok bedre og og rigtigere, end at tænke Oprør og Vilhed i Sind og Sæder.

Det beste Væsen velsigne den beste Regent og de beste Mænd i Rigerne.

Vor Højærværdige og elskværdige Gunerus blive stor i Tid og i Evighed.

Den som ikke har Færdighed nok i det latinske Sprog til at vove sig frem dermed i vore kritiske Tider, nødes til at stave sig frem i sin Moders Maal.